БАС РЕДАКТОР

Т.Т. Аяпова – *ф.ғ.д., профессор*

БАС РЕДАКТОР ОРЫНБАСАРЫ:

Г.О. Сейдалиева – *PhD, оқытушы*

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Ж.А. Абуов – *ф.ғ.д., профессор*
К.И. Мирзоев – *ф.ғ.д., профессор*
Б.Е. Букабаева – *ф.ғ.к., доцент*
З.А. Кемелбекова – *ф.ғ.к., доцент*
З.Баданбекқызы – *ф.ғ.к., доцент*
Али Али Шабан – *PhD, Каир (Египет)*
Фатима Шнан-Давен – *PhD, (Франция)*
Әлімсейіт Әбілғазы – *ф.ғ.д., профессор (ҚХР)*
У.И. Иноятова – *п.ғ.д., (Өзбекстан)*
Осман Кабадайы – *PhD, (Турция)*

НӨМІРГЕ ЖАУАПТЫ ТҰЛҒА:

С.Е. Есенаман – *магистр, оқытушы*

РЕДАКТОР-КОРРЕКТОРЛАР:

С.Н. Балмуханова – *ф.ғ.к., доцент*
Г.О. Сейдалиева – *PhD, оқытушы*
Р.К. Оразова – *аға оқытушы*
Е.З. Есбосынов – *ф.ғ.к., доцент*
Б.С. Аширова – *ф.ғ.к., оқытушы*
С.Айтказы – *PhD, оқытушы*
С.Е. Есенаман – *магистр, оқытушы*

Журнал Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігіне 12.02.2013 жылы тіркеліп, №13343-Ж куәлігі берілді.

Шығарылу мерзімі жылына 4 рет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Аяпова Т.Т. – *д.ф.н., профессор*

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА:

Сейдалиева Г.О. – *PhD, старший преподаватель*

СОСТАВ РЕДАКЦИОННОГО СОВЕТА:

Абуов Ж.А. – *д.ф.н., профессор*
Мирзоев К.И. – *д.ф.н., профессор*
Букабаева Б.Е. – *к.ф.н., доцент*
Кемелбекова З.А. – *к.ф.н., доцент*
Баданбекқызы З. – *к.ф.н., доцент*
Али Али Шабан – *PhD, Каир (Египет)*
Фатима Шнан-Давен – *PhD, (Франция)*
Әлімсейіт Әбілғазы – *д.ф.н., (КНР)*
Иноятова У.И. – *д.п.н., (Узбекистан)*
Осман Кабадайы – *PhD, (Турция)*

ОТВЕТСТВЕННЫЙ ЗА ВЫПУСК ЖУРНАЛА:

Есенаман С.Е. – *преподаватель, магистр*

РЕДАКТОРЫ-КОРРЕКТОРЫ:

Балмуханова С.Н. – *к.ф.н., доцент*
Сейдалиева Г.О. – *PhD , старший преподаватель*
Оразова Р.К. – *старший преподаватель*
Есбосынов Е.З. – *к.ф.н., доцент*
Аширова Б.С. – *к.ф.н., преподаватель*
Айтказы С. – *PhD, старший преподаватель*
Есенаман С.Е. – *преподаватель, магистр*

Журнал зарегистртрован в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан 12 февраля 2013 г. №13343-Ж

Периодичность 4 раза в год

EDITOR-IN-CHIEF

T.T. Ayapova – *doctor of Philological sciences, professor*

EDITOR-IN-CHIEF'S ASSISTANTS:

G.O. Seydalieva – *PhD, senior teacher*

EDITORIAL STAFF:

Zh.A. Abuov – *doctor of philological sciences, professor*
K.I. Mirzoyev – *doctor of philological sciences, professor*
B.E. Bukabayeva – *candidate of philological sciences, associate professor*
Z.A. Kemelbekova – *candidate of philological sciences, associate professor*
Z.Badanbekkyzy – *candidate of philological sciences, associate professor*
Ali Ali Shaban – *PhD, Kair (Egypt)*
Fatima Shnah-Daven – *PhD, (France)*
Alimseyit Abilkazy – *PhD, (China)*
U.I. Inoyatova – *doctor of Philological, (Uzbekistan)*
Osman Kabadayı – *PhD, (Turkey)*

EXECUTIVE SECRETARY:

S.Yessenaman – *MA, teacher*

EDITORS-CORRECTORS:

S.N. Balmukhanova – *candidate of philological sciences, associate professor*
G.O. Seydalieva – *PhD, senior lecturer*
R.K. Orazova – *senior teacher*
E.Z. Yesbosynov – *candidate of philological sciences, associate professor*
B.S. Ashirova – *candidate of philological sciences, senior teacher*
S.Aiktazy – *PhD, senior teacher*
S.Y. Yessenaman – *MA, teacher*

Journal is registered at the Ministry of Culture and Information
of the Republic of Kazakhstan (Certificate №13343-J) 2013, February 12
Periodicity 4 times a year

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

МРНТИ 14.35.09

Накипбекова К.К[1] Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ

ДАРАЛАП ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ТАНЫМДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Бұл мақалада даралап оқыту үрдісінде шетел тілін оқытудағы танымдық технологиялардың тиімділігі қарастырылады. Сонымен қатар, мақалада когнитивті оқыту технологиясының пайда болуы, танымдық технологиялардың түрлері және оны тиімді пайдалану әдістері, когнитивтік психология, аталған технологияның модульдік құрылымы, танымдық технологияның басым мақсаттары, міндеті туралы қарастырылған.

Кілт сөздер: танымдық (когнитивті) технология, когнитивтік психология, шетел тілін оқыту, даралап оқыту

Накипбекова К.К[1] Букабаева Б.Е [2]
[1] магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОГНИТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ПРОЦЕССЕ ИНДИВИДУАЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается эффективность когнитивных технологий в обучении иностранному языку в процессе индивидуального обучения. В статье рассматриваются также появления технологии когнитивного обучения, виды когнитивных технологий и методы их эффективного использования, когнитивная психология, модульная структура этой технологии, приоритеты и задачи когнитивных технологий.

Ключевые слова: когнитивные технологии, коммуникативное обучение, обучение иностранному языку, когнитивная психология, индивидуальное обучение

Nakipbekova K.K[1] , Bukabayeva B.E [2]
[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay

Almaty, Kazakhstan

EFFECTIVENESS OF USING COGNITIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE IN THE PROCESS OF INDIVIDUAL LEARNING

Abstract

This article discusses the effectiveness of cognitive technologies in teaching a foreign language in the process of individual learning. The article also discusses the emergence of cognitive learning technology, types of cognitive technologies and methods of their effective use, cognitive psychology, the modular structure of this technology, the priorities and tasks of cognitive technologies.

Key words: cognitive technologies, cognitive activity, cognitive psychology, teaching a foreign language, individual learning

Кіріспе

Қазақстанның әлемдік білім беру қоғамдастығына кірігуі қазақстандық білім беру жүйесін елеулі жаңғыртумен байланысты. Шетел тілдерін оқытудың жаңа тәсілдерін жүзеге асыру шет тілде тілдесуге дайын тілдік тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді. Қазіргі уақытта шетел тілдерін білу жеке тұлғаны қалыптастыруда және білім беруді арттыруда үлкен рөл атқарады.

Маманның кәсіби дайындығының жеке бағдарын қамтамасыз етудің бір тәсілі - оның өзін-өзі жүзеге асыруына және өзгеретін нарықтық жағдайларға бейімделуіне ықпал ететін, шығармашылық ойлау мен әмбебап дағдыларды мүмкіндігінше дамытатын, репродуктивті білімді көбейтуге интеграцияланған көзқарасты қалыптастыратын оқыту технологияларын іздеу болып табылады.

Сараптама.

"Когнитивті" термині (латынның cognition сөзінен-білім, таным) "танымдық", "танымға байланысты" дегенді білдіреді. Бұл тұжырымдама өткен ғасырдың алпысыншы жылдарынан бастап психологиялық зерттеулерде жаңа парадигманың – когнитивтік психологияның пайда болуына байланысты өте танымал болды. Ол жалпы психологияда дәстүрлі қабылдау, зейін, есте сақтау, қиял және ойлау үрдістерді зерттейді. Алайда, танымдық көзқарас адам мен қоршаған орта арасындағы ақпарат алмасудың жалпы процесінің құрамдас бөлігі ретінде қарастырылады. Қабылдауды зерттеу кезінде сыртқы ортаның қабылданған сигналдарындағы ақпаратты анықтау үрдістері зерттеледі [1].

"Танымдық бағыт" термині XX ғасырдың соңғы онжылдығында ғана пайда болды, бірақ танымдық тәсілдің өзі бұрын да болған. Шетелдік әдістемеде жалпы танымдық деп атауға болатын бағыт қалыптасқан[2]. Когнитивтік психологиядағы зерттеулер бірнеше ғылыми пәндердің дамуына және бірігуіне әкелді – лингвистикадағы психологиялық бағыт, атап айтқанда-гештальт психологиясы. Гештальтпсихология аясында адамның танымдық іс-әрекетінің бүкіл процесі сенсорлық ақпаратты өңдеу ретінде қарастырылады. Шетел тілін оқыту әдістемесіндегі танымдық бағыттың дамуында американдық лингвист және психолог Н. Хомскийдің зерттеулері үлкен рөл атқарды, нәтижесінде тілдің генеративті теориясы туралы гипотеза ұсынылды [3]. Оның ең танымал жұмысы синтаксистік құрылымдар психолингвистиканың негізін қалады және бүкіл әлемде тіл ғылымының дамуына үлкен әсер етті. Н. Хомский теориясының негізгі ұстанымы - бұл тілде сөйлеу қабілетінің туа біткен сипаты, содан кейін ғалым трансформациялық грамматика (генеративті грамматика) ұғымын енгізеді. Н. Хомский лингвистиканы танымдық психологияның бір саласы деп санады. Оның көзқарасы бойынша, бала тіл үйрену үшін белгілі бір лексикалық бірліктерді естуі керек, ал әмбебап грамматика мен параметрлерді ауыстыру қабілетінің арқасында ол тілді тез игере алады. Оның теориясы тілді меңгеру механизміне байланысты (Language Acquisition Device-

LAD)болды. Бұл механизм әмбебап грамматика негізінде қолданылатын жарамды грамматикалық құрылымдардың көлемін анықтайды [3,135].

Ғалым Л. В. Щерба [4] саналы салыстыру әдісінің негізін қалаушы болды. 60-жылдардың басында шетел тілін оқыту әдістемесінде танымдық бағыт қалыптаса бастайды. Когнитивтік психология терең ақыл-ой үрдістеріне назар аударды. Сөйлеу әрекетін зерттеуде когнитивизм жаңа мінез – құлықты дамыту негізінде емес, әртүрлі стильдер мен стратегияларды қолдана отырып, ақыл-ой процестері арқылы тілді білуге баса назар аударды.

Танымдық бағыт коммуникативті әдіске де тән. Коммуникативті әдіс аясында коммуникативті-танымдық тәсілі әзірленді. 90-шы жылдардың соңында коммуникативтік-когнитивтік тәсілді Н. В. Барышников [5] қарастырды.

Коммуникативті әдістің танымдық бағыты ойлау белсенділігі қағидасында айқын көрінеді. Осы принципке сәйкес студенттердің ақыл-ой белсенділігін жандандыру оқытудың тиімділігін арттырудың негізгі резервтерінің бірі болып табылады. Барлық сабақтар сөйлеу мәнеріне ие. Кез-келген жаттығу студенттердің ойлау қабілетін басынан аяғына дейін дамытуы керек, тіпті жеңіл және елеусіз міндет проблемалық болуы керек. Әйтпесе, қызығушылық жоғалады, қабілеті нашарлайды. Саналы-практикалық әдіс негізінен танымдық бағытқа ие. Бұл әдістің негіздерін XX ғасырдың 60-жылдарында Б. В. Беляев [6] жасаған. Ол мектептерде кеңінен қолданылды. Қазіргі уақытта бұл ЖОО-да шетел тілін оқытудың жетекші әдісі. Сабақ барысында оқушылар қарым-қатынас жасау үшін қажетті тілдік формаларды саналы түрде меңгереді. Сонымен қатар, бұл әдіс практикалық, өйткені оқытудың мақсаты сөйлеу практикасы болып табылады. Бұл әдістің лингвистикалық тұжырымдамасы Л.В. Щербаның идеяларына негізделген. Л. В. Щербаның іліміне сәйкес саналы-практикалық әдіспен оқытудың 3 мақсаты берілген: практикалық, жалпы білім беру және тәрбиелеу, және оқытудың 3 нысаны – тіл, сөйлеу және сөйлеу әрекеті[4,86].

Оқытудағы танымдық әдісте ойлау үрдістеріне ерекше назар аударылады. Әдістеме интуитивті әдістерден когнитивті бағытталған әдістерге ауысқанын көрсетеді. Саналы түрде салыстырмалы әдіс аралас болса да, қазірдің өзінде айқын танымдық бағытқа ие. Шет елдік әдістерде санаға баса назар аударыла бастайды. Оқытудың когнитивті тәсілі грамматика-аударма әдісі (Grammar-translation method), саналы-бағытталған тәсіл (Conciseness-raising approach) сияқты әдістерде, сондай-ақ деректер базасы (Data-driven learning) арқылы оқыту кезінде іске асырылады.Оқытудың коммуникативті тәсілінің пайда болуымен (Communicative approach) шетелдік әдістемеде шетел тілін үйренудегі танымдық үрдістер бағаланбады олар тек ережелерді жаттаумен және тілді жүйелі меңгерумен байланысты болды.

Тарихи тұрғыдан тұлғаның танымдық үрдістерін зерттеуде орыс психологиясы мен әдістемесінде когнитивтілік кең мағынада түсіндіріледі және оның әртүрлі деңгейлері туралы айтылады[6,10]:

1) ережеге сәйкес сөйлеу әрекеттерін орындау;

2) қолданылатын тілдік бірліктердің мағынасын түсіну;

3) сөйлеу әрекетін орындау деңгейі-спикер мәлімдемені қалай құрастырады, неден басталады, немен аяқталады, қандай дәлелдер келтіреді;

4) әлеуметтік деңгей –айтылғанның мазмұнын, мәлімдеменің (кеңес, өтініш, қарсылық және т. б.) қандай ақпарат алып жүретінін ұғыну;

5) мәдениеттану деңгейі-хабарланатын ақпараттың және оның сөйлеу мәнерінің ана тілінде сөйлейтіндердің мәдени нормаларына қаншалықты сәйкес келетінін ұғыну;

6) студенттердің танымдық жұмыс стилі – студенттердің қалай оқитынын, қандай әдістерді қолданатынын, олардың тиімділігін бағалауды, сондай-ақ тілді меңгеру деңгейін өзін-өзі бағалауды білуі .

Когнитивтіліктің белгілі деңгейлері коммуникативті құзіреттіліктің компоненттерімен байланысты және танымдық үрдістердің оның қалыптасуына әсерін көрсетеді. Бұл танымдық компоненттің коммуникативтік құзыреттілікте болады деп қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл "коммуникативті-танымдық әдіс" немесе "тәсіл"терминдерін зерттеген әдіскерлердің еңбектерінде көрініс тапты.

Осы ұстанымдардан студенттерді сөйлеу әрекетінің әртүрлі аспектілеріне үйретудің коммуникативті-танымдық тәсілі қарастырылады. Ол сөйлеудің коммуникативті және танымдық механизмдерін анықтаудан, тілдік бірліктердің жұмысын реттейтін ережелерді игеруден, олардың сөйлеу актісіне қатысуынан, сондай –ақ, сөйлеу мен мәтінді сөйлеу әрекетінің өнімі ретінде құру ережелерінен тұрады. Ғалымдардың назарында: 1) тілдік білім ақпаратты өңдеуге қатысатын тілді түсіну мен өндірудің" ментальді " негіздері; 2) адамға тән танымдық құрылымдар мен үрдістер, атап айтқанда: адамның тілді меңгеру механизмдерін жүйелік сипаттау және түсіндіру, осы механизмдерді құрылымдау қағидалары болды.

Оқытуға когнитивті-белсенді көзқарас когнитивті психологияның жетістіктеріне негізделеді, оқытудағы сана принципіне және социоконструктивизм теориясына сүйенеді, оған сәйкес студент оқу үрдісінің белсенді қатысушысы болып табылады. Психологияда адамның жеке басының түрін анықтайтын әртүрлі жеке (интровертивті және экстравертивті; дедуктивті және индуктивті; инертті және лайықты және т.б.) психологиялық ерекшеліктері бар. Жеке психологиялық сипаттамалары мен жеке қасиеттеріне байланысты студенттер таным үрдісінде іс-әрекетті орындаудың белгілі бір әдісін, әлемді тану жолын немесе танымдық стильді қалыптастырады.

П. Браун [7] шетел тілін үйренудегі негізгі танымдық стильдерді ұсынды:

- жеке тұлғаның қажетті объектіні бірқатар алаңдаушылықтар арасында бөлу мүмкіндігі(тәуелсіздік) немесе фактілердің барлық спектрін қабылдай алуы (тәуелділік);

- ми жарты шарларының бірінің басым болуы (сол жақ жарты шарда басым болса, білім алушыда аналитикалық ақыл-ой, ойдың дедуктивті әдісі болады; оң жақ жарты шарда басым болса, индуктивті ойлау әдісі бар студент ақпарат блоктарымен жұмыс істейді, оларды толығымен есте сақтайды, көрнекілікті қолдануды жөн көреді);

- төзімділік (студенттің қабілеті ретінде оның көзқарастарына қайшы келетін материалды қабылдау, сонымен қатар материалды оның таным стиліне тән емес әртүрлі тәсілдермен игеру);

-рефлексия және импульсивтілік (рефлексивтілік жүйке жүйесінің инертті түріне тән және келесі әрекеттер алгоритмімен сипатталады: ойлау, өлшеу, шешім қабылдау; импульсивтілік тез, жиі дұрыс емес жауаптар мен реакцияларды қамтиды);

-көрнекі (оқушы материалды визуалды түрде көрсетуді қалайды) және есту (студенттер материалды есту немесе дыбыстық сүйемелдеу арқылы есте сақтауды жөн көреді) стильдері.

Танымдық стильдерге студенттердің әртүрлі қасиеттерін жатқызуға болады: тәуекелдерді қабылдауға деген ұмтылыстың болуы, оны жеңу үшін не қажет, мәселен психологиялық кедергі; өзін-өзі талдау және өзін-өзі бағалау қабілеті, жоғары немесе төмен өзін-өзі бағалауға бейімділік байқалады; оқу үрдісінде алаңдаушылық, толқу, қателік жасаудан қорқу жағдайы; эмпатия қабілеті, ол әртүрлі тапсырмаларды орындау барысында көрінеді, студенттер әңгімелесушінің қабілеттері мен мүмкіндіктерін ескеруі керек, оның қателіктеріне шыдамдылық танытуы керек, сәтсіздікке ұшыраған жағдайда жанашырлық танытуы керек.Әдетте, адам белгілі бір танымдық стильдер жиынтығын пайдаланады, бірақ олардың қызметі сәтті болады, әр түрлі танымдық стильдерді саналы түрде таңдап, тиімді қолдана алады. Белгілі бір оқушыға тән танымдық стильдер оның оқу стилін анықтайды және олардың оқу стилін, стратегияларын таңдауға әсер етеді.

Тарихи тұрғыдан тұлғаның танымдық үрдістерін зерттеуге тартылған орыс психологиясы мен әдістемесінде танымдық, кең мағынада түсінуге және оның әртүрлі

деңгейлері туралы айтуға болады, мысалы: ереже деңгейі сөйлеу әрекеттерін сәйкес орындау,қолданылатын тілдік бірліктердің мағынасын түсіну; сөйлеу әрекетінің деңгейі мәлімдемені құру схемасы (сөйлеу логикасы, дәлелдеу базасы); когнитивтік деңгей білім алушылардың өздерінің когнитивтік стратегияларын, олардың тиімділігін, сондай-ақ өз бетінше өзінің тілдік және сөйлеу деңгейін бағалауға мүмкіндік береді.

Когнитивті оқыту студенттердің рефлексивті әрекетін дамытуға, оқу мәселелерін шешуге қажетті зияткерлік қабілеттерін қалыптастыруға, ақыл-ой белсенділігін арттыруға бағытталған.Лингвокогнитивті тәсіл туралы айтатын болсақ, студент шетел тілін, атап айтқанда тілдік құбылыстар мен мәдени құбылыстарды зерттеу барысында жинақтайтын және дамытатын лингвокогнитивті әлеуетті қалыптастыру үрдісін атап өткен жөн.

Қ.Ж. Отызбаева мен Г. М. Жүсіповаными[8] көзқарасы бойынша Қазақстанның тілдік емес жоғары оқу орындарында шетел тілін табысты кәсіби-бағдарланған оқыту кәсіби қызметте лингвистикалық білімді табысты қолдануға қабілетті және өндірістің әртүрлі салаларында оның кәсіби дамуына ықпал ететін арнайы білім мен дағдыларды иеленуді көздейтін болашақ маманның белсенді және шығармашылық тұлғасын қалыптастыруға бағытталған үрдіс ретінде қарастырылады. Бұл үрдіс қарым-қатынас құралы ретінде шетел тілін оқытуды, студенттерге әлеуметтік және кәсіби маңызды ақпаратты беруді ғана емес, сонымен қатар ана тілі мен шетел тілі мәдениеттерінің құндылықтарын сіңірген және мәдениетаралық қарым-қатынасқа дайын көп тілді тұлғаны қалыптастыруды қарастырады. Шетел тілін оқыту мазмұнына елтану білімін енгізу қазіргі уақытта міндетті деп танылады. Бұл жиынтығында студенттердің лингвокогнитивті құзыретінің қалыптасуына әсер етеді.

Ал енді танымдық технология туралы сөз қозғар болсақ, С. И. Ожеговтың түсіндірме сөздігінде «технология» ұғымы өндірістің белгілі бір саласындағы өндірістік үрдістердің жиынтығы, сонымен қатар өндіріс әдістерінің ғылыми сипаттамасы ретінде қарастырылады: "Технология – бұл білім, білік, дағды, әдіс, қызмет әдістері мен алгоритм, кез-келген мәселелерді шешудің ғылыми дамуы". Н. В. Бордовская атап өткендей, білім беруде «педагогикалық технология» ұғымы оқытушының белгілі бір кәсіби іс-әрекеттерімен байланысты, оның ішінде белгілі бір педагогикалық үрдістің логикасын мақсатқа жету үрдісі немесе қойылған міндеттерді орындау үрдісі ретінде дамытудың белгілі және дамыған механизмі [8,58] .

Педагогикалық технологияларды дамыту мәселесі бойыншаа ресей ғалымдары Ю. К. Бабанский, В. П. Беспалько, П. Я. Халперин, М. В. Кларин, Л. Н. Ланда, И. П. Раченко, Н. Ф. Талызина, Т. И. Шамова, Н. Е. Щуркова, П. М. Эрдниев және т. б.еңбектерінде жете қарастырылды.

Педагогикалық қызметте ақпараттың көп жинақталуы үздіксіз оқуға әкелді. Табысты оқыту үшін студенттерге қабылдаудың, идеялардың, есте сақтаудың, ойлаудың, зейіннің, эрудицияның, танымдық қызығушылықтардың кеңдігінің, логикалық операциялардың және т.б. жоғары деңгейі қажет. Алайда оқуға деген қызығушылық пен оқу үлгерімі төмендемес үшін олар алған білім мағыналы және құндылыққа бағдарланған болуы керек. Бұл мәселені шешудің бір жолы-педагогикалық технологияны жетілдіру [8,60]. Қазіргі білім осындай технологиялардың көптеген түрлерін ұсынады. Біздің ойымызша, белсенді оқыту үшін ең тиімді педагогикалық технологиялардың бірі - *танымдық технология.*

Танымдық қызмет саласында танымдық технологиялар адамның ақыл-ойымен, ойлауымен және онымен байланысты психикалық процестер мен жағдайлармен айналысатын танымдық психологияның ережелеріне негізделген. Қазіргі зерттеулерінде адамның танымдық әрекетін сипаттайтын "назар", "есте сақтау", "ойлау" ұғымдарының орнына "танымдық"термині қолданылады. М. Е. Бершадский "когнитивті" термині танымдық қызметті адамның қоршаған ортамен ақпарат алмасу процестері тұрғысынан сипаттайды деп тұжырымдайды [8,66].

Когнитивтік оқыту туралы алғаш Э.Ч. Толманның еңбектерінде пайда болды, ал когнитивтік психологияның дамуымен олар педагогикаға да таралды. Француз зерттеушілері Э. Лоарер мен М. Юто "танымдық оқыту" термині психологиядағы зерттеу бағыттарының бірін және педагогикадағы ағымдардың бірін анықтайтынын атап өтті [9,60]. Когнитивті оқытудың негізгі мақсаты, зерттеушілердің пікірінше, оқу үрдісін және жаңа жағдайларға бейімделуді мүмкін ететін ақыл-ой қабілеттері мен стратегияларының жиынтығын дамыту болып табылады. Танымдық шеберлік жағдайында білім беру үрдісінің бағыты ақпаратты сіңіруге емес, зерттелетін пәндердің ішкі қатынастарын түсінуге бағытталған, студенттерді диалогқа, зерттеу ойларына итермелейді және ақыл-ой белсенділігінің шоғырлануын арттырады. Оқуға деген осындай көзқараспен саналы және негізделген ойлау күрделі және қиын танымдық жұмыспен байланысты, ақыл-ой белсенділігінің жоғары өсуіне ықпал етеді. Оқу үрдісінде танымдық дамудың критерийі-субъектінің белгілі бір тапсырманы орындау қабілетін түсінуі (рефлексияның даму деңгейі) және мақсатқа жету үшін танымдық іс-әрекетте субъект басшылыққа алатын стратегияның тиімділігі. Когнитивті оқыту жеке психика қолданатын ақпаратты іріктеудің табиғи психологиялық тетіктерін нақты ұстанады.

Когнитивті технология модульдік құрылымға ие. Әр модуль-бұл жалпы дидактикалық мақсатпен біріктірілген сабақтар жүйесі. Модульді қалыптастыру факторы ғылыми танымның жеке немесе жалпы әдісінің негізіндегі процедуралық ақпарат болып табылады. Әр модуль үш сабақ блогына бөлінеді, олардың әрқайсысында белгілі бір дидактикалық мәселе шешіледі: кіріс мониторингі блогы; теориялық блок; процессуалды блок.

Кіріс мониторинг блогы. Бұл бөлімде сабақтар студенттердің жаңа оқу ақпаратын қабылдауға және түсінуге танымдық дайындық деңгейі және әртүрлі танымдық әрекеттер мен операцияларды орындау туралы ақпарат алуға арналған. Танымдық дайындық студенттердің жаңа оқу материалын игерудегі барлық әрі қарайғы іс-әрекетінің сәттілігін анықтайды. Когнитивті дамудың өзекті деңгейін зерттеу үшін нейрофизиологиялық сипаты бар интеллекттің негізгі когнитивті сипаттамаларын диагностикалайтын арнайы мониторинг жүйесі қолданылады; жалпы білім беру дағдылары; пәнаралық білім мен іскерліктер; пәндік білім мен іскерліктер.

Теориялық блок. Бұл блокта декларативті ақпарат зерттеледі. Оқытушының негізгі міндеті-жалпы логикалық және нақты пәндік байланыс түрлерін қолдана отырып, оқытушыға бұрыннан белгілі ұғымдармен байланысты зерттелген ұғымдардың семантикалық желілерін қалыптастыру.

Процессуалды блок. Бұл блокта процедуралық ақпарат зерттеледі. Онда әртүрлі пәндік іс-әрекеттерді орындау ережелері мен алгоритмдері, берілген нәтижелерді алу үшін зерттелетін пән саласында қолданылатын объектілерді түрлендіру әдістері бар. Бұл ақпаратты игеру осы мәдениетте қабылданған өмір сүру жағдайларына бейімделу үшін қоршаған әлемді барабар қабылдауды, білуді және түрлендіруді қамтамасыз ететін жалпы және жеке әдістерді игеру үшін қажет. Оқу үрдісінің нәтижесі әрбір білім алушының санасында танымдық схеманың қалыптасуы болып табылады [9,49].

Танымдық технологияның негізгі міндеті-әр студенттің қабылданған ақпаратты түсінуі үшін жағдай жасау. Бұл технологияның басым мақсаттары төмендегідей[10]:

1. Студенттердің танымдық дамуы;
2. Білім беру және оқыту стандартының талаптарына сәйкес іс-әрекет әдістерін қалыптастыру;
3. Студенттердің ақпараттық құзіреттілігін қалыптастыру, бұл әр түрлі көздерден алынған ақпаратты рефлексивті бақылау және өз мінез-құлқындағы бейімделгіш өзгерістер үшін пайдалану дағдыларының жиынтығы деп түсіндіріледі, яғни, -әр түрлі дереккөздерден алынған ақпаратты қабылдау мүмкіндігі;конспект жасай білу (өз ойын тіл нормалары мен логика ережелеріне сәйкес жеткізе білу); аннотация жасай білу (релевантты ақпаратты алумен және оны сыни талдау мен кітаптардың, мақалалардың, ауызша сөйлеулердің, теле,

бейне және басқа материалдардың мазмұнын қысқаша құрылымдық жазуды жүзеге асыру); берілген проблема бойынша ақпарат жинай алу; берілген критерийлер бойынша әр түрлі дереккөздерден алынған ақпаратты салыстыру мүмкіндігі; әр түрлі дереккөздерден алынған ақпаратты салыстыру үшін критерийлерді тұжырымдай білу; қабылданатын ақпаратта проблемалар мен қайшылықтарды анықтай білу; ақпарат алудың техникалық құралдарын пайдалана білу; ақпарат алудың бағдарламалық құралдарын пайдалана білу;

-ақпарат жинау үшін бақылауды жоспарлау және жүргізу білігі; ақпарат алу және гипотезаларды тексеру үшін экспериментті жоспарлау және жүргізу қабілеті;тұрақты танымдық мотивация;ақпараттың аффективті және танымдық компоненттерін ажырата білу.

4. Сыни ойлауды қалыптастыру: нақты ақпарат пен құнды пікірлер арасында айырмашылықтар жасай білу; фактілер мен жорамалдар арасында айырмашылықтар жасай білу; байланыстың логикалық түрлерін ажырата білу; байланыстың нақты пәндік түрлерін ажырата білу; ойлаудың нақты және логикалық қателіктерін анықтай білу; маңызды дәлелдерді іске қатысы жоқ дәлелдерден ажырата білу;негізделген және негізсіз бағалауды ажырата білу; алынған ақпарат негізінде негізделген қорытындыларды тұжырымдай білу; қорытындылардың әділдігін негіздейтін алғышарттарды ажырата білу.

Жоғарыда аталған мақсаттардың көпшілігіне қол жеткізуді технологияның қолданыстағы нормативтік және критериалды бағытталған тесттер арқылы анықтауға болады.

Когнитивті білім беру технологиялары студенттерге берілетін ақпараттың сапасын едәуір жақсартуға мүмкіндік беретін тиімді шешімдерді ұсына алады және оларды терең өңдеуді қамтамасыз ететін тапсырмалар жүйесін ұсына алады. Оқу мазмұнын ассимиляциялау туралы кері ақпарат алу әдістеріне ерекше назар аудару керек, өйткені кез-келген ақпарат алмасу кезінде танымдық себептері бар шығындар мен бұрмаланулар сөзсіз орын алады.

К. С. Махмурян [10,76], когнитивті-коммуникациялық технологиялар келесі санаттарға бөлінеді:

- жобалау қызметі;
-дөңгелек үстел;
- оқу конференциясы;
- шығармашылық шеберхана;
- коллаждау;
- монтаждау;
- инеллект карталар;
- кейс-әдіс;
- кестелермен, схемалармен жұмыс.

Нәтижесінде студент шетел тілін оқыту үрдісінің белсенді қатысушысына айналады. Оқу процесі қарым-қатынас және нақты шет елдік қарым-қатынас ерекшеліктерінің нақты модельдердерінен тұрады, өйткені, тек тіл жүйесіне (грамматика және лексика туралы білім) ие бола тұрып шетел тілін мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайында қолдану проблемалы.

Оқытудың танымдық технологиялары білім берудегі проблемалардың негізгі көзі білім алушылардың ғылыми ақпаратты қабылдауға қажетті танымдық схемалардың болмауынан туындайтын оқыту мазмұнын түсінбеуі болып табылады деген сенімге негізделген.

Танымдық технологияның оқыту процедуралары ақпаратты танымдық бұрмалаумен күресудің негізгі құралы болып табылады, білім алушылардың ұзақ мерзімді жадында зерделенетін мазмұнына сай когнитивті схемалар оқыту мазмұнын бірнеше рет логикалық өңдеу бойынша тапсырмалар болып табылады.Олар студенттерге топтық түрде өткізілетін семинарларда немесе практикалық сабақтарда, тренингтерде ұсынылады, яғни студенттердің

әртүрлі топтары бұрын көрсетілген нәтижелерге байланысты әртүрлі тапсырмаларды орындай алады.

Қорытынды

Осылайша, даралап оқыту үрдісінде шетел тілін оқытудағы когнитивті технологиялар оқыту мазмұнын қатесіз игеруді және білім алушылардың когнитивті, ақпараттық, коммуникативтік және кәсіби құзыреттілігін жетілдіруді қамтамасыз етеді. Танымдық оқыту технологиясын қашықтықтан, электронды және мобильді оқытуды ұйымдастыру үшін қолдануға болады. Когнитивті білім беру технологияларын игере отырып, білім алушы зияткерлік қызметтің тиімділігін арттыратын қуатты когнитивті құралдарды алады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Виноградова Е. В. Когнитивный аспект современных целей обучения иностранным языкам // Университетские чтения – 2011: мат-лы науч.-метод. чтений ПГЛУ. – Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 2011. Ч. IX. – С. 35- 40. 1
2. Маслова В.А. Когнитивная лингвистика: учеб. пособие. Изд-е 3-е. Минск: ТетраСистемс, 2008. – 272 с.
3. 37 Хомский, Н. Аспекты теории синтаксиса // Перевод с английского под редакцией и с предисловием В.А. Звегинцева // Изд-во Московского университета, - 1972. – 233 с.
4. Щерба Л.В. Преподавание иностранных языков в средней школе: Общие вопросы методики / Под ред. И.В. Рахманова. 3-е изд. испр. и доп. – М., 2002.
5. Барышников, Н.В. Параметры обучения межкультурной коммуникации в средней школе / Н.В. Барышников // Иностранные языки в школе. – 2002. – №2. – С.28-32.
6. Беляев Б.В. О применении принципа сознательности в обучении иностранному языку // Психология обучения иностранному языку / Под ред. Зелянина Р.И. -М.: Просвещение, 1967. С.5 - 17.
7. Brown P., Levinson S.C. Politeness: Some universals in language usage. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. 345 p.
8. Жолтаева Г., Кылышпаева М., Ханина Н. Когнитивный подход к формированию коммуникативной компетенции при обучении иностранному языку в неязыковом вузе //Актуальні питання іноземної філології. – 2016. – №. 4. – С. 56-61.
9. Жукова, Н.М. Индивидуализация и дифференциация обучения студентов вузов : дис. … канд. пед. наук : 13.00.08 / Н. М. Жукова. – М., 2006. – 233 с.
10. Махмурян К.С. Когнитивно-коммуникативные методы и технологии обучения иностранному языку // Современные проблемы преподавания иностранных языков в школе и вузе. – М.: МПГУ, 2006. – С.72- 79.

МРНТИ 14.35.09

Кемелбекова З.А[1], Нұрлан И[2]
филология ғылымдарының кандидаты, доцент[1], 2-курс магистранты[2]
[1, 2] Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Алматы қ., Қазақстан
[1]zada-k.68@mail.ru, [2]n.lexka@bk.ru

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА РӨЛДІК ОЙЫНДАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Аңдатпа

Рольдік ойын - ауызша оқытуда кең таралған сыныптағы оқыту әдісі. Ол айқын, қарапайым және қолдануға ыңғайлы болғандықтан, мұғалімдер оны қолдайды. Жаңа оқу бағда рламасын реформалауды үнемі тереңдете отырып, жаңа оқу бағдарламасын оқыту тұжырымдамасы мұғалімдердің көпшілігін дәстүрлі оқыту әдістерін бұзуға, жаңа оқу бағдарламасының тұжырымдамасын тәжірибеде қолдануға, оқытудың жаңа әдістерін зерттеуге, оқушылардың негізгі рөліне толықтай көңіл бөлуге шақырады, және оқушыларді оқыту. Шығармашылық. Бұл мақалада алдымен рөлдік әдістердің теориялық негіздері түсіндіріледі, содан кейін шет тілін оқытудағы рөлдік ойындардың маңыздылығы туралы айтылады, соңында рөлдік әдістерді жүзеге асыру кезінде назар аудару керек мәселелерге назар аударылады. Аудиторияны оқытудың маңызды бөлігі - шет тілін оқытуды зерттеудің бір бағыты.

Кілт сөздер :Рөлдік ойындар, шет тілін оқыту, сөйлеу тілі

Кемелбекова З.А[1], Нурлан И[2]
Кандидат филологических наук, доцент[1], 2-курс Магистрант[2]
[1,2]Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Алматы, Казахстан
[1]zada-k.68@mail.ru, [2]n.lexka@bk.ru

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РОЛЕВЫХ ИГР ДЛЯ РАЗВИТИЯ УМЕНИЙ ГОВОРЕНИЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Ролевые игры - распространенный метод устного обучения в классе. Учителя поддерживают его, потому что он ясен, прост и удобен в использовании. Постоянно углубляя реформу новой учебной программы, новая концепция учебной программы призывает большинство учителей отказаться от традиционных методов обучения, применить новую концепцию учебной программы на практике, изучить новые методы обучения и сосредоточиться на ключевой роли учащихся. Креативность. Эта статья сначала объясняет теоретические основы ролевых методов, затем важность ролевых игр в обучении иностранным языкам и, наконец, фокусируется на вопросах, которые необходимо решить при реализации ролевых методов. Важной частью обучения аудитории является одно из направлений изучения преподавания иностранного языка.

Ключевые слова:Ролевые игры, обучение иностранным языкам, разговорная речь

Z.A. Kemelbekova[1],Nurlan Ilnar[2]
The candidate of philological sciences, Associate Professor[1], 2-year Master's student[2]
[1,2] Abai Kazakh National Pedagogical University
Almaty, Kazakhstan
[1]zada-k.68@mail.ru, [2]n.lexka@bk.ru

DEVELOPMENT OF SPEAKING SKILLS THROUGH THE USE OF ROLE PLAYING GAMES IN A FOREIGN LANGUAGE LESSON

Abstract

Role playing is the most common classroom teaching method in oral English teaching. Because it is lively, simple and easy to use, it is favored by teachers. With the continuous deepening of the new curriculum reform, the new curriculum teaching concept urges the majority of teachers to break the traditional teaching methods, strive to practice the new curriculum concept, explore new teaching methods, play the main role of students, and cultivate students' innovative ability. This article first mainly states the theoretical basis of the role-playing method, then discusses its significance in English teaching, and finally points out the problems that should be paid attention to when implementing the role-playing method.

Key words: Role playing, foreign language teaching, spoken language

Рөлдік ойынның теориялық негіздері

Рөлдік ойын теориясы Мидтің рөлдік теориясы мен Бандураның әлеуметтік оқыту теориясының негізінде жасалған.

Өзін-өзі зерттеу арқылы Мид рөлдік ойын - бұл адамның басқалармен және нақты әлеуметтік өмірмен өзара әрекеттесу кезінде көрсететін нақты мінез-құлық жиынтығы деп санайды. Мұндағы өзін-өзі оқыту және басқалардың рөлін ойнау арқылы дамиды. Бұл басқа адамдардың өзіне деген көзқарастарының жиынтығы, әртүрлі рөлдердің жиынтығы және белгілі бір әлеуметтік мәртебесі бар адамдар күткен мінез-құлықты білдіреді. Әр түрлі жағдайларда адамдар әртүрлі рөлдерді ойнайды, бұл адамдардан өз рөлдерін әлеуметтік ортаның өзгеруіне сәйкес лайықты түрде түзетуді талап етеді.

Американдық психолог Бандураның әлеуметтік оқыту теориясы тұрғысынан рөлдік ойындар адамның мінез-құлқын қалыптастыра алады. Әлеуметтік оқыту теориясының бағыты бақылаушы оқытуға негізделген. Бақылаумен оқытуда белгілі бір объективті жағдайлар (мысалы, қоршаған орта, әлеуметтік-мәдени қатынастар, үлгі-өнеге т.б.) шешуші әсер етеді. Осы жағдайлар бақыланғанша, балалардың әлеуметтік мінез-құлқы әлеуметтік күтулер бағытында алға басуы мүмкін.

Оқыту кезінде рөлдік ойындар оқушыларға өздерінің тәжірибелері мен рөлдерін сезінулерін өздерінің бұрынғы тәжірибелеріне сүйене отырып тереңдетуге мүмкіндік береді, осылайша олар жақсы ойланып, соңғы оқу мақсаттарына жете алады. Рөлдік ойындар арқылы оқушылар рөлдік ойындар арқылы өзінің танымдық және дағдыларын жетілдіріп, өзгерте алады

Рөлдік ойын формасы

Шетел тілдерін ауызша оқытуда рөлдік ойынның кең таралған формаларына негізінен мыналар жатады:

1. Импровизация. Ықпалсыз орындау дегеніміз - спектакльде нақты сценарий немесе

сызықтар жоқ, тек қарапайым контур ғана. Оқушылар контурға негізделген негізгі мазмұнды түсініп, содан кейін оны өздері сипаттап, уақытша диалогтар мен монологтар ойлап тауып, импровизация жасай алады.

2. Рөлдік ойын. Шетел тілін ауызекі сөйлеуде имитацияланған рольдік ойын Оқушыларға өз рөлдерін өздері үйренген мәтіннің мазмұнына сәйкес ойнауға мүмкіндік беретін, сонымен бірге мәтіннің мазмұнын тілдің көмегімен және іс-әрекеттер. Орындау кезінде кейде қойылымды жеңілдету үшін сценарийді сәйкесінше бейімдеу қажет.

3. Рөлдерді ауыстыру. Оқушы мен мұғалімнің рөлін ауыстырудың рөлі.Рөлдік своп оқушыларға жаттығулар жасауға, қалай сабақ беруді және сыныпты қалай игеруге болатындығын білуге мүмкіндік береді, сол арқылы олардың ауызша шетел тілінің қабілетін күшейте алады.

4. Нақты өмірдегі рөлдік ойындар. Бұл іс-әрекеттің тақырыбына негізделген сценарийді жасау дегенді білдіреді, ал оқушылар ситком қойылымдары сияқты рөлдік қойылымдарды ойнайды. Бұл әдіс имитациялық рөлдік ойынның кеңеюі және дамуы болып табылады. Бірақ айырмашылық мынада: сюжеттік желілер мен өмірдегі рөлдік ойындардың кейіпкерлері бәрі де жасалынған.Оқушылар бұрын өздері білген тілді еркін және импровизациялық түрде, белгілі бір өрнектер мен әрекеттердің сүйемелдеуімен айту үшін қолдана алады, осылайша қойылым көбірек болады табиғи. Оқу іс-әрекетінің бұл түрі арқылы оқушылар өз білімдерін икемді түрде қолдана отырып, өз ойларын айтуға, сөздік қорларын, сөйлем үлгілерін бекітуге және ауызша шетел тілінде жаттығулар жасай алады, сол арқылы олардың коммуникативті дағдыларын жетілдіреді.

Рөлдік ойынның мәні

Рөлдік ойын - бұл шетел тілін ауызша оқыту курстарында оқытудың өте маңызды әдісі, ол оқушыларға ауызекі тілдік дағдыларын жетілдіруге көмектесіп қана қоймай, оқушылардың қысымын жеңілдетіп, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыта алады. Оның маңыздылығының келесі аспектілері бар:

1. Тілдерді оқыту ортасын қамтамасыз етіңіз. Әр түрлі дағдыларды дамыту тілдік қабілеттің негізінен бөлінбейді. Оқушыларға рөлдік ойындарды ойнауға мүмкіндік беру олардың тілдік дағдыларын жүзеге асыруға жақсы мүмкіндіктер беріп, олардың тілдік экспрессиясы мен ұйымдастырушылық қабілеттерін көтермелеп, олардың икемділігін арттыру үшін жаттығулар жасай алады. Қазіргі кезде ауызекі сөйлеу тілдері көбірек қолданыла бастады, бұл өмірде және оқуда ерекше маңызды. Жанды және тірі коммуникация ортасын қамтамасыз ете отырып, оқушылар шетел тіліне төзімділік пен алаңдаушылықты төмендете алады және еркін сөйлесу үшін шет тілдерін қолдана алады, осылайша олардың шет тілдерін меңгеру және қолдану қабілеттерін арттырады.

2. Оқушылардың ауызекі шетел тілдерін үйренуге деген құлшынысын арттыру. Рөлдік ойын - бұл оқушылардың қатысуына мүмкіндік беретін, оқыту мен оқудың ашықтығын толық көрсететін іс-әрекет. Рөлдік ойындар арқылы қатысушылардың ынта-ықыластары толығымен жұмылдырылып, олардың оқуға деген қызығушылықтарын арттыруға болады. Оқушылар ойнайтын рөлді өзінің тәжірибесі мен қызығушылығына сәйкес таңдайды, қойылым кезінде өз ойлары мен пікірлерін толық жеткізеді, басқалармен қарым-қатынас жасау кезінде және басқалармен өзара әрекеттесу кезінде үнемі басқалардан ақпарат алады, бұл олардың рөл туралы өзіндік түсінігін жақсартады және байытады.

3. Оқушыларға тұлғааралық қарым-қатынасты жақсартуға көмектесу. Адамның өмірінде біз әр түрлі тұлғааралық қарым-қатынастарға кезігуіміз мүмкін, олар біздің өмірімізге әрдайым әсер етеді, әсіресе ересек болғаннан кейін адамдар арасындағы қатынастар маңызды бола бастайды. Рөлдік ойын әдісі оқушыларға әр түрлі адамдар арасындағы қарым-қатынас пен жеке көріністерді нақты жағдайларды имитациялау арқылы сезінуге мүмкіндік береді,

осылайша адамдар арасындағы әртүрлі қарым-қатынас дағдыларын сезіну және үйрену және олардың тұлғааралық қарым-қатынас дағдыларын жетілдіру. Шетел тілінің ауызша курстарында рөлдік ойындар студенттерге сыныптастарымен және мұғалімдермен жақсы қарым-қатынас орнатуға және тұлғааралық қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді.

Рөлдік ойындардағыкейбір ескертулер

Шетел тілін ауызша оқыту курстарында, егер сіз рөлдік ойын әдістерін қолдансаңыз, келесі аспектілерге назар аударуыңыз керек:

1. Рөлдік ойын түрінде бірінші рет мұғалімдер қарапайым жәнекүрделі емесәдістерді таңдауы керек, бұл оқушыларға бейімделу процесін жүргізуге және бірінші рет ойнаған кезде ұялудан аулақ болуға мүмкіндік береді.Мұнымен бірге мұғалімдер оқушыларды босаңсытатындай атмосфера құруға тырысуы керек, сонда оқушылар рөлдік ойындарға жақсы қатыса алады, ал оқушылар құрметтеледі және қысымсыз қабылданады. Сонымен қатар, егер осы кезеңде қандай да бір проблема туындаса, мұғалім бұл мәселені дұрыс шешіп, кейбір ұсыныстар мен сындарды қабылдауы керек.

2. Құрылған проблемалық жағдай ақылға қонымды болуы керек, ал оқушылар үшін жұмыс уақыты тым ұзақ болмауы керек.Талқуды 3-6 минуттан кейін бастаған жөн.

3. Рөлдік ойындарды орындау кезінде оқушыларді мәжбүрлеп қатысуға болмайды, бұл олардың ерік-жігері негізінде жасалуы керек. Сонымен қатар, ол әр оқушының қатысуға тең мүмкіндіктерін қамтамасыз ете алады.

4. Мұғалімдер әр оқушыны берілген сценарийлер мен бекітілген заңдылықтарға сәйкес орындаудан гөрі, мүмкіндігінше табиғи рөлдерді ойнауға шақыруы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1)Шен Хунгенг.Жаңа оқу жоспары бойынша орта мектептегі ағылшын тілін оқытудағы мұғалімдердің рөлі [J] .Оқыту және басқару, 2007(6): 91
2)Чжоу Лин. Шетел тілін оқытудағы рөл [J]. Қытай кәсіптік-техникалық білім.2007 (4): 42-44.
3)Дуан Сяокай.Ағылшын тілін оқытуда рөлдік ойынның рөлі [J] .Оқыту және басқару (Theory Edition), 2013 (6).
4)Тұлғааралық қарым-қатынасты жақсартуда рөлдік ойын технологиясын қолдану [J] .Популярлық психология.2015 (1): 15-16.
5)Ли Джун. Рөлде ойнау: колледждегі ауызша ағылшын тілі сабағына тиімді оқыту әдісі.
6)Сіз Цзяцин.Колледж студенттерінің дамуындағы рөлдік ойынның рөлі туралы [J] .Gansu Science and Technology, 2015 (4): 161.
7)Чжан Дадзюн.Тәрбие психологиясы [M] .Пекин: Халықтық білім баспасы, 2013: 322.

МРНТИ: 14.35.09

Баймұханбет А.Б.[1]Нұржанова С.А.[2]
[1 2] КазНПУ им. Абая
[1 2] преподаватели, магистры педагогических наук.
Алматы, Казахстан

«ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ»

Аннотация

В данной статье основное внимание уделяется на выявления особенностей преподавания английского языка в начальной школе и эффективные методы, способствующие формированию способностей речевых навыков и умений. Особое внимание уделяется наиболее эффективным методам обучения английскому языку и его использованию на уроках.

Ключевые слова: Английский язык, начальная школа, методы, навыки.

А.Б.Баймұханбет [1]С.А.Нұржанова[2]
[1 2] Абай атындағыКазУПУ
[1 2] оқытушылар, педагогика ғылымдарының магистрлері
Алматы қ., Қазақстан

«БАСТАУЫШ СЫНЫПТА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ»

Аңдатпа

Бұл мақала бастауыш сыныпта ағылшын тілін оқытудың ерекшеліктері мен оқушылардың сөйлеу дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыруына ықпал ететін тиімді әдіс-тәсілдерді айқындауға бағытталған. Ағылшын тілін үйретудегі ең тиімді тәсілдерді көрсетіп, оны сабақта пайдалануға ерекше назар аударылған.

Кілт сөздер: ағылшын тілі, бастауыш сынып, әдіс-тәсілдер, дағдылар.

.

Baimukhanbet A.B. [1] Nurzhanova S.A. [2]
[1 2] KazNPU named after Abay
[1 2] teachers, masters of pedagogical sciences.
Almaty, Kazakhstan

"EFFECTIVE METHODS OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE IN PRIMARY SCHOOL "

Abstract

This article focuses on identifying the features of teaching English in primary school and effective methods to promote the formation of speech skills and abilities. Particular attention is paid to the most effective methods of teaching English and its use in the classroom

Key words: English, primaty school, methods, skills.

Кіріспе. XXI ғасыр табалдырығын білім мен ғылымды инновациялық технология бағытымен дамыту мақсатымен аттауымыз үлкен үміттің басты нышаны болып табылады. Ұрпағы білімді халықтың болашағы жарқын дегендей, жас ұрпаққа саналы, мән - мағыналы,

өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің басты талабы. Еліміздің басқа мемлекеттермен қарым-қатынасы артып отырған шақта ағылшын тілін еркін меңгерген, келешекте білімін түрлі саладағы қарым – қатынас жағдайында пайдалана алатын адамды мектеп қабырғасынан оқытып шығару – біздің қазіргі кездегі міндетіміз. Ағылшын тілін тереңдетіп, жан-жақты оқытуды қоғам қажет етіп отыр. Қазақстан Республикасының тәуелсіз елге айналып, әлемдік өркениеттің даму жолына түсуі, ағылшын тілін жетік меңгеруді талап етеді. Ағылшын тілін ерте жастан оқытудың мақсаты – оқушылардың ағылшын тілінде қарым – қатынас жасай алу негіздерін меңгеруі болып табылады. Ерте жастан ағылшын тілін оқыту оқушылардың коммуникативті даму біліктілігін арттырады, оқушылардың қызығушылығын оятуға мүмкіндік береді, бірден көп тілдерде сөйлесуге мүмкіндік алады. Ал, әлемдік тіл ретінде бейресми түрде орныққан ағылшын тілін меңгеру ұлттың бәсекеге қабілеттілігін шыңдай түседі. Қазіргі ағылшын тілін білу – уақыт талабы.

Ағылшын тілі біздің мемлекетіміздің халықаралық байланыстарын дамытуға мүмкіндік беретін тұлғааралық және мәдениаралық қарым- қатынастардың аса маңызды құралы болып табылады. Мемлекеттің халықаралық байланыстарының сапалық өзгерістері адамның практикалық және зияткерлік іс-әрекетінде ағылшын тілі сұранысқа ие болу қажеттілігін туғызып отыр.

Әдістер. Ағылшын тілін оқытуда оқушылардың қызығушылығын ояту – басты мәселе. Шетел тілін меңгеруде көп қиыншылықтар кездеседі. Бұл қиыншылықтарды жеңу үшін пәнге деген ынтасын, әуестігін арттыру керек.

Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттырып,ынталандыру үшін сабақтарды мынадай жолдармен өткізуге болады:

1. Сабақта кең көлемде көрнекі құралдарды пайдалану;
2. Сабақты түрлендіріп өткізу;
3. Сабақта оқушылар өздері жасаған постер,суреттер,схемаларды пайдалану;
4. Техникалық құралдарды тиімді пайдалану;
5. Сабаққа қатысты бейнетаспаларды,фильмдерді көрсету;

Ағылшын тілі сабақтарында оқушылардың білім-біліктілік танымдық, коммуникативтік құзіреттілігін қалыптастыруда ойын элементтерін қолданудың маңызы зор. Ағылшын тілі сабағында оқушылардың тілін дамыту, білім - білік дағдыларын қалыптастыру, сөйлеуге деген қызығушылығын, белсенділігін арттыру мақсатында жүргізілетін жұмыстарға төмендегідей әдістерді жатқызуға болады:
1. Ауызша әдіс – теория және фактіге негізделген білімді қалыптастыруда, үй тапсырмасын және жаңа сабақты пысықтауда, ережелерді қайталауда пайдаланылады;
2. Көрнекі әдісті – бақылау қабілетін дамыту, оқылатын мәселеге ықыласын көтеру және оқу материалының мазмұнын көрнекілік арқылы түсіндіруде қолданылады;
3. Практикалық әдіс – практикалық іскерлік пен әдетті дамыту үшін және тақырып мазмұнына сәйкес практикалық жұмыстарды жүргізу үшін түсіндірілген материалды оқушылардың қаншалықты меңгергенін бақылау үшін пайдаланылады;

4. Өзіндік жұмыс әдісін – оқу әрекетінде жұмыс істеуде қабілетті дамыту және оқу еңбегінде дағдыны қалыптастыруда жеңіл тақырыптарды өз бетінше дайындауға, дидактикалық материалдармен тиімді жұмыс жасай білуге баулу үшін қолданылады;
5. Ойын әдісі – оқушының сабаққа деген қызығушылығын оятып, белсенділіктерін арттыра түседі, сонымен қатар оқушылардың сөйлеу - білік дағдыларын қалыптастырады. Аталған әдістерді пайдалана отырып түрлі тапсырмалар мен жаттығуларды, теориялық мәселелер мен қағидаларды меңгерту тиімді болып табылады

Ойындар маңызды әдістемелік тапсырмалардың орындалуына мүмкіндік туғызады:

1. Балалардың сөйлеу арқылы араласуына психологиялық дайындығын жасауға;
2. Олардың тіл материалын көп қайталауына табиғи қажеттілікті қамтамасыз етуге;
3. Сөйлеудің жалпы алғанда күтпеген жағдайға дайындығы болып табылатын оқушылардың қажетті сөйлеу үлгісін таңдап алуға жаттықтыруға

Міндеттері:

1. Ойын әдістемелерін ағылшын тілі сабақтарында жасөспірімдердің танымдық белсенділігіне ынталандыру құралдары ретінде пайдалану проблемалары жөніндегі әдебиетті зерделеуге;
2. Ойын әдістемелерін топтастыруға әртүрлі көзқарастарды талдауға;
3. Ойын әдісі арқылы оқыту олардың,пәнге деген қызығуын арттырамыз,өз ойын,пікірін,көзқарасын білдіруге,екінші бір адамның жауабын тыңдап,оны толықтыруға,жетістіктері мен кемщіліктерін айта білуге жаттығады;

Ағылшын тілін үйрету барысында музыканың ықпалы зор. Ән тілдік қарым-қатынас құралы ретінде жаңа сөздер мен сөз тіркестері құпалып оқушының сөздік қорының молаюына ықпал етеді. Ән,өлең тыңдау кезінде таныс лексика оқушы есінде тез жатталады. Шет тілінде ән айтып үйрену барысында оқушы дыбыстарды дұрыс атап үйренеді,сөйлемге дұрыс екпін қояды. Әнмен жұмыс барысында оқушының көңіл – күйі көтеріліп,тілге деген қызығушылығы арта түседі. Сабақ барысындағы әндер мұқият жас ерекшелігі ескеріліп таңдап алынуы тиіс. Сонымен қатар электронды оқулықтардың пайдасы өте зор. Сабақта электронды оқулықтарды пайдалану арқылы оқушының шығармашылық қабілетін арттыруға, ізденісін ұлғайтуға, танымдық көзқарасын қалыптастыруға, өзіндік жұмыстарды тез орындауға машықтанады. Электронды оқулықта тәжірибелер мен басты кейіпкерлердің өмірі, анықтамалық сөздік, әр тарау бойынша тесттік сұрақтар бар. Бұл мәлімет оқушылардың өзіндік ізденісін тудырады және осы бағытта жұмыс істеуге дағдыландырады.

Нәтижелер. Қазіргі заманғы жаңа ақпараттық технологияны қолдану арқылы оқу-тәрбие үрдісінің барлық деңгейінде пәнаралық байланыстарды тереңдетуге мүмкіндік туады. Бұл оқушының ақпаратты,қоғам жағдайында ойлау қабілетін арттыра түседі. Осынай бағыттағы білім оқушыларды Отанға деген сүйіспеншілікке,достық пен ынтымақтастыққа баулиды.

Оқушылардың оқу-танымдық құзіреттіліктерін қалыптастыра отырып,танымдық іс-әрекет белсенділіктерін арттыру үшін,көрнекі құралдар,техникалық құралдарды жиі пайдалану қажет. Мұнда оқушылар кез-келген ақпаратты алғаннан кейін немесе мәтінді алғаннан кейін сол мәліметке қатысты өзіндік көзқарас туындайды. Яғни адамның ішкі жан дүниесіне сезімдік, эмоционалдық із қалдырады, сол себепті мұғалім берілетін ақпараттарға жағымды қарым-қатынас туындатып, білімнің негізін қалайды.

Талқылау. Біздің пікірімізше бастауыш сыныпта ағылшын тілін оқытудың тиімді әдістеріне мыналарды жатқызуға болады: ағылшын тілі сабағында мейлінше ана тілін аз қолдану, себебі ол тілге деген оқушылардың қызығушылығын жоғалтады. Өз ойындағысын айту үшін немесе қандай да бір сөзді білмей қалса оқушы бірден өз ана тіліне ауысып кетеді. Бұл – дұрыс емес. Оның орнын оқушыларға ағылшын тілі сабағында тек сол тілде сөйлесу керектігін түсіндіру керек. Ал егер ол нақты бір сөзді білмей тұрса ол сөздің синонимін іздесін, болмаса сол сөзге сипаттама берсін. Бұл әдіс – тиімді, біріншіден, оқушы өзінің сөздік қорын байытады, екіншіден, бұл оқушыларға ағылшын тілінде ойын жеткізуге, түсіндіруге мүмкіндік туғазады, үшіншіден, бұл әдісте басқа оқушылар да сол сөзді естиді, жазып алып, жаттап келетін болады. Оларға да қызықты, танымды болады.

Екінші тиімді әдіске мектептердегі ағылшыны тілі сабақтарының көлемін ұлғайту, сағат санын арттыру болып табылады. Ағылшын тілін меңгеру үшін көп жаттығу керек, ал күнде жаттығатын болса тіптен жақсы болар еді. Сондықтан мектептегі ағылшын тілінің жүктемесін арттыру керек.

Қорытынды. Бастауыш сынып барлық білімнің қалануының негізі. Бастауыш сынып оқушыларына нені үйретсең соны санасына сіңіретін нағыз нағыз қабылдау жасында болғандықтан,мейлі қандай тіл болмасын өте тез игеріп алуға болады. Үш тұғырлы тілді алға ұстаған қазіргі кезде елімізде ағылшын тілі балабақшадан бастап өтуді негіз етіп отыр. Балдырғандарымыз тіл жағындағы қадамын нық басса, алдағы болашақта нұрлы жолға қадам басуына негіз қаланар еді. Бастауыш сынып оқушыларының тілі толық дамып жетілмегендіктен әрине, ағылшын тілі басында қиынырақ сезілгенімен, соңына келе біртіндеп қалыптасып, жатық әрі әдемі шет тілінде сөйлеуіне болады. Бастауыш сынып оқушылары ауыр сабақ жүгін алып жүре алмайтындықтан біз балаларды ағылшын тілінен жалықпауы үшін көбінесе жаңаша әдіс-тәсілдермен тәрбиелеуіміз қажет.

Елдің болашағы келешек ұрпақтың қолында, яғни олар мұратты, мөралды, тәртіпті болумен қатар мықты білім иесі болуы тиіс. Бұнымен қоса дүниенің қай бұрышында болмасын өзін алып шығатын қабілетке ие болулары керек емеспе? Бұған қазіргі заманда дүние жүзі тіліне айналған ағылшын тілінің қатысы қалай болмасын.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. « Ойын әрекеті арқылы белсенділікке баулу ». Петров А.В 2001 ж.19-22 бет

2. « Бастауыш мектептегі ойыг технологиясын арқылы оқыту ». Калмыкова Е.В 2007 ж.5-8 бет
3. « Шет тілін оқытуда бейнефильмдерді қолдану » Е.Нұрланбекова. Шет тілін оқыту әдістемесі. 2005 ж. №2 17-18 бет
4. « Шет тілін оқытудағы әдістеме » З.Н.Утегулова. 2009 ж. №3 24-26 бет
5. « Мектептегі шет тілі » 2011 ж. №52 14-17 бет
6. « Шет тілін оқыту әдістемесі » Амандықова Г.Н. Мұхтарова Ш.Е. Баймұқанова Б.С 35-37 бет
7. Мектептегі шет тілі №2 2011 ж. «Ағылшын тілі сабағында білім сапасын арттыруда жаңа технологиялық әдістерді тиімді пайдалану» 11-19 бет

МРНТИ 14.35.09

Жолдыбаева М.Б.[1]
[1]*Абай атындағы ҚазҰПУ*
Шетел тілдер кафедрасының магистранты
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Аңдатпа

Бұл мақала осы жаңа технологияларды пайдаланудың көптеген артықшылықтарын көрсете отырып, шетел тілін оқытуда АКТ қажеттілігін зерттеуге бағытталған. Сонымен қатар, мақалада АКТ-мен ұсынылған әр түрлі ресурстарды пайдалану тұрғысынан мұғалімнің жаңа рөлі мен дағдылары талқыланады. Және де біз курсанттардың шет тілін білу дағдыларын дамыту үшін АКТ-ны тиімді қолданудың кейбір формаларын атап өтеміз.

Біз өмір сүріп отырған технологиялар үстемдік ететін әлеммен үйлесімді болу үшін білім үнемі бейімделіп, жаңарып отыруы керек. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) оқу үдерісіне енгізу туралы қызу пікірталас туды. АКТ, әсіресе шет тілдерін оқытуда, соңғы жиырма жыл ішінде зерттеушілердің назарына айналды. Бүгінгі қоғам цифрлық сауаттылығы және мәдени дамыған, мәдениаралық және сыни тұрғыдан ойлау қабілеті бар жоғары білікті азаматтарды қажет етеді. Осы тұрғыдан алғанда, жоғары әскери білім берудегі шетел тілі сабағы АКТ көмегімен лингвистикалық, мәдени және өркениеттік кездесулерді жеңілдететін және жетілдіретін, мемлекетіміз алдында парызын орындау үшін қажетті білім мен дағдыларды игеруге ықпал ететін ортаға айналуы керек.

Кілт сөздер: мультимедиалық ресурстар, ақпараттық технологиялар, озық ақпараттық технологиялар, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, компьютерлендірілген оқыту.

Zholdybayeva M.B.[1]
[1]*KazNPU named after Abay*
Master's student of the Department of foreign languages

Almaty, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF THE USE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract

This article focuses on the need to use ICTs in language teaching, highlighting the many benefits of using these new technologies. The article also discusses the new role and skills of the teacher in terms of using the various resources provided by ICT. Let us also note some forms of effective use of ICT for the development of foreign language skills of cadets.

Education needs to be constantly adapted and updated to fit the world in which we live. Heated discussions were held on the introduction of information and communication technologies (ICT) in the educational process. ICTs, especially in teaching foreign languages, have attracted the attention of researchers over the past twenty years. Modern society needs highly skilled citizens with digital literacy and culturally developed, intercultural and critical thinking skills. From this point of view, foreign language lessons in higher military education should become an environment that facilitates and improves linguistic, cultural and civilizational meetings using ICT, contributes to the acquisition of knowledge and skills necessary to fulfill their duties to the state.

Key words: multimedia resources, information technology, advanced information technology, information and communication technology, computerized training.

Жолдыбаева М.Б.[1]
[1]КазНПУ им. Абая
Магистрант кафедры иностранных языков
Алматы, Казахстан

ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ И КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В этой статье основное внимание уделяется необходимости использования ИКТ в обучении иностранным языкам, подчеркивая многочисленные преимущества использования этих новых технологий. В статье также обсуждаются новая роль и навыки учителя с точки зрения использования различных ресурсов, предоставляемых ИКТ. Отметим также некоторые формы эффективного использования ИКТ для развития иноязычных навыков курсантов.

Образование необходимо постоянно адаптировать и обновлять, чтобы оно соответствовало миру, в котором мы живем. Горячие дискуссии велись по поводу внедрения информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в образовательный процесс.

ИКТ, особенно в обучении иностранным языкам, привлекают внимание исследователей в течение последних двадцати лет. Современному обществу нужны высококвалифицированные граждане с цифровой грамотностью и культурно развитыми, межкультурными навыками и навыками критического мышления. С этой точки зрения уроки иностранного языка в высшем военном образовании должны стать средой, которая облегчает и улучшает языковые, культурные и цивилизационные встречи с помощью ИКТ, способствует приобретению знаний и навыков, необходимых для выполнения своих обязанностей перед государством.

Ключевые слова: мультимедийные ресурсы, информационные технологии, передовые информационные технологии, информационные и коммуникационные технологии, компьютеризированное обучение.

Кіріспе. Білім беру жүйесі үнемі жаңартылып отырады. Білім беру жүйесіндегі өзгерістердің сипатын анықтайтын маңызды фактор ғылыми-технологиялық прогресс болып табылады, оны ақпараттық технологияларсыз ойлау мүмкін емес. Қазақстанның жаһандық білім беру процестері мен желілеріне интеграциясының арқасында білім берудегі АКТ стандарттарын дамытуға көп көңіл бөлінуде. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар аз уақыттың ішінде қазіргі қоғамның ажырамас бөлігіне айналды.[1., б. 25]

Қоғам жан-жақты дамыған тұлғаны көргісі келетіндіктен жоғары оқу орындарының студенттерінің жеке тұлғаның өзін-өзі дамыту және өзін-өзі жетілдіру қабілеттері мен дағдыларын игеруі көбіне инновациялық технологияларды қолдану арқылы жүзеге асырылады. Сонымен, мультимедиялық оқу-әдістемелік құралдарды шет тілдерін оқыту үдерісінде қолдану проблемасын зерттеудің өзектілігі шет тілдерін жоғары деңгейде білетін мамандардың әлеуметтік қажеттіліктерімен байланысты.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) ақпарат алудың, өңдеудің, сақтаудың және таратудың электрондық құралы болып табылады. Басқа анықтамаға сәйкес, АКТ мемлекеттік және жеке білімнің жергілікті және ғаламдық жинақталуы мен ағымына әсер ететін желілер мен қызметтерге ендірілген . АКТ - бұл қарым-қатынас жасау, ақпаратты құру, тарату, сақтау және басқару үшін қолданылатын әртүрлі технологиялық құралдар мен ресурстардың жиынтығы. Бұл технологияларға компьютерлер, интернет, хабар тарату технологиялары (радио және теледидар) және телефония кіреді. АКТ ақпаратты басқару мен өңдеудің барлық аспектілеріне қатысты кең тақырып болып табылады .

Шетел тілін оқытуда АКТ-ны қолдану білім беру үдерісін жандандыруға, білім мен тәжірибе алмасуды жеделдетуге, сондай-ақ оқыту мен тәрбиелеудің сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Көптеген жұмыстар шетел тілдерін оқыту үдерісінде инновациялық әдістерді дамыту және енгізу мәселелеріне арналған арналған (Л. Сажко, Л. Маслак, Е. Тимченко, Т. Трофимишина, А. Чевичелова және т.б.)

Әдістері. Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (бұдан әрі - АКТ) жүйелі түрде пайдалану оқу бағдарламасының әр

түрлі пәндері бойынша кең ақпараттарға қол жеткізуге мүмкіндік беріп қана қоймай, сонымен қатар өмірлік дағдыларды, әртүрлі сандық құралдарды қолдану қабілеттерін қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл дағды маңыздылығы жағынан санау, оқу, жазу және өз пікірін білдіру сияқты негізгі дағдылардан кем түспейді.

АКТ-ны білім беру процесінде қолданудың маңыздылығына қарамастан, оларды ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытуда қолданумен байланысты бірқатар проблемалар бар. Бүгінгі таңда студенттердің шет тілдерін үйренуге деген қызығушылығын төмендететін қауіпті тенденция анықталды. Балалардың көпшілігінде сабақтан тыс уақытта алған білімдерін іс жүзінде қолдану мүмкіндігі болмағандықтан, оны зерттеу көбінесе грамматикалық формаларды немесе лексикалық бірліктерді бос жаттауға айналады.

Әрине, оқудағы мотивация проблемасы әр мектептің пәнінде туындайды, бірақ ол әсіресе шет тілін оқытуда өткір. Сол себепті, соңғы жылдары бұл пәнде жаңа ақпараттық технологияларды қолдану мәселесі күн сайын көтеріліп келеді.

Көптеген зерттеушілердің пікірлері бойынша (Л.А. Цветкова, И.А. Сатраев) шет тілін оқытуда компьютерлік технологияларды қолдану аясы әдеттен тыс кең: оларды оқушыларға жаңа оқу материалымен, жаңа айтылым үлгілерімен таныстыру үшін тиімді пайдалануға болады.

Психологияда адамның мінез-құлқындағы мотивациялық сәттерді түсіндіру үшін қолданылатын барлық ұғымдардың ішіндегі ең жалпы және негізгілері - мотивация және мотив ұғымдары. Мотивация деп адамның мінез-құлқын, оның басталуын, бағыты мен белсенділігін түсіндіретін психологиялық себептердің жиынтығы ретінде анықтауға болады. Біз мотивті мінез-құлық әрекетін жасауға ынталандыру ретінде түсіндіре аламыз, бұл адамның қажеттіліктері жүйесінің өнімі және әртүрлі дәрежеде ол жүзеге асырылады немесе мүлдем бейсаналық мағынада қалады.

Шет тілі пәніне қызығушылықтың басым болуын анықтайтын мотивтер алуан түрлі. Және олардың барлығы бірқатар нақты факторлармен анықталады.[2., б. 96]

1. Оқушының ерекшеліктері (жынысы, өзін-өзі бағалауы, деңгейіинтеллектуалды даму);

2. Мұғалімнің сипаттамалары және оның педагогикалық қатынастары іс-шаралар;

3. Пәннің ерекшелігі.

Нәтижелері. 10-11 сыныптарға арналған бағдарламалық және нормативтік құжаттар жиынтығынан тұратын жинақ материалдары бойынша академиялық пәннің осы факторларына сүйене отырып, жоғары сатыда шет тілін оқытудың келесі сипаттамалық ерекшеліктері атап көрсетілген:[3., б. 76]

1. Шуылдау әрекеттерінің барлық түрлерінің (оқылым, жазылым, тыңдалым, сөйлеу) белсенді өзара әрекеттестігі;

2. Ақпарат көзі ретінде шынайы, проблемалық публицистикалық және көркем мәтіндерді қолдану, қазіргі заманның өзекті мәселелерін қозғай отырып;

3. Қарым-қатынастың стандартты емес жағдайларына әсер етуі мүмкін студенттердің сөйлеуінің керемет бастамашылығы және стихиялылығы;

4. Диалогтық сөйлеудің негізгі түрлері еркін әңгімелесу, ұсынылған проблеманы топта талқылау, пікір алмасу, диалогтың басымдығы болуы керек;

5. Мәтінге негізделген және өзіңіз оқыған немесе естіген нәрселер туралы жеткілікті негіздемемен өз бетінше егжей-тегжейлі мәлімдемелер құру.

Шетел тілін орта мектепте оқыту кезінде осы ерекшеліктердің барлығын ескеру оқушылар мен мұғалім арасында белсенді өзара әрекеттесуді орнатуға әкеледі, бірақ компьютерлік технологияны қолдану бұл қызығушылықты арттыра алатындығын ескеру қажет.

Сондықтан қазіргі кезде оларды белсенді қолдану мектептерде көбірек байқалуда. Мұғалімдердің айтуы бойынша, олардың көмегімен сіз сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін тиімді жаттықтыра аласыз. Олардың пікірінше, АКТ-ны білім беру процесінде қолданудың тыңдау мен оқу дағдыларын жақсартуға барынша көмектеседі. Одан кейін сөйлеу дағдылары, содан кейін ғана жазу дағдылары жалғасады (1-сурет).[4., б. 184]

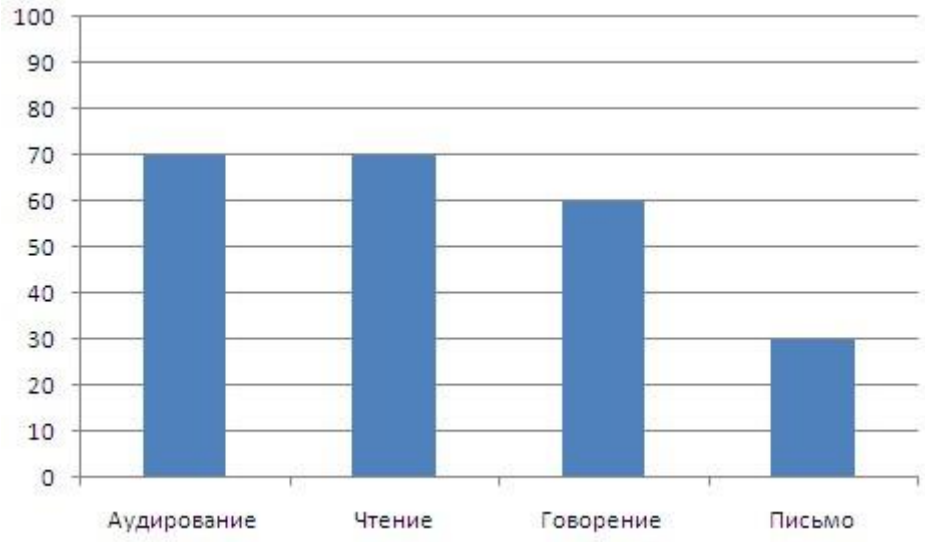

1 сурет - АКТ-ны білім беру процесінде қолдану арқылы сөйлеу әрекетінің түрлерін жетілдіру.

Сөйлеу сияқты сөйлеу әрекетінің түріне қатысты жағдайды талдап көрейік.

Шетел тілі сабақтарында студенттерді әр түрлі тақырыптағы ауызша сөйлеуге тарту процесі оқушылардың өздері үшін жай қызықсыз болып қалады. Сондықтан олардың жұмысының белсенділігі күрт төмендейді, бұл балалардың әңгіме жүргізуге деген ұмтылысының жоғалуына әкеледі. Алайда АКТ-ны білім беру процесінде қолданумен жұмыс істеу кезінде бұл алынып тасталады.

Шетел тілінде білім беру үдерісінде компьютерді қолданудың маңызды ерекшелігі оның оқушының «сұхбаттасушысы» бола

алатындығында, яғни коммуникативті бағытталған диалогтық режимде және белгілі бір тәсілмен, мысалы анализатор мен сөйлеу синтезаторының графикалық құралдарының көмегімен жұмыс істеу, табиғи коммуниканттың жоқтығын өтеу, оның сөйлемейтінін және сөйлеуін модельдеу және имитациялау.

Қазіргі кезде сөйлеу әрекетінің барлық түрлеріне машықтануға, сондай-ақ шет тілінің барлық аспектілері бойынша (грамматика, лексика, фонетика) жұмыс істеуге арналған компьютерлік бағдарламалардың саны өте көп. Сондықтан мұғалім оқушылармен, оның ішінде орта мектепте жұмыс істеудің белгілі бір бағдарламасын таңдау кезінде ешқандай қиындықтарға тап болмайды.

Мысалы, грамматикамен машықтануға арналған ағылшын тіліндегі сабақтарда «Биг Бен», «Ағылшын Тьюторы», сөздікпен айналысқанда - «Ағылшын мерекелерінде», фонетикамен айналысқанда - «Профессор Хиггинс», « English Platinum» сияқты компьютерлік бағдарламаны қолдануға болады.

Сонымен АКТ білім беру процесінің барлық қатысушыларына олардың шығармашылық қабілеттері үшін пайдалануға шексіз мүмкіндіктер ашады. Мультимедиялық бағдарламалар мақалалар, көркем әдебиет, ақпараттық сайттардың материалдары негізінде лингвистикалық материалды компьютерде ұсынуға қол жетімділікті қамтамасыз етеді; сөздік қоры бар робот студенттерді шет тілдерін үйренуге ынталандырады, оқушылардың оқуға деген ынтасын кеңейтеді, тілде өз қарқынымен жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Мұғалім бағалаушы ретінде студенттермен жұмыс істейтін материалдарды, оқу әдістемесін және басқа да АКТ құралдарын таңдау керек. Оқу-әдістемелік стратегияларды жасамас бұрын мұғалім бағалау әдістері мен критерийлерін ойластырып, белгілеуі керек, оған сәйкес студенттердің бағасы семестр/оқу жылының соңында жасалады. Бірнеше таңдау бойынша дәстүрлі шетел тілі емтихандары студенттердің цифрлық сауаттылық бойынша жаңадан алған дағдыларын көрсетпейді. Тілдік құзыреттілік пен дағдыларды бағалау семестрде/оқу жылында студенттердің әр студенттің, әр оқушының орындаған әр түрлі тапсырмалары мен тапсырмаларын есепке алатын лингвистикалық портфолио арқылы жүргізілуі керек. Сонымен қатар, студенттердің өздері біртіндеп дамып келе жатқандығы туралы біліп, өздерінің жетістіктерін, сондай-ақ осы кәсіпорында пайдаланылатын ресурстарды өзін-өзі бағалай алады.

Зерттеушілер АКТ-ны қолданушыға тиімді әсер ету мақсатында әр түрлі техникалық және бағдарламалық құралдарды қолданатын ақпараттық технологиялардың спектрі деп анықтайды, өйткені компьютерлік оқыту сол уақыттағы дәстүрлі оқыту жағдайларына қарағанда әлдеқайда көп материалдарды игереді. Білімді бақылаудың объективтілігі 20-25% құрайды және оқу уақыты айтарлықтай үнемделеді, өйткені барлық студенттердің білімі бір уақытта тексеріледі.[5., б. 201]

Бүгінгі таңда мультимедиалық технологиялар ақпараттық технологиялардың қарқынды дамып келе жатқан бағыттарының бірі болып табылады. Бұл, ең алдымен, мультимедияның заманауи

техникалық және бағдарламалық құралдарды қолдана отырып, интерактивті бағдарламалық жасақтаманың басқаруымен визуалды және аудио эффекттердің өзара әрекеттесуі болуымен түсіндіріледі, олар мәтінді, дыбысты, графиканы, фотосуреттерді, бейнені бір цифрлық көрініс теріктіреді.

Талқылау. Мультимедиа әр түрлі форматта ұсынылуы мүмкін болғандықтан, оларды пайдалану тұтынушының ақпаратты қабылдауын жеңілдетуге мүмкіндік береді. Мультимедианы қолдану ақпаратты тек мәтін түрінде ғана емес, сонымен бірге оны аудио деректермен немесе бейнеклиппен сүйемелдеу мүмкіндігін береді. Ақпаратпен қамтамасыз етудің әр түрлі түрлері тұтынушының ақпаратпен интерактивті өзара әрекеттесуін құрайды. Желілік мультимедиа барған сайын тұтынушыға нақты білімі жоқ ақпаратпен жұмыс істеуге мүмкіндік беретін объектіге бағытталған болып келеді.

Жоғары білім берудің мультимедиялық шет тілдерін оқыту құралдары мұғалімді алмастыра алмайды, бірақ олар мұғалімнің қызметін жетілдіріп, әртараптандырып, сол арқылы студенттердің өнімділігін арттырады. Өздеріңіз білетіндей, адам шет тілін оқып қана қоймай, бейнематериалдардың жиырма пайызын, аудио ақпараттың отыз пайызын есіне алады. Егер сіз олардың көретін, еститін және істейтін нәрселерін бір уақытта біріктірсеңіз, онда есте сақтаудың өнімділігі ақпараттың сексен пайызын құрайды.

Мультимедиалық жүйе деп аталатын бір немесе бірнеше арнайы бағдарламалармен басқарылатын ақпараттық компоненттер. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар дегеніміз - әр түрлі қызметтің тиімділігін арттыруға қажетті әртүрлі деректер мен материалдарды іріктеу, өңдеу, сақтау, ұсыну, беру үшін қолданылатын әдістердің, құралдардың және тәсілдердің жиынтығы. АКТ-ны шет тілі сабағында жүйелі қолдана отырып сыныптағы бірқатар мәселелерді шешуге болады, мысалы:[6., б. 43]

1) оқушының өзіне бейімделуіне мүмкіндік беретін әр түрлі күрделілік деңгейіндегі Интернет желісінің материалдарын тікелей қолдана отырып, оқу дағдылары мен дағдыларын қалыптастыру және жетілдіру.

2) шынайы дыбыстық мәтіндерге негізделген тыңдау дағдыларын жетілдіру.

3) Сөздік қорды заманауи шет тілінің сөздік қорымен толықтыру, жазу дағдыларын жетілдіру.

4) Online тестілердің көмегімен грамматика бойынша білімді жетілдіру.

5) Жаһандық ойлау дағдыларын қалыптастыру.

6) Ағылшын тілін нақты қарым-қатынас мақсатында қолдану қажеттілігін енгізу.

Заманауи компьютерлік технологияларды қолдана отырып өткізілген сабақтың нәтижелері мынаны көрсетеді:[7., б. 109-110]

1) университеттерде компьютерлік технологияларды қолдану студенттердің ағылшын тілін білімдерін белсенді әрі саналы игеруіне ықпал етеді;

2) компьютерлік бағдарламалар оқушылардың оқу материалына деген оң көзқарасын қалыптастырады;

3) жалпы білім беретін мектептің оқу процесіне компьютерлік технологияларды енгізу білім беру қызметіне деген ішкі мотивті күшейтуге мүмкіндік береді;

4) білім беру және бақылау бағдарламалары, тестілік бағдарламалар, оқушылардың оқу іс-әрекетіне қызығушылығын оятады, логикалық, шығармашылық ойлауды қалыптастыруға, оқушылардың қабілеттерін дамытуға ықпал етеді

Бүгінде елімізде шетел тілдерін үйренуге арналған автоматтандырылған оқу курстарын кеңінен таратуға белсенді қатысады. Пәндермен танысудың бастапқы кезеңінде студенттерге: лексикалық материалды оқуға; оқу техникасын дамытуға; аудио мәтін туралы түсінікті жақсартуға; дұрыс жазуға жаттығу; грамматиканы үйрену. Іс жүзінде мұны келесі құралдарды қолдану арқылы қолдануға болады:[8., б. 147]

- электрондық тренажерлерді қолдану;
- қашықтықтан оқыту формасын қамтамасыз ету;
- интерактивті білім беру телеконференцияларын өткізу;
- басқару жүйелерін құру және оқушылардың білімі мен дағдыларын тексеру;
- білім беру сайттарын құру және қолдау.

Барған сайын қазақстандық білім беру мекемелерінде Интернет және компьютерлік технологияларды шет тілдерін оқыту процесінде пайдалану туралы сұрақ туындайды. Қашықтықтан оқыту жүйесіне кафедра оқытушылары жасаған тіл туралы оқу материалы кіреді. Бағдарламада диалогтар, параллель мәтіндер, түпнұсқаға сөздіктер, шет тілін меңгерудің барлық кезеңдерін ескере отырып жасалатын оқу материалын бекітуге арналған жаттығулар бар. Өзіндік жұмыс үшін студенттердің жеке ерекшеліктеріне, тілді меңгеру деңгейіне байланысты Интернетте қол жетімді және ақысыз білім беретін компьютерлік бағдарламаларды қолдану ұсынылады.

Алайда, АКТ-ны қолданудың белгілі бір кедергілері бар. Оларға мыналар жатады:[9.,б.87]

- материалдық-техникалық база жеткіліксіз,
- бағдарламалық қамтамасыз ету
- әдістемелік қамтамасыз ету жеткіліксіз,
- Интернетке қол жетімділік шектеулі.

Осы проблемаларды жою мұғалімдерге шет тілдерін оқыту сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Шетел тілін үйрену процессінің сөйлеу ортасынан алшақ аймақта жүріп жатқандығы әрдайым осы тілді үйренуге деген ынтаны төмендетуге септігін тигізетінін ескере отырып, біз мұндай мотивацияны арттырудың тиімді құралдарының бірі - АКТ-ны кеңінен қолдану арқылы шетел тілінде қарым-қатынас үшін жеке орта құру деп санаймыз.

Ағылшын тілін оқытуда мультимедиалық технологияларды қолдануға негізделген жаңа әдістемелерді қолдану, оқыту процесін сапалы жаңа деңгейге көтереді. Мұғалімнің жұмысында АКТ-ны қолдану оқушылардың: [10., б. 182-183]

- шет тілін үйренуге деген тұрақты мотивациясын қалыптастыруға және сақтауға көмектеседі;
- оқу үдерісінің қарқындылығын арттырады;

- білім сапасын бақылауды жақсартады;
- оқушылар мен студенттердің ой-өрісін кеңейтеді.

Мультимедиалық интерактивті технологияларды қолдану презентация сапасын едәуір жақсартады және оқу үдерісінің мазмұнын байытады, тілде оқушыларға ыңғайлы қарқынмен жұмыс жасауға мүмкіндік береді. Алайда, АКТ негізінен тәрбиешілерге оқу қызметін ауыстырудың орнына, тиімді жүргізуге көмектесу үшін жасалған.

Студенттердің шет тілін білуді игеру тиімділігі оларды оқу іс-әрекеті процесінде оларды қолданудың педагогикалық және дидактикалық негізделгендігіне байланысты АКТ-ны қолдану қажетті құрал болып табылады.

Қорытынды: Жоғарыда айтылғандарды қорытындылай келе, АКТ қолдану барлық мәселелерді шеше алмайтындығын атап өтуге болады, қазіргі білім беру саласында пайда болғанымен, оның сапасын едәуір жақсарта алады.

Қазіргі технологиялық әлем АКТ-ны білім беру жүйесіне енгізу керек. Міне, сондықтан бастысы мұғалімнің міндеті - жаңа технологиялар мен интернетті білім беру процесінің ажырамас бөлігі ету қажеттілігі.

Жалпы білім беретін мектептерде шетел тілдерін оқыту процесінде технологияның рөлі өте маңызды. АКТ-ны қолданудың көптеген артықшылықтары мен маңыздылығына мыналар жатады: оқушылардың назарын аудару; оларды интерактивті сабақтармен ынталандыру; ағылшын тіліндегі субтитрмен фильмдер көру арқылы сөздік қорыңызды кеңейту; Интернетте ыңғайлы оқу материалдарын ұсыну; өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын және технологияларды оқудағы қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қолдануға деген сенімділікті дамыту. Шет тілін білудің жалпы деңгейінің дамуы мен сақталуына АКТ құрылғыларының көмегімен оңай қол жеткізіледі. Мұғалімдер тілдің дамуына үлкен үлес қосып, осы пайдалы ресурстарды маңызды құндылықтар ретінде қарастыруы керек.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Цветкова Л.А. Использование информационно-коммуникативных технологий в деятельности учителя иностранных языков – Б. 25
2. **Агиевич О.В.** Применение ИКТ на уроках английского языка – Б. 96
3. Сатраев И.А. Интернет-проекты как метод расширения образовательного пространства гимназии – Б. 76
4. **Белорусова В.А.** Использование информационно-коммуникативных технологий на уроках иностранного языка – Б. 184
5. **Блинникова Е.С., Середич А.С.** Использование ИКТ в деятельности учителей английского языка – Б. 201
6. **Богатко Я.Н.** Использование информационно-коммуникационных технологий на уроках иностранного языка – Б. 43
7. **Котова О.Ф.** Информационно-коммуникационные технологии как средство формирования коммуникативной компетенции учащихся на уроках иностранного языка – Б. 109-110

8. **Голубцова И.А.** Использование информационно-коммуникативных технологий на уроках немецкого языка» - Б. 147
9. **Демидкова Д.А.** Особенности мультимедийного учебно-методического комплекса по иностранному языку – Б. 87
10. Мурадова Н. Т., Эрданова С. А. Интерактивные средства обучения иностранному языку // Молодой ученый. — 2015. — №6. — Б. 182-183.

МРНТИ: 14.35.09

Алиев Т.М. [1]*Балмуханова С.Н.* [2]
[1 2] *КазНПУ им. Абая*
[1 2] *преподаватели, магистры педагогических наук.*
Алматы, Казахстан

«ДИСКУССИЯ КАК МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ»

Аннотация

В данной статье основное внимание уделяется рассмотрению вопросов формирования речевых навыков и умений и пути преодоления трудностей, с которыми сталкиваются ученики при обучении навыку говорения на занятиях английского языка. Особое внимание уделяется применению дискуссии в процессе обучения навыку говорения как способа формирования коммуникативных навыков учеников.

Ключевые слова: Английский язык, навык говорения, дискуссия, коммуникативные навыки.

Т.М.Алиев[1]*С.Н.Балмуханова*[2]
[1 2] *Абай атындағыКазУПУ*
[1 2] *оқытушылар, педагогика ғылымдарының магистрлері*
Алматы қ., Қазақстан

«ТАЛҚЫЛАУ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСІ РЕТІНДЕ»

Аңдатпа

Бұл мақалада сөйлеу дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыру және оқушыларға ағылшын тілі сабағында сөйлеу дағдыларын үйрету кезінде кездесетін қиындықтарды жеңу жолдарын қарастыруға бағытталған. Сөйлеу дағдыларын оқыту үдерісінде пікірталасты оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамыту тәсілі ретінде пайдалануға ерекше назар аударылады.

Кілт сөздер: ағылшын тілі, сөйлеу дағдылары, талқылау, коммуникативті дағдылар.

.

Aliyev T.M. [1] Balmukhanova S.N. [2]
[1 2] KazNPU named after Abay
[1 2] teachers, masters of pedagogical sciences.
Almaty, Kazakhstan

"DISCUSSION AS A METHOD FOR FROMING COMMUNICATIVE SKILLS"

Abstract

This article focuses on considering the formation of speech skills and abilities and ways to overcome the difficulties that students face when teaching speaking skills in English classes. Particular attention is paid to the use of discussion in the process of teaching speaking skills as a way of developing students' communication skills.

Key words: English, speaking skills, discussion, communication skills.

Введение. Современное образование ставит перед собой одну из сложнейших задач – научить ученика говорить на английском языке свободно, грамотно и бегло, т.е. так же, как и на родном языке. Данная задача возможна только при выполнении ряда условий: качественное преподавание, грамотно написанная обучающая литература, ученик, желающий внимать каждому слову учителя и делать абсолютно все, что от него требуется. Казахстан вышла на мировую арену достаточно давно и на данный момент между Казахстаном и рядом зарубежных стран сформировались прочные отношения. Чтобы соответствовать международным стандартам необходимо уметь качественно коммуницировать. Под коммуникацией подразумевается не только общение на высшем государственном уровне, но и общение для выполнения элементарных вещей: купить что-либо за рубежом, съездить в отпуск в Европу и многое другое. Не имея базовых навыков говорения, человеку будет сложно выразить то, что он хочет от окружающего мира. В данном случае преследует цель при формировании навыков коммуникации научить ученика выражать свое мнение и свои мысли, высказывать свою позицию, отстаивать собственную точку зрения.

Важно особо подчеркнуть, что роль преподавателя в процессе дискуссии колоссально важна и чрезвычайно сложна, поскольку он должен не только следить за грамотностью речи своего ученика, но и помогать ему прислушиваться к мнению своего оппонента в процессе дискуссии и научить отстаивать свою точку зрения. Иными словами, с такой задачей может справиться не каждый учитель. Необходимо иметь достаточный уровень квалификации, обладать опытом обучения дискуссии и говорению, знать особенности своих учащихся: их сильные и слабые стороны, и, безусловно, большое значение имеет наличие качественной учебной литературы, которая помогает преподавателю добиться успехов на этом поприще.

Методы. Многие ученые убеждены, что умение говорить на иностранном языке является основным навыком, который современные учителя хотят передать своим ученикам. И это соответствует действительности, ведь в современном мире мало знать грамматику, правила, уметь читать и писать. Важно также уметь ясно и четко выразить свою мысль на английском языке.

При обучении умению вести дискуссию на иностранном языке чрезвычайно важную роль выполняет аудирование – т.е. восприятие иностранной речи на слух. Аудирование помогает ученику запоминать новые фразы, выражения, идиомы и клише на иностранном языке таким образом, чтобы он их мог воспроизвести в дальнейшем без каких-либо проблем.

Важно отметить, что на данный момент существуют 4 причины, почему ученики боятся говорить на английском языке:

1. Критика со стороны преподавателя. Страх, что преподаватель начнет критиковать ученика из-за совершенной речевой ошибки.

2. Феномен отсутствия мыслей по той или иной теме, т.е., когда нечего сказать. Учащиеся могут плохо ориентироваться в обсуждаемой теме и, как следствие, мало высказываться по ней или вовсе молчать.

3. Родной язык. Учащиеся на уроках часто переключаются с английского на родной язык по причине низкого словарного запаса в английском языке.

4. Разный уровень подготовки учеников. Обучая большую группу, преподаватель видит учащихся, которые хорошо разговаривают, и не боятся выражать свои мысли, и тех, кто постоянно молчит. Для последней категории учащихся требуется больше времени на адаптацию и на то, чтобы начать говорить.

Результаты. Аудирование связано с нашей памятью. Из курса биологии известно, что у человека различают несколько видов памяти. Их классификация зависит от предмета исследования. Безусловно, мы знаем, как работает каждый вид памяти, и нет необходимости характеризовать каждый ее вид. Главное, что каждый вид памяти играет колоссальную роль при обучении аудированию. Ведь, если не будет памяти - аудирование не будет иметь смысла, поскольку человек будет забывать все, что только что услышал.

Мы сталкиваемся с аудированием каждый день: мы слушаем музыку на английском языке, периодически смотрим короткие видео полностью на английском языке или включаем субтитры, если что-то не воспринимается на слух, читаем новости в социальных сетях, порой на английском языке, смотрим фильмы и сериалы на английском языке, или ходим в английские тематические клубы, чтобы пообщаться с носителями языка, общаемся в социальных сетях или по Skype с носителями языка. Жизнь складывается таким образом, что мы становимся все более зависимы от знания или незнания английского языка. На данный момент существует огромное количество профессий и занятий, где знания английского языка востребованы. Существуют организации с вакансиями, где знание английского языка кандидатом будет пунктом номер один из списка всех требований. Причиной этому, несмотря на значительное количество санкций, является то, что Казахстан продолжает

работать со многими иностранными организациями, внутренняя и внешняя политики страны развивается. Для качественного, эффективного и продуктивного сотрудничества нужно, чтобы не только руководители среднего и высшего звена умели общаться на английском языке на должном уровне, но и большинство или все сотрудники компании. На данный момент появилась тенденция использования англоязычных слов и фраз для обычного общения с русскоязычными носителями. Например, мы часто слышим в рекламе, в повседневной речи такие фразы как: «много хайпа», что в переводе с английского означает «много шумихи», а пришло это слово к нам из английского языка «hype», «принеси мне мануал» - принеси мне руководство, инструкцию (от английского слова «manual»), «дай мне лэптоп» - дай мне ноутбук (от английского слова – «laptop»), «я инспирировалась этой идеей» - я вдохновилась этой идеей (от английского слова «inspire» – вдохновлять, воодушевлять) и многие другие примеры.

Ни один современный учебник английского языка не позволит себе пропустить раздел аудирования. Такая тенденция имеет место для того, чтобы не носителю языка больше и лучше привыкать к английской речи, особенно, если обучение происходит не в окружении иностранной культуры. Например, качество восприятия информации на слух будет значительно эффективнее, если ученик жил в англоговорящей стране, нежели в русскоязычной. Это уже научно доказанный факт. Когда человека помещают в неизвестные для него условия, ему ничего другого не остается, кроме как адаптироваться к текущим условиям, иначе выживание может оказаться под угрозой: не зная языка, окажись человек, в иностранном государстве, он не сможет обеспечить базовые потребности: начиная от покупки пищи и одежды, заканчивая элементарной потребностью в общении. В данной ситуации человеку ничего не остается, кроме как впитывать информацию «на лету», поэтому люди намного быстрее обучаются английскому языку, если он у них постоянно на слуху, если человек не пользуется родным языком в коммуникациях с другими людьми в любых ситуациях.

Обсуждение. На наш взгляд, в качестве эффективных методик преподавания английского языка можно предложить следующие: на уроках английского языка сократить до минимума разговоры с учениками на родном языке, поскольку это весьма демотивирует учащихся. У ученика в подсознании существует программа, что, если он не знает какое-либо слово, он может переключиться на родной язык для выражения своей мысли. Это категорически неверно. Вместо такого подхода к обучению лучше предложить ученикам постоянно изъясняться на уроке только на английском языке, а если ученик не знает какое-то конкретное слово, то пусть он ищет синоним для этого слова или просто дает определение на английском языке, соответствующее этому конкретному слову. Такая методика эффективна, во первых, потому, что у учеников появится желание пополнять свой словарный запас, а во-вторых, это предоставит возможность ученикам все быстрее уметь объяснять, освещать свою позицию на иностранном языке, в-третьих, это будет хорошая практика для других учеников,

потому что они смогут слышать новые для них слова, записывать их к себе в тетрадь, а потом заучивать их.

Второй эффективной методикой является увеличение количества уроков иностранного языка в школах. Это необходимо для того, чтобы количество часов и, как следствие, говорения, увеличивалось по сравнению с текущим количеством часов. Чтобы достичь достаточно высокого уровня владения языком, необходимо постоянно им заниматься, в лучшем случае каждый день. К сожалению, это не так легко обеспечить в реальной жизни, поскольку в средних школах, помимо иностранного языка, есть и общие предметы, обязательные к изучению. Невозможно исключить один предмет и поставить вместо него дополнительный час английского языка. Остается вариант увеличения количества часов английского языка.

Заключение. После проведенного обзора можно сделать общий вывод, что применение любой из методик может положительно повлиять на процесс изучения не только английского, но и других языков. Особого внимания, на наш взгляд, заслуживает методика Станиславского. Успех изучения языка, успех понимания английской речи на слух, успех в говорении и развитии других навыков в языке зависит от желания самого ученика, но, тем не менее, важно подчеркнуть, что и роль преподавателя здесь колоссальна. Безусловно, как было замечено ранее, работа с языком должна быть ежедневной, если целью ученика является овладение языком на качественном уровне. Кроме того, для более продуктивного преподавания иностранного языка, школа должна кропотливо подбирать преподавательский состав, а также более внимательно относиться к техническому оборудованию, поскольку оно играет важную роль при выполнении заданий на развитие навыков говорения. В любом случае, какой бы вид дискуссии и какую бы технику не выбрал учитель, главное, чтобы она выполняла основную задачу – научить ученика свободно разговаривать и открыто выражать свою мысль понятным и логичным путем.

Безусловно, очень важна методика прослушивания текстов с английской речью. Важно отметить, что нужно и можно слушать не только носителей британского варианта английского языка, но и других акцентов. Это необходимо для того, чтобы ученик мог понимать довольно сложные акценты и смог отвечать на вопросы без каких-либо затруднений. К сожалению, данная методика, в большинстве своем, преобладает либо в университетах на факультетах иностранных языков, либо в школах с углубленным изучением иностранного языка. Таким образом, все перечисленные выше методики изучения английского языка, так или иначе, связаны с обучением ученика качественному общению на иностранном языке без языкового барьера.

Таким образом, все перечисленные выше методики изучения английского языка, так или иначе, связаны с обучением ученика качественному общению на иностранном языке без языкового барьера.

Список использованной литературы

1. Виноградова, О. С. Формирование иноязычной коммуникативной компетенции с использованием проблемных методов обучения ИЯ на продвинутом этапе специализированного вуза / О.С. Виноградова. - Москва, 2016. - 24 с.
2. Гордиенко, Н. П. Использование дискуссии как метода формирования коммуникативных навыков на старшей ступени обучения иностранному языку в средней общеобразовательной школе [Текст] / Н.П. Гордиенко // Молодой ученый. - 2015. - № 8. – 1114 с.
3. Гурвич, П. Б. К вопросу о специфике методики преподавания иностранных языков как науки [Текст] / П.Б. Гурвич //Иностранные языки в школе. Золотые страницы. - М., 2015. - 249 с.
4. Денисова, Л. Г. Место интенсивной методики в системе обучения иностранному языку в средней школе [Текст] / Л.Г. Денисова. - Иностранные языки в школе. – 2015 - № 4. – 115 с.
5. Дюфо, Б. Взаимодействие и воображение обучающихся в практике преподавания языков [Текст] / Б. Дюфо // Коммуникативное обучение иностранным языкам. – Пермь, 2016. – 347 с.
6. Зарецкая, Е. Н. Риторика: Теория и практика речевой коммуникации [Текст] / Е.Н. Зарецкая. - М.: Дело, 2015. - 480 с.
7. Кашина, Е. Г. Коммуникативно-театральный метод обучения иностранному языку: развитие множественных типов интеллекта у студентов [Текст] / Е.Г. Кашина. Самара: Самарский госуниверситет - 2012. – 144 с.
8. Кашина, Е. Г. Формирование коммуникативной компетенции [Текст] / Е.Г. Кашина // Международная научно-практическая конференция / «Иностранные языки в науке и образовании: проблемы и перспективы». - 2015. №4. - 95 с.
9. Кашина, Е. Г. Размышления у парадного подъезда: профессиональная позиция современного преподавателя иностранного языка [Текст] / Е.Г. Кашина // Учитель, ученик, учебник. - 2014. - №52. - 321с.
10. Кашина, Е. Г. Английский для специальных академических целей и англоязычная среда обучения в контексте интернационализации высшего образования [Текст] / Е.Г. Кашина // Учитель, ученик, учебник. - 2015. - №4. – с. 38.
11. Мильруд, Р. П. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам [Текст] / Р.П. Мильруд // ИЯШ.- 2016. - №5 – 128 с.
12. Морозова, И. Г. Использование дискуссии на занятиях иностранного языка в рамках проблемного обучения при подготовке современных специалистов [Текст] / И.Г. Морозова // Иностранные языки. Теория и практика - 2016. - № 1. – 59 с.

МРНТИ 14.35.09

Анварова З.М.[1], Жамбылқызы М [2]
[1]Магистрант, филология және көптілді білім беру институты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы, Қазақстан
[2]Ph.D, филология және көптілді білім беру институты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы, Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ЭТИКЕТ ФОРМУЛАЛАРЫ

Аңдатпа

Мақалада бастауыш мектеп оқушыларының жаңа тілдік әлемге коммуникативті-психологиялық бейімделуіне жағдай жасау негізінде дамыған жеке тұлғаны тәрбиелеуді қамтамасыз ететін сөйлеу этикетінің ережелері талқыланады; бастауыш мектеп оқушыларының сөйлеу, интеллектуалды және танымдық қабілеттерін дамыту арқылы тілдік идеяларын қалыптастыру. Сонымен қатар, белгілі бір мәдени ортада өмір сүру кезінде адамның бірқатар міндеттемелерді орындау қажеттілігі, бұл сөйлеу этикетінің әр түрлі формулаларын кез-келген тілде күнделікті қатынасу әрекетінде қолдануды көздейді. Қарым-қатынасты дұрыс қолдану үшін сөйлеу этикетінің мәнін әлеуметтік құбылыс ретінде емес, бала кезінен бастап негізгі түсініктерге ие болу маңызды. Сонымен бірге баланың сөйлеу этикеті дағдыларын қалыптастыруға әр түрлі әлеуметтік институттар, ең алдымен отбасы мен мектеп қатысады. Сөйлеу этикетін дамыту дағдылары өте күрделі және ұзақ мерзімді процесс. Біз сабақта тілді дамыту жұмысы жеткіліксіз деп есептейміз, сол себепті сыныптан тыс жұмыс барысында да сөйлеу этикетінің формулаларына назар аудару қажет. Сондықтан, қазіргі кезде сөйлеу этикеті әлі де зерттеу үшін өте перспективалы бағыт болып табылады деп айта аламыз.

Кілт сөздер: сөйлеу этикеті, қарым-қатынас құралдары, сыпайылық деңгейі, рөлдік қатынас, сөйлеу дағдылары.

Анварова З.М.[1], Жамбылкызы М [2]

[1]Магистрант, Институт филологии и полиязычного образования, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан

[2] Ph.D, Институт филологии и полиязычного образования, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан

ФОРМУЛЫ РЕЧЕВОГО ЭТИКЕТА В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

В статье рассматриваются правила речевого этикета, обеспечивающие развитие развитой личности на основе создания условий для коммуникативной и психологической адаптации младших школьников к новому языковому миру; формирование языковых представлений через развитие речевых, интеллектуальных и познавательных способностей младших школьников. В то же время рассматривается необходимость выполнения человеком ряда обязательств, проживающих в определенной культурной среде, что предполагает использование различных формул речевого этикета в повседневном общении на любом языке. Чтобы правильно использовать общение, важно иметь базовое понимание сути речевого этикета с детства, а не как социального явления. При этом различные социальные институты, прежде всего семья и школа, участвуют в формировании навыков речевого этикета у ребенка. Поэтому одна из задач учителя как одного из агентов социализации - организовать стимулирование взаимодействия учеников на уроках и развитие речевого этикета. Развитие речевого этикета - очень сложный и длительный процесс. Мы считаем, что языкового развития на уроках недостаточно, поэтому необходимо обращать внимание на формулы речевого этикета во внеклассной деятельности. Таким образом, можно сказать, что речевой этикет по-прежнему остается очень многообещающей областью исследований и изучения.

Ключевые слова: речевой этикет, средство общения, уровень вежливости, ролевое общение, речевые навыки.

Anvarova Z.M.[1], Marina Zhambylkyzy[2]
[1]Master Student, Institute of Philology and Multilingual Education, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
[2]Ph.D, Institute of Philology and Multilingual Education, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan

FORMULA OF SPEECH ETIQUETTE IN THE ENGLISH LANGUAGE

Abstract

The article discusses the rules of speech etiquette that ensure the upbringing of a developed personality on the basis of creating conditions for the early communicative and psychological adaptation of primary schoolchildren to the new linguistic world; formation of language ideas through the development of speech, intellectual and cognitive abilities of primary school students. At the same time considered the need for a person to fulfill a number of obligations while living in a particular cultural environment, which involves the use of different formulas of speech etiquette in everyday communication in any language. In order to use communication properly, it is important to have a basic understanding of the essence of speech etiquette from childhood, not as a social phenomenon. At the same time, various social institutions, primarily the family and the school, are involved in the formation of the child's speech etiquette skills. Therefore, one of the tasks of the teacher as one of the agents of socialization is to organize the promotion of interaction between students in the classroom and the development of speech etiquette. Speech etiquette development is a very complex and long-term process. We believe that language development in the classroom is not enough, so it is necessary to pay attention to the formulas of speech etiquette in extracurricular activities. Therefore, we can say that speech etiquette is still a very promising area for research and study.

Keywords: speech etiquette, means of communication, level of politeness, role communication, speech skills.

Кіріспе. Қарым-қатынас мәдениеті адамдар арасындағы байланыстың барлық салаларында көрінеді және дәл осы жерде күнделікті өмірдің негізгі принциптерінің бірі - барынша тұлға аралық қатынастар орнатуға және қақтығыстарды азайтуға деген ұмтылыс байқалады. Сөйлеу мәдениеті негізінен сөйлеу этикетіне негізделген.

Сөйлеу этикетінің ерекшеліктері туралы айта отырып, этикет ұғымына тікелей жүгіну керек. Орыс тілінің түсіндірме сөздігінде бұл әлеуметтік-мәдени құбылыс, ең алдымен, белгілі бір әлеуметтік ортада қалыптасқан тәртіп ережесі ретінде анықталған [1, б. 153]. Этикет іс жүзінде белгілі бір мәдениет үшін дәстүрлі мінез-құлық ережелері мен нормаларының жиынтығы болып табылады және белгілі бір ұлттық, әлеуметтік немесе мәдени қауымдастық менталитетінің тікелей көрінісі болып табылады.

Алдында анықталғандай, сөйлеу этикетінің формулалары адамның әрбір мәдени қауымдастыққа тән мінез-құлық жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Жаһандану үдерісі мен мультикультурализмнің дамуы барысында сөйлеу этикетіне деген қызығушылықтың артуы негізделген: сөйлеу этикетінің формулаларын мақсатты тілдегі елдің сөйлеу мәдениетінің компоненттері ретінде қабылдау, коммуникативті құзыреттіліктің дамуына ықпал жасай отырып студенттерге болашақта сәтті мәдениетаралық қарым-қатынасты тікелей жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Әдістемесі. Сонымен, сөйлеу этикетін оқыту мақсатты тіл елінің мәдениетінің құрамдас бөлігі ретінде бірқатар практикалық маңызды аспектілерден тұрады: когнитивті аспект оқудағы мотивацияға әсер етеді, дамытушы аспект этикет формулаларын меңгеруді

қамтамасыз етеді және т.б. студенттердің ауызша-семантикалық және прагматикалық-мотивациялық сферасының дамуына толықтай ықпал етеді, сонымен қатар көпмәдениетті қоғамда әлеуметтік бейімделуді қамтамасыз етеді.

Ағылшын тілін үйренуде сөйлеу этикетін және сөйлеу этикеті формулаларын қарым-қатынас актілерінде адекватты қолдануды меңгеру қажет. Бұл ана (негізінен қазақ тілі) және зерттелген (ағылшын) тілдерінің құрылымындағы түбегейлі айырмашылықтарға ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік-мәдени айырмашылықтарға да байланысты да ескерілуі керек. Сөйлеу этикетіне үйрету аударма тіліндегі елдің мәдени қарым-қатынасы мен мәдениетін игеруді көздейді, ал аударма тілінде сөйлесу қабілетін қалыптастыру шет тілдерін оқытуда мәдени компоненттерді таңдауға байланысты айырмашылықтар белгілі бір мәдени қауымдастықтарға тән қарым-қатынас барысында әртүрлі мәдениеттердің өкілдері арасында түсінбеушілік туғызуы мүмкін.

Басқаша айтқанда, ағылшын тілінде сөйлейтін сұхбаттасушының түсінбеушілігін болдырмау үшін оқыту оқушылардың әр түрлі мәдениеттерге деген өзіндік сезімдерін олардың үздіксіз диалогтық қарым-қатынасында қалыптастыруды көздейді, оларға ақпаратты жеткізуге қабілетті сол лингвистикалық және сөйлеу құралдарын саналы түрде пайдалануға мүмкіндік береді.

Ағылшын тілін шет тілі ретінде үйрену лингвистикалық орта деп аталатын ортаға белгілі бір дәрежеде қатысуды және толығымен енуді атайды - бұл әлеуметтік өзара әрекеттесу жүзеге асырылатын коммуникативтік кеңістіктің түрі. Тілдік ортада студент алған білімдерін, біліктері мен дағдыларын практикада қолданады, сол арқылы зерттелетін тілдің элементтері мен құрылымын, сөйлеу нормалары мен сөйлеу әрекетінің стереотиптерін, атап айтқанда сөйлеу этикеті формулаларын олардың ажырамас бөлігі ретінде игереді .

Нәтижесі. Сөйлеу этикетіне деген қажеттілік бірқатар маңызды себептермен анықталады[2, б. 223]:

1. Қоғамдағы мінез-құлыққа белгілі бір қоғамның белгілі бір талаптарының болуы. Сөйлеу этикетінің нормалары өте алуан түрлі және, негізі белгілі бір мәдениетке ғана тән. Әңгімелесуге арналған тақырыптардың ауқымы да әр түрлі және оларды әртүрлі әлеуметтік-мәдени факторлармен байланыстыруға болады. Мысалы, көптеген еуропалық елдерде олардың проблемалары мен сәтсіздіктері туралы көпшілік алдында айту әдетке айналмаған, ал өзге елдерде қалыпты жағдай. Бұл мәдени айырмашылықтарға, өмірдің әр түрлі деңгейлеріне және дамуынына байланысты: Еуропада соншалықты танымал психотерапевт мамандығы біздің елімізде әлі де болса сол танымалдылыққа ие бола қойған жоқ, ал «көмекші» және кеңес беруші психотерапевт рөлі жақын достары мен туыстарына жүктелген .

2. Құрмет пен тану қажеттілігін қанағаттандыру - адамның негізгі қажеттіліктерінің бірі. Сөйлеу этикетіне белгілі бір мән-мағынасы бар бірқатар формулалар кіреді, мысалы, «сәлем» - сау бол, «кешір» - мен өз кінәмді мойындаймын және т.б. Оларды бейнелі мағынада және қарым-қатынас жағдайында қабылдау керек: мысалы, «денсаулығыңыз қалай?» Деген сұрақ. досымен кездесу кезінде және дәрігердің қабылдауында басқаша түсінуге болады. Бірінші жағдайда аурулар туралы әңгіме сұраққа жауап ретінде қабылданбайды, ал сұрақтың өзі бір қатысушының екінші қатысуға деген сыпайы қызығушылығы.

3. Қарым-қатынас актісін нақты мақсатсыз жүзеге асырудың мүмкін еместігі. Қарым-қатынасқа қатысушылар арасында туындайтын кез-келген сұхбаттың мақсаты бар, онсыз сөйлесушінің өмірі туралы хабарлау міндеті, өтіп бара жатқан адамға қойылатын қысқа сұрақ немесе әңгіме болсын, онсыз барлық байланыс әрекеті мағынасыз болып саналады. Сөйлеу этикеті қарым-қатынастың белгілі бір шекараларын белгілейді және коммуникация мақсатына неғұрлым өнімді жетуге ықпал етеді.

4. Сыпайылық категориясының болуы. Сыпайылық дегеніміз - адамдарға құрмет көрсетудің көрінісі айналасындағылармен қарым-қатынас жасаудың үйреншікті тәсілі, мінез-құлықтың күнделікті нормасы, сондай-ақ тілде көрінетін белгілі бір адамдардан шығарылған этикалық категорияға айналған адамды сипаттайтын адамгершілік қасиет. [3, б. 141].

Сыпайылық таныту қажеттілігі қоғам ережелерімен де, құрмет пен тану қажеттілігімен де белгіленеді және бұл әсіресе ресми сөйлеу жағдайында немесе бейтаныс адамдармен сөйлесу кезінде маңызды. Бейтаныс адамдармен сөйлесу кезінде сөйлеу этикеті - сыпайылық пен оларға деген құрметті атап өтудің бір әдісі.

Осыған қарамастан, күнделікті қарым-қатынас сөйлеу этикетінің ережелерімен де реттелетінін есте ұстаған жөн, дегенмен, қарым-қатынасқа қатысушылар таныс болған сөйлеу жағдайында олар жасына, жынысына, сондай-ақ тұлға аралық қатынастарға байланысты өзгеруі мүмкін. Басқа нәрселермен қатар, сөйлеу этикеті сөйлеу агрессиясын жоюдың тиімді құралы ретінде қызмет етеді. Тіпті жасалған қорлауға қатысты дұрыс және нақты сыпайы жауап, әдетте, дөрекі адамды орнына қояды.

Талқылануы. Сөйлеу этикетін меңгеру лингвистика, лингвомәдениеттану, психология және мәдениет тарихы саласында белгілі бір білімді қажет етеді. Сөйлеу этикетінің формулалары тұжырымдамасы коммуникативтік мәдениеттің дағдыларын ойдағыдай дамыту үшін қолданылады.

Сөйлеу этикетінің формулалары дегеніміз - белгілі бір коммуникативтік мақсатта белгілі бір коммуникация жағдайында қолданылатын сөздер, тұрақты тіркестер, сөз тіркестері мен клишелер. [4, б. 24]

Сөйлеу этикетінің негізгі формулаларын үйрену отбасында пайда болады, ата-ана балаға сәлемдесу, қоштасу, ризашылық пен өкіну сөздерін үйреткенде пайда болады. Болашақта қарым-қатынас барысында адам осы дағдыларды жетілдіреді, қарым-қатынас жағдайын дұрыс бағалауды, өз ойын дұрыс жеткізуді үйренеді, сонымен қатар түсініспеушілікке жол бермеу үшін коммуникативті жағдайға және сөйлесу кезеңіне сәйкес тілдік құралдарды таңдайды.

Дәстүр бойынша қарым-қатынастың үш кезеңі ажыратылады [5, б. 63-67]:

- басы;
- негізгі бөлігі;
- соңы.

Олардың әрқайсысына сөйлеу этикетінің бірқатар нақты формулалары қолданылады;

Әңгіменің басында қарым-қатынас жағдайына кіріспе, әдетте сәлемдесудің көмегімен ауызша да, вербальды да болады. Амандасудың кезектілігі де маңызды және әңгімеге қатысушылардың жынысы мен жасына байланысты: кіші үлкенге бірінші болып сәлем береді, еркек әйел, жас қыз ересек, кіші үлкен.

Қарым-қатынастың негізгі бөлігі ең үлкен мағыналық жүктемеге ие, өйткені оның арқасында ақпарат алмасып, байланыс мақсатына қол жеткізіледі. Амандасудан кейін айтылған алғашқы сөйлемдер сөйлесудің басталуы деп аталады. Әдетте, әңгімелесу

сұхбаттасушыға және оның өміріне сыпайы қызығушылық білдіретін клишелерден басталады немесе жағымды қасиеттерге назар аударады, мысалы, «Қалайсың?» Деген тіркестер. немесе «Сіз керемет көрінесіз!» Сөйлеу этикетінің ережелеріне сәйкес, сөйлеу коммуникациясының әртүрлі формулалары қолданылатын жағдайлардың негізгі үш типі бар: салтанатты, жоқтау және жұмыс жағдайлары. Әңгіменің негізгі бөлігі оның артынан басталатын және аяқталатын әңгімелерден тұратын жағдайлар да жиі кездеседі.

Әңгімелесу соңында олар тілектер түрінде айтылған қоштасуды, мысалы, «жақсылықты тілеу» түрінде сөйлесуді тоқтату үшін формулаларды қолданады, келесі кездесулерге үміт артады, мысалы, «кездескенше», «көремін деп үміттенемін» сіз көп ұзамай», «кездескенше »немесе келесі кездесулерде күмәндану -« қош бол » т.б.

Ағылшын тілінде, басқалармен қатар, кішігірім сөйлесу құбылысы да бар - әдетте, абстрактты тақырып бойынша таныс емес адамдар арасында және сөйлеу этикетінің көптеген формулаларын қамтитын сыпайы әңгіме.

Өздігінен қарым-қатынас жасау кезінде қатысушылар тілдік құралдарды автоматты түрде таңдай білуі және сөйлесу этикетінің формулаларын қарым-қатынас әрекетін жасау процесінде, сондай-ақ белгілі бір байланыс қашықтығын сақтай білуі керек. Ресми қарым-қатынастағы бұл норма «Сіз» - байланыс формуласы арқылы жүзеге асырылады, бұл кезде коммуникацияға қатысушылар бір-біріне тек аты-жөнімен емес, сонымен қатар әлеуметтік мәртебесіне, жынысына және жасына қарамастан «Сіз» сыпайы есімдігінің көмегімен жүгінеді. Бұл формула адамдар көп жиналатын жерлерде, мысалы көшеде немесе дүкенде бейтаныс адамдар арасындағы күнделікті қарым-қатынас жағдайларында да қолданылады.

Сөйлеу этикеті - бұл адам қызметінің кез-келген саласында, атап айтқанда, бизнес саласында коммуникативті әрекетті сәтті аяқтаудың ең тиімді тәсілдерінің бірі [6, б. 944-947]. Сонымен қатар, сөйлеу мәнері және тілді дұрыс таңдау қарым-қатынас жағдайында әңгімелесушіде белгілі бір эмоциялар тудырып қана қоймай, сөйлеушінің мінез-құлқын бағдарламалайды.

Алдын анықталғандай, сөйлеу этикетінің формулалары адамның әрбір мәдени қауымдастыққа тән этикет мінез-құлық жүйесінің ажырамас бөлігі болып табылады.

Ағылшын тілін үйрену кезінде сөйлеу этикетін және сөйлеу этикеті формулаларын қарым-қатынас актілерінде адекватты қолдануды меңгеру қажет. Бұл ана (негізінен қазақ) және зерттелген (ағылшын) тілдерінің құрылымындағы түбегейлі айырмашылықтарға ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік-мәдени айырмашылықтарға да байланысты, олар да ескерілуі керек.

Сөйлеу этикетіне үйрету аударма тіліндегі елдің мәдениеттану қарым-қатынасы мен мәдениетін игеруді көздейді, ал аударма тілінде сөйлесу қабілетін қалыптастыру шет тілдерін оқытуда мәдени компоненттерді таңдауға байланысты, өйткені айырмашылықтар белгілі бір мәдени қауымдастықтарға тән қарым-қатынас барысында әртүрлі мәдениеттер өкілдерінің арасында түсінбеушілік туғызуы мүмкін [7, б. 66-68].

Басқаша айтқанда, оқыту оқушылардың әр түрлі мәдениеттерді сезінуін олардың үздіксіз диалогтылығында қалыптастыруды көздейді, демек ағылшын тілді әңгімелесушінің түсінбеушілігін болдырмау үшін оларға саналы түрде ақпаратты екі тәсілмен түсіндіруге болмайтындай етіп жеткізе алатын лингвистикалық және сөйлеу құралдарын қолдануға мүмкіндік береді.

Ағылшын тілін шет тілі ретінде үйрену лингвистикалық ортаға белгілі бір дәрежеде қатысуды атайды - бұл әлеуметтік өзара әрекеттесу жүзеге асырылатын коммуникативтік

кеңістіктің түрі [8, б. 189]. Тілдік ортада студент алған білімдерін, біліктері мен дағдыларын практикада қолданады, сол арқылы зерттелетін тілдің элементтері мен құрылымын, олардың сөйлеу нормалары мен сөйлеу әрекетінің стереотиптерін, атап айтқанда, сөйлеу этикетінің формулаларын ажырамас бөлік ретінде игереді.

Лингвистикалық орта ағылшын тілі толығымен сабақ шеңберінде іс жүзінде қол жетімсіз болатын аударма тілінің елінде ана тілінде сөйлейтін адамдармен күнделікті қарым-қатынас әрекеттерін орындауды көздейді. Сондықтан мектепте шет тілі сабағында сөйлеу әрекетін ұйымдастырғанда табиғи тілдік ортаға жақын тіл жасау қажеттілігін есте ұстаған жөн. Шынайы аудио және видео материалдар, аударма тілінің елі туралы лингвомәдени ақпараты бар мәтіндер және сөйлеу клишелері деп аталатын, олардың мағынасы аударма тілі мәдениетінің өкілдеріне белгілі бола отырып, студенттер тек дамыта алмайды.

Сонымен қатар рецептивті дағдылар, атап айтқанда тыңдалған мәлімдемелердің жалпы тонусын, мәнерлілік дәрежесін, эмоционалдылықты, естігендердің жүйелілігін анықтай білу. Бұл ақпарат тыңдалған және көрген нәрсені қабылдауды, қосымша эмоционалды контекстпен кеңейтуге, сондай-ақ ағылшын тілі сабағы аясында тікелей диалогтық қарым-қатынас кезінде сөйлеу мінез-құлқының өзіндік тұжырымдары мен тұжырымдамаларын құруды ынталандыруға арналған.

Бұдан сабақтағы сәтті жұмысты ұйымдастыру үшін сөйлеу этикетінің формулаларын және оларды қолдану ережелерін көрсету жеткіліксіз екендігі шығады. Қарым-қатынас дегеніміз - қатысушылар арасындағы екі жақты ақпарат алмасу процесі, сондықтан, ең алдымен, ағылшын тілі сабағында студенттер арасындағы сөйлеу әрекетін ұйымдастыруға және дамытуға ықпал ететін бірқатар әдістемелік әдістерді қолдану қажет.

Оқыту процесінің мәдени бағыты қарым-қатынас актісінің шынайылығын қамтамасыз ететін әлеуметтік-мәдени компоненттер кешенін ескеретін ағылшын тілін оқытудағы коммуникативтілік принципінің арқасында жүзеге асады [9, б. 3-9]. Негізгі компоненттердің бірі - аударма тілі мәдениеті өкілінің сөйлеу әрекеті.Сабақ шеңберінде ағылшын тілінің сөйлеу мінез-құлқының ерекшеліктерін зерттей отырып сөйлеу дағдыларын меңгерместен және шоғырландырусыз, тақырып бойынша міндетті лексикалық минимуммен бірге мүмкін емес екенін ескеру қажет.

Алайда сөйлеу мен сөйлеу дағдыларының арасында айырмашылық бар. Сөйлеу дағдыларының тұжырымдамасы шет тілдік қарым-қатынас актісінде сөйлеу тілінің елінің әлеуметтік-мәдени ерекшеліктерін ескере отырып, сөйлеудің жеңіл жүріс-тұрысын білдіреді. Сөйлесу дағдылары - бұл ақпарат алмасу мақсатында пассивті түрде игерілген дағдыларды қайта жаңғырту. Басқаша айтқанда, сөйлеу дағдылары әдептілік тұрғысынан нақты және мәнерлі сөйлеуді дұрыс құруға ықпал етеді, ал сөйлеу дағдылары коммуникациялық жағдай шеңберінде ақпаратты түсінуді ғана қамтамасыз етеді.

Сондықтан мектепте шет тілін оқытуда шет тілдік қарым-қатынас студенттердің сөйлеу әрекеті ерекше қызығушылық тудыруы керек, өйткені негізгі ерекшеліктерді білу және сөйлеу мінез-құлық нормаларын сақтау толық жүзеге асыруға ықпал етеді [10, б. 151-169].

Студенттерде сөйлеу әрекетін дамыту үшін ең алдымен сыпайылық деңгейіндегі қарым-қатынасқа назар аудару керек. Бұл сөйлеу этикетінің бейтарап түсті формулалары, этикет нормалары шеңберінде тікелей ақпарат алмасуға да, шет тіліндегі қарым-қатынас актісін жасауға да ықпал етеді.

Сонымен, мектеп оқушыларының сөйлеу этикетін үйренуі шет тілін ойдағыдай игерудің ажырамас бөлігі болып табылады. Сөйлеу этикеті әлеуметтік-мәдени құбылыс бола отырып, қоғам мен қарым-қатынастан бөлек өмір сүре алмайды, сондықтан сөйлеу этикетіне үйрету тікелей қарым-қатынас арқылы жүзеге асуы керек. Коммуникативті құзыреттіліктің дамуы сабақта сөйлеу әрекетін ұйымдастырудың, сондай-ақ тілдік ортаға және аударма тілі елі өкілдерінің сөйлеу әрекетіне араласудың арқасында пайда болады. Бұған шынайы мультимедиялық материалдарды және студенттерді шет елдердің мәдениеті мен сөйлеу этикетін әртүрлі қарым-қатынас жағдайларында таныстыратын мағыналы мәтіндерді қолдану толықтай ықпал етеді.

Қорытынды. Сонымен сөйлеу этикетінің дағдыларын дамыту бойынша жұмыс дегеніміз өте қиын және ұзақ мерзімді процесс. Сабақта ғана емес сыныптан тыс жұмыс барысында да сөйлеу этикетінің формулаларына назар аудару қажет деп есептейміз. Сондықтан, қазіргі кезде сөйлеу этикеті әлі де зерттеу және зерттеу үшін өте перспективалы бағыт болып табылады деп айта аламыз.

Сөйлесу этикеті елде тіпті белгілі бір аймақта қарым-қатынас әрекеті үшін қолайлы эмоционалды фон құруға арналған, сонымен қатар әр түрлі этностардың өкілдері үшін сөйлеу мінез-құлқының ерекшеліктерін түсінуге мүмкіндік беретін мәдени анықтамалық нүкте болып табылады.

Сөйлеу этикеті - бұл халықтың мәдениетінің маңызды элементі, адамның мәдени қызметінің өнімі және осындай қызметтің құралы. Бұдан сөйлеу этикеті жарқын ұлттық ерекшелігімен ерекшеленеді деген қорытынды жасауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Баймуратова, С. М. Teaching speech etiquette in English lessons / С. М. Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2018. — № 24 (210). — С. 302-303. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению - 153стр
2. Формановская Н. И. Речевой этикет и культура общения. М., 1989 стр-542-е изд. — М.: Просвещение, 1991. — 223 с.
3. Рогова Г.В, Методика обучения иностранным языкам в средней школе 1991–141стр
4. Вдовина Е.В. Поздравление и пожелание в речевом этикете: концептуальный и коммуникативный анализ: автореф.канд. … филол. Наук / Е.В. Вдовина. М., 2007. – 24 с.
5. Виноградова Т.Ю. Специфика общения в Интернете. Русская и сопоставительная филология: Лингвокультурологический аспект / Т.Ю. Виноградова. – Казань, 2004. – С. 63-67
6. Голошубина О.К. Нормы речевого этикета в интенет-коммуникации (на примере речевого жанра «разговор в мессенджере») // Молодой учёный №8 – М, 2014 – С. 944-947
7. Пахомова И.Н. Новые явления в употреблении формул приветствия в СМИ // Русский язык за рубежом №1 – М., 2008 – С. 66-68
8. Пахомова И.Н. Новые явления в русском речевом этикете: на материале средств массовой информации: дис. канд. филол. Наук 10.02.01: защищена 20.02.2008: утв. 19.09.2008 / Пахомова Инна Николаевна – М., 2008. – 189 с.
9. Никитин В.Н. Правила этикета в Интернете [Электронный ресурс] / В.Н. Никитин // МГТУ – 2004. – С. 3-9. – URL <http://referat.resurs.kz/ref/pravila-etiketa-v-internete>

10. Серль Дж. Что такое речевой акт? / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – 1986. – Вып.17. – С. 151-169

МРНТИ: 14.35.09

Досаева А.С.[1]
[1]*Абай атындағы ҚазҰПУ*
Шетел тілдер кафедрасының магистранты

ЖОО-ҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДА ЖОБАЛАУ ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Бұл мақалада жоғары оқу орындарында студенттердің өздік жұмысын ұйымластырудағы жобалау әдісінің тиімділігі жайды айтылған. Қазіргі таңда жоғары оқу орындарында студенттердің өздік жұмысы кәсіби білімнің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Сонымен қатар өздік жұмысты жасау арқылы студенттердің танымдық, шығармашылық қабілеттері жайлы зерттеген ғалымдардың пайымдаулары зерделенген. Бұл жұмысты атқару барысында білім алушы өз-өзін жетілдіруді, өзін-өзі реттеуді, өзін –өзі бағалауды қамтамасыз етеді. Мақала жобалау әдісін қолдану барысындағы студенттердің жеткен жетістіктер мен қиыншылықтары да эксперимент негізінде көрсетілген**.**

Кілт сөздер: Жобалау әдісі, өзіндік жұмыс, жоғары оқу орындары, шығармашылық, топтық жұмыс

Досаева А.С.[1]
[2]*КазНПУ им.Абая*
Магистрант кафедры иностранных языков

ЭФФЕКТИВНОСТЬ МЕТОДА ПРОЕКТИРОВАНИЯ В ОРГАНИЗАЦИИ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ВУЗА

Аннотация

В статье рассматривается эффективность метода проектирования в организации самостоятельной работы студентов высшей школы. Сегодня самостоятельная работа студентов в высших учебных заведениях является важной составляющей профессионального образования. Кроме того, были изучены мнения ученых, изучавших познавательные и творческие способности студентов путем самостоятельной работы. Выполняя эту работу, студент обеспечивает самосовершенствование, саморегуляцию, самооценку. В статье также показаны достижения и трудности студентов в применении методики проектирования на основе экспериментов.

Ключевые слова: Метод проектирование, самостоятельная работа, университеты, творчество, групповая работа

Dossayeva A.S.[1]
[3]*Abai KazNPU*
Master's student of the Department of foreign languages

EFFICIENCY OF THE PROJECT METHOD IN ORGANIZATION OF INDIVIDUAL WORK OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract

The article considers the effectiveness of the project method in the organization of independent work of students of higher schools. Today, the independent work of students in higher educational institutions is an important component of professional education. Besides, there were studied the opinions of students who studied the cognitive and creative abilities of students through independent work. Performing this work, the student ensures self-improvement, self-regulation, self-esteem. The article also shows the achievements and difficulties of students in the application of project methods on the basis of experiments.

Keywords: Project methods, independent work, universities, creativity, group work

Кіріспе. «Қазақстан -2050» стратегиясында ұсынылған Қазақстанның білім беру саясатының стратегиялық мақсаты – инновациялық дамудың, қоғамның және әрбір жеке тұлғаның қажеттіліктеріне жауап беретін сапалы жоғары кәсіптік білімнің болуын арттыру. Қазіргі кезде студенттерді өздік жұмыс істеуіне ынталандыру мәселесі бар. Қазақстан Республикасының мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес, дайындық кезінде өздік жұмысқа жетекші орын беріледі [1]. Қазіргі таңда жоғары оқу орындарында студенттердің өздік жұмысы кәсіби білімнің маңызды құрамдас бөлігі болып саналады, себебі еліміз дамыған 30 елдің құрамына ену мақсатында көптеген жұмыстар атқарылуда, соның бірі кредиттік технологияның енгізілгені. Жаңа білім беру стандарттары негізінде оқу жүктемесінің 50 пайызы өздік жұмысқа бөлініп отыр.

Студенттердің өздік жұмысын ұйымдастыру – өте күрделі үрдіс болып табылады. Студент өздік жұмысын атқару арқылы зияткерлік, шығармашылық, сонымен қатар ғылыми әлеуетін өз беттерінше арттыруға зор мүмкіншіліктері бар. Бұл жұмысты атқару барысында білім алушы өз-өзін жетілдіруді, өзін-өзі реттеуді, өзін –өзі бағалауды қамтамасыз ете алады

Әдістемесі. Жобалау әдісі студенттердің біліктері мен шеберліктерін қалыптастыру, оны өз тәжірибесінде, жаңа жағдайларға байланысты қолдана алу, ой дербестігін кеңейту, заман сұранысына сай ізденімпаз, шығармашыл тұлға болуының бірден-бір жолы.

Жобалау әдісі арқылы студент тақырыпты, ақпарат көздерін таңдауда, оны баяндау және көпшілікке көрсетуде дербестігін көрсете алады. Студент өзі үшін өзі шешеді, ағылшын тілінің кітаптарымен ғана шектеле ме, әлде басқа әдебиеттер мен ақпарат көздерін қарастыра ма өз еркінде. Дегенмен, студенттердің көпшілігі қосымша ақпарат көздеріне жүгініп, талдама жасап, салыстырып, ең маңыздысын алады.

Жобалау жұмысын жүргізудің негізгі кезеңдері:

- студент өз қызығушылығымен зерттеу тақырыбын таңдайды;
- оқытушы зерттеу жұмысының мақсат-міндеттерін толық түсіндіреді;
- оқытушы бағыт-бағдар береді;
- студент жобалау жұмысын орындауда негіз болатын ақпарат іздеу мен әдебиеттерді зерделеуге кіріседі.
- топпен тығыз жұмыс жасау арқылы негізгі идеялар ортаға салынып, таңдалып алынады;
- жоба мүшелерінің шешімімен, жобаны бір студент қорғап шығады.

Нәтижесі. Біздің тәжірибемізде 1 курс 6В03105 – психология мамандығы студенттеріне жобалау жұмыс аясында қысқа фильм түсіру тапсырылды. Әр топта 5 студент болды. Жалпы жұмыстың мақсаты студенттердің шығармашылық әлеуеттерін дамыта отырып, топта жұмыс жасай алу қабілеттерін жетілдіру. Бұл фильмде 1-ші семестрде өткен тақырыптар қамтылды.

Кесте 1 – Жоба әдісінде қолданылған тақырыптар

Topic	Grammar	Vocabulary
About yourself	Present Simple Present Continuous Word order in questions	Common verb phrases
Holiday	Past Simple Past Continuous Time sequences and connectors	Verb phrases
Airports	Be going to Present continuous Defining relative clauses	Verbs + prepositions
Shopping	Present perfect Present perfect and past simple Something, anything, nothing, etc	Make do
Town and city Health and Body	Comparative adjectives and adverbs Superlatives quantifiers	Time expressions
Types of people	Will/ won't (predictions) Will/ won't (decisions, offers, promises) Review of verb forms	Opposite verbs

Соңында студенттерден жұмыс барысында қандай тиімді жағы мен қиыншылықтары туралы білу мақсатында сұхбат алынды.

Кесте 2- Жоба әдіснің тиімділігі мен қиыншылықтары

Тиімділігі	Қиыншылықтары
- тығыз қарым-қатынас - қиялы дамыды - ақпарат іздеу - ағылшын тілінде ақпаратты оқу, аудару - топтық жұмыс - бейне редакторды қолданып үйрену	- сөздің дұрыс айтылуы - сюжет құру - қорқыныш - түсіру алаңындағы қиындықтар - сюжетті тақырыптармен байланыстыру - камерамен жұмыс жасау

Студенттердің жобалау жұмыстары жас мамандар мен ғалымдар даярлаудың маңызды факторларының бірі десек, студент өмір бойына қажетті өз бетінше пайымдауға, ойын жинақтауға, жеке білім қорын үнемі байытуға, туындаған мәселелер туралы жан-жақты көзқараста болуға дағдыланып, мақсатты және санамен жұмыс істей алады.

Студент бойындағы ашылмаған сыры мол мүмкіндіктерді дамытудың басты көзі – шығармашылық қызығушылықты қалыптастыру мәселесі оқыту міндеттерінің бірі.

Талқылануы. Қазіргі таңда қоғам талабына және еңбек нарығының сұранысына орай жоғары мектептің алдында кәсіби білікті, білімді, шығармашыл, ойлау қабілеті дамыған мамандарды даярлау міндетін тәжірибеде өз бетімен өндіруге және қолдануға қабілетті. Бұл міндет білім беру және мінез-құлық іс-әрекеттерін, өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі жүзеге асыруды дербес реттеу қабілетін дамытуға мүмкіндік беретін оқу-тәрбие жұмысының мазмұны, формалары, әдіс-тәсілдері мен құралдары, соның ішінде жобалау әдісін қолдануда барынша шешіледі. Студенттің өздік қалыптасуының қажеттілігі мен

маңыздылығын В.В. Давыдов, В.С. Мерлин, П.К. Пидкасистый, Т.М. Шамова, А.А. Миролюбова, А.И. Зимняя және т.б. жұмыстарында назарға алынды. «өздік», «өздік жұмыс», «өздік танымдық іс-әрекет» ұғымдарын анықтауда авторлар кәсіптік мектептің үдерісінде өздік жұмыс атқару арқылы білім сапасы мен оқыту сапасын жақсарту мүмкіндігін белгілейді.

Алайда, М.И.Дьяченко және Л.Кандыбовичтің зерттеулері көрсеткендей, студенттердің көпшілігі өздік жұмыс істеуді білмейді, өз уақыттарын дұрыс бөлмей, өздерінің жеке жұмысын ұйымдастыруға қабілеттсіздіктерін көрсетеді, сонымен қатар, олардың жұмысын жоспарлау қажеттілігін түсінбейді, нәтижесінде білім сапасының төмендеуіне алып келеді [2].

Білім беру жүйесінде орын алып жатқан реформалардың аясында өздік жұмысты ұйымдастыру және студенттің шығармашылық және зерттеушілік әлеуетін арттыруда өзекті мәселе болып отыр. Дегенмен, өздік жұмысты ұйымдастыруда әртүрлі заманауи әдіс-тәсілдердің, формалардың дұрыс таңдап алынуы да маңызды фактор, соның ішінде жобалау әдісінің тиімділігі орасан зор.

А.А. Миролюбованың пікірінше, мектепте және ЖОО-да қазіргі заманғы оқыту әдістемесі өздік жұмыс мұғалімінің ұйымдастырушылық рөлімен міндетті түрде байланысты. Дидактикада өздік жұмыс, А.А. Миролюбов көрсетеді, оқытушының тікелей қатысуынсыз, бірақ оның тапсырмалары бойынша сыныптағы және сыныптан тыс іс-шараларға немесе үйде оқитын оқушылардың жеке және ұжымдық әрекеттерінің әртүрлі екенін түсінеді [3].

П.И. Пидкасистыйдің пікірінше, студенттердің өздік жұмысы оқытушының тікелей қатысуынсыз орындалады, бірақ оның тапсырмасы арнайы осы үшін бөлінген уақытта орындалуы тиіс. Зерттеушінің пайымдауынша, өздік жұмыс – оқу үдерісінде өздік қызметті ұйымдастыру мен басқарудың арнайы педагогикалық құралы [4].

А.И. Зимняя атап өткендей, өздік жұмыс- бұл студенттің өзі реттейтін іс-әрекеті, іштей дәлелденген, мақсатқа сай және өзін-өзі құрған іс әрекеттердің (өздік жұмыстың нәтижесі мен үдерісі ретінде) жасалатын әрекеті. Автор атап өткендей, өздік жұмыс жеткіліктіжоғары деңгейдегі өзін-өзі тану, рефлексиялық өзін ұстай білу және жеке жауапкершілік және өзін-өзі жетілдіру процесі ретінде студенттердің қанағаттануын қамтамасыз етеді [5].

Жоғарыда келтірілген анықтамалар негізінде өздік жұмысты ұйымдастыруда студенттердің танымдық қызығушылығының дамуына, сонымен қатар өздік қызметін басқаруды қамтамасыз етеді. Дегенмен, студенттердің өздік жұмысын ұйымдастыруда жаңа технологияларды, әдіс -тәсілдерді ұтымды таңдау арқылы жүзеге асатыны белгілі. Сол себептен жобалау әдісінің ерекшелігі мен тиімділігін зерделеуді жөн көрдік.

Сонымен қатар танымдық прагматизм философиясының өкілі Девей жобалық жұмыстың ғылыми және саяси концепциясының іргетасын қаласа, оның әріптесі Килпатрак жобалау әдісін ауқымды мағынасына қарай тәрбиеге қатысты философия ретінде бағалады. Осыған байланысты Килпатрак жобаны «әлеуметтік ортада өткізілетін жүректен шыққан мақсатты әрекет» ретінде қарастырады [6].

Рейхвейн (1951) теория мен тәжірибенің байланысын жоба десе, Б.Отто жалпы сабақтардың концепциясында басты рөлді сұхбат алады дегенді айтады. Кершенштайнер (1968) еңбек мектебінен жобалау идеяларын немесе осы бағытта дамуды байқауға болатынын тұжырымдады [7].

Жобалау жұмыстары студенттерге тақырып таңдауда, мәліметтердің дереккөздерін жинауда және презентация жасауда өз бетінше жұмыс істеуге жағдай жасайды. Жобалау студенттің өз бетінше ойластырып, жүзеге асыруға арналған жұмысы. Зерттеу барысында студенттің бойында жұмысына қажетті төмендегідей біліктер қалыптасады:

- өзінің қабілеті мен қызығушылығына қарай тақырыпты еркін таңдай алады;

- алдына қойған міндетіне қарай жұмыстың мазмұнына өз бетінше талдау жасай алады;
- өз бетінше алдына қойған мақсатына жету және жүзеге асыру жолдарын іздестіреді;
- мүмкіндіктер мен мүмкіндіктер шегін тексеруге және дамытуға жағдай жасайды;
- мәліметтерді жинап, жүйлеп және сыни ойлауға үйренеді;
- әдістерді талдау, салыстыру арқылы жұмысына тиімді әдісті таңдай алады;
- аудиторияның алдында сөйлеуге, ойын дәлелді және логикалық жүйелікпен жеткізуге, аудиторияны өзіне қарата білуге дағдыланады;
- өзгелерді тыңдап, айтқандарын ой елегінен өткізуге дағдыланады;
- шешімі қиын сұрақтарды өз бетінше шеше біледі;
- өз көзқарасын дәлелдеп, шешімінің дұрыстығына тыңдаушылардың көзін жеткізуге тырысады.

Қорытынды. Студенттердің өздік жұмысын ұйымдастыру барысында жобалау әдісінің маңызы зор. Себебі студент жобалау жұмысын орындау арқылы командада жұмыс жасау, сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық және зерттеушілік қабілеттері дамиды. Жобаны талқылау барысында қарым-қатынасқа түсіп, ойларын еркін жеткізуді, сонымен қатар құрбыларының көзқарасын құрметтеуді үйренеді. Тақырыптың мазмұнын, идеясын ашу мақсатында түрлі ақпарат көздерімен жұмыс жасап, сыни тұрғыдан ойлау қабілеттері жетіледі. Бұл жұмыстың басты тиімділігі жұмысқа шығармашылық тұрғыдан қарап, жаңа идеяларын қосу арқылы ерекшеленеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан -2050 стратегиясы. Қазақстан Республикасының Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2014 жылғы 17 қаңтар.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. , Кандыбович С.Л. Психология высшей школы: учебное пособие/ М.И.Дьяченко, Л.А. Кандыбович, С.Л Кандыбович. Харвест. 2006. –с. 93.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов / И.А Зимняя. М.: МПСУ,2010. –с. 250.
4. Пидкасистый П.И. Сущность самостоятельной работы студентов и психолого-дидактические основы ее классификаций / П.И. Пидкасистый //Проблемы активизации самостоятельной работы студентов. Пермь, 2000. – с. 50.
5. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов / И.А Зимняя. М.: МПСУ,2010. –с. 256.
6. Қисымова Ә.Қ., Увалиева Т.Ж. Оқыту технологиялары. – Алматы. 2007, 204 б.
7. Пахомава Н.Ю. Проектное обучение – что это?// Методист. №1, 2004, 50-54сс

МРНТИ: 14.35.09

Н.Ә.Джиенғали[1] ,М.Жамбылқызы[2]
[1]Абай атындағыҚазҰПУ магистрі
Алматы қ., Қазақстан
[2]PhD, филология және көптілді білім беру институты,
Абай атындағыҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТТІЛДІК АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУҒА ҮЙРЕТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Ұсынылып отырған мақала білім алушыларға академиялық жазу дағдыларын қалыптастыру мәселесіне арналған. Стиль ерекшеліктерін білмеу және сөздік қорының аздығы академиялық жанр шеңберінде мәтін үлгілерін құруда белгілі бір қиындықтар туғызады. Автор академиялық тұрғыда жазу дағдыларын оқу және кәсіби қызмет үшін маңыздылығын негіздейді. Академиялық жазу дағдыларын меңгеру үшін сыни тұрғыдан ойлауға үйрету технологиясын қолданудың өзектілігі сарапталады. Ландшафтық лексикадағы ерекшеліктерге тоқталып өтіп, сонымен қатар академиялық жазу дағдыларын дамыту барысында батыстық тәжірибені қолдану ерекшеліктерін зерттейді. Семантикалық топ, өріс, академиялық жазу жанры ұғымдарының сипатына тоқталады. Академиялық жазу кезіндегі қойылатын публицистикалық талаптар зерделенеді. Мақаланың мақсаты академиялық жазу дағдыларын сыни тұрғыдан ойлау технологиясы арқылы үйретудің тиімділігін саралауға бағытталған.

Кілт сөздер: академиялық жанр, сыни ойлау, ландшафтық лексика, академиялық жазу, семантика, мәтін, технология.

Н.А.Джиенгали[1], М.Жамбылкызы[2]
[1]магистр КазНПУ им. Абая
Алматы, Казахстан КазНПУ им. Абая
[2]PhD, Институт филологии и полиязычного образования,
Алматы, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНЫЙ КОМПЕТЕНЦИИ АКАДЕМИЧЕСКОГО ПИСЬМА ЧЕРЕЗ ТЕХНОЛОГИИ РЕЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Аннотация

Предлагаемая статья посвящена проблеме формирования у обучающихся навыков академического письма. Незнание особенностей стиля и малый словарный запас создают определенные трудности при построении образцов текста в рамках академического жанра. Автор обосновывает важность навыков академического письма для чтения и профессиональной деятельности. Анализируется актуальность применения технологии обучения критическому мышлению для овладения навыками академического письма. Остановливается на особенностях ландшафтной лексики, а также исследует особенности применения западного опыта в процессе развития навыков академического письма. Коснется

характера понятий семантическая группа, поле, жанр академического письма. Изучаются публицистические требования, предъявляемые при академическом письме. Цель статьи направлена на дифференциацию эффективности обучения навыкам академического письма с помощью технологии критического мышления.

Ключевые слова: академическое письмо, критическое мышление, академический жанр, ландшафтная лексика, семантика, текст, технология.

Jiyengali N.A. [1], Jambylkyzy M. [2]
[1]Master of KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan
[2]Ph.D, Institute of Philology and multilingual education,
KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE ACADEMIC WRITING COMPETENCE THROUGH CRITICAL THINKING DEVELOPMENT TECHNOLOGY

Abstract

The proposed article is devoted to the problem of developing students ' academic writing skills. Ignorance of the peculiarities of the style and a small vocabulary create certain difficulties in constructing text samples within the academic genre. The author substantiates the importance of academic writing skills for reading and professional activity. The article analyzes the relevance of using the technology of teaching critical thinking to master the skills of academic writing. The author focuses on the features of landscape vocabulary, and also explores the features of applying Western experience in the process of developing academic writing skills. It will touch on the nature of the concepts of semantic group, field, and academic writing genre. The journalistic requirements for academic writing are studied. The purpose of the article is aimed at differentiating the effectiveness of teaching academic writing skills using critical thinking technology.

Keywords: academic writing, critical thinking, academic genre, landscape vocabulary, semantics, text, technology.

Кіріспе. Тіл – адамзат баласын жан-жануарлардан, ұлтты өзге ұлыстардан ажырататын белгі. Еліміздің тұңғыш президенті Нұрсұлтан Назарбаев білім беруді реформалау саясатының міндеттерінің бірегейі - бәсекеге қабілетті үш шығармашылық тілді толық білетін, жан-жақты үйлесімді тұлға тәрбиелеу деп атап өтті. [1,б. 1]

Бүгінгі күнгі тенденция тұлға үшін ауызша, жазбаша және электронды түрде даму құзіреттілігін талап етеді. Ауызекі сөйлеуге келгенде, адамдар ешқандай тілдік ережелерді меңгермей, сөздік қор арқылы сөз тіркестері мен сөйлемдерді құрай алады. Әлбетте аталғандардың барлығы сөйлеу әрекетіне енеді. Десе де жазу мен сөйлеудің өзіндік айырмашылықтары бар. Себебі қателік пен кемшілік жазбадан көрінеді. Тілдік жазу жүйесіне келгенде фонетика, грамматика, лексика, графика, орфография ережелерін үйрену қажет. Жазбаша сөз тіркестерін жазуда, сөздерді таңдауда не формаларды қолдану кезінде ережелерді, заңдылықтарды білу керек.

Демек жазба әрекетін меңгеру дегеніміз - адамның айтқысы келетін ойды сөздер, сөйлемдер арқылы шартты белгілер жүйесі негізінде жеткізуді білдіреді. Шет тілінде сөйлеуді дамыту барысында тіл үйренуші сол тілде сөйлеушілердің өзара қарым-қатынас тәртібін түсінуі, оларды қолданысқа енгізуі және қажетіне орай өз бетінше пайдалануы керек. Тиісінше тілдің лексикасы мен грамматикасын меңгеріп, заттық ұғымды сөйлемге айналдыру мүмкін болады. Жазу дағдысын үйрене отырып тілдік бірліктерді тиімді қолдануға әрі жазуға үйренеді.

Осы тұрғыда академиялық жазу дағдысының анықтамасы өз тұжырымыңызды ғылыми негізде беруге бағытталады. Бұл жазудың қолданыстық ауқымы кең, ғылыми мәтіндерде, суреттемелерде, түсіндірулерде, мысалдар мен жазбаларда, хаттарда не басқа да құжаттарда академиялық жаза алу құзіреттілігі қолданылады.

«Академиялық жазу» ұғымы ағылшын тілінен енген. Қазақ тіліндегі журналистік стилге ұқсас тұстары көп. Ағылшындық академиялық жазу тұрмыстық қолданыстағы ағылшын тіліне ұқсамайтын ғылыми негіздегі тіл. Академиялық жазу дағдылары оқуға немесе конференцияларға жиі берілетін мақалалар үшін де қолданылады.

Осылайша сөйлеу әрекеті сипатында жазу дағдысы тіл үйренушіге өз ойын жүйелі түрде басқа адамға немесе олардың кәсібіне байланысты әр түрлі шығармашылық жұмыстарды жазуға мүмкіндік береді.

Күрделі және көп қырлы дағдылардың жиынтығы болып табылатын академиялық жазу бүгінде бүкіл әлемде академиялық ортада табысты жұмыс істеуге қажетті барлық басқа дағдыларға қатысты басымдық ретінде танылады. Бұл дағдылар жиынтығына тек лингвистикалық, синтаксистік және стилистикалық емес, бәрінен бұрын логика, талдау, дәлелдеу, сыни тұрғыдан ойлау, объективтілік және басқа адамдардың идеялары мен мәтіндеріне деген құрмет сияқты мета-лингвистикалық құзыреттіліктер кіреді.

Әдістеме.Әдістемелік тұрғыдан академиялық жазуды табысты ету үшін қолданылатын әдістерді жан-жақты қарастыруға болады. Осы орайда тақырыпқа негіз болып

отырған сыни тұрғыдан ойлауға үйрету технологиясын басты тірек ретінде аламыз. Сыни тұрғыдан ойлау технологиясы қазіргі кезеңдегі оқытуда жетекші орынды алады. [2, б. 3-4] Сыни тұрғыдан ойлауға үйретудің негізгі әдістемелік тәсілдері:

- «Кластер» әдісі
- Кесте
- Оқу-ми шабуылы
- Интеллектуалды жаттығу
- Зигзаг, зигзаг-2
- Инсерт әдісі
- Эссе
- Идеялар қоржыны әдісі
- Синквейн әдісі
- Бақылау сұрақтары әдісі
- « Мен Білемін../ Білгім келеді... / білдім…» әдісі
- Суда шеңбер құру
- Рөлдік жоба
- Иә-жоқ
- «Кідірістермен оқу» әдісі
- Өзара сұрақ
- Шатысқан логикалық тізбектер
- «Қиылысқан-пікірталас» әдісі

Көрсетілген әдістер бойынша шет тілінде академиялық жазуды жақсартуға болады. Мәселен тиімді әдістің бірі ретінде «қиылысқан-пікірталасты» қарастыруға болады. Бұл әдіс бірнеше кезеңнен тұрады:

- мәселені тұжырымдау;

- талқылауға шығарылатын мәселе проблемалық болуы керек және тиісінше нақты бір ғана жауабы болмауы керек. Мәселе ортаға жазылады;

- талқылау үшін схема жасау. Схеманы төмендегіше құруға болады:

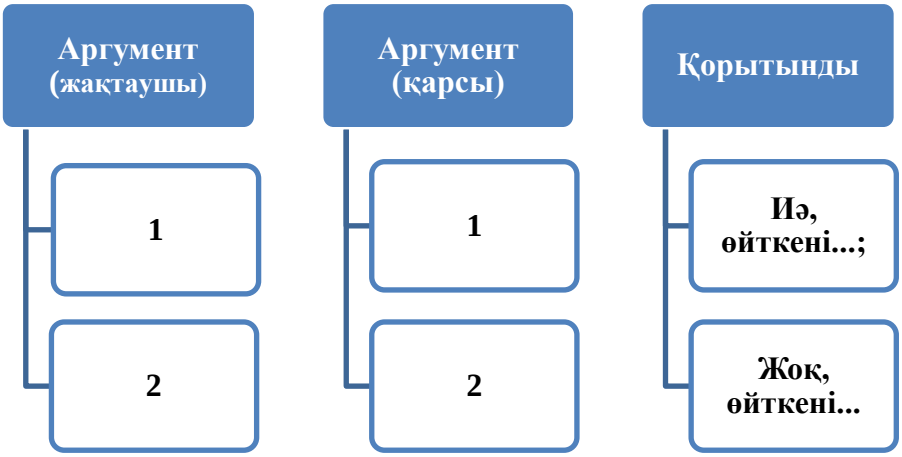

Кейін білім алушыларға «жақтаушы» немесе «қарсы» дәлелдер тізімін жасау ұсынылады.

Әр аргумент бойынша идеялармен алмасып, топ алдында аргументтерді айту қажет. Алдымен «жақтаушы», кейін «қарсы». Мұнда бір-бірін тыңдаудың маңызы зор.

Жұмыс алгоритмі келесідей ретте жүзеге асырылады:

- Менің ұстанымым.
- Қысқаша негіздеме.
- Ықтимал қарсылықтар.
- Менің ұстанымым үшін дәлелдер.
- Қорытынды.

Бұл әдісті академиялық жазу дағдыларын дамытып, әсіресе ғылыми жұмыстарды сауатты жазу барысында қолдану нәтижелі болады.

Сыни тұрғыдан ойлауды үйрету технологиясының «Инсерт» әдісін де академиялық жазу дағдыларын жақсарту мақсатында қолдануға болады. Инсерт әдісінің мағынасы:

I – интерактивті

N – когнитивті

S – бағытталған жүйе

E – тиімді

R – оқу

T – ойлау

Бұл әдіс мәтінмен не жаңа ақпаратпен толықтай жұмыс жасауға мүмкіндік береді. Мәтіндегі түсініксіз сәттерді қайта қарауды қамтамасыз етеді.

Алайда егер білімнің алдыңғы тәжірибесі тәуелсіз мәтіндерді жазуды немесе өз ұстанымын қорғауды үйретпесе, қалай академиялық сауатты зерттеуші болуға болады?

Академиялық мәтіннің стиліне интуитивті немесе еліктеуге тырысу мәселені шешпей қоймай, оны одан сайын күшейтеді. Өзгелердің тіліне еліктеу білім алушыны, ізденушіні немесе авторды жасанды, нашар мәтіндерге алып келеді, оны шынайы ғылымнан алыстатады. Сыни тұрғыдан ойлауды үйрету технологиясының өзге де әдістерін қолдана отырып білім алушынын академиялық жазу дағдысын жоғары деңгейде дамыту ықтималдығы да жоғары.

Нәтижелер. «Академиялық жазу» пәні батыс университеттерінде көп уақыттан беру қолданыста және оның мақсаты академиялық сауаттылықтың негізін қалайтын академиялық дағдыларды дамыту болып табылады. Мұндағы «академиялық» ұғым оқыту мен тәрбиеге қатысты барлық әрекеттерді қамтиды. Орыс тіліндегі ғылыми әдебиеттерде «мәтіндік қызмет» термині оқу жылы, оқу жетістігі, академиялық құзіреттілік не өзге де «академиялық жазу» ұғымын дәл беретін терминдермен түсіндірілген. [3, б. 232]Осылайша көрнекті орыс ғалымы Т.М.Бридзе мәтіндік әрекетті мағыналарды ұйымдастыру үшін орындалатын вербалды және вербальды емес интеллектуалды-психикалық операциялардан тұратын жеке әрекеттің түрі ретінде қарастырады. Автордың пікірінше кез-келген мәтінде екі құрылым ажыратылады - макро және микро. Академиялық жазуда макроқұрылым оның логикалық ұйымдастырылуы мен құрылымына, яғни вербальды емес операцияларға, ал микроқұрылым мәтінге вербалды экспрессияда сәйкес келеді. Бұл тұрғыда академиялық жазу курсы «өз ойларын құруға, оларды логикалық жүйеге келтіруге, мәтіннің құрылымын жасауға, өз болжамын дәлелдеуге және мәтінді дәйекті, түсінікті әрі мақсатты түрде құруға» үйретуі керек.

[4, б. 136-142]И.Б.Короткинаның жасаған қорытындысын оны академиялық жазуды оқыту үдерісін ұйымдастырудың нұсқаулығы ретінде қарастыруға болады «академиялық жазуда мәтін абзацтардан тұрады және құрылымдарға бөлінбейді әрі абзацты мәтіннің негізгі элементі ретінде оны қалай жазуды үйрену керек». Сонымен қатар академиялық жазу басқа академиялық сауаттылық дағдылары кешенінде бірге дамиды. Осы себепті жазбаша және академиялық оқуды, сондай-ақ академиялық сөйлеуді біріктіретін, яғни көрсетілім мен пікірталас өнерін біріктіретін кешенді тәсіл керек.

Қазақстан Республикасында «академиялық жазу» пән ретінде әлі де қалыптасу деңгейінде. Республикада оны оқытатын мамандар даярланбайды әрі қазақ тілінде академиялық жазу бойынша оқулықтар іс жүзінде жоқ. Десе де әлемдік ғылымның жетістіктері мен Қазақстан Республикасындағы жоғары білім берудің ерекшеліктерін үйлестіре отырып, академиялық жазу дағдыларын қалыптастырудың ұлттық тәсілін дамыту мәселесі қазірдің өзінде пісіп жетілді.

[5, б. 227]Шетелдік мамандардың академиялық жазба тұрғысынан осы тақырыпқа деген қызығушылығы, ел ішінде жүргізіліп жатқан пәндік пікірталастар пәнаралық ғылымның негіздерін оқу процесіне енгізудің уақыты келгенін көрсетеді. Тиісінше студенттерге көмектесуге бағытталған бағдарламалар мен курстарды әзірлеу, Еуропада, Австралияда, Канадада және АҚШ-тағы орталықтарға ұқсас жазу орталықтарын ашу қажет. Академиялық жазуды пән ретінде қалыптастыру әлі де даму үстінде екендігіне қарамастан болашақ үшін қажеттілігін нық сеніммен айта аламыз. Батыс ғалымдары И.Леки, С.Табыт, Э.Хенкель, А.Раймс, Д.Робинсон ондаған жылдар бойы осы мәселемен айналысып, айтарлықтай жетістікке жетті.

Академиялық жазу курсын игеру нәтижесінде студенттер келесілерді біледі:

- интегралды жүйе ретінде ғылыми мәтінді жан-жақты құрудың негізгі принциптері;
- ғылыми мәтін мен публицистикалық және көркем мәтін арасындағы түбегейлі айырмашылықтар;
- ғылыми мәтінге қойылатын халықаралық нормалар мен талаптар.

Нәтижесінде төмендегі қабілеттерді меңгереді:

- мәтінді логикалық орналастыру және оның элементтерін жүйелеу;
- мәтін бойынша жұмыста академиялық жазудың әр түрлі түрлері мен технологияларын қолдану;
- оқырманмен өзара әрекеттесу, басқа біреудің көзқарасын түсіну және құрметтеу;
- өз болжамын негіздеу, дәлелдеу, тезис тұжырымдау және болжамнан қорытындыға дейін мәтін құру;
- түрлі көздерден алынған ақпаратты сыни тұрғыдан бағалау, таңдау, жинақтау және пайдалану;
- плагиаттан сақтанып, логика мен фактілерге негізделген өзіндік дәлелдеу желісін объективті, нақты және негізделген түрде жүзеге асыру;
- логикалық тәртіптің әртүрлі түрлерін және аргументтерді қолдану;
- синтаксистік және логикалық тұрғыдан дәйекті мәтін жазу;
- ойларды нақты және дәл жеткізу.

Тиісінше қалыптасатын дағдылар:

- өзіндік жеке идеяларды құру технологиялары;
- модельдер негізінде мәтін құрастыру дағдылары;
- мазмұндау және дәйексөз келтіру дағдылары;
- дәйекті және логикалық ретке келтірілген мәтін құру дағдылары;

– академиялық мәтінді жеке және басқа біреудің мәтініне қатысты бағалау критерийлерін қолдану дағдылары;
– күрделі синтаксистік және логикалық қателерді түзету дағдылары

[6, б. 224]Академиялық жазудың жанрлық сипатына тоқталатын болсақ, ғылыми сөйлеу сөйлеудің ең құнды түрлерінің бірі. М.П.Брандес сөйлеу жанрларына «айтылымның салыстырмалы түрде тұрақты, тақырыптық, композициялық және стилистикалық түрлері» ретінде анықтама береді. Жанр - негізгі және жанама академиялық болып бөлінеді. Негізгі жанр ғылыми мақаламен, академиялық шолумен, монографиямен, диссертациямен көрінсе, жанама - аннотациямен, рефераттармен, авторефератпен, мамандандырылған энциклопедиялық мақаламен, ғылыми пікірталаспен, ғылыми жобаның сипаттамасымен ұсынылады. Екі жанр да композициялық сипаттамалары, тілдік ерекшеліктері бойынша дараланады әрі белгілі бір ішкі функционалды сөйлеу мазмұнына ие. Дегенмен ғылыми ойларды дәл және бір мәнді білдіру олардың басты ерекшелігі болып табылады.

Талқылау. «Академиялық жазу» пәнінің басқа университеттік пәндерден айырмашылығы белсенділікке бағытталғанында, себебі ол құзыреттілікті қалыптастыруға негізделеді.

[7, б. 2-3]Академиялық мәтінді құру принциптері ұлттық тілден тыс жатыр, бұл академиялық сауатты мәтін құру құзыретін кез-келген тілде экстраполяциялауды жеңілдетеді және үш негізгі аспектіні қамтиды: фокус, ұйымдастыру және механика.

Фокус дегеніміз - мәтінге бөтен ақпаратты енгізуге немесе пайымдау жолынан ауытқуға жол берілмейтін тезистен негізгі тұжырымға дейінгі аргументтеуді тікелей ұстану. Бұған зерттеу сұрағын тұжырымдау кіреді, содан кейін жұмыс тезисі ретінде тұжырымдалады және авторды қорытындыға әрі негізгі пайымға жетелейді.

Мәтінді ұйымдастыруға бүкіл мәтінді және оның элементтерін қоса ұйымдастыру кіреді. Ұйымдастырудың негізгі элементі - абзац, оның құрылысы көбінесе академиялық жазуды оқытудан басталады. Абзацтың құрылымы мәтіннің толық мазмұны сияқты логикаға сәйкес келуі тиіс. Алдымен абзацтың негізін құрайтын тақырыптық сөйлем және абзацтың өлшеміне саятын бақылау ойы бар болғаны жөн. Ұйымдастыру мәтіннің кіріспе, қорытынды, негізгі элементтерінің құрылымын қамтамасыз етеді. Кіріспе мәтін жазуда тұжырым жасауға түрткі есебінде бұл тақырыпты білмейтін оқырманды қызықтыратын «интригамен» логикалық тапсырыс негізінде құрылады.

Механика мәтіннің синтаксисі мен грамматикасы болғандықтан, сөйлемнің құрылымы пайымдау логикасымен тығыз байланысты. Жанама немесе негізгі ақпараттың орналасуы, тіпті сөйлемнің басында бас әріптерді қолданудың да өзіндік рөлі бар.

[8, б. 3-4]Академиялық жазуға үйрету – оқытудың кез-келген кезеңінде практикалық тапсырмаларды ұсына отырып, білім алушының танымдық дайындығы мен оның лингвистикалық сауаттылық дәрежесін ескермеуге, ақыл-ой дағдыларын дамыту мәселесін назардан тыс қалдыруға болмайтындығын білдіреді.

Тілдің құрылымын, оның лексикалық жүйесін көрнекі түрде көрсету және жақсы түсіну үшін ғалымдар лексикалық бірліктерді тіл жүйесіндегі топтарға біріктіру тәсілдерін көрсететін моделдермен береді. Аталған топқа лексиканы ұйымдастырудың «тіл өрісі», «лексика-семантикалық топ», «тақырыптық топ», «ассоциативті өріс» және басқаларын енгізеді.

Топтаудың ең көп зерттелген түрлерінің бірі - өріс. Тілдегі және семантикалық өрістегі сөздер бір-бірімен байланысты әрі бір-біріне тәуелді. Мұнда сөз тек ұғымның бөлігі ретінде мағынасы бар және өрістің құрамында ғана мағынаға ие болуы мүмкін. Г. Ипсен семантикалық және грамматикалық қауымдастықпен біріктірілген этимологиялық байланысты сөздер тобын «семантикалық өріс» деп атады.

Л.М.Васильев практикалық мақсаттар үшін сөздердің семантикалық өрістері мен семантикалық түрлерін ажыратады. Олар бір немесе басқа семантикалық категорияға немесе жағдайға негізделген, бірақ сөздердің семантикалық түрлерге сөздер де, фразеологиялық бірліктер де кіруі мүмкін, ал семантикалық өріс сөздер мен фразеологиялық бірліктермен қатар тілдің грамматикалық және басқа құралдарын да қамтиды.

Академиялық жазуда сөздің қолданылуына, оның беретін мағынасына аса назар аудару қажет. Мәселен ландшафтық лексиканы алатын болсақ, ұғымдарды ландшафт лексикасының бірліктері бойынша табиғи су ландшафты мен жер мен су аумағын бөліп көрсетуді міндеттейді. Су негізіндегі ландшафтық ұғымдары үшін көлем, орналасу кеңістігі, жер бетіне жақындығы, су ағынының сипаты, пішіні, су объектісінің шығу тегі тән. Жердегі ландшафт ұғымдары үшін негізгі сипаттамалар өлшемі, рельефі, өсімдік жамылғысының болуы, пішіні, биіктігі, адамның болуымен бейнеленеді. Мысал негізінде ландшафттық лексиканы қарастырған жағдайда:

«Оның көздері мұхиттай терең, бірақ сол төрт миль Мен өте алмайтын мұхиттай болды! Диккенс Фрейд адамның жеке басының орасан зор икемділігін ашу жайлы Уильям Джеймстің сана туралы ізашарлық жұмысынан бұрын жазғанын ұмытпаңыз, бұл біздің санамыздың берік емес екенін, алайда ол шексіз айналып тұрған өткен символдар мен ассоциациялар айналасында, әрдайым тыныштықта қозғалатын жолдар ағыны сияқты ағып жатқанын көрсетті».

«Her eyes are deep like an ocean. But those four miles were like an ocean, which I could not cross! Remember that Dickens was writing before Freud had begun to uncover the immense complexity of the human personality, before William James's pioneering work on consciousness, which showed our consciousness mind is not solid but it runs like a stream, swirling endlessly around symbols, associations from the past; al-ways moving, never at rest».

Берілген жағдайда бұл ландшафт объектісінің көлемінің, тереңдігінің ерекшелігі емес, адамның сыртқы келбетінің айрықшалығы осы сипаттаманың негізінде ландшафтық объектімен салыстырылады, осылайша оң бағаланады.

Ағылшын ландшафттарының болжамды потенциалы сәйкес ұғымдардың құрылымы және мазмұнымен анықталады. Ол оң немесе теріс бағалауды беруге, түрлі бағалау мағыналарын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Ландшафт лексикасын қолдану арқылы бағалау мағыналарын қалыптастырудың негізгі когнитивті механизмдері - салыстыру, метафоралық және метоникалық ауысу болып табылады. Мұнда контекстке яғни байланысқа аса басымдық беріледі, ландшафттық лексика мәтіннің мәніне қарай қолдану аясын құрады.

[9, б. 1]Сын тұрғысынан ойлау технологиясының жазуға үйрету барысында алатын рөлі ерекше. Сыни ойлау ағылшын тілінен алғанда «critical thinking» - арнайы пайымдауларды тұжырымдай отырып, заттар мен оқиғаларды талдау үшін пайдаланылатын ойлар жүйесі. Ол алынған нәтижелерді жағдайлар мен проблемаларға қарай дұрыс қолдануға мүмкіндік береді.

Дерек көздеріндегі нақты анықтамаға сүйенетін болсақ «белсенді және шебер талдау, тұжырымдамалау, қолдану, синтездеу немесе байқау, тәжірибе, рефлексия арқылы алынған ақпаратты сендіру әрі әрекет ету үшін нұсқаулық ретінде қолданатын интеллектуалды түрде реттелген процесс»

Сыни тұрғыдан ойлау үшін қажетті негізгі дағдылардың жиынтығына байқау, түсіндіру, талдау, қорытынды шығару қабілеті, баға беру қабілеті кіреді. Сыни тұрғыдан ойлау логиканы қолданады, сонымен қатар анықтық, сенімділік, дәлдік, маңыздылық, тереңдік, әділеттілік сияқты кең интеллектуалдық өлшемдерге сүйенеді. Эмоционалдылық, шығармашылық қиял, құндылық көзқарастар да сыни ойлаудың құрамдас бөлігі болып табылады.

Сыни тұрғыдан ойлау технологиясын әлдененің нақтылығын, шынайылығын не құндылығын бағалау үдерісі, мотивтері мен алтернативті пайымды іздеу немесе табу, жағдайды толығымен қабылдау және аргументтер мен дәлелдер аясында өзіндік принципін өзгерту мүмкіндігі. Әдетте логикалық немесе аналитикалық ойлау ұғымында қолданылады.

[10, б. 5-13]Д. Клустер сыни ойлауды оның басқа технологиялардан ажырататын бес аспектіні анықтайды.

1. Сыни тұрғыдан ойлау - бұл дербес ойлау.

2. Ақпарат сыни ойлаудың қорытындысы емес. Білім мотивацияға себеп болады, мотивациясыз сыни ойлау қиын.

3. Сыни тұрғыдан ойлау сұрақтар қоюдан және шешілетін мәселелерді түсінуден басталады.

4. Сыни тұрғыдан ойлау сенімді дәлелге ұмтылады.

5. Сыни ойлау - бұл әлеуметтік ойлау.

Ол үшін қажетті дағдылар жоспарлауға дайындықпен басталады. Тиісінше академиялық жазу барысында бұл дайындық аса маңызды. Себебі ғылыми негізделген мәтінді дұрыс құру жетістігі нақты жоспардың болуымен байланысты. Себебі ойлар жиі хаотикалық түрде пайда болады. Оларды ретке келтіру, ойлар тізбегін құру маңызды. Ойдың реттілігі - сенімділіктің белгісі. Сенімділік жақсы мәтін жасап шығарудың кепілі бола алады.

Сыни ойлаудың икемділік дағдысы академиялық жазудағы қажет шарттардың бірі. Егер білім алушы басқалардың идеяларын қабылдауға дайын болмаса, ол ешқашан өз идеялары мен ойларының генераторы бола алмайды. Икемділік білім алушының өзге ақпараттарды қабылдап, өзіндік тұжырым жасауына мүмкіндік береді.

Академиялық жазуды меңгертуде сыни ойлаумен қолданылатын келесі дағды - табандылық. Себебі бетпе-бет келген қиын міндеттер оның шешімін кейінге қалдыруға итермелейді. Ақыл-ойдың шиеленісінде табандылықты дамыта отырып, білім алушы жазуда әлдеқайда жақсы нәтижелерге қол жеткізеді.

Әлбетте өз қателіктерін түзетуге дайын болу сыни тұрғыдан ойлау арқылы үйретудің ең маңызды тұсы. Сыни тұрғыдан ойлайтын адам өзінің дұрыс емес шешімдерін ақтамайды, дегенмен қорытынды жасайды, басталған жұмысты жалғастыру үшін жіберген қатені пайдасына жаратады.

Қорытынды. Академиялық жазу кезінде қандай мазмұнда жазу қажеттілігін ұғыну әрі бір шешімге келу өте маңызы қасиеттердің бірі. Дәл осы қасиеттер ақыл-ой әрекеті процесінде өзін-өзі, ойлау барысын бақылау қабілетін білдіреді. Автормен қабылданған шешімдерді басқа да адамдардың қабылдауы аса маңызды, әйтпесе олар жай ғана мәлімдеме деңгейінде қалады. Д. Халперн бойынша сыни ойлау қорытынды, тұжырымдау салыстыру немесе бағалау және басқа да қабілеттермен тікелей байланысты. Осылайша шеттілдік академиялық жазуды сыни тұрғыдан ойлау технологиясы арқылы үйретуді аса тиімді әдіс деп тұжырымдауға мүмкіндік береді.

Пайымдай келе академиялық жазуды академиялық және кәсіби дағдылардың тұтас спектрін қалыптастыратын кешен деп атауға болады. Академиялық жазу барысында білім алушы мәтінді бір шет тілінен екінші шет тіліне аудару арқылы емес, қойылатын барлық лингвомәдени ерекшеліктер мен академиялық талаптарды ескере отырып, тиісті шеттілдік мәтін нұсқасын жазады.

Осы орайда жоғары оқу орнын бітірушінің мәдениаралық құзыреттілігін дамытудағы академиялық жазудың рөлі зор екенін атап өткен жөн. Шет тіліндегі жазбаша қарым-қатынас әлеуметтік тұрғыда мәдени бағытталған және арнайы дайындықты қажет ететін процесс. Бүгінгі күні шеттілдік академиялық жазу дағдысын тілді жоғары деңгейде меңгермейінше жүзеге асыру мүмкін емес екені белгілі. Тілді сауатты деңгейде білу, айтудан бөлек жазу дағдыларын игеру табанды еңбекті, үздіксіз мотивацияны қажет етеді. Демек сыни тұрғыдан ойлау технологиясы арқылы үйрету өзіндік жетістікке жету мүмкіндігін қамтамасыз ету арқылы тиімді тәсілдердің біріне айналып отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Еркін елдің ертеңі – кемел білім мен ғылымда – Электрондық ресурс, URL: https://kazbilim.kz/?p=6188 [1]
2. Современные педагогические технологии – Электрондық ресурс, URL: **https://kp-muk1.edu.yar.ru/metodicheskie_rekomendatsii/sovremennie_pedagogicheskie_tehnologii.html?with_template=blind** [2]
3. Т.М.Бридзе //Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации. Проблемы семиосоциопсихологии / Т.М. Бридзе. Наука, 1984г. – 232 с. [3]
4. И.Б. Короткина //Академическое письмо: на пути к концептуальному единству / И.Б. Короткина / Высшее образование в России. – №3. 2013г. – С. 136–142. [4]
5. I.Bruce, //Theory and Concepts of English for Academic Purposes / I.Bruce. – Pal-grave Macmillan, 2011y. – 227 p. [5]
6. М.П.Брандес //Предпереводческий анализ текста/ Учебное пособие для интитутов и факультетов иностранных языков/ М.П.Брандес, В.И. Провоторов. – 3-е изд. М.:НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001г. – 224 с. [6]
7. Ключевые принципы построения текста: фокус, организация и механика – Электрондық ресурс, URL: https://studme.org/254396/pedagogika/klyuchevye_printsipy_postroeniya_teksta_fokus_organizatsiya_mehanika [7]

8. Е.В.Чистякова //Категоризация ландшафтов и оценочный потенциал ландшафтной лексики в современном английском языке/– Электрондық ресурс, URL: http://cheloveknauka.com/kategorizatsiya-landshaftov-i-otsenochnyy-potentsial-landshaftnoy-leksiki-v-sovremennom-angliyskom-yazyke#ixzz6nnQIbdWe [8]
9. Сын тұрғысынан ойлау технологиясы – Электрондық ресурс, URL: https://adister.weebly.com/105710991085109012011088117110991089109910851072108510861081108310721091.html [9]
10. Д.Клустер //Что такое критическое мышление / Критическое мышление и новые виды грамотности/ М.: ЦГЛ, 2005г.,С. 5-13 [10]

МРНТИ: 16.21.55

[1]Мұсатай Т., [2]Аяпова Т.Т.
[12]Абай атындағы ҚазҰПУ
[1]1 курс магистранты, [2]ф.ғ.д., профессор.
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ МЕН НЕГІЗГІ АСПЕКТІЛЕРІ

Аңдатпа

Мақалада қазіргі шеттілдік білім берудің маңыздылығы, мақсаты, негізгі аспектілері қарастырылады. Қоғамның қарқынды дамуы білім беруге қойылатын шарттар мен талаптардың түбегейлі өзгеруіне себеп болды. Қазіргі таңда мемлекет, қоғам мен жоғары оқу орны алдына заманауи білім беру индустриясын қалыптастыру міндеті қойылып отыр. Заманға сай білім беруді ізгілендіру және жаңғырту үдерістері оқытудағы жетекші өзгерістерге негіз болады. Білім алушылардың жеке ерекшеліктерін, тұлғалық сипаттарын есепке алу болашақ педагог мамандығының маңызды компоненті болып табылады. Шет тілін оқытудың мақсаты өзіндік аспектілерге бөлінеді және олар жеке дара толығырақ қарастырылуды қажет етеді. Мақалада белгілі ғалымдардың ғылыми зерттеулеріне теориялық талдау жасау арқылы, аспектілердің шеттілдік білім берудегі негізгі бағдарлары мен талаптары айқындалады.

Кілт сөздер: білім беру, аспектілер, қазіргі шеттілдік білім беру, талаптар.

[1]Mussatay T., [2]Ayapova T.T.
[1 2] KazNPU named after Abay
[1]Master of the 1st course,

[2]Doctor of Phil. Sciences, professor.
Almaty,Kazakhstan

THE IMPORTANCE AND MAIN ASPECTS OF CONTEMPORARY FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

The article deals with the importance, purpose and main aspects of contemporary education. The rapid development of society has led to a radical change in the conditions and requirements for education. Nowadays, the state, society and universities have a task to form a modern education industry. The process of modernization of contemporary foreign language education is the basis for leading changes in teaching. Taking into account the individual characteristics of students is an important component of teacher profession. Aim of foreign language teaching divides into different aspects, and they need to be considered in more detail individually. The article identifies the main directions and requirements of aspects in foreign language education through a theoretical analysis of the research of well-known scientists.

Keywords: education, aspects, contemporary foreign language education, requirements.

[1]Мұсатай Т., [2]Аяпова Т.Т
[1 2]КазНПУ им. Абая
[1]Магистрант 1 курса,
[2]Доктор фил. наук, профессор.

АКТУАЛЬНОСТЬ И ОСНОВНЫЕ АСПЕКТЫ СОВРЕМЕННОГО ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В данной статье рассматривается значение, цели и основные аспекты современного иноязычного образования. Стремительное развитие общества привело к существенным изменениям условий и требований образовательной системы. Сегодня перед государством, обществом и университетом стоит задача сформировать современную индустрию образования. Процесс гуманизации и модернизации современного образования является основой ведущих изменений в обучении. Учет индивидуальных особенностей студентов важная составляющая будущей профессии учителя. Цель изучения иностранного языка разделена на отдельные аспекты, которые необходимо более подробно рассматривать индивидуально. В статье определены основные направления и требования иноязычного образования на основе теоретического анализа исследований известных ученых.

Ключевые слова: образование, аспекты, современного иноязычного образования, требования.

Кіріспе. Білім мен ғылымның, экономиканың, бизнестің, саясаттың, жалпы бәсекелестіктің қарыштап дамып отырған бүгінгідей жаһандану кезеңінде, еркін, білімді және табысты тұлғаны шет тілін білмей елестету қиын. Осыған байланысты шетел тілі қарым-қатынас тәсілі, сыртқы мәдени әлемге енудің құралы бола отырып, шынымен де сұранысқа ие. Сондықтан да шеттілдік білім берудің қажеттілігі, маңыздылығы жоғары

болып отыр. Әсіресе, өскелең ұрпақ, еліміздің ертеңі - жастар алдында бірнеше тіл білу міндеті тұр. Студенттер еш қиындықсыз шет мемлекеттерде жоғары оқу орандарында білімдерін шыңдай түсуі үшін бәсекеге қабілетті, жоғары сапалы біліммен қаруланыу тиіс.

Алыс және жақын шетелдердегі қоғам дамуының жаңа тенденциясы түрлі дәрежеде, түрлі салаларда ағылшын тілін меңгеру, білу, қарым-қатынас жасауда ғана емес, мәдениеті мен тілі басқа халықтармен түрлі салада қоян-қолтық араласу үшін де қажет екендігіне куә болып отырмыз. Жастарды басқа ел халықтарымен, олардың лингвомәдениетімен өзара қарым-қатынас жасауға баулу қазіргі таңдағы өмір шындығынан келіп туындады. Бүгінгі күн талабына сай ағылшын тілін үйренудің маңызы зор екендігіне көзіміз жетті. Осы орайда білім беруде негізгі мақсат - тек білімді, студент дайындау емес, рухани дүниесі бай және әлеуметтік адамгершілігі зор, қоғамдық өмірдің барлық аясында ұлттық құндылықтарды түсінуге және дамытуға қабілетті ізденімпаз тұлғаны қалыптастыру. Шетел тілін оқытудың мақсаты субьектінің мәдениетаралық қарымқатынас біліктілігін қалыптастыру десек, онда сол шетел тілін оқытуда жаңа ақпараттық технологияларды қолдану шетел тілін оқытудың мақсатынан туындап отырған қажеттілік болмақ. Шетел тілін жаңаща оқыту соңғы жылдары жоғары қарқынға ие болды. Ұстаздардардың сабақты жобалаудағы жауапкершілігі оқушылардың шетел тілінде нәтижелі тілдік қарым-қатынас жасауына мүмкіншіліктер туғызады. Шетел тілін оқытудың мақсаты субьектінің мәдениетаралық қарымқатынас біліктілігін қалыптастыру.[1;17] Дүниежүзілік ақпараттық білім беру кеңістігінің құрылуымен, әлемдік ғаламдану процесінің жеделдеуімен байланысты егеменді еліміздің білім беру жүйесін модернизациялау бағытында ауқымды іс-шаралар жүргізіле бастады. Заман өзгерісіне қарай білім беру ұйымдарына қойылатын талап та ондағы оқыту және тәрбиелеу әдіс-тәсілдері де өзгерді.

Мыңжылдық тоғысындағы әлемде болып жатқан әлеуметтік экономикалық өткелдер шетел тілін меңгеру деңгейі мен сапасына жоғары талап қоя білді, ол шеттілдік білім беру сапасын қайта қарауды, әдістеме ғылымын және шетел тілін оқыту технологиясын түбегейлі түрде өзгертуді, жаңа білім беру үлгілеріне көшуді талап етті. Қалыптасқан дәстүрлі білім беру мен теориялық - әдіснамалық тұғырнаманың сақталуын қажет етіп, мәдениетаралық қатысымды жүзеге асыруға қабілетті жеке тұлғаны дамыту құралы ретінде меңгертуді көздейтін жеке тұлғаға бағдарланған үлгінің назардан тыс тұруы дидактика саласында тілді оқып - үйрену сапасы мен қоғам талабы арасындағы қарама - қарсылықтың болуына алып келді. [3, 28]

Шетел тілінде білім алушылар дұрыс қарым – қатынас жасай алу үшін, олар ауызша айтылған сөзді тыңдап түсінулері тиіс Шетел тілінің қызметі – оқушыларды өздері үйреніп жатқан тілде сөйлейтін халықпен түсіністік, ортақ көзқарас орнатуға дайындап, тәрбие, білім беріп әрі жеке басын, өмірге көзқарасын жан – жақты дамыту. Шетел тілі пәні бойынша білім мазмұнына тақырыптар, қарым – қатынас ситуациялары, мәтіндер, тілдік материалдар; лексикалық, грамматикалық, фонетикалық, практикалық біліктер, сөз әдептері, оқу әрекетінің тиімділігін іске асыратын жалпы оқу білік дағдылары жатады. Шеттілдік білім берудің басты міндеттерінің бірі – нағыз өмірлік жағдаяттар туындату арқылы тіл үйренушілердің коммуникативтік дағдысын дамытуға жағдай жасау, яғни керекті материалды меңгеруіне ықпал ете отырып, қарым-қатынас жасай білу ұтқырлығын қалыптастыру, болашақ маманның тілін дамытып, ой-өрісін кеңейту. Жоғарғы оқу орындарында шеттілдік білім беру тіл үйренушілердің болашақ мамандығына байланысты

кейбір қиындықтармен күресе білуі үшін маңызды болып табылады. Жоғары оқу орындары әсіресе, шеттілдік білім беретін университеттер бірқатар нәтижелерді іс жүзінде қолдануы керек. Білім беру барысында сапалы нәтижелерге қол жеткізіліп, білім салалары әрдайым жаңарып отыратын ағынмен қатар жүруі шарт. Тіл үйренушілер өз ойларын сенімді және нақты айтуға барынша бейімделіп, әртүрлі ұғымдарды түсініп және оларды тәжірибе жүзінде қолданып, өз пікірлерін қалыптастыруға дағдыланулары қажет. Оқытушы өз тарапынан студенттерді үнемі ынталандырып, сабақ өту барысында мейлінше студенттердің өз пікірлерімен бөлісіп, ойларын еркін білдіріп, өзара тәжірибе бөлісуге мүмкіндік беруі қажет. Шет тілдерін білу болашақ маманның өз кәсіби ортасында ұтқырлығын және бәсегеке қабілеттілігін арттырады.

Негізгі бөлім. Шеттілдік білім берудің мақсаты отандық әдіс тәсілдерде төрт аспект арқылы беріледі: оқу-тәжірибелік, тәрбиелік, ұйымдастырушы және дамушы.

Шет тілдік білім берудегі оқу тәжірибелік аспект тұлғалар арасындағы өзара пікірлесудің қажеттілігін айқындайды. Оқу-тәжірибелік аспект бойынша шет тілдік оқытуда білім алушы шетел тілін қарым-қатынас құралы ретінде меңгеріп және оны ауызша тілдесуде және жазбаша да қолдана білуі керек. Шеттілдік білім беруде тәрбиелік аспект білім алушылардың әлемдік көзқарасын, идеялық сенімін, патриоттығын, әдептілігін, қоршаған ортада өзіне жауап беруін және де жеке тұлғаның эстетикалық және рухани дамуын жүйелеуді негіздейді. Сабақ барысында, сондай - ақ сабақтан тыс уақыттардағы іс-әрекеттерде білім алушылардың өз мүмкіндіктерін тежеп қалмай көрсете білуі маңызды болып табылады, яғни бұл тұрғыдан назар аударғанда күштеп тәрбиелеу қажетсіз болып саналады. Білім беру аспектісі оқытылып отырған тіл елінің мәдениетін, әдебиетін қоса алғанда, музыка, архитектура, сурет, тарих және тағы басқа ерекшеліктерін, ана тілімен ұқсастығын және айырмашылығын, оның тілдік жүйесін, сипатын, мамандықтан күнделікті іс-әрекеттерде кездесетін әр түрлі қызығушылықты меңгеруді қанағаттандыруды жоспарлайды. Дамушы аспект шет тілін оқытуда өз ойын жеткізудің әдіс- тәсілдерін қолдана алудың қажеттілігін сипаттайды.

Л.С.Выготскийдің ең негізгі еңбектерінің бірі болып табылатын «Ойлау және сөз» еңбегіне қарама-қарсы көзқарасты көрсетті. Біріншісі ойлау сөзге тәуелді емес, шешім мақсат пен жұмыстың түсінігіне байланысты болады. Ойлау мен сөздің генетикалық негізі сәйкес келмейді. Екіншісі ойлау сөздердің сыртқы жағынан түсініп, сыртқы жағынан комплекс болып туындайды. Балаларда байқауысз жүреді. Үшіншісі ішкі құрал – негізі сөз болады. Сөз мақсаты ұғынылған психологиялық процесс. Екінші тілдік тұлғаны қалыптастыруда сөйлеу мен ойлау бір-бірімен байланысты маңызды теориялық және практикалық мәнге ие құбылыстар ретінде қарастырылады. Ойлау мен сөйлеу адам табиғатын түсінудің кілті.[2] Тілі үйренуші бастапқы деңгейлерде шетел мәдениетіне енген кезде, оның санасында қос мәдениеттің диалогы туындайды. Бұл туралы Т.Т. Аяпова «Сөйлеу онтогенезі» еңбегінде, тіл үйренушінің ана тіліне және оның төл мәдениетіне, тарихына негіздеп екінші тілдік тұлғаны қалыптастырудың маңыздылығын баяндайды. Тіл үйренушінің шеттілдік білімі мен мәдениеті өзінің төл мәдениеті негізінде, ана тілі дәстүрлерінің негізінде қалыптасады. Сөйлеу онтогенезі нәтижелері жалпы тіл теориясына, психолингвистика, психология, дефектология, салаларына ұтымды қолдануға және тілдерді екінші тіл және шет тілі ретінде оқыту әдістемесіне телуге болатындығы жайлы ғылыми-тәжірибелілік негізде дәйектелген.[4] Сөйлеу әрекетінің онтогенезі –

баланың алғашқы өз ана тілінде тілінің шығуы, оның сөйлеп үйренуінің даму жолы, яғни адамның алғашқы сөйлеу тілінің шыққан кезеңі. Ойлау мен сөйлеу арқылы әр түрлі психологиялық функциялар мен сананың қызмет түрлерінің арақатынасы туралы мәселе туындайды. Бірінші тілдік тұлғаның алғашқы сөйлеуіндегі синтаксистік семантиканың дамуы және оның лексикалық және грамматикалық мағыналарына үласу ерекшеліктерін назарға алу шеттілдік білім беруде өзіндік маңызға ие болып табылады.

Шеттілдік білім беруді жаңғырту идеясы бойынша зерттеу жұмысымен айналысу белгілі отандық ғалымдардың ғылыми еңбектері негізінде қолға алына бастады. Атап айтар болсақ, ғалым-лингвист С.С.Құнанбаеваның «Қазіргі шеттілдік білім беру: әдіснамасы және теориясы» монографиясында жаңартылған когнитивті лингвомәденниеттанулық әдіснама негізінде шеттілдік білім беруді жаңғырту идеясы алынған. Құнанбаева С.С. өзінің «Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы» атты еңбегінде сапалы - білім беруші, когнитивтік - әрекеттік, теориялық – әдіснамалық аспектілерді қарастырады.

I.Шеттілдік білім берудің соңғы нәтижесі ретінде «мәдениетаралық қатысым субъекті» тұлғасының қалыптасу деңгейін анықтау сапалы - білім беру аспектінде төмендегілермен негізделеді :

– тілдік және әлеуметтік - мәдени ортаның болмауы жағдайында сапа деңгейіне қол жеткізуге ұмтылады;

– тұлғаға мәдениетаралық - қатысымды жүзеге асыруға мүмкіндік беретін мәдениетаралық - қатысымдық компетенция арқылы ерекшеленеді;

– тұлғаның әртүрлі кәсіби және өмірлік жағдаяттарда өзінің қатысымдық және мәдени мінез - құлығын көрсете отырып, мәдениетаралық қатысымды жүзеге асыра алу қабілетін қамтамасыз етеді;

II . Когнитивтік - әрекеттік аспектіде тұлғаның аталған деңгейіне қол жеткізуі тұлғаның жалпы когнитивтік механизміне басқа тілді және басқа мәдениетті меңгеруді енгізетін, жаңа когнитивтік лингвомәдени кешендерді қалыптастыруға бағытталған «мәдениетаралық қатысым субъектісінің» саналы және мақсатқа бағытталған әрекетін қамтамасыз етуді талап етеді;

– тұлға бойында «екінші когнитивтік сананы» тіл мен мәдениетті тіл өкілінің деңгейінде қалыптастыруды қамтамасыз етеді;

– тұлғаны басқа әлеумет және лингвомәдениеттің әлеуметтендіруші концепті арқылы бірте - бірте ресоциализациялау үрдісін көрсетеді;

– жаңа тілдік концептуализацияланған жаратылысты қамтамасыз ететін «екінші менталдық конструкттар» тұлғаның жаңа мәдениетке қосылуда қоршаған ортамен қарым - қатынасқа түсіп, оны қабылдауда және «мәдениетаралық қарым - қатынас субъекті» ретінде қалыптасуында қолданылатын жүйелі бағдар болады.

III. Теоретикалық - әдіснамалық аспектіде осы нәтижеге деген бағдардың болуы келесілерге дәлел бола алады :

– шеттілдік білім беру теориясының әдіснамасын когнитивтік - лингвомәдени ретінде негіздеуде;

– «тіл - мәдениет - тұлғаны» бүтін біртұтасқа біріктіретін басты және әдіснамалық тұрғыдан маңызды категория ретінде «Лингвомәдениетті» бөліп алудың дұрыстығы;

– шеттілдік білім берудегі қазіргі әдіснама мәнінің әдіснамалық ұстанымдар (когнитивтік, концептуалдық, қатысымдық, әлеуметтік, лингвомәдени, әлеуметтік - мәдени, дамытушы - рефлексивтік) жиынтығында жүйелі және толыққанды көрініске ие болуы;
– «мәдениетаралық қатысым» теориясының шеттілдік білім берудің қазіргі әлеуметтік тұрғыдан негізделген тұжырымдамасы ретінде әдіснамалық тұрғыдан сәйкестігі. [3;47]

Шеттілдік білім беруде маңызды аспектілерді негізге алу, болашақта кәсіби ортада өзіне сенімді, мәдениетті, шығармашыл тұлға дайындауға зор мүмкіндік береді. Шет тілі сабақтарында білім алушылардың өз мүмкіншіліктерін тиімді пайдалануға мүмкіндік бере отырып, олардың мақсатқа бағытталған ізденімпаздық әрекеттерін жүзеге асыруға жағдай жасалынуы керек. Тіл үйренушілердің сол елдің мәдениетімен таныс болуға ұмтылысы, олардың тіл үйрену үдерісін жеделдетіп қана қоймай және оны еркін меңгеруіне жағдай жасайды. Білім беру мекемелерінде шеттілдік білім беру тіл үйренушілердің болашақ мамандығына байланысты кейбір қиындықтармен күресе білуі үшін маңызды болып табылады. Әсіресе, шеттілдік білім беретін университеттер бірқатар нәтижелерді іс жүзінде қолдануы керек. Білім беру барысында сапалы нәтижелерге қол жеткізіліп, білім салалары әрдайым жаңарып отыратын ағынмен қатар жүруі шарт. Тіл үйренушілер өз ойларын сенімді және нақты айтуға барынша бейімделіп, әр түрлі ұғымдарды түсініп және оларды тәжірибе жүзінде қолданып, өз пікірлерін қалыптастыруға дағдыланулары қажет. Оқытушы өз тарапынан студенттерді үнемі ынталандырып, сабақ өту барысында мейлінше коммуникативтік жағдай жасауы керек. Студенттердің өз пікірлерімен бөлісіп, ойларын еркін білдіріп, өзара тәжірибе бөлісуге мүмкіндік беруі қажет. Шет тілдерін білу болашақ маманның өз кәсіби ортасында ұтқырлығын және бәсегеке қабілеттілігін арттырады. Білім алушылар шет тілін қатынас құралы ретінде меңгеріп болашақта қолдана білулері керек.

Қорытынды. Бүгінгідей жаһандану заманында көп тіл білетін адамның қоғамдағы алар орны да ерекше. Өзге тілді үйрену, оны жетік меңгеру – бұл ең алдымен халықаралық қатынастар кезінде айрықша рөл атқаратыны баршамызға аян. Қазіргі заманымызда шеттілдік білім берудің маңыздылығы және оның жаһандық экономикадағы рөлі басымдылыққа ие болып отыр. Бүгінгі таңда жаңашылдыққа ұмтылған заманда болып жатқан өзгерістерге байланысты, еліміз шығармашыл әрекет ете білетін тұлғаға мұқтаж екендігін күнделікті өмірлік жағдаяттардың өзі дәлелдеуде, осыған байланысты қазіргі уақытта білім беру мекемелері мен ұстаздарға зор сеніммен үлкен міндет қойылып отыр. Шеттілдік білім берудің басты мақсаты – өмірлік жағдаяттарда білім алушылардың үйренген тіліді қолданып пікір алмасып, қарым -қатынас жасай алу негіздерін қалыптастыру болып табылады. Шетел тілін үйрету қиын да, қызықты жұмыс. Оқыту процесінде тілді дұрыс үйрету ауызша сөйлеу, сауатты жазу, мәнерлеп оқыту өте маңызды. Шетел тілін біліп қана қоймай, оның тарихын, ұлттық мәдениетін білуге көп көңіл бөлінеді. Ағылшын тілін оқытудағы білімділік мақсаты – шетел тілінде сөйлеуді үйрету, байланыста бола алу мен ортақ тіл табысып, қарым-қатынасты нығайтуға ұмтылу болса, тәрбиелік мақсаты – өзге адамдарды тыңдау мәдениетін қалыптастыру негізінде өз пікірін айта алу және қорғауғай алуды қалыптастыру. Оқытушы шеберлігінің өзегі – тіл байлығымызды дәлірек айтсақ, ойды жүйелеуге қажет сөздік қорының деңгейімен және сөйлеу мәдениетіміз бен сабақтас екендігін байқар едік. Ол үшін оқытушы біріншіден, өзі тілді еркін білуі қажет. Екіншіден – студент түсінікті тілде сабақ алуы қажет. Шетел тілін үйретудегі мұғалімнің негізгі мақсаты әртүрлі әдістерді пайдалана отырып оқушылардың тілін дамыту, сөйлеу, жазу іскерліктерін

арттыру. Ұстаз үшін оқушының ағылшын тілі пәніне қызығушылығын тудырып дамыту және еңбегінің нәтижесін көру мақсат болып саналады. Қазіргі кезде ұстаздарға қойылып отырған талап жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып сапалы терең білім беру, оқушылардың ойлау, есте сақтау көру қабілеттерін жетілдіру. Жаңа ехнологиялар арқылы оқыту шет тілін үйренудің сапасы мен маңызын арттырады. Шеттілдік білім беруде көптеген өзгерістер енгізіліп келеді. Жаңаша өзгерістердің қарыштап жандануы шетел тілін оқытуға және дамытуға әсер етуде. Тұлғаның жан–жақты дамуына, сапалы біліммен қаруланyына, өмірде жақсы көрсеткіштерге қол жеткізіп, биік белестерден көрінуі үшін шеттілдік білім берудің маңызы зор. Осыған орай шеттілдік білім берудің аспектілерін негізге ала отырып қазіргі заман талабына сай шет тілін тиімді үйретуге мүмкіндік жасайтын әртүрлі әдіс-тәсілдер пайда болды. Сондықтан, әрбір ұстаз өзінің іскерлігін дамыта отырып, шеттілдік оқытуда озық іс-тәжірибелерді шығармашылықпен пайдалана білуі тиіс. Қорыта келе, еліміздің білім беру саласы мен оқу үрдісі өзгеріске еніп білім мазмұнының толығымен жаңаруына әсер етуде.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. «ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ» аймақтық ғылыми-практикалық конференциясының МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ = СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ региональной научно-практической конференции «АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ» = MATERIALS of the Regional Scientific and Practical Conference «CONTEMPORARY PROBLEMS OF MULTILINGUAL EDUCATION IN TERTIARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS». – Атырау: Х.Досмұхамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті, 2018 – 217 б., - қазақша, орысша, ағылшынша.
2. Л.С.Выготский «МЫШЛЕНИЕ И РЕЧЬ». – Москва; Ленинград: Государственное социально-экономическое издательство, 1934.
3. Құнанбаева С.С. «Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы» . – Алматы : ҚазХҚжӘТУ , 2010 - 324 б .
4. Аяпова Т.Т. «Сөйлеу онтогенезі» . – Алматы : Раритет , 2003. – 280 бет.

МРНТИ: 14.35.09

Мамедова Ф.З.[1] Мұсахан Г.С.[2]
[1 2] Абай атындағы ҚазҰПУ
[1 2] оқытушы,шет тілдер кафедрасының магистранты
Алматы қ., Қазақстан

МЕКТЕПТЕ ШЕТ ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ МІНДЕТТІ КОМПОНЕНТІ РЕТІНДЕ СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТЫҢ МАҢЫЗЫ

Аңдатпа

Бұл мақалада мектептің сабақтан тыс уақытта оқушылардың білімін, іскерлігін, дағдысын, кеңейту және тереңдету үшін, дербестігін, дара қабілеттерін дамыту үшін, сонымен бірге олардың қызығушылықтарын қанағаттандыру және бос уақытын белсенді, саналы өткізуді қамтамасыз ету де оқушылармен жүргізілетін сыныптан тыс жұмыстың тиімділігі жайлы айтылған.

Шетел тілінде жүргізілетін сыныптан тыс жұмыстың арқасында мектеп оқушыларының танымдық қызығушылықтары тереңдейді, білім беру іс-әрекетінің әлеуметтік-танымдық мотивтері дамиды, тұлғаның дамуы, әсіресе әлемдік және өзіндік шығармашылық әлеуеті ынталандырылады, көзқарасы, эрудициясы және эмоционалды-құндылық қатынасы айтарлықтай кеңейді. Басқаша айтқанда, шет тіліндегі сыныптан тыс жұмыс мәдени сәйкестік қағидаты бойынша құрылған білім мазмұнын тиімді игеруге ықпал етеді.

Сыныптан тыс жұмыстың келесі қағидалары бөліп көрсетілген: оқыту мен өмір арасындағы байланыс принципі, студенттердің коммуникативті іс-әрекеті, оқушылардың тілдік дайындық деңгейі мен сыныптан тыс жұмыстардың шет тілі сабақтарымен сабақтастығы, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескеру принципі, жұмыстың ұжымдық, топтық және жеке түрлерін біріктіру принципі, шет тілінен сыныптан тыс жұмыстарды дайындау және өткізу кезінде пәнаралық байланыс принципі.

Кіліт сөздер: Сыныптан тыс жұмыс, өзіндік жұмыс, мектептің оқу-тәрбие жұмысы, шығармашылық, топтық жұмыс.

Мамедова Ф.З.[1] Мусахан Г.С [2]
[1 2] преподаватель,магистр кафедры иностранных языков
[1 2]КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ВАЖНОСТЬ ВНЕКЛАССНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК ОБЯЗАТЕЛЬНОГО КОМПОНЕНТА ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ШКОЛЕ.

Аннотация

В статье рассматриваются эффективность учащихся в внеклассных мероприятиях по развитию независимости, навыков, личных способностей, персонализированных способностей для разработки знаний, навыков и углублении знание студентов, а также для удовлетворения своих интересов и обеспечения активного и эффективного использования времени.

Благодаря внеклассной работе по иностранному языку углубляются познавательные интересы школьников, развиваются социальные и познавательные мотивы учебной деятельности, стимулируется развитие личности, особенно её творческого потенциала, значительно расширяется кругозор, эрудиция и эмоционально-ценностное отношение к миру и к себе. Другими словами, внеклассная работа по иностранному языку способствует более эффективному усвоению содержания образования, построенного на принципе культуросообразности.

Ключевые слова: Внеклассные работы, самостоятельная работа, образовательная работа школы, творческий, групповая работ.

Mamedova F.Z.[1] Musakhan G.S.[2]
[1 2] teacher , master of the department of foreign languages.
[1 2] KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

THE IMPORTANCE OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES AS AN ESSENTIAL COMPONENT OF EDUCATION IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE AT SCHOOL

Abstract

The article considers the effectiveness of students in extracurricular activities to develop independence, skills, personal abilities, personalized abilities to develop students' knowledge, skills, as well as to meet their interests and ensure active and effective use of time.

Due to extracurricular work in a foreign language, the cognitive interests of schoolchildren are deepened, social and cognitive motives of educational activity are developed, the development of personality, especially its creative potential is stimulated, horizons, erudition and emotional-value attitude to the world and to oneself are significantly expanded. In other words, extracurricular work in a foreign language contributes to a more effective assimilation of the content of education, built on the principle of cultural conformity.

Keywords: Extracurricular work, independent work, the educational work of the school, creativity, teamwork

Кіріспе. Бүгінгі таңда сыныптан тыс жұмыс мектептің оқу-тәрбие жұмысының ажырамас бөлігі, оқушылардың бос уақытын ұйымдастыру формаларының бірі болып табылады. Бұл тұжырымдаманың көптеген анықтамалары бар.

Сыныптан тыс жұмыс дегеніміз оқушылардың сыныптан және сабақтан тыс уақытта жетекшісімен және мұғаліммен (сынып жетекшісі, куратор) бірге жүзеге асырылатын қызметі [1,с. 116—119].

Сыныптан тыс жұмыс - мектептегі оқу процесінің ажырамас бөлігі, оқушылардың бос уақытын ұйымдастыру формаларының бірі [2,с. 11,].

Сыныптан тыс жұмыс - мұғалімдердің мектеп оқушыларының сыныптан тыс жұмысын ұйымдастырумен және орнатумен байланысты іс-әрекетінің бөлігі [3, с.70-74].

Сыныптан тыс жұмыс дегеніміз бұл оқу жоспары мен бағдарламаларынан тыс жүзеге асырылатын жалпы білім беру және тәрбие жұмыстары, сонымен қатар білім беруді толық және терең игеру және техникалық шығармашылықты дамыту мақсатында білім беру мекемесінің контингенті үшін ұйымдастырылатын әр түрлі іс-шаралар. Бұл кәсіби шеберлік байқаулары, ғылыми-практикалық конференциялар, жаңашылдармен және өнертапқыштармен, ғылым мен техниканың көрнекті өкілдерімен кездесулер, ең жақсы жұмыстардың көрмелері мен тақырыптық экскурсиялар [4,с.65].

Әдістемесі. Сыныптан тыс жұмыстар білім беру қызметінің ажырамас бөлігі болып табылады және жеке тұлғаны дамыту бағыттарына сәйкес ұйымдастырылады, мысалы:

- спорттық-сауықтыру,
- рухани-адамгершілік, әлеуметтік,
- жалпы интеллектуалды,
- жалпы мәдени.

Мектеп өзінің ұйымдастыру формаларын оқушылардың және олардың ата-аналарының (заңды өкілдерінің) қызығушылықтары мен өтініштерін ескере отырып дербес анықтайды. Оқушының ата-аналары (заңды өкілдері) баланың негізгі жалпы білім алғанға дейін оның пікірін ескере отырып, сыныптан тыс жұмыстардың бағыттары мен формаларын таңдауға құқылы.

Сыныптан тыс жұмыстардың жоспары, оқу жоспары сияқты, жалпы білім берудің базалық білім беру бағдарламаларын іске асырудың негізгі ұйымдастырушылық механизмі болып табылады, сонымен қатар бағыттардың құрамы мен құрылымын, ұйымдастыру формаларын, сыныптан тыс жұмыстардың көлемін анықтайды.

Демалыс уақытындағы сыныптан тыс жұмыстар тақырыптық бағдарламалар шеңберінде жүзеге асырылуы мүмкін (жалпы білім беру ұйымының базасында немесе қаладан тыс балалар орталықтарының базасында, серуендерде, саяхаттарда және т.б). Мектептегі сыныптан тыс жұмыстар әр түрлі және нәтижелері де әртүрлі болады. Мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес сыныптан тыс жұмыстардың нәтижелері үш кезеңге негізделген[5,с.33]:

бірінші кезең:

Балалардың әлеуметтік мінез-құлықтың рұқсат етілген нормалары, қоғам құрылымы туралы білімді игеруін, оқушылардың күнделікті өмір мен қоршаған әлем туралы адамдар арасындағы қоғамдық қатынастар туралы түсініктерін қалыптастыруды көздейді. Балалардың көз алдында әлеуметтік білімнің беделді көзі болып табылатын мұғалімдермен қарым-қатынастың маңызы өте зор, мұғалімнің жеке басын оқушылар құрметтеуі маңызды.

Осындай жағдайда ғана оқушыға мұғалімнің өмірлік тәжірибесін қабылдауы мүмкін болады.

екінші кезең:

Отбасы, адам өмірінің құндылығы, бейбітшілік пен тұрақтылық, Отанға деген сүйіспеншілік, құрмет сияқты қоғам өмірінің мағыналық өзегі болып табылатын негізгі адамгершілік және рухани құндылықтардың маңыздылығын түсіну деңгейін анықтайды.

Екінші деңгейдің оқушысы ретінде ынтымақтастық пен өзара түсіністік, демократиялық қатынастардың басымдығы және баланың мүдделерін құрметтеу қағидаттарына негізделген оған қолайлы әлеуметтік орта құру маңызды. Мектепте бала алғашқы бейімделу тәжірибесін алады, осы жаста оның өзін-өзі бағалауы және әлем туралы бейнесі қалыптасады, сондықтан оның қалыптасуына мүмкіндік беретін толыққанды тәжірибе алуы өте маңызды. лайықты тұлғаның қасиеттері.

үшінші кезең:

Бала мектеп өмірінен үлкен әлеуметтік әлемге шығады, жаңа міндеттермен бетпе-бет келеді, жаңа мәселелерді шешуге үйренеді өзін-өзі жүзеге асыру және өзін-өзі анықтау, қоғамдағы өз орнын іздеуге қадам басады. Тәуелсіз және жауапты әлеуметтік іс-әрекет деңгейіне көтеріледі.

Өзінің формасы мен мазмұны бойынша сыныптан тыс жұмыстар да әр алуан.

Сыныптан тыс жұмыстың негізгі формалары[6,с.12]:

- жеке (баяндамалар, қабырға газеті);
- топ (үйірмелер, қойылымдар);
- бұқаралық (көркемөнерпаздар кештері, фестивальдар).

Сыныптан тыс жұмыстардың түрлері:

- Үйірме жұмысы,мұғалім өзінің нақты пәні бойынша ұйымдастырады. Бұл қызығушылық пен рухани қажеттіліктер қоғамдастығы негізінде құрылған әр түрлі сынып оқушылары арасында қолайлы эмоционалды ортада кездесу, тығыз қарым-қатынас пен қарым-қатынас жасауға мүмкіндіктер туғызады.
- Тақырыптық кештер мен ертеңгіліктер:

ең алдымен танымдық,

бір нақты тақырыпқа арналған.

- Байқау:

спорт саласында өткізіледі, ал әуесқойлық қойылымдар саласында және жеке оқу пәндері бойынша мектеп өміріне бәсекелестік рухын енгізеді.

- Пәндік олимпиадалар:

кез-келген пән бойынша конкурстық негізде жүзеге асырылады және білімге деген қызығушылықты дамыту құралы болып табылады. Олар бүкіл мектепте, ауданда немесе қалада өткізіледі.

- Дау немесе талқылау:

олардың сәттілігінің шарты - талқылау үшін шынымен қызықты тақырыпты немесе мәселені таңдау.

Даудың құндылығы - өз пікірі мен пікірін білдіре отырып, еркін пікір алмасуында.

Сыныптан тыс жұмыстың барлық негізгі формалары мен түрлеріне сәйкес келуі керек бірнеше негізгі принциптері бар:

- еріктілік қағидасы;
- бұқаралық сипат принципі;
- есепке алу принципі және жеке сипаттамаларын дамыту;
- сыныптан тыс жұмыстарды оқу материалымен байланыстыру принципі;
- құмарлық қағидасы;
- бастамашылық пен әуесқойлық өнерді дамыту принципі;
- оқыту мен өмір арасындағы байланыс принципі;
- жұмыс формаларын біріктіру принципі.

Шет тіліндегі сыныптан тыс жұмыстың өзіндік ерекше құрылымы бар.

Шетел тілі бойынша сыныптан тыс жұмыс принциптері оның мазмұнына, әдістеріне және ұйымдастырушылық формаларына қойылатын талаптарды анықтайтын бастапқы нүктелер болып табылады. Олар мектептегі шет тілі бойынша барлық сыныптан тыс жұмыстардың мақсаттары мен міндеттеріне сәйкес келеді және сыныптан тыс жұмыстарды ұйымдастырушы - мұғалімнің педагогикалық қызметінің мәнін бейнелейді.

Нәтижесі. Шет тіліндегі сыныптан тыс жұмыстың негізгі ұйымдастырушылық принциптері - еріктілік және бұқаралық қатысу принциптері, оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қызығушылықтарын ескеру және дамыту принциптері, сыныптан тыс жұмыстарды сабақтармен байланыстыру принциптері [7,с.13].

Еріктілік қағидасы - оқушылардың өз қалауымен сыныптан тыс жұмыстарға қатысуы. Бұл ұстанымның өзіндік ерекшелігі бар: өзі немесе сыныптан тыс жұмыстың басқа түріне қатысуын өзі анықтаған студент шет тілін оқып үйренуді жалғастыру үшін ерікті міндеттеме алады, бұл одан қосымша күш-жігерді талап етеді. Бұқаралық сипат принципі шет тілдерін меңгеру деңгейі әртүрлі студенттердің ең көп санынан тыс жұмыстарға белсенді қатысуды көздейді.

Студенттердің жеке ерекшеліктері мен қызығушылықтарын ескеру және дамыту принципі оқушылардың іс-әрекеті тұрғысынан олардың өзіндік тәжірибесін, қызығушылықтарын, тілектерін, бейімділіктерін, дүниетанымын, эмоционалды-сенсорлық сферасы мен жағдайын ескеруді көздейді.

Сыныптан тыс жұмыстарды сабақтармен байланыстыру принципі ең алдымен сыныптан тыс жұмыстар мен сабақтардың практикалық, дамытушылық және тәрбиелік мақсаттарының бірлігін қамтамасыз ету болып табылады. Сонымен қатар, сыныптан тыс жұмыстарда қолданылатын оқу материалдарын шет тілі бойынша қолданыстағы оқу-әдістемелік кешендердің материалдарымен байланыстыру қарастырылған.

Талқылануы. Шетел тілі бойынша сыныптан тыс жұмыстардың міндеттері[8, с.11]:

- шет тілдік коммуникативті іс-әрекеттерді меңгерудегі білім, білік және дағдыларды кеңейту және тереңдету;
- студенттердің пәнді оқуға деген қызығушылығын ояту;
- тұлғаны жан-жақты дамыту, оның ішінде интеллектуалды дамыту;
- эмоционалды-ерік және рухани-адамгершілік салалары.

Тапсырмалар:

- шетел тілі сабақтарында алынған білім, әдеттер мен дағдыларды жетілдіру,
- баланың дүниетанымын қалыптастыруға көмектесу;
- олардың шығармашылығын, дербестігін, эстетикалық талғамын дамыту;
- тілі оқылып жатқан туған жері мен еліне деген сүйіспеншілік пен құрметке тәрбиелеу.

Мұғалім жұмысының кезеңдері[9, с.17]:

- Іс-шараның тақырыбын, уақыты мен орнын анықтаңыз
- Мақсат пен нақты дидактикалық міндеттерді тұжырымдау.
- Оқушыларды іс-шараға дайындықпен айналысуға дайындаңыз.
- Оқу жоспарын құрыңыз, онда жауаптылардың аты-жөндерін және белгілі бір жұмыс түрлерін аяқтау мерзімдерін көрсетіңіз.
- материалдарды, мақсаттарды, нақты дидактикалық міндеттерді, мазмұнның өзектілігін, танымдық құндылығын, мектеп оқушыларының жас және жеке психологиялық ерекшеліктерін, тілдік қиындықтарды ескере отырып таңдап, талдаңыз.
- сценарий, оның музыкалық сүйемелдеуі, іс-шараның мақсаты мен дидактикалық міндеттеріне сәйкес көрнекілігі туралы ойланыңыз.
- Осы іс-шараға басқа мұғалімдерді тарту мүмкіндігін қамтамасыз ету.
- Оқушылардың жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтарын, тілді меңгеру деңгейін ескере отырып, материал тарату.
- Оқушылармен дайындық кезінде жеке сабақтар өткізу.
- Көрермендерді шақыру.
- әрекетті талдаңыз.

Сыныптан тыс жұмыстардың мазмұны қатаң реттелмеген. Ол оқушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарымен анықталады. Сыныптан тыс жұмыстарда оқушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарын сабақта орындай алмайтындай дәрежеде қанағаттандыруға болады.

Әрбір жаңа лексикалық немесе грамматикалық тақырыпты қолайсыз уақытта алуан түрлі формада жүзеге асыруға болады.

Бүгінгі білім беру парадигмасы шеңберінде заманауи мектептердің алдында студенттердің әмбебап дағдыларын дамыту басты мақсаты болатын ерекше дамытушы ортаны жобалау міндеті тұр. Білім беру кеңістігінде осындай жағдай жасау үшін көптеген технологиялар мен оқыту әдістерінің, соның ішінде интенсивті әдістердің қолданылуын байқауға болады.

Барлық дерлік интенсивті әдістер, ең алдымен, ересек аудиторияға және қысқа мерзімді оқытуға бағытталған. Бірақ мұндай әдістердің жекелеген элементтерін сыныптан тыс жұмыстар шеңберінде үйреншікті оқу процесіне жақсы енгізуге болады.

Шетел тілін оқыту үдерісіне қарқынды (интенсивті) әдістерді интеграциялау элементтері ретінде, сыныптан тыс жұмыс ретінде мыналар болуы мүмкін[10,с.42]:

1. Рольдік ойындар, толықтай коммуникативті жағдай;
2. театрландырылған қойылымдар;
3. «ертегі терапиясының» элементтерін қолдану;
4. тақырыптық мерекелер;
5. тәрбиелік музыкалық сүйемелдеу процесі;
6. релаксация техникасы;
7. жаңа материал ұсынған кезде дыбыстық, қимылдық және визуалды үлгілердің күрделі үйлесімі;
8. «ауызша аванс» әдісін қолдану.

Барлық интенсивті әдістерде мұғалімге эксклюзивті рөл жүктелгенін де айта кеткен жөн. Ол режиссер, психолог және актер рөлін атқаруы керек. Қарқынды курстарға жататын әдістер де, мектеп жүйесі де мұғалімге өте жоғары талаптар қояды. Шетел тілі мұғалімі шетел тілін қарым-қатынас құралы ретінде біліп қана қоймай, сонымен қатар оқу процесінде ауызша қарым-қатынас жағдайларын модельдеп, сахналай білуге міндетті. Ол үшін оған көркемдік және режиссерлік шеберлік қажет болады.

Сондай-ақ, шет тілдерінің мұғалімі оқушылардың жеке ерекшеліктерін біліп, олардың мүмкіндіктеріне сәйкес келетін жұмыс әдістерін таңдап алуы керек. Шетел тілі

сабағында мұғалімде қалыптасқан қарым-қатынас дағдылары болмаса, оның қарым-қатынасын ұйымдастыру қиынға соғатынын түсіну керек.

Мұғалім оқушыларды жұптық және топтық жұмыс үшін біріктіруге, ұжымдық іс-әрекеттерді ұйымдастыруға, жанжалдарды шешуге және ымыраға келуге қабілетті болуы керек. Ол үшін ол қарым-қатынас психологиясын түсініп, тыңдаушылардың жеке психологиялық ерекшеліктерін ескеруі керек.

Мұғалімдерге шебер басшылық ету - шет тілі сабағында мотивациялық атмосфераны құрудың маңызды шарттарының бірі. Сонымен, мектеп мұғалімі қарқынды курс мұғалімінен кем болмауы керек.

Осылайша, сыныптан тыс жұмыстар қарқынды элементтерді біріктіре алады. Сыныптан тыс жұмысқа бөлінген сағаттар саны шектеусіз және бұл әрекеттің мазмұны бағдарламамен емес, мұғалім мен оқушылардың өздері анықтайды.

Шет тіліндегі сыныптан тыс жұмыстардың жалпы білім беруде, тәрбиелік және дамытушылық маңызы зор. Сондай-ақ мектеп оқушыларының ой-өрісін кеңейтуге, шығармашылық қабілеттерін, эстетикалық талғамын дамытуға көмектеседі. Мұның бәрі ұзақ мерзімді перспективада басқа елдің тілі мен мәдениетін үйренуге деген ынтаны арттырады. Сыныптан тыс жұмыстарды сауатты құру үшін мұғалім оқушылардың жас және психологиялық ерекшеліктерін, сондай-ақ олардың қызығушылықтарын ескеру қажеттілігі міндеттеледі.

Қорытынды. Шетел тілін анағұрлым тиімді үйрену үшін көптеген мұғалімдер сынып сағаттарының жетіспеушілігін өтейтін сыныптан тыс жұмыстарға жүгінеді.

Сыныптан тыс жұмыстардың мазмұны қатаң реттелмеген, сондықтан сыныптан тыс жұмыстар түрлі әдістерді біріктіруге үлкен мүмкіндіктерге ие. Біз қазіргі уақыттағы ең перспективалы әдістердің бірі ретінде интенсивті әдістерге көштік. Біз өз жұмысымызда көптеген қарқынды әдістерді және оларды бастауыш мектепте сыныптан тыс жұмыстарда қолдануды қарастырды және талдауды ұсынамыз.

Шет тіліндегі сыныптан тыс жұмыстарда оқу-танымдық іс-әрекеттің маңызды әдістері арқылы мектеп оқушыларының шығармашылық әлеуетін дамытудың көптеген мүмкіндіктері бар. Атап айтқанда: зерттеу және ішінара іздеу әдістері сыныптан тыс практикалық жұмыстарда, іздестіру ойындарындағы аралас сыныптан тыс жұмыстарда, экскурсиялар өткізгенде, мереке күндерін дайындаған кезде және әсіресе компьютерлік Интернет желісін қолданып жаттығулар мен жобаларды орындаған кезде ақпарат алмасу және жинауға арналған ойындарда, сондай-ақ шығармашылық үй тапсырмасын орындау кезінде қолданылады.

Сыныптан тыс тәрбие жұмысы шетел тіліне деген ынта мен қызығушылықтың жоғары деңгейін сақтауда мектеп оқушыларына рухани-адамгершілік және патриоттық тәрбие беруге бағытталған шет тілінен тыс жұмыстарды дамыту, үлгерімі төмен және дарынды оқушыларға арналған үй тапсырмаларын саралап әзірлеуде ерекше орын алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Ажель, Ю. П. Особенности внедрения интернет-технологий в организацию самостоятельной работы студентов при обучении иностранным языкам в неязыковом вузе / Ю. П. Ажель // Молодой ученый. — 2011. — № 6. — Т. 2. — С. 116—119.

2. Коряковцева, Н. Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: пособие для учителей / Н. Ф. Коряковцева. - М.: АРКТИ, 2002. — № 1. — Т. 4. — С. 11.

3. Кузнецова, Е. П. Специфика и содержание самостоятельной работы учащихся в условиях продуктивного образования / Е. П. Кузнецова, В. Э. Исаакян // Современные проблемы науки и образования: материалы III Международной научно- практической конференции / науч. ред. Ю. В. Мамченко. — М., 2015. — С. 70—74.

4. Самостоятельная работа в обучении иностранным языкам в школе и вузе: межвузовский сб. науч. гр. / иод ред. С. Ф. Шатилова. — Л.: Изд-во Л ГПИ им. А. И. Герцена, 1990.С-65

5. Стахова, А. М. Самостоятельная работа в системе взаимосвязи интегративного и дифференцированного подходов при обучении химии в вузе : монография / А. М. Стихова. — Новороссийск: Изд-во ГМ У им. адмирала Ф. Ф. Ушакова, 2015.С-33

6. Хуторской, А. В. Педагогическая инноватика / А. В. Хуторской. — М.: Академия, 2008. С-33

7. Яшина, Т. И. Организация самостоятельной работы по иностранному языку средствами инфокоммуникационных образовательных технологий : монография / Т. И. Яшина. — Владивосток: Изд-во ВГУЭС, 2010.С-13

8. Балакирева Э.В., Богданова Р.У., Даутова О.Б., Даргевичене Л.И., Пискунова Е.В., Тряпицына А.П. Организация самостоятельной работы студентов по педагогическим дисциплинам: Учебно-методическое пособие для преподавателей высшей школы. Часть I. / Под редакцией профессора, члена-корреспондента РАО А.П.Тряпицыной. – СПб., 2008.С-11

9. Беляева, А. Управление самостоятельной работой студентов / А. Беляева Высшее образование в России. — 2003. — № 6.С-17

10. Балакирева Э.В., Богданова Р.У., Даутова О.Б., Даргевичене Л.И., Пискунова Е.В., Тряпицына А.П. Организация самостоятельной работы студентов по педагогическим дисциплинам: Учебно-методическое пособие для преподавателей высшей школы. Часть I. / Под редакцией профессора, члена-корреспондента РАО А.П.Тряпицыной. – СПб., 2008.С-42

МРНТИ 14.35.0

Сәулебай Н.Т. [1]
[1]*Абай атындағы ҚазҰПУ,*
магистрант
Алматы, Казахстан

ШЕТ ТІЛІ ЛЕКСИКАСЫН ҮЙРЕТУДІҢ КОГНИТИВТІ МОДЕЛІ

Аңдатпа

Мақалада мектеп жасындағы балаларды жаңа сөздікпен жұмыс істеуге үйрету мәселесі қарастырылған. Сонымен қатар, мектеп оқушыларында белсенді сөздік қорын

қалыптастыру үшін ойын технологияларын қолдану туралы ақпарат беріледі. Шетел тілін оқытудағы когнитивті тәсіл жас оқушылардың назарын тақырыпқа аударады, грамматика мен тілді түсінуді күшейтеді және жеңілдетеді, оқушылардың ынтасын арттырады, сонымен қатар үйренушілерге жаңа лексика мен құрылымдарды есте сақтауға көмектеседі. Мақаланың мақсаты - мұғалімдерді сабақта қолданылатын когнитивтік тәсіл арқылы үйрету динамикасының өзгеруіне түрткі болатынына және оқушылар үшін мотивациялық құрал ретінде қызмет ететіндігіне сендіру. Мақаладағы негізгі когнитивтік моделі - жас үйренушілердің күрделі ағылшын тілінің қазіргі прогрессивті құрылысын оңай түсінуге және өндіруге мысал. Модель генеративистік шеңберде және тілге дейінгі жағдайлар маңызды рөл атқаратындықтан, қолдануға негізделген теориялар талқыланады. Сондай-ақ, модельдің бір бөлігі болып табылатын құрылыстардың таксономиясы ағылшын тілінің қазіргі прогрессивті құрылысы мен оның алдындағы құрылыстарының арасындағы байланысқа бағытталған.

Кілт сөздер: таным, когнитивтік модель, генеративистік шеңбер, лексика, ағылшын тілі сөздігі.

Сәулебай Н.Т. [1]
[1] *КазНПУ имени Абая,*
магистрант
Алматы, Казахстан

КОГНИТИВНЫЙ МОДЕЛЬ ОБУЧЕНИЯ ЛЕКСИКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье рассматривается проблема обучения детей школьного возраста работе с новым словарем. Кроме того, учащимся будет предоставлена информация об использовании игровых технологий для формирования активного словарного запаса. Когнитивный подход к обучению иностранному языку привлекает внимание молодых студентов к теме, улучшает и облегчает понимание грамматики и языка, повышает мотивацию студентов и помогает учащимся запоминать новую лексику и структуры. Цель этой статьи - убедить учителей в том, что когнитивный подход, используемый в классе, изменит динамику обучения и послужит инструментом мотивации для учащихся. Основная когнитивная модель в статье - это пример для молодых учащихся, позволяющий легко понять и воспроизвести современную прогрессивную структуру сложного английского языка. Поскольку модель играет важную роль в генеративной структуре и доязыковых условиях, обсуждаются теории, основанные на применении. Кроме того, таксономия структур, которые являются частью модели, фокусируется на отношениях между современной прогрессивной структурой английского языка и его предшественниками.

Ключевые слова: познание, когнитивная модель, порождающий круг, лексика, английский словарь.

Saulebay N.T.[1]
[1]*Kazakh National Pedagogical University named after Abay,*
master student
Almaty, Kazakhstan

COGNITIVE MODEL OF FOREIGN LANGUAGE VOCABULARY LEARNING

Abstract

The article deals with the issue of teaching school-age children to work with a new dictionary. In addition, students will be provided with information on the use of game technology to form an active vocabulary. A cognitive approach to foreign language teaching draws young students' attention to a topic, enhances and facilitates grammar and language comprehension, increases student motivation, and helps learners memorize new vocabulary and structures. The purpose of this article is to convince teachers that the cognitive approach used in the classroom will change the dynamics of teaching and serve as a motivating tool for students. The main cognitive model in the article is an example for young learners to easily understand and produce the modern progressive structure of complex English. As the model plays an important role in the generative framework and pre-linguistic conditions, theories based on application are discussed. Also, the taxonomy of structures that are part of the model focuses on the relationship between the modern progressive structure of the English language and its predecessors.

Keywords: cognition, cognitive model, generative circle, vocabulary, English dictionary.

Кіріспе. Таным - бұл ақыл-ой процесінің бөлігі, оның көмегімен біз адамдар білімді қабылдаймыз және аламыз. Оған эмоция, мотивация және күш сияқты психикалық әрекеттер жатады. Когнитивтік лингвистика когнитивтік ғылымның пәнаралық маңызды салаларының бірі болып табылады және когнитивтік психологиямен және лингвистикамен тығыз байланысты. Бұл сондай-ақ тілді танымдық іс-әрекеттің бір түрі ретінде қарастыратын және оның қалыптасуы, мағынасы мен ережелерін танумен бірге оның кетуі ретінде зерттейтін тілге деген көзқарас. Қысқаша айтқанда, когнитивтік лингвистика - бұл «біздің әлемдегі тәжірибемізге және оны қабылдау мен тұжырымдау тәсіліне негізделген» тәсіл (Унгерер және Шмид, 2001, F36 б.)

Табиғи тілді талдауға деген көзқарас тіл ақпаратты ұйымдастырудың, өңдеудің және берудің құралы ретінде және шектеулі мағынада, бірақ когнитивтік ғылымның тілге деген көзқарасының бір түрі, мысалы, генеративті грамматикадан және жасанды бағыттағы лингвистикалық зерттеулердің көптеген түрлерінен ерекшеленуі керек интеллект (Geeraerts, 1997, 7-8 бет).

Когнитивтік лингвистика жиырма жыл немесе одан да көп тарихы бар жаңа шекті пән болғанымен, бұл біздің «таным» сөзіне деген сенімімізді кеңейтіп қана қоймай, екінші және шет тілдерін үйрену мен оқыту процесін зерттеуге әсер етеді. Дәл осы мағынада бұл жұмыс когнитивті лингвистика тұрғысынан ағылшын лексикасын сыныпта оқытуға бағытталған.

Ағылшын тілін шет тілі ретінде оқытуда сөздік қордың өте маңызды екендігі бұрыннан мойындалған. Сондай-ақ, лингвист Дэвид Уилкинс: «Грамматикасыз сөйлеу өте

аз, сөздіксіз ешнәрсе жеткізуге болмайды», - деп атап көрсетеді (Уилкинс, 1974). және оқушылар ұзақ жылдар бойы.

Оқушылардың көпшілігі де сөздік қорын меңгерудің маңыздылығын мойындайды. Кейбір шет тілін үйренушілердің басты проблемалары болып табылатын мәселелер:

- Біріншіден, сөздік қор өте маңызды. Бұл әр адамның ағылшын тілін анықтайды.
- Екінші мәселе,ағылшын тіліндегі сөздер мен сөз тіркестерін жаттап алғаннан кейін, сол сөздерді ұмытып қалу. Яғни, кейінірек кітап немесе басқа бір оқылым баспаларынан көрген кезде тани алмау.
- Тіл үйренушілердің басым бөлігі сөздік қорларын молатқысы келеді. Себебі, әр түрлі заттарды түсіндіру барысында бір сөзді бірнеше рет айту немесе бір сөзді бірнеше затты түсіндіру мақсатында қолдану.

Алайда лексиканы оқыту әрдайым мұндай мәселелерге аса жауап бере бермейтін, ал мұғалімдер кең сөздік қорды дамытудағы үлкен коммуникативті артықшылықты толық мойындамаған. Ұзақ уақыт бойы тікелей әдіс сияқты оқыту тәсілдері сабақта тек мақсатты тілді қолдануды талап етеді және мағыналарын сөйлеу формаларын әрекеттермен, заттармен, ым-ишарамен, қимылдармен және жағдайлармен байланыстыру арқылы ‘тікелей’ жеткізу керек,бірақ «бірінші тілді натуралистік оқыту мен сыныптағы шет тілін оқыту арасындағы ұқсастықтарды шамадан тыс атап көрсетеді және бұрмалайды және сыныптың практикалық шындықтарын ескере алмайды» (Ричардс, 1986, 10-бет) және аудиолингвизм грамматикалық құрылымдарды оқытуға үлкен басымдық берді. Осы құрылымдарды оқудан алшақтатпау үшін, оқытылатын сөздердің саны көбінде оңай көрсетіліп тұрғандықтан немесе «күннің құрылымына» ұқыпты енгендіктен таңдалатын.

Әдістер. Шет тілдерін үйрену тарихы ғасырлардан басталады. Ол 19-шы ғасырдың аяғында, бір немесе бірнеше шет тілінде сөйлейтін адамдардың көптігіне қажеттілік туындаған кезден бастап ерекше қарқынды дами бастады. Сөздікпен жұмыс жасау әдістерінің даму тарихы туралы еңбектерде мыналар ерекше көзге түсті:

- аударма (грамматикалық-аударма және лексикалық-аударма) әдісі;
- тікелей әдіс;
- лингвистикалық әлеуметтік-мәдени әдіс;
- белсенділік-жеке-коммуникативті әдістер.

XIX ғасырдың соңына дейін. тілдік жүйенің өзі шетел тілдерін зерттеудегі негізгі объект болды. «Тілді оқытудың мақсаты - оның жалпы құрылымы туралы білім беру», - деп жазды В.Гумбольдт 1809 ж. Сонымен, аударма әдісінің мақсаты оқуға деген ұмтылыс болды. Аударма жаңа материалды түсіндіру мен игерудің негізгі тәсілі ретінде шет тілінің лексикасы мен грамматикасын меңгеру мақсатына сай келді.

Тікелей әдіс тіл жүйесін есте сақтауға негізделген грамматикалық және мәтіндік аударма әдістерінің орнына келді. Шетел сөздерін объектілермен байланыстыру қағидасы перспективалы болып көрінді. Бірақ ойластырылған әдіснамалық жүйенің болмауына байланысты бұл әдіс үнемді емес болып шықты, мақсатқа жайлап жетіп отырды, яғни. практикалық тілдік дағдылар.

Тілдік әлеуметтік-мәдени әдіс тілдік құрылымдарды (грамматика, сөздік және т.б.) лингвистикалық факторлармен біріктіреді. Содан кейін ұлттық ауқымдағы және тілдегі дүниетанымның түйіскен жерінде, яғни өзіндік ойлау тәсілінде тілдің бай әлемі пайда болады, ол туралы лингвист В.Фон Гумбольдт былай деп жазды: «Тілдің әртүрлілігі арқылы, бізге әлемнің байлығы мен ондағы білетіндеріміздің алуан түрлілігі бізге ашылады ... »Лингвистикалық-әлеуметтік-мәдени әдістеме келесі аксиомаға негізделген:« Тілдік құрылымдар әлеуметтік-мәдени құрылымдарға негізделген ». Біз белгілі бір мәдени салада ойлау арқылы әлемді танимыз және өз әсерімізді, пікірімізді, эмоциямызды, қабылдауымызды білдіру үшін тілді қолданамыз. Осы әдісті қолдана отырып, тілді үйренудің мақсаты - әңгімелесушіні түсінуді жеңілдету, интуитивті деңгейде қабылдауды қалыптастыру.

Тілдік қателіктер мұны барынша сенімді түрде растайды. Ағылшын тілін үйренуші патшайым мен оның туыстарын грамматикалық тұрғыдан дұрыс қолдана алады, бірақ британдыққа корольдік отбасы дегенді түсіну қиынға соғады. Нәзік мәселелерге жүгінейік: арасындағы айырмашылық Сіз барғыңыз келмейді ме? және сіз барғыңыз келе ме? өте жақсы емес, демек, британдық үшін бұл принципті, өйткені ол біріншісін ең жақсы тон емес деп қабылдайды. «Сізді қандай сұрақтар қызықтырады?» Іскерлік дағдысы. көбінесе «қандай мәселелер сізді қызықтырады?» деп аударылады, бұл ағылшын тілінде «проблемалар» сөзінің тұрақты жағымсыз мағынаға ие екенін ескермейді. Дұрыс сұрақ шығады: «Сізді қандай мәселелер қызықтырады?».

Соңғы дәстүрлі әдістердің бірін бірқатар белсенді- жеке- коммуникативті әдістер деп атауға болады. Коммуникативті техниканың бағыты - коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру, оқушылардың жеке ерекшеліктерін, білім беру процесінің коммуникативті мотивтерін ескеруге үлкен көңіл бөлінеді. Коммуникативті әдіс технологиясы ойын, топ, проблема, жоба, модульдік оқыту әдістері сияқты заманауи әдістемелік әзірлемелерде жүзеге асырылады.

Сонымен, лексикалық материалды оқып үйренуде сөз мағынасын тікелей ұсынудан сөйлеу жағдайындағы түсінуге және оны тікелей қолдануға баса назар аударылды.

Шетел тілін үйренудің дәстүрлі емес әдістері және сәйкесінше сөздікпен жұмыс жасау әдістері қарқынды зерттеу әдістері деп аталады. Ағылшын тілін үйрену стереотиптің жоғары деңгейіне мүмкіндік береді - бұл тіл 25% клишелерден тұрады. Белгілі бір «тұрақты сөз тіркестерін» есте сақтау және жаттығу арқылы тілді практикалық мақсаттарда, ең болмағанда, бастапқы деңгейде, бірақ қысқа мерзімде қолдануға болады. Мұндай әдістемелер заманауи білім берудің белсенді құралдары мен формаларын қолдануды көздейді. Әрине, олар мектепте оқылған оқулық пен оқу материалына қосымша ретінде қызмет етеді.

Ғаламдық Интернеттегі сайттарда ұсынылатын қазіргі заманғы интенсивті әдістер туралы материалды талдай отырып, олардың саны өте көп екенін атап өткен жөн. Қазіргі уақытта нарықта шет тілдерін үйренудің барлық әдістері бар екенін мойындау керек

Сол мақсатта мектеп жасындағы оқушылар арасында толықтай зерттеу жүргізілді. Зерттеу барысында мектептегі екі сынып бірдей алынды, яғни, әр оқушы қарастырылды. Бастапқы уақытта оқушылардың лексикасын (сөздік қорын) дамыту барысында бірнеше тәсілдер қарастырылды. Келесі осы тәсілдерді талдайық:

Біріншіден, оқушыларға жаңа материалды таныстыру жаңа ақпаратты жариялаумен бірдей болмауы керек. Балаларға қызықты сюжетті белсенді түрде байқай отырып, жаңа білімді өз бетінше «алу» маңызды. Оқушылардың назарын аудару керек. Н.Б. Марчан, "балаларға шет тілін үйрете отырып, сіз оқу қызметін ұйымдастыруда ойын әдістерін белсенді қолданыңыз. Бұл тәсіл сабақты көңілді және тиімді етеді. Ол кез-келген жаста қолданыла алады және сабақтардың мазмұны мен формасын әр нақты балалар тобының жас ерекшеліктеріне сәйкес келтіре алады" деген. Яғни, бір сөзді жаттату немесе меңгету кезінде оқушыға оны тек қана аударып қана қоймай, басқа сөзбен ассоциация не синонимдерімен, сөйлем құра отырып үйрету қажет.

Екіншіден, Ойын элементтерін енгізудің арқасында студенттерге шетелдік сөйлеуді шынайы қарым-қатынас құралы ретінде қарастыруға мүмкіндік беретін психологиялық жағымды атмосфера құруға болады [5, б.18].

Ойынға деген көзқарас жаттығудың алғашқы кезеңінде әсіресе тиімді. Бұл ойын арқылы сіз сабақтарды балалар үшін қызықты, белсенділік пен жаңа материалды игеруге зияткерлік ресурстарды жұмылдыруға деген ұмтылыс тудыратын табиғи қарым-қатынас жағдайлары ретінде ұйымдастыра аласыз. Бұл сонымен қатар балалардың есте сақтау қабілетін жаттықтыруға, сол арқылы жаңа лексикалық материалды жақсы игеруге мүмкіндік береді.

Кіші сыныпқа жаңа сөздікке үйрету үшін кейбір ойындарды қарастырыңыз, мысалы, сөздік қорды ауызша қолдануға және жазбаша қолдануға арналған ойындар:

1. **"Мұны кім айтқанын тап? (Кім айтты?)".**

Оқушы тақтаға шығып, сыныпқа арқасымен тіреледі. Мұғалім сыныпта үйренген сөздің суретін сыныпқа көрсетеді. Оқушылардың бірі сөзді дауысын өзгерте отырып айтуы керек, ал көшбасшы кім екенін болжайды.

2. **"Затты тап?"**

Оқушы тақтаға шығады және оған арқасымен тіреледі. Мұғалім тақтаға берілген лексикалық материалдың фотосуреті бар бірнеше фотосуреттерді орналастырады. Студент кем дегенде бір сөз болжап, сыныпқа сұрақтар қоюы керек: - Мен алма іше аламын ба? - Жоқ, кешіріңіз. - Мен банан ала аламын ба? - Иә! Студент картаны алады және отырады. Содан кейін тағы бір студент келеді (карточкаларды әр уақытта өзгерту керек).

Нәтиже. Тақырып бойынша зерттеу жұмысы кезінде осы ойындар әр түрлі мақсаттарда қолданылды: жаңа сөздік қорын енгізу және жазбаша және ауызша тілде бекіту. Лексикалық дағдыларды қалыптастыруға арналған ойындар келесі тапсырмаларды орындайды: оқушыларға жаңа сөздер мен сөз тіркестерімен білімді үйретеді; осы сөздерді табиғи қарым-қатынас жағдайында қолдануға үйрету; мектеп оқушыларының сөйлеу ойлау әрекетін белсендіру; сөйлеу реакцияларын қалыптастыру [1].

Бірінші тарауда айтылғандай, шет тілін үйренудің заманауи әдісі және, атап айтқанда, сөздік қорын кеңейту әр түрлі қарқынды зерттеу әдістерінің үлкен таңдауын ұсынады. Талдау көрсеткендей, іс жүзінде барлық әдістердің бірқатар кемшіліктері бар. Әдетте, мұндай әдістер нақты практикалық бағытты білдірмейді және лексиканы зерттеуді мақсат ретінде қарастырады.

Нәтижесі өте ашық және айқын болды. Бастапқы уақытта барлық сынып оқушыларына бірдей тек сөзді тікелей әдіс арқылы жаттату болды; яғни, сөз және оның аудармасы болды. Бұл әдістің қорытындысы өте төменгі деңгейді көрсетті. Себебі, оқушылар сөздерді ешбір мақсатта, ешбір жерде қолданбағандықтан ұзақ уақытта есте сақтау мүмкіндігі төмен болды.

Екінші тәсіл, сөздің синонимдерін және ассоциация қолдана отырып меңгерту болды. Қорытындысы өте жақсы көрсеткіш көрсетті. Себебі, кез келген сөздің мағынасын бірнеше түрлі екенін анықтай алады. Ассоциация арқылы сөздерді басқа бір сөзбен немесе затпен теңдестіре аламыз.

Үшінші әдіс, заманауи әдістер, “ойын әдістері”. Заманауи әдістердің басым көпшілігі өте жақсы қолданыста. Зерттеу кезінде ойын әдістерін қолданып

Оқушыларға жоғарыда көрсетілген барлық әдістерді бір ай аралығында қолданылды. Күтілген нәтиже өте жақсы, себебі, барлық әдістердің оңтайлы және қате тұстары анықталды. Бірінші сынып бойынша нәтижені қарастырар болсақ: сыныпта барлығы 12 оқушы болды. Сынып оқушылары кез келген тәсілді қолданып, өздеріне ыңғайлысын таңдап алды. Бірінші тәсіл бойынша оқушылардың тек 25%ы жақсы көрсеткіш көрсете алды. Екінші сыныпта тек 14 % пайызы жақсы нәтиже берді.

Екінші тәсіл бойынша қарастыратын болсақ, бірінші сыныпта 47%, екінші сыныпта 44% жағымды нәтиже көрсеткен еді. Соның нәтижесінде балалар екі сөз жаттап, төрт сөздің мағынасын біле алды.

Үшінші тәсіл бойынша, сыныптарға ойын тәсілі өте ұнады. Себебі, сұрақ қою арқылы сөздің мағынасын, синонимын, антонимын түсініп жаттау мүмкіндігі екі сынып бойынша 78% пайызды құрады.

Жазылатын басқа мәліметтер мұғалімдер қолданатын сөздік қорды оқытудың түрлеріне немесе мағынаны түсіндіру әдістеріне бағытталады. Сонымен қатар, біз сабақта негізгі лексикаға қаншалықты қаралатындығын, сонымен қатар материалдардағы сөздік оқу іс-әрекетінің түрлерін бағалау үшін бақыланатын сабақтарда қолданылатын оқу материалдарының лексикалық мазмұнын талдаймыз. Соңында, біз бақылау кезеңінде жүргізілген тесттерге талдау жасаймыз, прогрессті бағалаудағы лексика компонентінің маңыздылығын қарастырамыз. Осы құралдар арқылы алынған мәліметтер зерттеу үшін ұсынылған мақсаттарға сәйкес келуге мүмкіндік береді. Сауалнама мен сынипты бақылау торы олардың дұрыстығын және сенімділігін тексеру үшін оларды енгізуден бұрын сынақтан өткізіледі.

Қорытынды.Көрсетілген нәтижелер шетел тілінің лексикасын оқыту мен оқыту процестерін жақсы түсінуге ықпал ететін эмпирикалық негіз болады деп күтілуде. Нәтижелері қорғауда ұсынылады және жарияланады, академиялық және практикалық аудиторияға жету үшін жоғары оқу орнынан кейінгі курстар мен біліктілікті арттыру сессияларын ұйымдастыруды жоспарлап отыр. Сонымен қатар, зерттеу нәтижелері оқыту практикасын байытады және студенттеріміздің болашақ мұғалімдер ретінде даярлануына үлес қосады деп үміттеледі. Сонымен қатар, осы материалдар материалдардың дизайнын жақсартуға пайдалы ақпарат бере алады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1082276.pdf ғаламтор көзі
2. Усольцева, Д.А. Оқытудың бастапқы кезеңдеріндегі жаңа шетел тілінің лексикасымен жұмыс істеу сипаттамалары / Д.А. Усольцева. - Мәтін: тікелей // Жас ғалым. - 2017. - нр. 23 (157). - б. 256-258.
3. Джерертс, Дирк. (1985). Семантикалық өзгеру құрылымындағы когнитивті шектеулер. Яцек Фисиакта (ред.) Тарихи Семантика, тарихи сөзжасам: тарихи сөзжасам. Берлин · Нью-Йорк · Амстердам: Вальтер де Грюйтер.
4. Усольцева, Д.А. Оқытудың бастапқы кезеңдеріндегі жаңа шетел тілінің лексикасымен жұмыс істеу сипаттамалары / Д.А. Усольцева. - Мәтін: тікелей // Жас ғалым. - 2017. - нр. 23 (157). - S. 256-258. - URL: https://moluch.ru/archive/157/44372/ (кіру күні: 21.02.2021).
5. Конышева, А.В. Игровой метод в обучении иностранному языку [Текст] /А.В. Конышева. –СПб.: Питер, 2006. –150 с.
6. Щерба, О.В. Обучение иностранному языку в начальной школе [Текст] /О.В. Щерба. – М: Просвещение., 2005.

МРНТИ 14.35.09

Широва М.К[1]
[1]*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан*

ENQUIRY BASED LEARNING ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚАЛАЙ ЖОБАЛАУ КЕРЕКТІГІН ЗЕРТТЕУ

Аңдатпа

Бұл мақалада сұрақ бойынша оқыту тұралы мағлұмат айтылады. Сұрақ бойынша оқыту оқушылардың оқу үдерісіндегі рөлін жоғарылатады және мұғалімді тыңдап отырып қана қоймай, өздерінің идеяларымен немесе тақырыпқа байланысты сұрақтармен белсенді араласуды сұрайды. Бұл ғылыми зерттеудің жалпы мақсаты - студенттер не білетіндерін түсініп, тұжырымдаманың нақты жағдайда қалай жұмыс істейтінін түсінуі.Сұранысқа негізделген оқытуды қолдану кезінде студенттер жақсы білім алады деп санаймыз, өйткені олар бұл процеске көбірек қатыса алады және қызығушылық танытады.

Зерттеушілік тәсіл кейде жобалық немесе тәжірибелік оқыту деп аталады. Берілген тақырып туралы білу және оны толықтай түсіну үшін студенттер ресурстарды зерттеп қана қоймай, сабақ барысында сұрақтар қояды және өз ойларымен бөліседі. Мұғалім оқушыларға жаңа ұғымдарды әртүрлі жағдайда қолдануға көмектеседі, бұл оқушылардың сабақ барысында іздену, тәжірибе және талқылау арқылы білімдерін ашуға мүмкіндік береді.

Кілт сөздер: Сұраныстарға негізделген оқыту, жобалық оқыту, АКТ, веб-сайт, сындарлы

Shirova M. K[1]
[1]*Abai Kazakh National Pedagogical University*

LEARNING HOW TO DESIGN A TECHNOLOGY SUPPORTED ENQUIRY-BASED LEARNING

Abstract

This article provides information on enquiry-based learning. Enquiry-based learning enhances the role of learners in the learning process and requires them to not only listen to the teacher, but also actively communicate their ideas or questions related to the topic. The overall goal of this study is to help students understand what they know and how this concept works in a real-life situation.

We believe that students will be better educated using demand-driven learning as they will be more involved and interested in the process.The exploratory approach is sometimes called project-based or hands-on learning. To explore and fully understand a given topic, students not only explore resources, but also ask questions and share their thoughts during the lesson. The teacher helps students apply new concepts in different contexts, allowing students to discover their knowledge through exploration, experimentation, and discussion during the lesson.

Key words: Inquiry Based Learning(IBL), Project Based Learning (PBL), ICT, WebQuest, constructive

Широва М.К[1]

[1]*Казахский Национальный педагогический университет имени Абая*

ИЗУЧЕНИЕ ТОГО, КАК РАЗРАБОТАТЬ ТЕХНОЛОГИЮ ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ ENQUIRY BASED LEARNING

Аннотация

В этой статье содержится информация об обучении на основе вопросов. Основанное на вопросах обучение повышает роль учащихся в процессе обучения и требует от них не только слушать учителя, но и активно сообщать свои идеи или вопросы, связанные с темой. Общая цель этого исследования - помочь учащимся понять, что они знают и как эта концепция работает в реальной ситуации.

Мы считаем, что студенты будут лучше образованы при использовании обучения на основе спроса, поскольку они будут более вовлечены и заинтересованы в процессе.

Исследовательский подход иногда называют проектным или практическим обучением. Чтобы изучить и полностью понять заданную тему, учащиеся не только изучают ресурсы, но также задают вопросы и делятся своими мыслями во время урока. Учитель помогает ученикам применять новые концепции в различных контекстах, позволяя ученикам открывать свои знания посредством исследований, экспериментов и обсуждений во время урока.

Ключевые слова:обучение на основе запросов, проектное обучение, ИКТ, веб-сайт, конструктивный.

Кіріспе. Оқушылар үшін тиімді оқу ортасын құру көптеген онжылдықтар бойы білім берудің басты мәселесі болып келді.Сұранысқа негізделген оқыту ғылымның оқу бағдарламаларында, халықаралық ғылыми-зерттеу және тәжірибелік жобаларда, оқытуда барған сайын танымал болып келеді. Оның басты себептерінің бірі - оның жетістіктерін электронды оқыту ортасы арқылы сұрау салу процесін қолдайтын соңғы техникалық әзірлемелермен жақсартуға болады. Соңғы жылдары жаһандану күштері бүкіл әлем бойынша мәдени коммуникацияларды күшейтіп, үдете түсті. Заманауи көлік, экономикалық даму, саяси өзара әрекеттесу, интернет-технологиялар әлемнің көптеген оқу орындарында мәдениаралық коммуникативті құзыреттіліктің дамуы мен игерілуіне жағдай жасады. Бұл,

әсіресе, студенттердің оқу орнынан басқа мемлекеттерге алмасу бағдарламаларына немесе тәжірибеден өтуге жіберіп қана қоймай, басқа мәдениеттермен және елдермен ынтымақтастық пен коммуникацияның халықаралық бағдарламалары бар университеттер үшін өте маңызды. Мәдениетаралық құзыреттілікті дамытудың басқа жолдары студенттерге әртүрлі бұқаралық ақпарат құралдарында, соның ішінде кино, әдебиет және теледидардар мәдениеттің аспектілерін зерттеу,әртүрлі имитациялық жобалар мен мәдени тапсырмаларды ұйымдастыру, презентациялар жасау және мұғалімнің өз тәжірибесін пайдалану болып табылады. Көптеген зерттеушілер мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті дамыту әдісі мен тәсілін анықтауға тырысты.

Соңғы екі-үш онжылдықта бәсекеге қабілеттіліктің жоғарылауына байланысты білім беру бағыты талай өзгеріп жатыр. Қазіргі таңда білім берудегі оқыту процесін жеңілдету мақсатында көптеген инновациялық оқыту әдістерінің түрлері кеңінен таралуда. Сұраныс негізінде оқыту көптеген пәндерді оқытуда өте танымал әдіс. Оған әр деңгейге және жасқа сәйкес келетін тақырыптық тапсырмалар кіреді, онда барлық қатысушылар мақсаттар мен мазмұнды талқылайды, ал оқушылар өздерінің жеке оқу материалдарын жасайды, сол материалдарды бірлесе жұмыс жасап ұсынады және бағалайды. Әрине, осындай жаңа жұмыс түрлері мен оқу үрдісіне жаңа тәсілдердің пайда болуымен мұғалімдер мен оқушылардың рөлдері де өзгерді. PBL-де көптеген жұмыстар болғанына қарамастан, олардың барлығы дерлік студенттердің білімін жалпы жетілдіруге бағытталған. Алайда, бұл зерттеу тек төрт дағдыға ғана емес, мәдениаралық коммуникативті құзыреттіліктің (ICC) дамуына да бағытталған.

Әдістемесі. Зерттеу дегеніміз - білім алушылар тақырыпқа немесе мәселеге қатысты түсініктерін жақсарту үшін әр түрлі ақпарат көздері мен идеяларды тауып, қолданатын оқыту тәсілі. Олардан сұрақтарға жауап беру немесе дұрыс жауап алу ғана емес, көп нәрсе талап етіледі. Ол іздеуді, зерттеуді, ізденуді, қызығушылықты және оқуды қолдайды. Сұраныс дербес емес болғандықтан, бұл студенттерді қызықтырып қана қоймай өз әлемін оқу бағдарламасымен байланыстырады. Бұл көбінесе жеке-дара әрекет ретінде қарастырылғанымен, оқушылардың әлеуметтік өзара әрекеттесуіне бір-бірінен үйреніп, оқушылардың қоғамдастықтың қатысуы арқылы күшейтіледі. Алайда, басшылықсыз, бұл қиын болуы мүмкін. Сұраулық негізде оқыту дегеніміз - студенттердің оқуға қатысуы, сұрақтарын тұжырымдау, кеңінен тергеу, содан кейін жаңа түсініктер, мағыналар мен білімдерді қалыптастыру процесі. Бұл білім студенттер үшін жаңа болып табылады және сұраққа жауап беру, шешімін табу немесе ұстанымын немесе көзқарасын қолдау үшін пайдаланылуы мүмкін. Әдетте, білім басқаларға ұсынылады және қандай-да бір әрекетке әкелуі мүмкін.

Сұрақ негізінде оқыту студенттерге төменде көрсетілгендей мүмкіндіктерді береді:

• өмірбойықажетболатындағдылардыдамыту
• түсініксізболуымүмкінмәселелерменкүресудіүйрену
шешімдер
• түсінудегіөзгерістер мен проблемаларменкүресу
• шешімдердііздеудіқазіржәнеболашақтақалыптастыру [1.,3].

Тревор МакКензиөзінің «*DiveintoInquiry*» кітабында студенттермен сұхбаттасу түрлері оқушыларға қажетті дағдылар, білім мен түсінік бере отырып, оқудағы ерік-жігерді біртіндеп арттыратын сыныптағы зерттеулерге сындарлы тәсілді ұсынды. Студенттік сұраныстың түрлері-сыныптағы сұраныстарға арналған кеңейтілген тәсілдеме, бұл студенттерге сұраныста сәттілікке жету үшін қажетті дағдылар, білімдер мен түсініктер беру кезінде студенттердің білімге деген құштарлығын біртіндеп арттырады.

Студенттік сұраныстың төрт негізгі түрі бар:

Құрылымдық сұрау: бүкіл сынып мұғаліммен бірге сұраныс процесін басқаратын сұраумен айналысады. Оқушылар барлығы да өз түсініктерін дәл осылай көрсетеді. Сұраныстың осы түрінен бастау оқушыларға сұрау салу үдерісімен танысуға көмектеседі.

Бақыланатын сұрау: зерттеудің осы түрі кезінде оқудың дискреттік деңгейі өзгере бастайды, өйткені оларға маңызды мәселе мен зерттеуге қажетті ресурстарға көбірек таңдау беріледі.

Жетекші сұрау: Сұраудың бұл түрі кезінде студенттерге олардың жауаптарын зерттеу үшін пайдаланатын ресурстар мен олардың түсінігін қалай көрсететіні туралы таңдау берілгендіктен, мүмкіндіктері кеңейеді.

Ақысыз немесе тегін сұрау: Мұғалім тәлімгер мен көмекші ретінде әрекет етеді, өйткені оқушылар өз тақырыптарын, ресурстарын және түсінуді ұсыну әдісін таңдайды. Сауалнаманың бұл түрінде барлық студенттер мүлдем басқаша жұмыс істей алады [2.,28].
PBL қағазға, ескертулерге немесе мұғалімнің басшылығымен белгіленген фактілерді ұсынатын нұсқаулармен, олардың орнына сұрақтар, мәселелер немесе сценарийлермен қарама-қайшы келеді.

Томас Мархэм жобалық оқытуды (PBL) былайша сипаттайды: «PBL білім мен әрекетті біріктіреді. Студенттер негізгі оқу бағдарламасының білімдері мен элементтерін үйренеді, сонымен бірге білетіндерін нақты мәселелерді шешуде қолданады және маңызды нәтижелер береді. PBL студенттері жоғары сапалы ынтымақтастық өнімдерін жасау үшін сандық құралдарды пайдаланады. PBL білім беруді оқу бағдарламасынан гөрі білім алушыларға бағыттайды, яғни дүниежүзілік әлем қабылдаған өзгеріске деген ұмтылыс, ынта, шығармашылық, жанашырлық пен төзімділік сияқты материалдық емес нәрселер марапатталады. сіз оны оқулықтан үйрете алмайсыз, бірақ оны өз тәжірибеңіз бойынша белсендіруіңіз керек» [3.,48].

Дизайн тәсілі - бұл проблеманы қамтитын және түпнұсқа өніммен аяқталатын оқулық моделі. Студенттің рөлі проблеманы белсенді шешуші ретінде анықталады. Сонымен қатар, студент зерттеуші бола алады және шешім қабылдауға қатыса алады.

Нәтиже. Бүкіл әлем белгісіздікке тоңып, карантиндік шаралардың аяқталуын күтуде. Коронавирус пандемиясынан кейін өмірдің қандай болатынын болжау өте қиын. Қазіргі кезде бүкіл әлем желіде болғандықтан, бұл әдіс ыңғайлы деп ойлаймыз. Электрондық оқыту саласында сұраныстарға негізделген оқыту ресурстарды жақсы игеруге әкелуі мүмкін. Білім мазмұны соншалықты қол жетімді болғандықтан, желіде білім алушыларды жеңуге болады. Сорақысы, олар пайдасыз ақпараттың астында қалуы мүмкін. Сұрақтарды желіде оқытудың негізі ретінде пайдалану сұрақтың мәнін түсінуге көмектеседі. Бұл біздің корпоративті студенттеріміздің өз қызығушылықтарына назар аудара алатындығына кепілдік береді. Мұнда заманауи онлайн оқытуда сұраныстарға негізделген оқытуды қолдануға арналған бірнеше кеңестер бар.

1. Сұрақтарға негізделген оқыту - бұл оқу бағдарламасы емес. Керісінше, бұл оқыту әдісі. Бұл біздің желідегі оқу мазмұны, курс мазмұны және материалдар өзгеріссіз қалады деген сөз. Өзгеретін нәрсе-біздің, яғни болашақ мұғалімдердің керекті мағлұматтың мазмұнын қалай жеткізетініміз.
Адамдар оқығанының орта есеппен 10% есінде сақтайды, естігендерінің 20%; көретін материалының 30%; Бір уақытта көрген және естігендерінің 50% есте сақтайды. Сол себепті студенттерді қызықтыру үшін сабаққа қатысы бар нұсқаулық немесе нұсқаулық мәтіні бар аудио клип, презентациялар мен видео материалдар көрсету қажет. Мұғалім өзі ғана ізеніп қана қоймай, студенттеріне де ізденуге мүмкіндік беріп, тақырып бойынша презентациялар жасауға ұсыныс білдіру керек.

2. WebQuest сайтын қолдану. Педагогикадағы веб-квест - бұл рөлдік ойын элементтері бар проблемалық тапсырма, ол үшін Интернеттің ақпараттық ресурстары қолданылады. Бұл дегеніміз, мұғалім тапсырмаларды құра отырып, Интернеттегі ақпаратты таңдайды, мұнда

қажетті материалдарды таба алады және оқушыларға тиісті сілтемелер бере алады. Мұның барлығын кейбір веб-ресурстардан, веб-квест ретінде құрылған және құрылымдалған веб-сайттардан табуға болады. Мұғалім студенттерін топтарға бөлуден бұрын бүкіл топ оқитын тақырып бойынша жалпы мәліметтермен таныстырады, сол арқылы алдағы жоба мәселесіне енеді. Мұғалім интернет-ресурстарды таңдайды және оларды әр топ тақырыптың тек бір проблемалық жағымен танысатындай етіп жіктейді. Әрбір негізгі топтағы нақты мәселені зерттеп, талқылап, толық түсінгеннен кейін, студенттер жаңадан құрылған топтарда әр базалық топтан бір өкіл болатындай етіп қайта топтасады. Пікірталас процесінде барлық студенттер бір-бірінен талқыланып отырған мәселенің барлық аспектілерін үйренеді. Мұндай пікірталаста студенттер өз пікірлерін білдіруі, қорытынды жасауы, мүмкін болатын іс-әрекеттің барысын болжауы керек. Веб-квестті шешу барысында материалды зерделеу және оны талқылау арқылы студенттер пікірталас сипатындағы бір жалпы сұраққа жауап беруі керек.

3. Kahoot - викториналар, викториналар құру және білім беру ойындары үшін танымал оқыту алаңы. Платформаның веб-нұсқасы бар, бірақ, менің ойымша, ойын барысында мобильді қосымшаны пайдалану ыңғайлы. Өйткені, ойынға қатысып жатқан студенттер өздерінің ұялы телефондарында қарап, қадағалап отыра алады.

Оқушылар мұғалімдер жасаған тестілерге планшеттерден, ноутбуктардан, смартфондардан, яғни Интернетке кіру мүмкіндігі бар кез-келген құрылғыдан жауап бере алады. Ол алаңда, мұғалімдер басқа адамдардың жасаған жұмыстарын да студенттеріне көрсете алады. Сабақ барысында мұғалім мәселе түрінде сұрақ қоя алады және оқушылар оны шешуі керек.

Бірінші тапсырма: Мысалы:адамзаттың ғаламдық мәселелері деген тақырып таңдалады. Студенттер осы тақырып бойынша кітаптан мәтін оқиды немесе дәріс тыңдайды. Соңында оқушылардың тақырыпты түсінген-түсінбегендігі және осы жағдайда не істейтіндері туралы тапсырма беріледі. Басқа жағынан қарайтын болсақ, тапсырманы орындау үшін студенттерге бір жанрдағы кітаптан үзінді алып, оны басқа стильге сай қайта жазу қажет болады. Мысалы, егер оқушыларыға қияли кітаптан үзінді берсек, олар оны ғылыми фантастика ретінде қайта жазуы мүмкін. Бұл дегеніміз, олар материалды қайта құрудың ықтимал жолдары туралы ойлануы керек болады. Мысалы, егер кейіпкер көзге көрінбеу үшін сиқырды қолданса, сіздің оқушылар оны көрінбейтін етіп жасау үшін сенімді ғылыми негізделген тәсілді дамытады.

Екінші тапсырма: крассворд. Бұл жаттығу іс жүзінде сұраныстарға негізделген оқыту үшін керемет мүмкіндік болып табылады. Кроссвордтар логика мен білімді, сондай-ақ сөздерді қолдану мен орфографияны түсінуді қажет етеді. Олар сондай-ақ, кез-келген тақырып бойынша жасалуы мүмкін және екі түрлі тақырыпты біріктірудің тамаша әдісі болып табылады. Мысалы, ғылыми тұжырымдамалар немесе лексика негізінде сөз жұмбақ жасауға болады. Бұл тапсырмада оқушылар өзіндік кроссвордтар құрып, белгілі бір ұғымды немесе тақырыпты ашу үшін қолданатын сөздерін байланыстырады. Содан кейін оларды сыныптасымен серіктес болуға шақыру керек. Содан кейін олар бір-бірінің сөзжұмбақтарын жасырып, ішінде жасырылған хабарламаны анықтауға тырысады.

Талқылау. Менің ойымша сұрақ бойынша оқыту студенттерді оқуға белсенді түрде тартады. Оқушылар неғұрлым сындарлы түрде білім алады. Бұл әдіс санға емес, өзектілік пен сапаға бағытталған. Ол мағынаны белсенді құруға бағытталған, сондықтан студенттің білімі тереңірек шоғырланады. Бастапқы нүкте оқушының қазіргі түсінігі болуы керек, ал мақсаты оқушының тәжірибесі мен ақпарат пен жаңа мазмұнды игеру нәтижесінде пайда болатын процестердің арасындағы байланыстарды құру арқылы мағынаны белсенді қалыптастыру. Мұғалімнің рөлі - студенттерді мүмкіндігінше белсенді болуға шақыратын білім беру ортасын құру және насихаттау.Зерттеу процесінде студенттер мынадай қасиеттерді дамытады: олар жақсы коммуникатор, ойшыл, білімді, ашық және тәуекелге бой

алдыратын тұлғаға айналады. Барлық осы сипаттамалар оқу процесінде өте маңызды және шет тілін меңгеруге үлесін қосады.

Бұл процессте студенттер тілдерді және басқа мәдениеттерді оқуға, басқа халықтардың әдет-ғұрыптарына, салт-дәстүріне деген көзқарастарын дамытады. Бұл әдіс студенттерге әрекет ету мүмкіндігі мен күш-жігерді ұсынады және әлемді жақсы жағына өзгерту үшін өз әрекеттері туралы ойландырады.Бұл үдерісте студенттер көбінесе тәуелді және тәуелсіз айнымалылардың бір жиынтығы үшін қарым-қатынасты зерттеу үшін эксперимент жасай отырып, өзін-өзі басқаратын, ішінара индуктивті және ішінара дедуктивті оқу тәжірибесімен айналысады.Тағы бір айта кететін жайт, осы зерттеу аясында біз студенттерге назар аударамыз: олар үшін жаңа білім болса да белгілі бір материал, көп жағдайларда әлем үшін жаңа білім емес, тіпті егер бұл тәсілді ғалымдар өз жаңалықтарын ашқанда икемді қолдана алса да. [4.,381].

Сонымен қатар, зерттеу әрдайым эмпирикалық тексеруді қамтымайтынын ескеру қажет.

Сұрақ негізінде оқыту дегеніміз - оқушыдан не білгісі келетінін сұрау ғана емес. Бұл-қызығушылықты ояту туралы әдіс. Әрбір студенттің сабаққа және пәнге деген қызығушылығын ояту-бұл жай ақпарат жеткізуден гөрі маңызды және күрделі мақсат. Күрделілігіне қарамастан, сұрақ негізінде оқыту мұғалімдерге оңайға түсуі мүмкін, өйткені кейбір міндеттер мұғалімнен оқушыға ауысып, жұмыстары әжептеуір жеңілдейді. Сонымен қоса, студент мұғалімнен неғұрлым тәуелсіз болады. Студенттен немесе оқушыдан «Не туралы білгіңіз келеді?» деген сияқты сұрақ қойғанда мұғалім жиі «білмеймін» деген жауапты естиді. Сұрауларға негізделген оқыту, егер алдын-ала жақсы жүктелген болса, студенттерді толқытатыны соншалық, нейрондар іске қосыла бастайды, олар қызығушылық танытқаны сонша өз сұрақтарына жауап беру үшін мұғалімнің рұқсатынсыз жауап береді. Сұрақ негізінде оқытуды қолданатын мұғалімдер студенттердің белсенді жұмысының тұрақты мәселесі болып табылатын «Білмеймін» деген сөзбен және осындай мәселемен күреседі.

Қорытынды. Сұрақ негізінде оқыту бірге өмір сүруді жақсарту үшін жеке және әлеуметтік құндылықтарды насихаттауға ықпал етеді. Ағылшын тілін үйрену мәселені шешуге негізделген кезде, ағылшын тілін үйрену және оқыту процесі анағұрлым ынталандырады. Себебі, студенттер мәселені шешуге байыпты қарайды. Олар бұл әрекеттен ләззат алады және барлығы бірге жұмыс істейді.

Біз білім беру мазмұнының ауқымы әлі де тар деп санаймыз. Технологияның болашағы жасаушылар құратын мазмұнға байланысты екендігі бәріне мәлім. Мүмкін, келесі онжылдықта VR технологиялары пайда болады және сыныпта сіз сабақтың атмосферасын сезінетін виртуалды көзілдірікті қолдана аласыз. Мысалы, егер сабақ Англия туралы болса, студенттеріміз көзілдірік киіп, экранға қарап, тура 3D фильмдеріндегідей көре алады. Қазіргі таңда студенттерді қызықтыру өте қиынға соғуда, сол себепті мұғалімдер жан-жақты болу керек. Мұғалімдер сыныптағы кедергілермен және қазіргі кездегі қиындықтармен қалай күресуге болатындығын, білім беруді неғұрлым көңілді, тартымды және өте маңызды ету үшін технологияларды қалай қолдануды үйренетін және жоспарлайтын уақыт келді. Сондықтан, виртуалды технологияларын сабаққа енгізу сонымен бірге оларды IBL процесінде қолдануды тиімдірек және IBL әдісін жетілдіреді. Бұл студенттердің оқуға деген қызығушылығын арттыра алады.

Айта кететін бір маңызды айырмашылық - ғылыми әдістердің кейбіреуі басқа елдер мен оқу орындарына арналған. Өйткені басқа елдерде жеке студент өз оқу жолын, материалын таңдай алатын құқығы бар. Мен бұр жерде ауылдық жердегі жағдайлар жайлы айта кеткім келіп отыр. Ауылдық жерлерде білім деңгейіне қатты көңіл аудару керек секілді. Айта кететін бір мәселе оқушылар тек қана кітап бойынша жұмыс жасайды. Ешкандай қызықты материалдар көрсетілмейді. Менің тақырыбым бойынша онда жұмыс жасау қиын секілді. Өйткені кейбір мектептер керек-жарақтымен қамтылмаған. Интерактивты тақта,

компьютер деген құрылғылар бар болғаны санаулы сыныптарда ғана. Алайда қазіргі кезде ауылдық өңірлерге жас мамандарды жіберу өте қарқынмен дамуда. Жас мамандар университет қабырғасында АКТ сабағын өткендіктен, көбіне осындай жаңа әдістермен жұмыс жасай алады. Олар ауылдағы білім беру жүйесіне өздерінің жаңа көзқарастары арқылы білімді жаңа қарқыннан көрсете алады деп ойлаймын.

Біз студенттердің мүдделері маңызды болуы керек екенін білеміз, бірақ қоғам мен мәдениеттің дәстүрлі түрде анықталған бөлігіне қатысты жағдайды өзгерту оңай емес. Жыл сайын біз ондаған білімдік сөздерді көреміз, олардың әрқайсысы мектептер мен оқушыларды «түзетуге» жауап ретінде бағаланады. Әдістің тұжырымдамалары берік теориялық негізге ие, көбінесе дұрыс қолданылмайды, дұрыс пайдаланылмайды, дұрыс түсіндірілмейді және ең жақсы деңгейде орындалмайды.

Кейбір мұғалімдер сұраныстарға негізделген оқытуды тағы бір білімнің негізгі сөзі деп санайды. Зерттеулерді терең және танымды оқытудың маңызды стратегияларының бірі ретінде атағанымен, мұғалімдер өз оқушыларымен нақты зерттеулер жүргізуге жарамсыз болып, оның орнына ғылыми жобалар жазуға жүгінеді.

Сұрақ бойынша оқыту көптеген жолдармен біз қоршаған әлемді тану және зерттеу үшін күнделікті қолданатын кездейсоқ әдістерге берік педагогикалық негіз қалыптастырады. Мүмкін, егер біз мұғалімдер өз ойларымызды өзгерте алсақ және осы қуатты оқыту әдісін қолдана алсақ, оқушылардың өздерімен бірге сыныпқа алып келетін керемет қызығушылық пен құштарлықтарын байқап, бір күні олар мектептен ләззат алатынына таң қалмаушы едік.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Alberta. Focus on Inquiry: A Teacher's Guide to Implementing Inquiry Based Learning –Canada, 2004. –3б.
2.Trevor MacKenzie. Dive into Inquiry, – Canada, 2016. –28 б.
3. Thomas Markham. Ethnography and Qualitative Design in Educational Research –Orlando, 2011–48б.
4. Wilhelm P., Beishuizen J.J.Content effects in self-directed inductive learning– Нидерланды, 2003. –381 б.

МРНТИ 14.35.09

A. Tassibekova[1]
[1]*Kazakh National Pedagogical University them. Abaya,*
Almaty, Kazakhstan
master's 1 course, Foreign Languages: two foreign languages

CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING

Abstract

Subject-language integrated learning is one of the most striking manifestations of the humanistic approach to teaching foreign languages, as it is a special case of the communicative and lexical approach, which is based on the principles of social constructivism. The article is devoted to the implementation of humanistic principles through content and language integrated learning. Increasingly, the objects of study and implementation are the process of integrated teaching of a foreign language and subject disciplines, which is revealed with its humanistic component. The existing research experience suggests that subject-language integrated learning, which is based on

the methodology of social constructivism, can become a modern tool that reflects the principles of humanistic pedagogy in higher education.

Keywords: humanization of education, foreign language training, non-linguistic areas of training, subject-language integrated learning, social constructivism.

А. Тасибекова[1]
[1]Казахский национальный педагогический университет им. Абая,
Алматы, Казахстан
магистратура 1 курс, Иностранные языки: два иностранных языка

ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОЕ ИНТЕГРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ

Аннотация

Предметно-языковое интегрированное обучение является одним из ярких проявлений гуманистического подхода к обучению иностранным языкам, так как представляет собой частный случай коммуникативного и лексического подхода, в основе которых лежат принципы социального конструктивизма. Работа посвящена реализации гуманистических принципов через контент и языковое интегрированное обучение. В данной статье акцентируется внимание на реализации принципов гуманизации образовательного процесса за счет применения предметно-языкового интегрированного обучения. Все чаще объектами изучения и внедрения выступает процесс интегрированного обучения иностранному языку и предметным дисциплинам, который раскрывается со своей гуманистической составляющей. Имеющийся опыт исследования позволяет утверждать, что предметно-языковое интегрированное обучение, имеющее в своей основе методологию социального конструктивизма, может стать современным инструментом, отражающим принципы гуманистической педагогики в высшей школе.

В данной работе рассматриваются история возникновения понятия интегрированного обучения содержания и языку. Так же изучены принципы, базовые характеристики, сформированы выводы.

Ключевые слова: гуманизация образования, иноязычная подготовка, неязыковые направления подготовки, предметно-языковое интегрированное обучение, социальный конструктивизм.

А.Тасибекова[1]
[1] Қазақ ұлттық педагогикалық университеті. Абая,
Алматы, Қазақстан
магистратураның 1 курсы, Шет тілдері: екі шет тілі

МАЗМҰНЫ ЖӘНЕ ТІЛДІ КІТІРІП ОҚЫТУ

Андатпа

Пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту шет тілдерін оқытуға гуманистік көзқарастың айқын көріністерінің бірі болып табылады, өйткені бұл әлеуметтік конструктивизм қағидаттарына негізделген коммуникативті және лексикалық тәсілдің ерекше жағдайы. Мақала мазмұн және тілдік интеграцияланған оқыту арқылы гуманистік принциптерді

жүзеге асыруға арналған. Жұмыста пәндік-тілдік интеграцияланған оқытуды қолдану арқылы білім беру процесін ізгілендіру принциптерін жүзеге асыруға баса назар аударылады. Оқу және енгізу объектілері көбінесе гуманистік компонентімен ашылатын шет тілі мен пәндік пәндерді интеграцияланған оқыту процесі болып табылады. Зерттеу тәжірибесі әлеуметтік конструктивизм әдіснамасына негізделген пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту жоғары мектептегі гуманистік педагогика принциптерін көрсететін заманауи құрал бола алады деп айтуға мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: білім беруді ізгілендіру, шет тілдік даярлық, даярлаудың тілдік емес бағыттары, пәндік-тілдік интеграцияланған оқыту, әлеуметтік конструктивизм.

Introduction:

Changing language learning in educational systems or teaching children through an additional language is a historically global phenomenon that is a direct result of social, political, and economic strategic actions [1, p. 25].

Content and language integrated learning (CLIL) as a term was introduced at the end of the last century by a foreign researcher D. Marsh, who understood the study of a foreign language initially as a means for studying subject disciplines. Then the interpretation of the CLIL goal changed and was interpreted by D. Coyle as dual, aimed at both mastering the subject discipline in a foreign language and the language itself directly [2, p. 91]. CLIL training is aimed at mastering a foreign language in all its four aspects, including speech production, as well as other approaches, through the use of authentic written or sound material in the subject discipline, as well as the development of subject content.

Subject-language integrated learning has been proposed as a general term that combines a large number of programs and approaches to language learning that take into account the content, for example, learning by solving a task, also known as task-based language learning, CBI-Content based instruction-an approach to language learning based on content analysis, LAC-Language across curriculum-learning a foreign language in the context of other subjects/disciplines, etc. However, many researchers call social constructivism the theoretical and methodological basis of CLIL.

Methodology:

To achieve this goal, we used the study of scientific and methodological, psychological and pedagogical literature on this problem.

Results:

The main feature of constructivism in teaching can be safely called its student-orientation, and here its humanistic character is fully manifested. The student becomes the center of the entire educational process, and the teacher is more perceived as a consultant, designed to facilitate and stimulate the process of learning.

The reason for this is the constantly changing nature of knowledge itself, hence the dynamic nature of the learning process.

The main driving force of social constructivism, as a kind of constructivism in learning, is not just a single student, but the interaction between students. Socio-constructivism, initiated by Z. Piaget and other foreign researchers, received great development in our country thanks to the works of the great Soviet Scientist L. S. Vygotsky [3, p. 141]. He stated that all cognitive functions come from social interaction, and that learning consists not just in the accumulation of new knowledge by students, but in their social interaction in a group.

The main characteristics of social constructivism that were borrowed and applied in the subject-language integrated learning were:

"mutual learning" - the process of changing the roles of the teacher and students as an opinion leader to achieve the task;

"collective learning" - the concept of the zone of immediate development of L. S. Vygotsky is reflected in the joint construction of new knowledge by more and less gifted students in one working group;

"situational learning" - the creation of a specific authentic subject context in which the development of a foreign language takes place, without separation, but with reference to a specific branch of knowledge;

Anchor Technology is the creation of interactive tools that could inspire students and teachers to set and solve complex, realistic tasks.

As can be seen, these traits meet the requirements of a humanistic approach to learning, a humanistic methodology focused on the student's personality.

The theoretical concept of the development of personality and humane relations between individuals, the humanistic understanding of human behavior and essence, proposed by popular Western Researchers K. Rogers, K. Goldstein and A. Maslow, became the basis for the creation of a very popular direction in pedagogy and psychology – humanistic psychology and personality-oriented pedagogy.

Like researchers of social constructivism, which was the basis for the modern CLIL, humanists believed that the development of pedagogy and psychology should be based on the principle of personal orientation, centered on the student. The growth of the popularity of humanization of the educational process occurred in the mid-80s of the last century, shortly before the appearance of CLIL, thanks to the efforts of such teachers as Sh. K.Amonashvili, V.I. Slobodchikov, A.N. Alekseev, I.S. Yakimanskaya, N.L. Baidikova, etc. [4, p. 56]. They believed that the fundamental principle in education should be respect for the personality of the student, his rights and freedoms.

It is worth noting that after almost half a century, these principles are still relevant, and that is why they are reflected not only in the newly emerging educational approaches and learning technologies (such as CLIL), but also are fixed at the highest state level.

These ideas are a special turn or strategic vector towards a new paradigm of humanistic education – the creation of a methodological platform for scientific research in the field of humanization of education.

As can be seen, the society somehow feels the need to continue and update the principles of humanization of educational processes at all its levels.

One of the ideologists of the theory of developmental learning and humanization V. T. Kudryavtsev [5, p. 33] notes one very important factor in our opinion – humanistic ideas direct the philosophy of education to the idea of personal growth. As you know, personal growth and self-development are now the priority qualities that should be inherent in graduates of educational institutions of higher education, and higher education should contribute to their development.

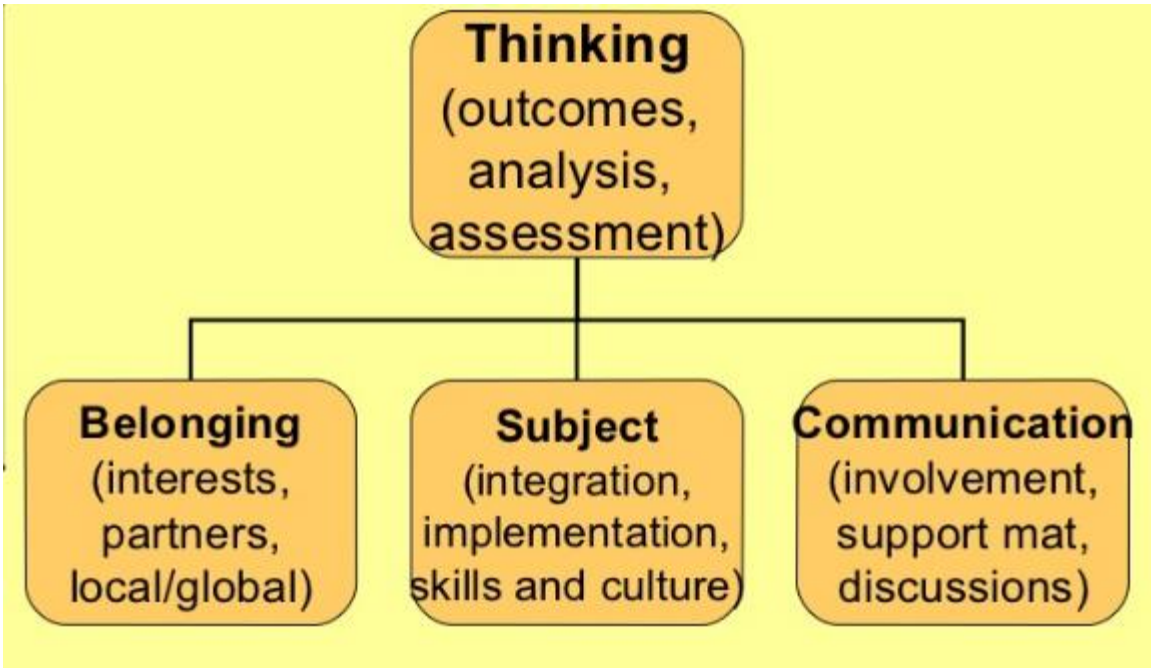

Figure 1. Components of the CLIL

The principles of humanization of the educational process in higher education are based on building relationships between the subjects – the teacher and the students. Moreover, the task facing the teacher is very difficult. At the initial stage-to involve students in the joint process of constructing knowledge, to instill responsibility for their learning and its results, at a more advanced stage-to organize competent interaction between students, to develop their learning skills and independence, that is, the ability to work independently and perceive the teacher only as a consultant, a guiding force. In general, it is the humanist teacher who sets the overall positive tone for learning and communication, establishes trusting relationships, and instills responsibility for the overall result.

In the context of foreign language training in educational institutions of higher education, humanistic principles are manifested, in our opinion, in the form of the main principle – the creation of comfortable conditions for self-realization, self-expression and self-development of students. That is why it is important for the teacher to create a situation in which the student simply could not help learning himself and would do it with pleasure.

Traditionally, a number of approaches to learning a foreign language are considered humanistic: audio-linguistic, "Silent approach", «Total physical response (TPR)», suggestopedia, group learning" (communal language learning), natural approach, and, of course, the most popular nowadays, the communicative approach (CLT).

Subject-language integrated learning has a great potential for the implementation of humanistic ideas, since an important condition for their implementation is an information-rich environment and the formation of critical thinking among participants in the educational process.

The reason is that, firstly, CLIL relies on its four key elements (4C) - communication, content, cognition and culture, within which it develops not only communication skills and knowledge of the subject discipline, but also forms cognitive skills through the development of subject content in a foreign language; secondly, it relies on the theory of B. Bloom on the development of low and high-order thinking skills (LOTs&HOTs), thus creating a special rich cognitive environment.

Speaking about the distinctive characteristics of the humanistic approach and the CLIL, you can see how close they are. First, the goals of both approaches are the personal growth of students. Further, the main way is self-development, independent "extraction" of knowledge. The nature of

the relationship between the teacher and the student is based on empathy, and control is carried out by self - and mutual assessment.

Most tasks and activities within the framework of subject-language integrated learning are based on the principles of cooperation, collaboration, cooperation, and are also aimed at reducing front-line work and orientation to the teacher, and vice versa, at increasing the independence of students.

Even homework in the CLIL format cannot be based on traditional principles, as it must combine both individual and group work, mainly in a foreign language.

Scientists believe that the complete mastery of a foreign language occurs only if students take an active part in the construction of their own knowledge. On the contrary, the student does not master it if all the training is based on passive receptive skills, because he does not construct anything himself. In the process of integration of the subject content and the language, there is just an active use of the language as a tool for communication and obtaining, constructing new knowledge, which in turn contributes to the mastery of a foreign language. The effective learning process here becomes due to the fact that students are trying to understand the meaning of a text or sound fragment, form a new semantic unit, getting and at the same time creating a special cognitive educational environment.

The basic pedagogical principles that stimulate the use of this format of training coincide with the principles of the humanistic approach, since they are impossible without focusing on the needs of a particular student, the complex development of his professional and personal characteristics.

Discussion:

The key characteristics of the integrated practice CLIL summarized by Coyle, Holmes, and King (2009: 14) indicate that it includes a learning environment that has the potential for multivariate learning and learning objectives, as well as experiences. This leads to a synthesis of best practices based on relevant content (meaningful, new, relevant); inclusion of cross-cultural understanding (where culture refers to a wide range of forms of diverse interpretation); processing (personalized, managed, and supported); and progress (learning sequences related to content and language, as well as the thinking requirements required to progress in each).

Within the framework of humanistic approaches to learning a foreign language, as well as in CLIL, respect for different types and styles of students was instilled, inclusion and multiculturalism were practiced.

All this gives us the right to say that subject-language integrated learning can be safely called one of the approaches that implement and popularize the principles of humanization of the educational process, which together meet the educational challenges of our time, such as globalization, universal integration and internationalization.

Conclusion:

Thus, educational practice in general requires good teaching and learning methods if equally good learning outcomes are to be achieved with a broad group of students. Studies consistently show that more than 40% of the residual variance in student performance is in the classroom or teacher level, and that in three years a successful teacher can improve the quality of learning outcomes by 53% compared to a low-performing teacher with students who start at the same level of performance. In addition, research on the impact of quality school leadership in schools that combines administrative and instructional practices reveals a significant impact. Marzano, Waters, and McNulty report an increase in student achievement of more than 20% in grades where an above-average school principal directs the school and focuses on teaching practice. To successfully integrate content and language through the CLIL, it is necessary to understand that the expertise has been focused on the means to achieve quality results, even if there are practices in which the quality of learning outcomes is low.

Recognizing that the practice of CLIL affects a number of key educational qualities of managers, this is a case where research should be multivariate. Often provided research within a

linguistic rather than non-linguistic framework, CLIL practice can be interdisciplinary, multidisciplinary, thematic, synergistic, or involve fusion in the form of a project-based learning environment.

Bibliographic list

1. education.ru/ru/article/view?id=28506 (date of request: 31.01.2021)- **газетные статьи**
2. Coyle D., Hood P., Marsh D. CLIL: Content and language integrated learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010 –**учебное пособие**
3. Vygotsky, Lev S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Editors: Michael Cole, Vera John-Steiner, Sylvia Scribner, Ellen Souberman. Harvard University Press, 1978, 159 p. - **учебное пособие**
4. Baidikova, N. L. Implementation of the humanistic approach to teaching a foreign language in a technical university [Electronic resource] / / Modern problems of science and education. – 2019. - No. 1.; Access mode: http://science-5 - **газетные статьи**
5. Kudryavtsev V. T. Freedom to learn: K. Rogers goes to meet V.V. Davydov (contours of the new philosophy of education) / / Psychological science and education. 2010. No. 4. p. 51-60. - **учебное пособие**

МРНТИ 14.35.09

Түймеш Б.Н,[1]
[1]Абай атындағы КазНПУ 7М01703- Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығы
2 курс магистранты

«АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ МЕН МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ»

Аңдатпа

Бұл мақалада мультимедиялық құралдарды пайдалана отырып, ағылшын тілін үйренуге деген коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруға және дамытуға ықпал ететін оқу процесін қарастыруға арналған және де ағылшын тілінде мультимедиялық құралдарды пайдалануға ерекше көңіл бөлу туралы айтылған. Мультимедиялық құралдар оқу іс-әрекеттеріне, коммуникативті құзыреттілікке, сондай-ақ оқушылардың білім сапасы мен деңгейін арттыруға ынталандырады. Мақалада ағылшын тілін орта буындағы сынып оқушыларына оқытуда мультимедиялық құралдарды пайдалану әдісін пайдалану қажеттігі анықталып, негізделген.

Кілт сөздер:компьютерлік құралдар, презентациялар,коммуникативті құзіреттілік, сөйлеуге ынтасын қалыптастыру.

Туймеш Б.Н[1]
[1]КазНПУ им.Абая 7М01703 Иностранный язык:два иностранных языка
Магистрантка 2-курса
Алматы,Казахстан

«ЭФФЕКТИВНОСТЬ И ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА»

Аннотация

В данной статье рассматривается процесс обучения, способствующий формированию и развитию коммуникативной компетенции при изучении английского языка с использованием мультимедийных средств, а также уделяется особое внимание использованию мультимедийных средств на английском языке. Мультимедийные инструменты стимулируют учебную деятельность, коммуникативную компетентность, а также повышают качество и уровень знаний учащихся. В статье выявляется и обосновывается необходимость использования мультимедиа при обучении английскому языку учащихся средней школы.

Ключевые слова: компьютерные инструменты, презентации, коммуникативная компетенция, мотивация к выступлению.

Tuimesh B.N[1]

[1]*KazNPU named after Abay 7M01703 Foreign language: two foreign languages*

2-year master's student

Almaty, Kazakhstan

This article examines the learning process that contributes to the formation and development of communicative competence in learning English using multimedia tools, and also pays special attention to the use of multimedia tools in English. Multimedia tools stimulate learning activities, communicative competence, and also improve the quality and level of knowledge of students. The article identifies and substantiates the need to use multimedia in teaching English to secondary school students.

Keywords: computer tools, presentations, communicative competence, motivation to perform

Шет тілін оқытудың негізгі құрамдас бөлігі - әр түрлі компоненттер арқылы оқыту: сөйлеу, тыңдау, оқу, жазу. Оқытудың компьютерлік бағдарламасы студенттің өзіндік жұмысын ұйымдастыратын, оны басқаратын және студенттің өзіндік білімін қалыптастыратын жағдайларды жасайтын симулятор болып табылады, ол өте құнды, өйткені дайын нысанда алынған білімді оқушылар өздерінің санасына өте тез сақтайды және есінде қалады. Мультимедиялық құралдарды ағылшын тілінде қолдану - бұл уақыттың қажеттілігі.

Мұғалімнің міндеті - шет тілдерін меңгеру барысында студенттердің танымдық қызметін белсендіру. Жаңа ақпараттық және коммуникациялық технологиялар мен Интернет-ресурстарды пайдалану арқылы оқытудың заманауи әдістері, оқытудың жеке-дара көзқарастарын жүзеге асыруға, балалардың қабілеттерін, оқыту деңгейін және қызығушылығын ескере отырып, оқытуды саралау мен дифференциациялауды қамтамасыз етеді. Өйткені қазіргі заманғы студент бәріне қызығатын адам. Ол басқа елдердің мәдениеті туралы білгісі келеді, ол көп саяхаттап, қарым-қатынас жасайды, жан-жақты дамуға ұмтылады, сондықтан студент оған жаңа елдің мәдени құндылықтарына қол жеткізіп, өз көкжиегін кеңейтеді.

Шет тілдеріндегі мультимедиялық құралдарды пайдаланудың негізгі мақсаттары:

- тіл үйренуге ынталандыруды арттыру;
- сөйлеу құзыреттілігін дамыту:түпнұсқа шет тіліндегі мәтіндерді түсіну қабілеті, сондай-ақ келісілген негізделген мәлімдемелерде ақпаратты беру мүмкіндігі;
- лингвистикалық білім көлемін ұлғайту;
- зерттелетін елдің тілді әлеуметтік-мәдени ерекшеліктері туралы білімді кеңейту;

- ағылшын тілін өз бетінше меңгеру қабілетін дамыту.
-

Мультимедиялық құралдарды пайдалана отырып, шет тілдерін оқыту процесінде шешілетін дидактикалық тапсырмалар бар:

- тілдік дағдылар мен оқу, жазу, сөйлеу, тыңдау қабілеттерін қалыптастыру және жетілдіру;
- белсенді және пассивті сөздіктерді кеңейту;
- мәдени білім алу;
- байланыс мәдениетін қалыптастыру;
- жаһандық ойлау элементтерін қалыптастыру;
- когнитивтік қызметтің тұрақты ынталылығын қалыптастыру, шынайы қарым-қатынас мақсатында шет тілін пайдалану қажеттілігі;
- топтық жұмыс дағдыларын қалыптастыру.

Мультимедиялық құралдарды сыныпта пайдалану когнитивтік қызметті жетілдірудің негізгі қағидаттарын толық орындауға мүмкіндік береді: позициялар теңдігі қағидаты, сенім қағидаты, кері байланыс принципі, ғылыми позицияны алу принципі. Мультимедиялық құралдарды пайдалану балаға қызығушылық тудырады: анимация фрагменттері зерттелген процестерді баланың өміріне жақындатады. Оқу үрдісінде компьютерді пайдалану ауқымы өте үлкен. Компьютер менің оқу сабақтарында білім туралы ақпаратты ұсыну мүмкіндігін айтарлықтай кеңейтті. Түсті, графиканы, дыбысты, заманауи бейне технологиясын қолдану әртүрлі жағдайларды модельдеуге мүмкіндік береді.

Сондай – ақ қазіргі уақытта шетел тілдерінің мұғалімдеріне арналған көптеген сайттар бар. Мұндай сайттарда шет тілін оқытушылар, газет мақалалары, түрлі тақырыптық мәтіндер, жаттығулар, грамматикалық түсіндірмелер, аудио кітаптар, презентацияларды әр мұғалім өзінің жұмысында қолданатын флипчарттар үшін дайын сабақтарды таба алады.

Интернет желісі арқылы дайындалған мультимедиялық презентацияларды қолдану мұғалімдерге келесідей мүмкіндік береді:

- Оқу барысында көрудің және қолжетімділіктің қағидаттарын сапалы түрде іске асыру;
- сыныпта уақытты тиімді пайдалану;
- оқушылардың когнитивтік белсенділігін белсендіретін сыныптағы проблемалық жағдайларды жасау.

Power Point бағдарламасымен біз оқу үдерісін тартымды және оңай түсінуге, сондай-ақ білім беруді, бастапқы біріктіруді, білім синтезін және жүйелеуін жүзеге асыратын лексикалық, грамматикалық, аймақтық географиялық материалды енгізу бойынша презентациялар жасаймыз.Мысалы, 9-сыныпта «Басып шығарылған беттер: кітаптар, журналдар, газеттер» тақырыбын оқып жатқанда, лексикалық бірліктерді енгізу және оларды сөйлеу үшін компьютерлік презентацияны пайдаланамыз. Грамматиканы оқып жатқанда, ең күрделі және маңызды ақпаратты көрсету үшін анимацияланған болуы мүмкін. Осы тақырыпты әрі қарай зерттегеннен кейін, кез-келген слайдқа бірнеше рет қайталап, зерттелетін құбылыстың барлық деректемелерін тексере аласыз. Аймақтық географиялық материалды зерттегенде, көрінетін жер алмастырылмайды, мысалы, зерттелетін тілдің елінің көрнекті жерлерімен танысу олардың бейнелерімен бірге жүруі керек. Студенттерді «саяхат сабақтары» сияқты сабақтарға тартады және қаланың картасына қызығушылық танытатын кез келген орынды көре алады.

Ағылшын тілін оқыту үрдісінде ақпараттық білім беру технологияларын қолдануды жүйелілік тұрғыдан жеке тұлға тұрғысынан, іс-әрекет тұрғысынан қараған жөн. Мектепте ағылшын тілін оқытуда ақпараттық технологияларды қолдану мәселесінің барлық

аспектілері ақпараттық технология мазмұнын талдау, ақпараттық технологияның диагностикалық мақсаттылығы, нәтижелілігі, визуалдылығы ғылыми әдістемелік жағынан қамтамасыз ету, ақпараттық технологияны қолданудың жолдары мен әдіс-тәсілдерін анықтау негізінде қарастырылады. Ақпараттық білім беру технологияларын оқыту үрдісінде тиімді пайдалану, өз кезегінде ағылшынтілін оқытудың қарқынын арттыруға бейнелік және теориялық ойлайын дамытуға, оқушылардың ақпараттық қоғамның жағдайларына бейімделуіне ықпал етеді. Мектепте ақпараттық технологияларды пайдаланудың негізгі бағыттары электрондық оқулықтар мен ғаламтор желісін пайдалану болып табылады. Ғаламтор желісі оқушылардың ой-өрісін кеңейтуге ықпал жасайды. Сонымен қатар қазіргі оқыту құралдары: компьютерлер, телекоммуникациялық байланыс құралдары, қажетті интербелсенді бағдарламалық және әдістемелік жабдықтар әр түрлі оқыту үрдісін қамтамасыз ете отырып, оқушылардың өздігінен білім алуын ұйымдастыруда, өзіндік жұмыстарды орындауда әдістемелік құрал ретінде де маңызды. Интербелсенді тақтамен презентацияны бірге қолдану оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын ерекше арттырады. Ағылшын тілі сабағында компьютердің, мультимедиялық және электрондық оқулықтарды, интербелсенді тақтаны пайдаланғанда:

1) Лексиканы оқуға үйренеді.
2) Сөйлеу ырғағы.
3) Диалог, монолог және рөлдік ойындарды.
4) Хат жазуға үйренеді.
5) Грамматикалық ұғымдарды түсінеді.

Ағылшын тілі пәнінен ұйымдастырылған оқу іс - әрекеттерінде ақпараттық коммуникациялық технологиялардың элементтерін қолдана отырып, оқушылардың тілді жетік меңгеруге деген қызығушылығын арттырады.

Жалпы АКТ пайдаланудың тиімді тұстары:

- оқушының пәнге деген жеке қызығушылығын оятады;
- танымдық қабілеттілігін қалыптастырады;
- оқушыны шығармашылық жұмысқа баулиды;
- мұғалімнің уақытын үнемдейді;
- қосымша мәліметтер береді.

Яғни, әр ағылшын тілі оқу іс - әрекеттерінде слайдтар қолдану арқылы өткізсек, балалардың тілге деген қызығушылығын арттыра алатынымыз сөзсіз. Балалардың шет тіліне қызығушылығын оятқан кезде ғана кез келген жетістіктерге жетуге болады, яғни оқыту барысында АКТ арқылы балалардың тілге деген құштарлығын ояту, танымдық белсенділігін арттыру. Бұл дегеніміз қоғам талабына сай алынған терең білім, білік, дағдылар мен құзырлықтардың негізінде еркін бағдарлай білетін, қойылған мақсатқа танымдық қызмет жасау арқылы жете алатын, өз бетінше дұрыс, тиімді шешімдер қабылдауға қабілетті жеке тұлғаны қалыптастыру. Жас ұрпақтың білім кеңістігінде еркін самғауына жол ашатын, әлемнің ғылыми құпияларына үңіліп, өз қабілетін танытуына мүмкіндік беретін бүгінгі күнгі ең басты қажеттілігі ол – ағылшын тілін оқыту.

Әдебиеттер:

1. Керимов В.Ш. Орта жастағы студенттерге шет тілін оқытуда мультимедиялық ресурстарды пайдалану // Ғылыми форум: Педагогика және психология: с. Арт. II жатақхана материалдары бойынша. ғылыми-практикалық conf. - № 2 (2). - М., Эд. «МТСНО», 2016. - 25-30 беттер.

2. Панина Т.С. Оқуды жетілдірудің қазіргі заманғы әдістері: студенттерге арналған оқулықтар. жоғары зерттеулер. мекемелер / TS Панина, Л.Н. Вавилова; Ed. TS Панина. - М.: «Академия» баспа орталығы, 2006. - 176 б.
3. Шет тілдерін оқытудың заманауи теориясы мен әдістері. / Ed. Л. М. Федорова, Т.И. Рязанцева. - М.: Емтихан баспасы, 2004. - 266-267 б.

МРНТИ 14.35.09

Г.А. Жанұзақова[1], А. Т. Бақытов[2]
[2] филология ғылымдарының кандидаты, әл – Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, Халықаралық қатынастар факультеті, дипломатиялық аударма кафедрасының доценті. https://orcid.org/0000-0002-5461-7394
[1]Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, халықаралық қатынастар факультеті, дипломатиялық аударма кафедрасының аға оқытушысы
email: gulmir_zhan@mail.ru

ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫНДА БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Аңдатпа

Мақалада коммуникация саласындағы жетістіктерді, ең алдымен бұқаралық ақпарат құралдарын ескере отырып, оқытудың белгілі бір бағытын белгілейтін әлеуметтік-мәдени білім берудің мақсаттары талқыланады. Жобаның мазмұны мен оқыту әдістемесі ондағы үш бағытты ажыратуға мүмкіндік береді: бұқаралық ақпарат құралдарын құрылымдар мен қолданыстағы байланыс арналары тұрғысынан зерттеу; қарым-қатынастың практикалық тәсілдеріне, хабарламалар дайындауға және олармен алмасуға үйрету; мағынаны білдіру және беру проблемаларымен таныстыру (хабарламалардың семиотикасы, коммуникативті жағдай, семантикалық процестер). Бұқаралық ақпарат құралдары тілі ақпараттандыру және жаһандану дәуірінде алдыңғы қатарға шығады, өйткені ол шындықтың лингвистикалық, әлеуметтік және мәдени-тарихи құбылыстарын жинақтайды. Бұқаралық ақпарат құралдарын қазіргі сөйлеу қолданысының маңызды бағыттарының біріне айналдыру академиялық қызығушылықтың бұқаралық коммуникация саласындағы тілдің жұмыс істеу проблемаларына да, шетелдік студенттерге бұқаралық ақпарат құралдарының тілін оқытуда да шоғырлануына ықпал етті.

Кілтті сөздер: бұқаралық ақпарат, оқыту әдістемесі, коммуникативтік жағдаяттар

Жанузакова Г.А [1]., Бакитов А. Т. [2]
[2] Кандидат филологических наук, доцент кафедры дипломатического перевода Факультета международных отношений КазНУ имени аль-Фараби. https://orcid.org/0000-0002-5461-7394

Старший преподаватель кафедры дипломатического перевода факультета международных отношений
Казахского Национального Университета им. Аль Фараби
email: gulmir_zhan@mail.ru

ВАЖНОСТЬ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА УРОКАХ ИННОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье рассматриваются цели социально-культурного образования которые задают определенное направление обучению с учетом достижений в области коммуникации, в первую очередь, средств массовой информации. Содержание и методы обучения проекта позволяют выделить в нем три направления: изучение средств массовой информации с точки зрения структур и действующих каналов связи; обучение практическим приемам коммуникации, подготовка сообщений и обмен ими; знакомство с проблемами выражения и передачи смысла (семиотика сообщений, коммуникативная ситуация, смысловые процессы). Язык средств массовой информации выходит на первый план в эпоху информатизации и глобализации, поскольку аккумулирует в себе языковые, социальные и культурно-исторические явления действительности. Превращение массмедиа в одну из ключевых сфер современного речепользования способствовало концентрации академического интереса как на проблемах функционирования языка в области массовой коммуникации, так и на обучении иностранных студентов языку СМИ.

Ключевые слова: массовая информация, методы обучения, коммуникативная ситуация

Januzakova G [1]., Bakitov A [2] .
[2]Candidate of philological sciences, associate professor of diplomatic translation department , faculty of international relations, al-Farabi Kazakh National University. https://orcid.org/0000-0002-5461-7394
[1]Senior teacher of Chair of "Diplomatic Translation" of Department of "International Relations" of Al Farabi Kazakh national University,
email: gulmir_zhan@mail.ru

THE IMPORTANCE OF MASS MEDIAS IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Abstract

In the article the aims of sociocultural education are examined that set certain direction to educating taking into account achievements in area of communication, first of all, mass medias. The table of contents and methods of educating of project allow to distinguish in him three directions: study of mass medias from the point of view of structures and operating communication channels; educating to the practical receptions of communication, preparation of reports and exchange by them; acquaintance with the problems of expression and transmission of sense (semiotics of reports, communicative situation, semantic processes). The language of mass medias goes out on the first plan in the epoch of informatization and globalization, as accumulates in itself the language, social and cultural and historical phenomena of reality. Converting of mass-media into one of key spheres

of modern assisted the concentration of academic interest both on the problems of functioning of language in area of mass communication and on the language teaching of foreign students MASS-MEDIA.

Keywords: mass information, methods of educating, communicative situation

Педогогикалық көкейкесті мәселелерінің бірі – шет тілін оқытуда бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану әдістерінің қолданылуын көрсетіп, шетел тілі сабағында оқушылардың коммуникативтік біліктілігін дамыту жолындағы ерекшеліктерін саралайды. Тіл проблемаларын оңтайлы шешу- ұлт аралық қатынастыр үйлесімділігінің, халық бірлігі мен қоғамдық келісімді нығайтудың түп қазығы болып табылады.
Қазіргі таңда бүкіл әлемдегі өркениетті дамыған елдердің басты көңіл бөліп отырған мәселесі- оқытудың жаңа бағыттарын қолдана отыра, оқушыға жалпы бірдей қалыптасқан жан-жақты, өмір тәжірибесіне ұштастырған терең білім беріп,білікті тұлға қалыптастыру. Ал, шетел тілін үйрену,оның қолданыс аясын кеңейту ел басшымыздың үштұғырлы саясаты арасында және де еліміздегі тіларалық байланыстардың, өзара қарым- қатынастардың нығаюы кезеңіндегі өзекті де келелі мәселелер болып табылады. XXI ғасыр – бұл ақпараттық қоғам дәуірі, технологиялық мәдениет дәуірі, айналадағы дүниеге, адамның денсаулығына, кәсіби мәдениеттілігіне мұқият қарайтын дәуір.
Қазіргі заман талабына сай адамдардың мәлімет алмасуына, қарым қатынасына ақпараттық – коммуникациялық технологиялардың кеңінен қолданысқа еніп, жылдам дамып келе жатқан кезеңінде ақпараттық қоғамды қалыптастыру қажетті шартқа айналып отыр. Осы орайда келешек қоғамымыздың мүшелері – жастардың бойында ақпараттық мәдениетті қалыптастыру қоғамның алдында тұрған ең басты міндет. Бүгінгі таңда бүкіл әлемде болып жатқан өзгерістер адам өмір сүріп жатқан ортадағы барлық салаларына, соның ішінде, білім беру саласын да әсер тигізуде.
Оқытудың ақпараттық технологиясы – бұл ақпаратпен жұмыс жасау үшін арнайы тәсілдер, педагогикалық технологиялар, бағдарламалық және техникалық құралдар (кино,аудио және видеоқұралдар, компьютерлер, телекоммуникациялық желілер). Мысалы: оқушылар, студенттер, оқытушылар интернет талаптарында берілетін құжаттардағы тапсырмалар мен жаттығуларды орындай алады, үйреніп жүрген тілінде электронды почта, бейне-конференция, анықтама каталогтар, жүйеде сөйлесу(chat), виртуалды қатынас клубтары – конференцияларға қатыса алады. Сонымен бірге белгілі бір уақытта мәтіндік хабарламалар мен алмасуға, радио бағдарламаларды тыңдауға, бейнероликтер көруге, яғни ақпараттың кез келген түрін қолдануына толықтай мүмкіндіктері бар. Ақпаратты қандай да арақашықтыққа тез арада жеткізу, алыстағы ақпарат көздерін пайдалану мүмкіндігі интеративтік іздеу жүйелері мен өз бетімен іздеу, сондай-ақ алынған материалдарды түрлі тіл тасушыларға ауыстырып салу мен т.б сол сияқты интернет артықшылық көздері пайдаланылады. XXI ғасыр табалдырығын білім мен ғылым инновациялық технология бағытымен дамыту мақсатымен аттауымыз үлкен үміттің басты нышаны болып табылады.Ұрпағы білімді халықтың болашағы бұлыңғыр болмайды дегендей, жас ұрпаққа саналы, мән-мағыналы, өнегелі тәрбие мен білім беру бүгінгі күннің талабы.
Елбасымыз Н.Ә Назарбаев Қазақстан халқына Жолдауында «Білім беру реформасы табысының басты өлшемі-тиісті білім мен білік алған еліміздің кез келген азаматы әлемнің кез келген елінде қажетке жарайтын маман болатындай деңгейге көтерілу болып табылады.Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызыметіне қол жеткізуге тиіспіз» деп атап көрсетті.
Қазақстан Республикасының тәуелсіз елге айналып, әлемдік өркениеттің даму жолына түсуі, шетел тілін жетік меңгеруді талап етеді. Шетел тілін оқытудың мақсаты- оқушылардың сол тілде қарым-қатынас жасай алу негіздерін меңгеру болып табылады.
Қазақстанның білім беру жүйесінің әлемдік білім кеңістігіне біртіндеп өту жағдайында шет

тілдерін оқытудың рөлі артады.
Тілдерді дамыту- еліміздегі мемлекеттік саясаттың ең маңызды бағыттарының бірі.Тіл проблемаларын оңтайлы шешу- ұлт аралық қатынастыр үйлесімділігінің, халық бірлігі мен қоғамдық келісімді нығайтудың түп қазығы болып табылады.
Қазіргі таңда бүкіл әлемдегі өркениетті дамыған елдердің басты көңіл бөліп отырған мәселесі- оқытудың жаңа бағыттарын қолдана отыра, оқушыға жалпы бірдей қалыптасқан жан-жақты, өмір тәжірибесіне ұштастырған терең білім беріп,білікті тұлға қалыптастыру.
Ал, шетел тілін үйрену,оның қолданыс аясын кеңейту ел басшымыздың үштұғырлы саясаты арасында және де еліміздегі тіларалық байланыстардың, өзара қарым- қатынастардың нығаюы кезеңіндегі өзекті де келелі мәселелер болып табылады.
Шетел тілін оқытуда оқушылардың білім-біліктілік, танымдық, коммуникативтік біліктілігін, олардың сөйлеу дағдысын дамыту мақсатында оқу үрдісінде бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалана және түсіне білуге үйретудіңде маңызы зор. Осы бағытта шет тілі сабағын оқыту үрдісінде оқушылардың біліктілігін қалыптастыру және дамыту мәселесі үлкен мәнге ие.
Мақаладағы педогогикалық көкейкесті мәселеле – шет тілін оқытуда бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану әдістерінің қолданылуын көрсетіп, шетел тілі сабағында оқушылардың коммуникативтік біліктілігін дамыту жолындағы ерекшеліктерін саралайды.
XXI ғасырдың ерекшелігі – ол жаһандану мен ақпараттандырудың алдыңғы орында болуы. Тіл осы айтылған екі құбылыстың аясында тілдерді үйретуге нақты жол ашуы тиіс.
Қазіргі заманғы озық технологияны кеңінен қолдану үшін электрондық оқулықтар,мультимедиалық сабақтар, бұқаралық ақпарат құралдары жүйесін жасақтап, қолдану күн тәртібінен түспейді.
Шет тілі ана тілімен қоса оқушының сөйлеу қабілетін және жалпы дамуын ғана жетілдіріп қоймайды, оны өзін қоршаған айналасындағы адамдармен қарым- қатынас мәдениетіне де үйретеді. Оқушының шетел тілінде сөйлеу қабілетін жетілдіру мектепте берілетін білім мазмұнының негізігі мақсаты болып табылады. Шетел тіліндегі бұқаралық ақпарат құралдары материалдарымен таныса отырып, оқушылар басқа халықтың мәдениетін, тарихын, әдебиетін, дәстүрін танып біледі және оны шет тілінде жеткізуге машықтанады.
Студенттерге шет тілі сабағында бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалану арқылы оқытудың бүгінгі таңда әлі де толық шешілмеген мәселелері болуына байланысты, мақала тақырыбы «Шетел тілін оқытуда бұқаралық ақпарат құралдарының рөлі» - деп алынды.
Зерттеу мақсаты: оқушылардың бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалана отырып, сауатты сөйлеуіне дағдыландыру, айтайын деген ойының түп мақсаты айқын, жүйелі оймен жеткізуге үйрету, сөздік қорын дамыту.
Зерттеудің міндеттері:
1. бұқаралық ақпараттар құралдары туралы түсінік беру;
2. шетел тілінде бұқаралық ақпарат құралдарын қолданудың ерекшеліктерін таныстыру;
3. шетел тілі сабағында газет, телеарна материалдарын пайдаланудың тиімді жолдары мен әдістері;
4. шетел тілін оқытуда бұқаралық ақпарат құралдарын пайдалана білуге үйрету;
Зерттеудің объектісі: шет тілін оқытудағы бұқаралық ақпарат құралдары;
Зерттеу пәні: сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда бұқаралық ақпарат құралдарын қолдану;
Зерттеу әдістері: сипаттама, бұқаралық ақпарат құралдарының материалдарын талдау, түсінігін жеткізу тәсілдері;
Жалпы «бұқаралық ақпарат құралдары не?» деген сұраққа тоқтала кетсек: бұқаралық ақпарат құралдары - арнайы техникалық құралдардың көмегімен, кез келген тұлғаларға әртүрлі мәліметтерді ашық жариялауға арналған ақпараттар. Біз дүние жүзіндегі күнделікті жаңалықтар мен таныстыратын газеттерді, радио мен теледидиарды «бұқаралық ақпарат құралдары» деп атаймыз. Ал, «ақпарат» сөзі латынның түсіндіру, баяндау, мәлімет деген ұғымдарды білдіретін «information» сөзінен шыққан. Қазіргі ақпарат сөзі күнделікті

тұрмыста, ғылымның әр түрлі: философия, экономика, физика, математика, информатика тағы басқа салаларында кеңінен қолданылады. Бірақ әр бір ғылымның ақпарат туралы өз ұғымы мен түсінігі бар. Олардың ерекше белгілерін атап көрсетеді: жариялылық, яғни тұтынушылардың шексіздігі; арнайы техникалық құралдардың, аппаратуралардың болуы; ақпарат таратушының (коммутатор) қабылдаушыға біржақты ықпалы; тұтынушы аудиторияның тұрақсыз әркелкілігі. Қоғамның өмір сүруін қамтамасыз етудегі бұқаралық ақпарат құралдарының рөлі зор.
Бұқаралық ақпарат құралдарының қызыметі азаматтарға, қоғамға аса маңызды жалпы оқиғалар, құбылыстар, процестер жайлы мағұлматтарды таратудан тұрады. Бұл қызыметсіз кез келген қоғамның толыққанды өмір сүруі мүмкін емес. Біз теледидардан жаңалықтарды көреміз, радиодан естиміз, бір- біріміздан қызықтырған нәрселерді сұраймыз, яғни ақпарат аламыз. Бұл мысалдардан біз «ақпарат» деген сөз белгілі бір хабардың, жаңалықтың, өткен оқиғаның мазмұнын білдіретінін көреміз. Қазіргі қоғамда адам өз өмірінің әр кезеңінде білімнің басым көпшілігін осы бұқаралық ақпарат құралдары арқылы алады.
Бұқаралық ақпарат құралдары адамдардың бойына әлеуметтік ережелерді, құндылықтарды сіңіріп, мінез-құлықтарын қалыптастыруға септігін тигізеді.
Бұқаралық ақпарат құралдары жүйелі түрде күнделікті хабарламасы жалпы әлемдік процестердің бір бөлігі ретінде өзінің қоғамға, мемлекетке, саясат әлеміне қатысты көрсетеді.
Бұқаралық ақпарат құралдары мүдделерді тоғыстырушы қызыметі: бұқаралық баспасөз бен теледидар арқылы алғашқылардың бірі болып қоғамдағы өзекті мәселелерге назар аударады,ықтимал әлеуметтік және саяси қақтығыстар жайлы дабыл қағып, билік құрылымдарын жағдайды саралап, арнайы шешім қабылдауына итермелейді. Сондай – ақ олар қоғамға өмірлік маңызы бар міндеттерді шешеуге азаматтарды жұмылдыруда биліктің тиімді одақтасына айнала алады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Домбровская А.В.Использование современных методов обучения при подготовке менеджеров.//Научный журнал НИУ ИТМО. Серия «Экономика и экологический менеджмент». 2014. № 1

2. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка//М., ИЯШ, 2001, №2, с. 24-28.
3. Білім заңы. Алматы, 2007 ж.
4. А. Иманбаева. Оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандыру ділгірлігі. Қазақстан мектебі, №2, 2000
5. Андреев В.И. Проблемы педагогического мониторинга качеств. образования //М., Известия Российской академии образования, 2001, №1, 86-90.
6. К.Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі» атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008. 30- 32-б

7. В.С. Кукушкин. Современные педагогические технологии. Начальная школа. Пособие для учителя. (Серия “ Учение с увлечением”). – Ростов н/Д: изд-во “Феникс”, 2004.- 205 с.
8.В.А. Хуторской. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования. // «Народные образования», №2, 2003. 23-55-б

9. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Астана . 2004. 20,

10. Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту.: теория және тәжірибе // Алматы. 2005, 98-бет

МРНТИ 14.35.09

Г.А. Жанұзақова, А. С. Жұмабаева
[1]Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
халықаралық қатынастар факультеті, дипломатиялық аударма кафедрасының аға оқутышысы
email: gulmir_zhan@mail.ru
[2]Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті, оқытушысы
e-mail: aigera25@bk.ru

ШЕТ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ АМАЛ ТӘСІЛДЕРІ

Аңдатпа

Мақалада жоғары кәсіби білім беруде мемлекеттік білім беру стандартын жүзеге асырудың әдіснамалық негізі болып табылатын әдістемеге негізделген тәсіл теориясы қарастырылады. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі. құзыреттілік қалыптастыру дегеніміздің өзі болашақ маман - қазіргі шәкірттердің шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың, интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығуы, жаңаны түсіне білуге, білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ. Шетел тілін үйретуде оқушының қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыруда коммуникативтік жаттығулар арқылы пәнаралық кешенді амал оқыту мазмұнының маңызды бір бөлігі ретінде меңгеруі тиіс, себебі шетел тілінен оқушылардың қатысымдық құзыреттілігін қалыптастырудағы пәнаралық кешенді амалды игеру олардың дүниетанымын кеңейту құралы болып қана қоймай, сондай-ақ оқушының болашақ кәсіби біліктілігінің алғышарты болып табылады.

Кілтті сөздер: құзыреттілік**,** компетенция, құзіреттілік амалы, дағдыны қалыптастыру, білік

Жанузакова Г.А., [1] Жумабаева А. С.[2]
[1] Старший преподаватель кафедры дипломатического перевода факультета международных отношений
Казахского Национального Университета им. Аль Фараби
Алматы, Казахстан
[2] преподаватель Казахского Педагогического Национального Университета им. Абая

ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ НА ИНОСТРАННОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

Рассматривается теория компетентностного подхода, являющегося методологической основой реализации ФГОС ВПО. Выявлена актуальность проблемы реализации компетентностного подхода в образовательном процессе ФГОС ВПО. Центральное место в статье занимает понятие «компетентностный подход», внедрение которого в образование способствует повышению качества подготовки профессиональных специалистов. Проведен анализ понятий «компетенция» и «компетентность» и их соотношения. Раскрывается смысл понятия «содержание образования». Образовательная компетенция предполагает не усвоение учащимися отдельных знаний и умений, а овладение ими комплексной процедурой, в которой для каждого выделенного направления определена соответствующая совокупность образовательных компонентов. Особенность педагогических целей по развитию компетенций состоит в том, что они формируются не в виде действий преподавателя, а с точки зрения результатов деятельности обучаемого, т. е. его продвижения и развития в процессе усвоения определенного социального опыта
Реализация компетентностного подхода позволит разрешить противоречия между требованиями к качеству образования, предъявляемые государством, обществом, работодателем, и его образовательными результатами.
Ключевые слова: компетентностный подход , компетенции формирование навыков, эрудиция

Januzakova G. A,[1] Jumabaeva A.S.[2]
[1]Senior teacher of Chair of "Diplomatic Translation" of Department of "International Relations" of Al Farabi Kazakh national University
[2] teacher at the Kazakh Pedagogical National University named after Abay

APPROACHES TO LEARNING IN A FOREIGN LANGUAGE

Abstract

The article deals with the theory of **competence**-based approach, which is the methodological basis for the implementation of the GEF HPE. There was spotted urgency of the implementation of **competence**-based approach in the educational process of the GEF HPE. The centrepiece of the article takes the concept of "**competence approach**", the introduction of which in education improves the quality of training of professionals. There is analysis of the concepts of "**competence**" and "**competence**" and their relationships. There was revealed the meaning of the term "educational content". Sense of concept "Maintenance of education" opens up. An educational competense supposes not mastering students separate knowledge and abilities, and

capture by them by complex procedure in that for every distinguished direction corresponding totality of educational components is certain. The feature of pedagogical aims on development of competenses consists of that they are formed not as actions of teacher, and from the point of view of results of activity of taught, т. of e. his advancement and development in the process of mastering of certain social experience

Realization of competence approach will allow to settle contradictions between requirements to quality the educations, produced by the state, society, employer, and his educational results.
Keywords: competence, competence approach, of competense forming of skills, erudition.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында Қазақстанда оқитындарды сапалы біліммен қамтамасыз етіп, халықаралық рейтингілердегі білім көрсеткішінің жақсаруы мен қазақстандық білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог кадрлардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметінде мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай - ақ педагогтердің еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән беріліп отыр. Осыған орай, қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен сыңдарлы саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір азаматтың, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен және жаңа жүйелермен жұмыс жасауына негіз болары анық. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі педагогтердің, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты. Дәстүрлі білім беру жүйесінде білікті мамандар даярлаушы кәсіби білім беретін оқу орындарының басты мақсаты – мамандықтарды игерту ғана болса, ал қазір әлемдік білім кеңестігіне ене отырып, бәсекеге қабілетті тұлға дайындау үшін адамның құзырлылық қабілетіне сүйену арқылы нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесін ұсыну – қазіргі таңда негізгі өзекті мәселелердің бірі болып отыр. Республикамыздағы саяси және экономикалық өркендеудің мәнділігі, нарықтық қатынастар жолы, ұлттық – мәдени тұрғыдан даму білім беру жүйесіне де ерекше талаптар жүктеуде [1;2].

Біздің ойымызша, құзыреттілік қалыптастыру дегеніміздің өзі болашақ маман - қазіргі шәкірттердің шығармашылық қабілеттерін дамыта отырып ойлаудың, интеллектуалдық белсенділіктің жоғары деңгейіне шығуы, жаңаны түсіне білуге, білімнің жетіспеушілігін сезінуге үйрету арқылы ізденуге бағыттауды қалыптастырудағы күтілетін нәтижелер болып табылмақ. Бұның өзі өз кезегінде қазіргі ұстаздардан шәкіртті оқытуда, білім беруде, тәрбиелеп өсіруде белгілі бір құзіреттіліктерді бойына сіңірген жеке тұлғаны қалыптастыруды талап етеді. Шетел тілін үйретуде оқушының қатысымдық құзыреттілігін қалыптастыруда коммуникативтік жаттығулар арқылы пәнаралық кешенді амал оқыту мазмұнының маңызды бір бөлігі ретінде меңгеруі тиіс, себебі шетел тілінен оқушылардың қатысымдық құзыреттілігін қалыптастырудағы пәнаралық кешенді амалды игеру олардың дүниетанымын кеңейту құралы болып қана қоймай, сондай-ақ оқушының болашақ кәсіби біліктілігінің алғышарты болып табылады.

Бүгінгі күні өзекті болып отырған гуманистік және мәдениетке бағдарланған әдіснамаға сүйенетін «компетенттік білім беру» білім берудің мақсаты мен соңғы нәтижесі ретінде «компетентциялар жүйесін көрсетеді. Бұл білім беру үлгісі әрбір пән саласының мазмұнын

іріктеп, ұйымдастыру үшін, «компетенттіліктің» (құзыреттіліктің) негізгі үш түрі топтастырылатын (И.А.Зимняя) «басты компетенцияларды» жинауды көрсетеді, өйткені, адамның «компетенттілігі» акмеологиялық даму векторының сипатына ие болады, ал «компетенциялар» (құзыреттілік) дегеніміз адамның компетенциясында көрініске ие болатын кейбір ішкі, потенциалды, жасырын психологиялық жаңа білімдер (білім, елестету, әрекет алгоритмі, құндылықтар мен қарым-қатынас жүйесі) болып табылады. Ол «компетенцияны» ары қарай «компетенттілік» сапасында көрінуге әкелетін өзекті «компетенттіліктер» болып табылады. Сондықтан да ғалымдар «компетенттілікті» «компетенциялар» жиынтығы сипаттамасында түсіндіреді. «Компетенттілік» (құзыреттілік) бұл білімнің интеллектуалдық, дағдылық құрамдарын біріктіретін күрделі сипаттамалар жиынтығы деген пікір де өздігінше дұрыс болып табылады. [2]

«Компетенттілік» (құзыреттілік) өзінің даму хронологиясында адам дамуының акмеологиялық категориясы ретінде, не болмаса әлеуметтік кәсіби категория, яғни «қабілет» ретінде қарастырылады. Компетенттіліктің (құзыреттіліктің) қалыптасу кезеңдерін Д.Брунер, Р.Стернберг, Д.Элькина сияқты Ресейлік ғалымдар бірнеше кезеңдерге сатылай бөледі, яғни ерте кезең (XX - ғ. 60-жылдары), бұл теория «балалар компетенциясының теориясы» ретінде пайда болған кез, онда ол баланың даму проекциясында «қабілет», «интеллект» деген деген ұғымдарымен қатар қарастырылады кемелденген шақ кезеңі (XX ғ. 70-жылдары), индивидуализация, өзін-өзі жетілдіру, өзін-өзі бағалау және өз жетістігін өзі өлшеу секілді АҚШ педагогикасында кең тараған әдістермен байланысты болды. «Компетенттілік» кезеңі АҚШ дидактарынан арқылы өлшеу мен анықтау «компетенттілік» (құзыреттілік) ұғымының мазмұнын педагогикалық әдістер мен білім салалары арқылы ғана емес, сондай-ақ әлеуметтік көрсеткіштер арқылы да кеңейтуді талап етеді. Үшінші кезең - бұл ғылыми кеңістікте «компетенттілік тұжырымдамасы» бойынша жұмыстар пайда болған әлеуметтік білімді тану кезеңдері 90 жылдардың басы; білім беру мазмұнын кеңейтетін білім берудің жаңа үлгісі – интеллект пен компетенттілікті және т.б. дамытудың стратегиясы болып табылды.

Ресей ғалымдардың пікірлерін арқау еткен отандық ғалым С.С.Құнанбаева компетенттілік әдістің педагогика ғылымына бет бұрғандығын және «компетенттілікке бағдарланған оқытудың» пайда болуы байқалғандығын атап көрсетеді. Компетенттілік білім берудің даму сатысындағы ең маңызды төртінші кезең XX ғ. 90 жылдары, өйткені бұл кезде халықаралық деңгейде (Білім, Ғылым және Мәдениет мәселелері жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымының материалдары):

- компетенттілік әдіс қазіргі сұраныстағы әдіс ретінде анықталды;
- білім беру жүйесінде сапалы –нәтижелі көрсеткіш ретінде енгізілуге ұсынылған компетенциялар шеңбері анықталды;
- «басты компетенциялар» деген ұғым енгізіліп, бекітілді (Европа Кеңесі, 1996);
- «басты компетенциялар» құрамын анықтау мемлекет бағдарламаларындағы жалпы білім беру стратегиясын дамытуда енгізілді (2010 жылға дейін Қазақстандағы жалпы білім беру мазмұнын модернизациялау тұжырымдамасы).

Сондай-ақ «компетенттілік білім берудің» негізгі ерекшеліктері де анықталды:

- білім берудің жеке тұлғаға бағытталуы, оқытылатын курстардың тұлғаның қызығушылығына байланысты іріктелу мүмкіндігі;
- білім берудің дамытушылық және жас ерекшелігіне сай сипатта болуы;
- әлеумет пен жеке тұлға үшін маңызды мәселелерді өз бетінше шеше алу іскерлігі;
- мәселені шешуде іздену, шығармашылық, креативтік тұрғыдан ойлауды қалыптастыру;
- жеке тұлғаның өзін – өзі дамытуға бағдарлануы, әрбір тұлға ерекшелігін ескеру, шығармашылық тұрғыдан өзін- өзі дамыту және т.б. Компетенттілік адамға шешуге тиісті міндетті, рөлді, тапсырмалар кешенін жүктейтін, оқыту үрдісінде қалыптасатын «білім,

іскерлік, дағдының жиынтығы», сондай-ақ білім, іскерлік, дағдыға сүйене отырып белгілі бір әрекетті жүзеге асыруға қабілет ретінде анықталады [3].

Психология ғылымында «құзыреттілік» ұғымына қатысты нақты түсініктер қалыптасқан. Сонымен қатар бұл ұғым іс-әрекетті жүзеге асыруда білім, білік, дағдыны қамтиды (А.Н. Журавльев, Н.Ф. Талызина, Р.К. Шакурова және т.б.). Олай болса психология ғылымында «құзыреттілік» танымдық (когнитивтік), пәндік - практикалық және жеке өзіндік тәжірибелер жиынтығы ретінде түсіндіріледі. Жас ерекшелігіне қарай балалардың құзыреттілігі өткен кезеңдегі психикалық деңгейіне, мәдени-тарихи, этникалық және әлеуметтік-экономикалық формалардың әсер ету дәрежесіне тікелей байланысты болады. Осылайша ересек топтағы балалардың психологиялық ерекшелігі коммуникативтік құзыреттілік қалыптастыру мүмкіндігін анықтайды. Білім беруді жаңарту негіздерінің бірі ретінде құзыреттілік тұрғыдан келуді жақтаушылар күтілетін нәтижелер тұжырымдамасын құруда. Бұл тұрғыдағы көзқарасты Б.Д.Эльконин өз еңбегінде «құзыреттілік» ұғымы тек танымдық (когнитивтік) және технологиялық құраушы ғана емес әрі мотивациялық, әлеуметтік және мінез-құлықтың, яғни оқыту нәтижелерін (білім, білік, дағды), құндылық бағдар жүйелерін қамтитын және құзыреттіліктің алған білім, білік, тәжірибе мінез-құлық тәсілдерін нақты жағдаятта, нақты іс-әрекет жағдайында жұмылдыру қабілетінің бар екендігін, құзыреттілік ұғымында «нәтижеден» қалыптасатын білім мазмұны интеграциясы бар, құзыреттіліктер тек білім беру мекемелеріндегі оқыту үдерісінде ғана емес, яғни дәстүрлі және дәстүрден тыс білім алу жағдайында да қалыптасады деп көрсетеді. [4].

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Зимняя И.А. Ключевые компетенции - новая парадигма результата образования //Высшее образование сегодня. №5, 2003.- С.34-42.
2. А. Иманбаева. Оқу-тәрбие үрдісін ақпараттандыру ділгірлігі. Қазақстан мектебі, №2, 2000
3. Андреев В.И. Проблемы педагогического мониторинга качеств. образования //М., Известия Российской академии образования, 2001, №1, 86-90.
4. К.Құдайбергенова. Құзырлылық – тұлға дамуының сапалық критерий // «білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі» атты халықаралық ғылыми – практикалық конференцияның материалдары. 2008. 30- 32-б
5. В.С. Кукушкин. Современные педагогические технологии. Начальная школа. Пособие для учителя. (Серия “ Учение с увлечением”). – Ростов н/Д: изд-во “Феникс”, 2004.- 205 с. 6.В.А. Хуторской. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования. // «Народные образования», №2, 2003. 23-55-б
7. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы // Астана . 2004. 20,
8. Б.А. Тұрғынбаева. Мұғалімнің шығармашылық әлеуметін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту.: теория және тәжірибе // Алматы. 2005, 98-бет

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

МРНТИ 14.35.09

Тәутәй Ғ.Т.[1], Абуов Ж.А.[2]
Абай атындағы ҚазҰПУ
[1]7М01703 - Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2-курс магистранты.
[2]профессор, ф.ғ.д
Алматы қ., Қазақстан

«ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ»

Аңдатпа

Ұсынылған зерттеу жұмысы қазіргі орта білім беру мектебінде шет тілін оқытуда мультимедиялық технологиялар негізінде мәдениаралық коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру мәселесіне арналған. Мақалада сонымен қатар шетел тілін оқытуда мультимедиялық технологияны қолдану мақсаты анықталып, маңыздылығы айқындалды. Білім беруде мәдениаралық коммуникативтік құзыреттілік тұрғысынан оқытудың өзектілігін анықтайтын факторларды сипаттауға ерекше назар аударылады. Шет тілін оқытуда мультимедиялық құралдарды қолдану тиімділігі көрсетіліп, қорытынды жасалады.

Кілт сөздер: шет тілі сабағы, құзыреттілік, мәдениаралық коммуникативтік құзыреттілік, шет тілдік коммуникативтік құзыреттілік, мультимелиялық технологиялар.

Таутай Г.Т.[1], Абуов Ж.А.[2]
КАЗНПУ им. Абая
[1]7М0703 - Иностранный язык: два иностранных языка, магистрант 2-ого курса
[2]профессор, д.ф.н.
Алматы, Казахстан

«ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ОСНОВЕ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ»

Аннотация

Предлагаемая исследовательская работа посвящена проблеме формирования межкультурной коммуникативной компетенции на основе мультимедийных технологий в обучении иностранному языку в современной средней школе. В статье также определена цель и определена значимость использования мультимедийных технологий в обучении иностранному языку. Особое внимание в образовании уделяется описанию факторов, определяющих актуальность обучения с точки зрения межкультурной коммуникативной компетенции. Показана эффективность использования мультимедийных средств в обучении иностранному языку и сделаны выводы.

Ключевые слова: урок иностранного языка, компетентность, межкультурная коммуникативная компетенция, иноязычная коммуникативная компетенция, мультимедийные технологии.

Tautay G.T.[1], Abuov Zh.A.[2]
KAZNPU named after Abay
[1]7M01703 - Foreign language: two foreign languages, 2-year graduate student
[2]professor, Doctor of Philological Sciences
Almaty, Kazakhstan

«FORMATION OF INTERCULTURAL-COMMUNICATIVE COMPETENCE BASED ON A MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING»

Abstract

This article is devoted to the problem problem of the formation of intercultural communicative competence based on multimedia technologies in teaching a foreign language in a modern secondary school. The article also defines the purpose and significance of the use of multimedia technologies in teaching a foreign language. Special attention in education is paid to the description of the factors that determine the relevance of training from the point of view of intercultural communicative competence. The effectiveness of the use of multimedia tools in teaching a foreign language is shown and conclusions are drawn.

Key words: a lesson of foreign language, competence, intercultural communicative competence, foreign language communicative competence, multimedia technologies.

Елбасы Н.Ә. Назарбаев «Шет тілдерін үйрену, әсіресе ағылшын тілі – қазіргі заманның қажеттілігі». Ағылшын тілі – бүгінгі заманымыздың кілті, ақпараттық

технологияның, компьютер технологиясының кілті деуге болады. Шетел тілін оқыту барысында инновациялық технологияларды қолдану студенттердің басқа тілде қарым-қатынас жасаудың барлық қырларын жан-жақты көруді қалыптастырудың бірегей мүмкіндігін білдіреді. Шетел тілін үйрету арқылы сол тілді үйреніп отырған елдің мәдени мұраларымен, тарихымен, ғылым саласындағы жетістіктерімен, әдебиетімен, өнерімен танысады және пән аралық байланыстарды жүзеге асыруға да мүмкіндік жасайды.

Құзыреттілік тұрғысынан оқытудың маңыздылығы мен өзектілігі осы өзгерістермен және қажеттіліктермен түсіндіріледі. Құзыреттілік ұғымының еліміздің білім беру саласында белсенді түрде қолданыла бастағанына көп бола қойған жоқ. Бірқатар ғалымдар мәдениаралық құзыреттілікті коммуникативті құзыреттіліктің компоненттік құрамына енгізеді.

К.Ннап мәдениетаралық құзыреттіліктің заманауи моделін ұсынады, оны автор «басқа мәдениеттер мен коммуникация қауымдастықтарының өкілдерінің де, өз мәдениетінің өкілдерінің де бірдей сәтті түсінуіне қол жеткізу мүмкіндігі» деп анықтайды. Зерттеуші осы қабілеттің келесі компоненттерін анықтайды:

- модельдер мен коммуникативті іс-әрекеттерді білу және оларды өзінің де, зерттелетін мәдениеттің де, тілдің де интерпретациясы;
- мәдениет пен қарым-қатынастың өзара байланысы туралы жалпы білім, оның ішінде ойлау мен мінез-құлықтың мәдениетке тән ойлау сипаттамаларына тәуелділігі, сондай-ақ осы белгілермен анықталатын мәдениеттер арасындағы айырмашылықтар;
- өзара әрекеттесуді тұрақтандыру стратегиясының жиынтығы, т.а. қарым-қатынас процесінде туындайтын үйкелістер мен мәселелерді шешу.

Бұл тәсілдің басты артықшылығы - жеке тұлғаның мәдениетаралық құзыреттілігінің өзара байланысты екі аспектісін анықтау - отандық және шетелдік мәдениетті түсіну.

Дж.Летонен көптеген авторлардың мәдениаралық құзыреттілікке қатысты шектеулі көзқарасын мәдени сипаттамалардың көрінуіне төзімділік, белгілі бір мәдениеттегі мінез-құлық ережелеріне мәдени сезімталдық, белгілі бір мәдени фактілер туралы хабардар болу немесе басқа мәдениеттер өкілдерінің түсінігі ретінде қарастырады. Сәтті қарым-қатынас жасау үшін автордың көзқарасы бойынша тілді, елдің тарихын, өнерін, экономикасын, қоғамын білу керек, яғни осы елдің мәдениеті туралы жан-жақты білім болу керек.

Мәдениетаралық қарым-қатынас пен мәдениетаралық құзыреттілік мәселелері көптеген шетел, Ресей және отандық ғалымдардың зерттеу нысанына айналған. Мәдениетаралық оқытуды ұйымдастыру мәселелері, мазмұны мен формалары, әдістері мен технологиялары Н.Хомский, Э.Холл, М. Байрам, А. Томас, М. Канэйл, Д. Деардорф, А.Е. Фантини, И.И. Халеева, С.Г. Тер-Минасова, Н.М. Громова, Н.Д. Гальскова, А.П. Садохин, Н.Ф. Коряковцева, Д.Б. Гудков, Ю. Рот, Г. Коптельцева, В.П. Фурманова, А.А. Леонтьев, И.А. Зимняя, И.В.Андреева, Т.Г. Грушевицкая, С.С.Құнанбаева, М.А.Құдайқұлов, Балтабаев М.Х.,Таубаева Ш. Т., К.Құдайбергенованың және т.б. зерттеу объектісіне қарай жүйелі түрде қарастырылған.

Соңғы жылдары мәдениетаралық құзыреттілік ұғымын көптеген ғалымдар зерттеп, түрлі анықтамалар беруде. (И.С. Соловьева, Н.Е. Яковлева, Ю.Л. Вторушина, Н.М. Губина, Г.В. Елизарова, Л.И. Гришева, Л.В. Цурикова, А.П. Садохин, Т.В. Ларина, М.В. Плеханова, Н.С. Тырхеева, М.Г. Корочкина, T.Baumer), оның құрылымдық ерекшеліктеріне назар аударылуда (Г.В. Елизарова, К.М. Ирисханова, А.П. Садохин, И.С. Соловьева, Н.М. Губина, М.В. Плеханова, Н.С. Тырхеева).

Мәдениетаралық құзыреттілік ол тұлғаның өзін мәдениеттер диалогінде, яғни мәдениетаралық қатысым шеңберінде көрсете алу қабілеті деп анықталады.[1] Біз барлығына ортақ келесі анықтамаға келеміз: мәдениетаралық құзыреттілік – бұл қарым-қатынастың нәтижелерінің екі жақ коммуниканттары үшін жинап келгенде позитивті болатын, ортақ мағынаға ие мәдениетаралық қатысым жайлы білім мен білікке негізделген құзыреттілік. [2]

Мәдениетаралық құзыреттілік тұжырымдамасы, оның құрылымы мен бағалау әдістері Англияның Дурам университетінің профессоры Майкл Бираммен белсенді түрде дамып келеді. М.Бирамның моделі ең толық және адамның әртүрлі қасиеттерін, қабілеттері мен дағдыларын қамтиды. Бұл модель батыстық ғылыми әдебиеттерде өте көп болатын мәдениаралық құзыреттілікті қалыптастыру әдістерін зерттеуге негіз болып табылады. Осы модельге сәйкес мәдениетаралық құзыреттілік келесі бес элементтен тұрады:

Қарым-қатынастар

- Түсіндіру және корреляция дағдылары
- Ашу және өзара әрекеттесу дағдылары
- Сыни мәдени сана немесе саяси білім

Мәдениетаралық құзыреттіліктің жоғары деңгейіне ие әр түрлі мәдениеттер өкілдерінің қарым-қатынасы ашықтық пен қызығушылық, басқа және өзіндік мәдениетке деген алалаушылықтардан бас тартуға дайындық негізінде құрылуы керек.

Білім компоненті әлеуметтік топтардың, олардың сипаттамалары мен практикалық іс-әрекеттерінің өз еліндегі және байланыс серіктесінің еліндегі, әлеуметтік және жеке өзара әрекеттесудің жалпы процестері туралы хабардарлығын қамтиды.

Түсіндіру және корреляциялық дағдылар - бұл адамның басқа мәдениеттен алынған құжатты немесе оқиғаны түсіндіру, оны түсіндіру және өз мәдениетінің құбылыстарымен байланыстыру қабілеті.

Мәдениетаралық құзыреттіліктің тағы бір компоненті - мәдениет пен мәдени тәжірибелер туралы жаңа білімді игеру қабілеті, қарым-қатынас және нақты уақыт режимінде өзара әрекеттесу жағдайында біліммен, қарым-қатынаспен және дағдылармен жұмыс істеу қабілеті.

Ал соңғы компонент - мәдениеттің немесе саяси білімнің сыни сана-сезімі - өзіндік және басқа мәдениетке тән дүниетанымды, белсенділік пен қызмет нәтижелерін сыни тұрғыдан және белгілі бір критерийлер негізінде бағалау қабілеттілігінен тұрады.

Сонымен, мәдениетаралық құзыретті адамда келесі қасиеттер болады:

- әр түрлі мәдениеттердің (қоғамға қатысты сыртқы және ішкі) өзара байланысын көре білу;
- делдалдық, бір мәдениетті екінші мәдениет тұрғысынан түсіндіру мүмкіндігі;
- өзінің және басқа мәдениеттің сыни және аналитикалық түсінігі;
- оның дүниеге көзқарасы мен оның ойлауының мәдени тұрғыдан анықталғандығынан хабардар болу, оның дүниетанымы мен түсінігінің табиғи екендігіне сенімділік.

Соңғы екі онжылдықта білім берудің педагогикалық теорияларына мәдени өлшемге деген қызығушылық артты, бұл жаңа заманауи теорияның - мәдениаралық білім теориясының пайда болуына әкелді. Қазіргі кезде зерттеушілер шет тілін оқыту әдістемесі саласында қол жеткізілген одан әрі прогресс үшін мәдениаралық білімнің маңыздылығына күмән келтірмейді. Көпмәдениетті парадигмадан мәдениеттер арасындағы екпіннің күрт ауысуы айқын және қазіргі тілдік білім берудің басты мақсаты - тілдер мен мәдениеттердің алуан түрлілігі сияқты фактордың рөлін, халықтар арасындағы мәдениетаралық диалогтың дамуына кедергі келтіретін жағдайдан, өзара түсіністік, байыту құралы ретінде өзгерту дегенді білдіреді. адамдардың аралас бірегейлігін, әртүрлі мәдениеттер арасындағы заманауи көпмәдениетті және көптілді медиаторларды қалыптастыру.

XXI ғасырда ғаламдық процестердің нәтижесінде көпмәдениетті адам біртіндеп нормаға айналуда. Қазіргі ғалымдар маман даярлауда шетел тілінің мүмкіндіктерін, лингвистикалық және лингвистикалық емес профильді айтарлықтай қайта қарастырды. Шет тілі ең маңызды құралдардың бірі ретінде қабылдана бастады, оның көмегімен студенттер біртұтас әлемдік мәдениеттің ажырамас бөлігі ретінде зерттелетін тіл елінің мәдениетін игере алады; жалпы адамзаттық мәдени құндылықтар және өзіндік мәдени өзін-өзі анықтау мен планетарлық ойлауды қалыптастыру. (Дикова Е.С., 2009; Евдокимова Н.В., 2009; Елизарова Г.В., 2005; Плужник И.Л., 2003; Сафонова В.В., 1991, 1992, 2001, 2002; Сысоев П. V., 2001, 2003, 2009; Тер-Минасова С.Г., 2000, 2004, 2008; Байрам, 1997; Корбетт, 2003; Крамш, 1996; Лиддикоат, 2003; Маккей, 2005; Моран, 2001; Серку, 2006 , Ән, 2008; және т.б.).

Осыған байланысты білім беруді реформалаудың маңызды бағыттарының бірі – шет тілін үйренушілердің шет тілдік коммуникативті ғана емес, сонымен қатар мәдени және коммуникативті құзыреттілігін дамыту болып табылады.

Зерттеу жұмысының мақсаты саралап оқыту технологиясын пайдалану арқылы оқушылардың мәдениаралық коммуникативтік құзыреттіліктерін қалыптастыру. Жалпы білім беретін мектеп оқушыларының мәдениаралық коммуникативтік құзыреттілігін дамытуға негіз болатын саралап оқыту технологиясы арқылы оқытуды көздеу олардың білім, білік және дағдысын жетілдіруге жол ашады. Жаңа технологиялар ішінде шет тілін оқытуда мультимедиалық технология маңызды орын алады..

"Мультимедиа" термині алғаш рет 1965 жылы пайда болды және жетпісінші жылдардың аяғына дейін ақпаратты ұсынудың әртүрлі түрлері мен формаларын: слайдтар,

фильмдер, бейнелер, аудио үзінділер, жарық эффектілері және жанды музыканы қолдана отырып, сол кездегі экстравагантты театрландырылған шоуларды сипаттау үшін белсенді қолданылды. 70-ші жылдардың аяғы мен 80-ші жылдардың басында мультимедия дыбыстық немесе жанды музыкамен бірге жүретін бірнеше проекторлардың статикалық немесе динамикалық суреттеріне негізделген көріністерді түсінді.

Осылайша, "мультимедиа" құралдары бірден адам сезімінің бірнеше мүшелеріне әсер етті және ақпаратты әр түрлі формада ұсынды: визуалды, ауызша және аудио, бұл терең эмоционалды әсер тудырды (жасайды), бұл өз кезегінде театрландырылған көріністердің осы түріне сәттілік пен танымалдылық әкелді. Адам психикасының эмоционалды саласына әсер ету мүмкіндігі оқытудың маңызды факторы болып табылады, өйткені ол білімді тиімді игеруге ықпал етеді. Келесі онжылдықта "мультимедиа" термині әртүрлі ұғымдарды қамтыды.

Жақында "мультимедиа" термині одан да көп мағыналы болды. SCALA мультимедиялық хабар тарату компаниясы қазіргі заманғы "мультимедиа" ұғымына келесі түсінік береді: "Кейбіреулер мультимедиялық технологияларды, соның ішінде кабельді теледидарды пайдаланады. "Мультимедиялық желілер" термині миллиондаған доллар тұратын қуатты, ірі корпорациялар пайдаланатын мазмұнды басқару жүйелерін, бейне дерекқорларға қызмет көрсету үшін, сондай-ақ жарнамалық сандық тақталар мен экрандарды сипаттау үшін қолданылады. Үйдегі бейнелерді өңдеуге арналған компьютерлік бағдарламалар, олардың кейбіреулері қазір 100 доллардан төмен, мультимедиялық технология ретінде қарастырылуы мүмкін. Техникалық медиа құралдарына дауыстық қолтаңбалары бар фотосуреттерді жіберетін заманауи ұялы телефондар да кіреді". Мультимедиа әлі де дамып келеді және жаңа технологиялар пайда болған және қолданылған сайын, ол барлық жаңа ұғымдарды қамтиды. [3]

Мультимедиа (*Мұлтімедіа*) - компьютерде дыбысты, ақпаратты, тұрақты және қозғалыстағы бейнелерді біріктіріп көрсету үшін жинақталған компьютерлік технология. Ол ақпаратты кешенді түрде бейнелеуді — мәліметтерді мәтіндік, графикалық, бейне-, аудио- және мультипликациялық түрде шығаруды — жүзеге асырады. Мәтін, түрлі-түсті графика, дыбыс, сөз бен кескін синтезін жасап, ақпараттың өте көлемді мөлшерін жадында сақтап, диалогтық түрде жұмыс істейді. Мультимедиа элементтерімен еркін интерактивті түрде қатынас құруға, дыбыспен сүйемелденетін бейнекөріністерді компьютер экранында көрсетуге, тыңдауға толық мүмкіндік бар. Мультимедиалық программалар сөйлейтін энциклопедиядан бастап, бейнеклиптік мәліметтер базасын жасау жұмыстарын толық қамти алады. [4]

Мультимедиа-бұл интерактивтілік, икемділік және Оқу ақпаратының әртүрлі түрлерін біріктіру қасиеттерінің арқасында, сонымен қатар оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру және олардың уәждерін арттыруға ықпал ететін тиімді білім беру технологиясы.

Интерактивтілікті ұсыну мультимедиа құралдарының маңызды артықшылықтарының бірі болып табылады. Интерактивтілік белгілі бір шектерде ақпарат көрінісін басқаруға

мүмкіндік береді: пайдаланушы параметрлерді жеке өзгерте алады, нәтижелерді зерттей алады, сонымен қатар бағдарламаның белгілі бір қалаулар туралы сұрауларына жауап бере алады, материалды беру жылдамдығын, қайталанулар санын және жеке қажеттіліктерді қанағаттандыратын басқа параметрлерді орната алады. Бұл мультимедиа технологиясының икемділігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Мультимедиялық технологиялар ақпараттың көптеген түрлерін мағыналы және үйлесімді түрде біріктіруге мүмкіндік береді. Бұл компьютердің көмегімен ақпаратты әртүрлі нысандарда ұсынуға мүмкіндік береді, мысалы:

- суреттер, соның ішінде сканерленген фотосуреттер, сызбалар, карталар және слайдтар;
- дыбыстық жазбалар, дыбыстық эффектілер және музыка;
- бейне, күрделі бейне эффектілері;
- анимация және анимациялық модельдеу.

Көптеген адамдар өнер туындыларын керемет модернизациялауға әуесқойдың ресми қатысуы үшін мультимедиа құралдарын қолдануды ең қызықты деп санайды. Қазірдің өзінде компьютердің көмегімен бастаушы Ренессанс классигінің суретін немесе әйгілі автордың музыкасын өз стилінде түзете алады, сонымен қатар белгілі режиссердің бейнесіндегі сюжетті өзгерте алады. Қазірдің өзінде компьютер заманауи әнді ұзақ уақыт қайтыс болған әншінің дауысы мен тәсілімен айта алады. Әрине, мұның бәрі мамандар, қарапайым адамдар мен медиамандар арасында көптеген дау-дамайды тудырады. [5]

Мультимедиялық құралдарды пайдалану білім беру саласын, оқыту үрдісін айтарлықтай жақсарта алады. Бұл зерттеу мидың ақпаратты қалай өңдейтінін түсіндіре алатын мультимедиялық құралдардың тиімділігін түсінуімізге барынша ықпал жасады. Осы зерттеу мультимедиялық құралдарды оқыту мақсатына пайдаланудың тиімді, тиімсіздігін көрсететін бірнеше қағидаларды айқындалды.

Мультимедианың құралдың 90-ші жылдарымен дамып мінсіздікке жетті, болып, сондай электрондық кітап және газеттер, құрал, видеоконференция, жаңа үйренудің жаңа технологиялары график түрінде дизайн, дауыс және пошталар. Мультимедианың құралдарының қолдануы компьютер қосымшаларында болуы мүмкін өңдеуде өрлеудің арқасында болды және жаңа микропроцессорлар және мәліметті сақтаудың жүйелерінің өндірісі.

Демек цифрлық жүйедегі мультимедия бұл компьютерлік кеңістіктегі бірден бір жетістік болып саналады, себебі компьютерлік мультимедиа бұл ертеңгі күн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақ тілінің салалық ғылыми-білім беру сөздігі: Педагогика және психология / жалпы редакциясымен д-р пед.ғылымдарының докторы А. Қ. Құсайынов. - Алматы: Мектеп, 2007. - 256 б.

2. Әдістемелік терминдер мен ұғымдардың жаңа сөздігі [Электрондық ресурс]. - http://methodological_terms.academic.ru/
3. Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі: Информатика және компьютерлік техника – А. Қ. Құсайынов. – Алматы: «Мектеп» баспасы» ЖАҚ, 2002 жыл. – 456 бет
4. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. -192 с.
5. Бұзаубақова К.Ж. Жаңа педагогикалық технология. Оқу құралы.-Алматы: Жазушы,2004.-196 б.

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

МРНТИ 14.35.09

R. Myrzabek[1]
[1]*Suleymen Demirel University "7M01701. Kazakh language and literature" Educational program in the scientific and pedagogical direction, 2nd year undergraduate*

ABOUT ASKAR TATANAIULY

Abstract

It is dedicated to the life and work of Askar Tatanayevich between the XIX and the second half of the XX century, the Kazakh people were left out of the political domination of the Red Government. There is a keynote speech about Tatanayevich's merits and contribution to literature. There are also brief comments about the poets and writers of the left.

Key words: political domination, literature

Р. Мырзабек[1]
[1]*Университет Сулеймена Демиреля «7М01701. Казахский язык и литература» Образовательная программа по научно-педагогическому направлению, 2 курс магистратура.*

ОБ АСКАРЕ ТАТАНАЙУЛЫ

Аннотация

Статья посвящена жизни и деятельности Аскара Татанаевича между XIX и второй половиной XX века, казахский народ оказался вне политического господства Красного правительства. Программный доклад о заслугах и вкладе Татанаевича в литературу. Есть также краткие комментарии о поэтах и писателях левого толка.

Ключевые слова: политическое господство, литература.

Р.Мырзабек[1]
[1]*Сулеймен демирел атындағы университеті "7М01701. Қазақ тілі және әдебиеті" Білі беру бағдарламасы ғылыми-педагогикалық бағыты бойынша, 2-курс магистранты*

АСҚАР ТАТАНАЙҰЛЫ ЖӘЙЫНДА

Аңдатпа

Асқар Татанайұлының өмірі мен шығармашылығына арналады.XIX – ғасыр мен XX-ғасырдың Екінші жартысына дейінгі аралықта , Қазақтың Басынан өткен қызыл ұкыметтің саяси үстемдігімен шетте қалған (Бүгінгі таңда ҚХР –на тәуелді , Іле,Тарбағатай, Алтай жеріндегі әдеби құнды мұраларды сақтау жолында , А. Татанайұлының сіңірген еңбегі және әдебиетке қосқан үлесі туралы түйінді сөз қозғалған.Және сол жақтағы ақын –жазушылар туралы қысқаша түсініктемелер берілген.Сонымен қатар 1930 жылдан бастап қудалауға түскен,Шәкәрім,Ахымет,Мыржақып сынды ұлылардың еңбектерін сақтап қалуы жәйлі баяндалады.

Кілт сөздер: саяси үстемдік, әдебиет.

Songs of the heroes of the Kazakh people, love stories and songs of the Kazakh people, who fought against the arbitrariness of external enemies and lived in the depths of the Turan steppe.

Not to mention the fact that historians, poets and writers of the previous generation have been telling about this for a long time in convincing, coherent language. To say that a transparent spring of a transparent native, known and unknown to us in his channel, has survived.

Of course, each era, each century has its own area of thought, creativity and contribution, regret. It will not be a mistake to name Xinjiang, which inhabited the lands of Altai, Tarbagatai and Kuldzha of modern China, which was once an integral part of the steppe, the formation or period of formation of Kazakh written literature. Let's start with history; We can say that the Kazakh written literature in China dates back to 1890. Our leading historical figures of written literature: Akyt Ulimzhuly (1868-1940), Zhusupbek (Khozha) Shaikhyslam (1857-1937), Aset Naimanbaevich (1867-1923), Tanzharyk Zholdyuly (1903-1947), Nygymet Mynzhanovich (1922-1993), Askar Tatanaiuly (1906-1994) are the leaders of our country, so we decided to study the work of Askar Tatanaiuly, one of the leaders of modern Chinese literature. , a famous poet, writer, playwright, historian, folklorist, who has repeatedly contributed to written literature. Born on October 11 on the Nadireke Island in the Altai Territory. For the first time he received an education from a rural mullah and was discovered in 1933 in the city of Altai by Sharifan Kogedayev. He became the first Chinese-Kazakh publisher when the Xinjiang Altai newspaper was founded in 1935. From 1948 to 1952, he served as deputy head of the Altai regional entertainment club, head of the cultural institution of the Altai region. In 1959-1976 he was relieved of his post. post., worked hard and suffered because of the "Cultural Revolution" in China. In 1977, when the policy was adjusted and times were restored, its position and prestige were restored. He died in 1994 in his hometown in Altai. This is a full biography. He collected folklore of the late 1920s under the pressure of complex civilian life. In winter, especially during the Cultural Revolution, he was buried in his godmother's grave in 1967, along with his oral literature. After the situation improved, he excavated again in 1977, for these ten years there were Shakarim, Akhmet, Akyt, Argynbek, Myrzhakyp. In addition to his works, there are about fifty short epics, such as " Aitys of Birzhan and Sara ", " Aitys of Aset and Yryszhan ", " Aitys of Five poets ", "Bogenbai", "Erzhanibek", "Kokshetau", fairy tales, legends, lamentations and etc. He preserved our historical treasures, such as poems and shamans, and passed them on to future generations and written literature was formed in the same way of simple connection on China-Kazakh border.

Literature:

1. "Traces of the century" Askar Tatanaiuly.
2. "The Voice of the Lonely" Jadi Shaken 2010 Almaty

3.

МРНТИ 14.35.09

R. Myrzabek[1]
[1]*Suleymen Demirel University "7M01701. Kazakh language and literature" Educational program in the scientific and pedagogical direction, 2nd year undergraduate*

MORE OR LESS A DELAY IN THE WORK OF ASKAR TATANAIULY

Abstract

There is a wide range of works of the poet, writer, playwright, folklorist, Askar Tatanayevich. Abay Kunanbayev is the founder of the new Kazakh realist written literature. He is a literary fighter who continues the school. generation.

Key words: written literature, literary fighter

Р. Мырзабек[1]
[1]*Университет Сулеймена Демиреля «7М01701. Казахский язык и литература» Образовательная программа по научно-педагогическому направлению, 2 курс магистратура.*

БОЛЬШИЕ ИЛИ МАЛЕНЬКИЕ ЗАДЕРЖКИ В РАБОТЕ АСКАРА ТАТАНАЙУЛЫ

Аннотация

Широкий спектр произведений поэта, писателя, драматурга, фольклориста Аскара Татанаевича. Абай Кунанбаев - основоположник новой казахской реалистической письменной литературы. Он литературный боец, продолжает школу. поколение.

Ключевые слова: письменная литература, литературный боец.

Р.Мырзабек[1]
[1]*Сулеймен демирел атындағы университеті "7М01701. Қазақ тілі және әдебиеті" Білі беру бағдарламасы ғылыми-педагогикалық бағыты бойынша, 2-курс магистранты*

АСҚАР ТАТАНАЙҰЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫНА АЗ-КЕМ КІДІРІС

Аңдатпа

Ақын, Жазушы,Драматург,Фольклорист, Асқар Татанайұлының, Шығармашылығының кең өрістілігі жазылған. Қазақтың жаңа реалистік жазба әдебиетінің негізін Абай Құнанбаев қаласа , сол мектепті жалғастырушы әдеби күрескер ретінде, Жан-жақтылы қалам тербеген, заман шындығын , ұлттың осал жерін тілге тиек еткен еңбектері туралы айтылады.Шағын мақала Асқар Татанайұлының шығармаларын түсіну үшін емес, Оқырманның ақын еңбектаріне деген ынтасын тудыру.

Кілт сөздер: жазба әдебиеті, әдеби күрескер

The border line between the two great empires not only divided the Kazakh people into two parts. At the same time, he divided his culture and literature into two parts. Therefore, due to the small number of literary ties between the two countries, Askar Tatanauly, an artist who lived in China in the 20th century, was known to few people . Abai, the founder of the new Kazakh realistic written literature, Akyt, Zhusupbekkozha, Askar contributed to the formation of Kazakh written literature in China.

The circle of Askar's creativity is very wide. After all, the period in which he lived is the beginning and end of the twentieth century as a whole. Askar managed to create a difficult social environment in the environment in which he grew up. As for the poetic art of Askar, he is like a poet-artist, able to express different thoughts, opinions, to embody a theme in a single artistic skill. Let's take a look at the poet's poem "read, son, read well":

I also need knowledge,
Time does not allow.
Love to learn,
It makes my heart ache.

In Kazakh literature, for example, just as Abai's poems about the four seasons are beautifully depicted, so Askar has poems about seasons. For example, the artistic structure of such poems as "Winter", "Spring", "Altai Summer", "Summer", "Summer", "Four Seasons" is unique:

Night squeak
Stand out
Yellow frost came winter.
The storm turned,
Wrapped in snow,
The ground is flat.
The sky is dark,
Spend the night
The cold of winter.
Even if you want winter,
We have great power,
There is a lot of tireless energy.
When a hurricane strikes,
Take a break,

The way to the future, - says the poet in the first stanzas of the poem "Winter", depicting the nature of winter, thereby connecting their will [1].

One of the main features of Askar's poetry is the lack of artificiality and color in his works. Every time you read the poems of the poet, you want to read them as if you were standing on a clear spring flowing from the peaks of Altai. Let's look at the poem "Sert" written by the poet:

I'm not afraid,
I'm not tired
Strength was fighting hard
every day.
I will not give up if I do not exercise,
What is needed is grief and sorrow.
This is the kingdom that draws from life,
Burning my soul when I arrived
I am on fire.

The song, written in the form of a promise, given to a man in difficult times, becomes more and more difficult.

" Segiz ayak" is one of the great works of the great poet, born in the middle of his literary career, " said Auezov [2]. The poet imitates Abai's eight-legged dream and writes a poem based on five verses:

July and August,
The team is real,
A deciduous forest leaf.
Crops, cattle ... -
All right,
He is a carefree farmer.
I miss the sun,
Mature summer reeds.

The pattern Segiz ayak is so well mastered that you will not find fault with the expression of thought, rhythm and harmony of the joints.

The epic genre is a large-scale field in Askar's work. Poems "Arkalyk batyr", "El korgany - Abylai", "Gylymsyz - gymyr tul" are works of art by the poet. The attractiveness of any eventful work is directly influenced by the author's assessment and artistic skill. The epic "El Korgany - Abylai" is one of the greatest works of the poet. The story begins as follows:

Connected to life for centuries,
For years to come.
If you talk and think about each epoch
You shake your destiny at once.

The poet is a person who studied the history, culture and national philosophy of our nation with enthusiasm. That is why Ablai, who became the hero of his time, knows the period of his life, his heroism and his work to protect the interests of the nation. Askar is a playwright who was able to unite the complex connection between Kazakh folklore and drama. He wrote the plays "Arkalyk Batyr", "Talap", "Kalyn Mal", "Kultyndyk Kutylygandar" and laid the foundation of Kazakh drama in the region.

In the past, as there was no productive tradition in national soil, our first playwrights studied the nature of the genre, the logic of form in the form of European literature and followed them. This fact was noted by Mukhtar Auezov in his famous article about the theater in 1926, and when it comes to choosing a theme, choosing a plot, creating images, we see that it was a common tradition, especially in drama. One of the reasons for such brotherhood was the abundance of elements close to the theater in Kazakh life, in the literature related to drama [3].

When academician R. Nurgaliyev spoke about the work of Zhumat Shanin, he said: The tragedy "Arkalyk Batyr" can not be approached only in terms of the analysis of typical dramatic works - the assessment of the image, the expression of ideas, the separation of conflict, the definition of plot features. After all, this work is one of the first examples of complex plays in our national literature. Therefore, analyzing the main components, it is necessary to create a dialogue, the types of author's remarks, scenes, the relationship between the curtains, the colors of the language - all these issues. In the same way, I think that the analysis of our hero's play "Arkalyk Batyr" requires a lot of work.

Summarizing the opinions , we learned that it is impossible to fully reveal the nature of Askar's works in the volume of one article. We believe that our goal is achieved if a short article stimulates the reader's interest in the works of the poet .

Literature:

1. A. Tatanaiuly. The stronghold of the country is Ablai. Almaty, 2008. p.23.

2. M. Auezov. Abay Kunanbayev. Almaty, 1967, 136 page.

3. P. Nurgaliyev. Zhumat Shanin, Arkalyk batyr. Almaty, 1988, 26 page.

МРНТИ: 16.21.39

Gumarova Sh.B [1], *Baymuratova I. A.* [2], *Жубанова К.Х.* [3]
[1 2 3]*Senior teachers,* [1 2 3]*Al-Farabi Kazakh National University*
Almaty, Kazakhstan
e-mail: k.zhubanova15@gmail.com, sholpan5619@mail.ru,

STRATEGIES FOR WRITING ACADEMIC ARTICLES

Abstract

The present paper considers the importance of the article format in writing academic articles. It serves a purpose of situating the writer and orienting the reader.
Much has been written about strategies for writing effective academic articles, but much less has been written about how a focus on the structures of the paper. The suggestions proposed in the article can help the reader and the editor evaluate ideas and produce more readable articles.
And the article focuses writer's attention to the important issues such as identifying the purpose of the article, being aware of what potential readers already know about the topic before beginning the writing process. So answering these questions can help the author generate ideas for the article.

Keywords: strategy, reader, academic articles, writing process, important questions, article ideas, importance, purpose, evaluate, writing process.

Гумарова Ш.Б., [1] *Баймуратова И. А.* [2] *Жубанова К.Х.* [3]
[1 2 3]*Каз.НУ им. Аль-Фараби,*
[1 2 3]*старшие преподаватели, г. Алматы, Казахстан.*
e-mail: sholpan5619@mail.ru, k.zhubanova15@gmail.com,

СТРАТЕГИИ НАПИСАНИЯ АКАДЕМИЧЕСКИХ СТАТЕЙ

Аннотация

В данной статье рассматривается значение формата статьи, целью которого является оказание помощи тем, кто занимается этой проблемой.
Следует отметить, что о стратегии написания статьи сказано достаточно. Однако гораздо меньше внимания уделено вопросам, связанным непосредственно со структурой текста.
В работе, в частности даются конкретные рекомендации лицам, заинтересованным в исследуемой проблеме и её решении.

Ключевые слова: стратегия, читатель, академические статьи, процесс написания, важные вопросы, идеи статьи, важность, цель, оценивать.

Гумарова Ш.Б.[1] Баймуратова И. А.[2] Жубанова К.Х.[3]
[1 2 3]Әл-Фараби Қазақ ұлттық университетінің аға оқытушылары,
Алматы, Қазақстан,
e-mail: sholpan5619@mail.ru, k.zhubanova15@gmail.com,

АКАДЕМИЯЛЫҚ МАҚАЛА ЖАЗУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ

Аңдатпа

Мақалада жазушының жағдайын анықтауға және оқырманға бағыт-бағдар беруге бағытталған мақала маңыздылығы қарастырылады. Тиімді академиялық мақалалар жазу стратегиялары туралы жазылған көп еңбектер бар. Ғылыми жұмыс құрылымына назар аудару оқырман мен редакторға идеяларды бағалауға және көп сұраныспен оқылатын мақалалар жазуға қалай көмектесе алатындығы туралы жазылған еңбектер әлде қайда аз.
Осыған байланысты мақалада жазу процесін бастамас бұрын бірнеше маңызды мәселелерді, яғни мақаланың мақсаты, әлеуетті оқырмандар тақырып туралы не білетіні жөнінде хабарлар болуы және не нәрсеге мен беруі, авторға мақаланың идеяларын дұрыс құруға көмектесетін тәсілдер ұсынылады.

Кілт сөздер: стратегия, оқырман, академиялық, мақалалар, жазу процесі, маңызды мәселелер, мақаланың идеялары, маңыздылығы, мақсаты, бағалау, мақала идеясы.

Strategies for writing academic articles

Introduction

The present paper emphasizes the importance of the article format which serves a purpose of situating the writer and orienting the reader. Much has been written about strategies for writing effective academic article. Much less has been written about how a focus on the structure of the paper can help the reader and the editor evaluate ideas and produce more readable article. Before beginning the writing process the author needs to ask a series of questions, such as: what is the purpose of the article? What do potential readers already know about the topic? Answering these questions can help the author generate ideas for the article.

After sufficient brainstorming one might consider writing an introduction which serves the writer as much as the reader by helping both stays on track. According to T. Miller and D. Parker [1] the introduction is extremely important as it is the part of the article where the writer has to express concrete terms that the intended audience really is. In homogeneous cultures one can expect the reader to share the same assumptions as the writer is able to fill in the unstated influences and assumption. We know that writing process inform all the decisions regarding the structure of the article.

Discussion. Here we want to show that a standard structure can also guide the writing process. Hinds J [2, pp. 141-142.] Calls this environment “reader response”, i.e. if a text is unclear, it is the reader’s fault, not the writer’s. One of the first things a writer must do is to achieve credibility vis -a – vis the reader, usually by indicating that he or she is in a position of authority to write on the subject. An effective way of doing so is to summarize for the reader important developments on the topic by including a brief survey of the literature. The survey of the literature not only establishes the writer’s credentials but provides the reader with necessary background of important research to interpret the new ideas in the article. Reviewing the literature making generalizing or emphasizing the importance of the idea will highlight the knowledge and interest of the writer and help ensure that the reader will be bought up to speed in terms of current developments in the field.

Swales J [3] calls this “theoretical move” establishing a territory. The author also wishes to signal early what problem he or she intends to solve. Showing that previous article have not solved a specific problem provides an opportunity for the author to fill a gap and justifies adding yet another

article to the wealth of publications on EFL methodology. Swales J [3] calls this move “establishing a niche”. Finally, the writer may wish to outline how he or she is going to solve this problem. At this stage the writer announces in advance the technique he/she is going to describe or the manner in which theory can be applied, in Swales’ words “occupying the niche”.

These stages in the introduction can be summarized follows:

Move 1 Establishing a territory
Step 1 Claiming centrality
Step 2 Making topic generalizations
Step 3 Reviewing item of previous research
Move 2 Establishing a niche
Indicating a gap
Move 3 Occupying the niche

Outlining the purpose of a paper

There is a progression from general to specific as one goes from Move 1 to 3. In other words, Move 1 makes generalizations. Move 2 describes a more specific problem and Move 3 suggests a unique solution. Despite the fact that this model was designed for academic paper, we see that an adapted form can be found useful.

Swales’ move/step structures correspond well with Hovey’s [4] problem solution text type which has the following stages: situation, problem, solution and evaluation.

The situation section indicates to the reader that the author is going to deal with important and generalized issues. The problem section also relates to the teacher/reader who will mostly have shared the situation described by the writer as a problem.

The introduction forecasts the solution, which will be a propose with a positive evaluation which invited the reader to read on for specifics ones again.

The following shows how one can combine Swales’ and Hovey’s approaches:

Situation establishing a territory
Claiming centrality
Making topic generalizations
Reviewing item of previous research

Problem Indicating a gap
Occupying the niche
Outlining the purpose of a paper

Evaluation (Negative evaluation creates a whole new situation problem)

To make the ideas more concrete, let's look at Holden’s article. Holden begins the paper by saying what an important problem he is going to concentrate his attention to (See the text!)

Sentence 1 state that it is "one of the difficult aspects of learning ...", while sentence 2 states that context is "one of the crucial factors".

By claiming centrality the author tells the reader he is going to treat important subjects which merit the reader's attention. In sentence 3 the author indicates that he will be treating a problem related to this important issue, which many students face not only in Japan, but everywhere. The niche is provided in sentence [5].

The solution to the challenge mentioned in the first two sentences is evaluated negatively. This problem is signaled with the words unfortunately, however and required accompanying the need to master long lists of decentralized words most teachers suppose desirable.

The results of the problem are indicated in sentence 4. Sentence 5 is more positive, previewing that an attempt at a solution will be made. The subject changes from students to teachers who are in a position to act on the problem.

Finally, in sentence 6 and 7 the specific solution is proposed which occupies the niche.

The solution is positively evaluated with the words interesting and useful which indicate to the reader that the problem portion of the passage is over and the solution has begun. A negative evaluation would indicate that the solution was not successful which raises a new problem.

For example, if the writer had written "The following is a list activity that students have often tried. However each has certain limitations and disadvantages us would get to know we were still in the problem section of the paper.

In short, a combination of the Swales move\ step and the Hovey's problem solution approach seems to produce effective introductions and actually is the most common organization strategy for writing an article.

A good introduction helps the reader to find the content for giving an indication of the article's structure. Introductions are like maps which help the driver start out in the right direction.

The better the map, the less the readers will get lost when speeding through the text.

The problem section is the part of the article where the writer shows that he/she shares reader's concerns. It describes a local situation in detail to provide a context for the solution. Mention should be made that the paragraphs and even the sentences serve organization of the text.

The problem section of S. Niederhouser's [6, pp. 461-465] article provides a good example. The headline sources of low motivation in the Korean context say that the following section will focus on the problems and implies that a later section will focus on the solutions.

Since topic sentences serve the larger whole, the reader is led to expect topic sentences including cause-and-effect words related to source as well as references to low motivation.

1. Situation: Establishing a territory	1) One of the aspects of learning a foreign language is the retention of vocabulary.
1-2. claiming centrality	
1-2 making generalizations	2) The role of the context has been identified as one of the crucial factors in vocabulary acquisition.
3. Problem: Indicating a gap	3) Unfortunately, in Japan as much as of Asia, students are often expected to master long lists of contextualized words to pass a standard examination.
4-5. details of problem	4) This leads students to translate and memorize the lexis to which they are exposed. 5) Teachers are faced with the task of providing a means of which students can go beyond the limitation of short term memory and begin to make the lexis their own through the development of learning strategies and active use.
6. Solution/Evaluation: occupying the niche	6) The following is a list of activities that students find useful when building vocabulary
7. detail of solution	7) Most of the activities are based on the use of word cards.

In fact, the first sentence of every paragraph of the problem section of the Niederhouser's paper including a word which refers to the cause of the problem.

Let's analyze the first paragraph to see how it supports the headline. The cause-and-effect and reason words are in italics, while problem words are underlined:

1) One *cause* of low motivation among Korean students the relative lack of difficulty they face in fulfilling their college graduation requirements.

2) Grading in generous and often based on factors unrelated to academic achievement. 3) Another cause is the inability of students to choose their majors on the basis of personal aspect interests rather than entrance examination scores. 4) Although Korean universities now are talking about giving students greater freedom in choosing their major, only one institution has adopted the idea. 5) A third influence on motivation is gender. 6) Large number of Korean women not highly motivated due to the scarcity of well paying career opportunities for female graduates and to parental pressure to marry upon graduation.

This paragraph full of implied words of causation such as cause or on the basis of which relate to the cause word sources in the heading. The perspective is negative throughout. In fact, the actual or implied words of negation such as unrelated or scarcity help the reader recognize that problem is being described.

An interesting aspects of this paragraph is that the cause words, that related to the heading, dominate subsequent sentence which give more information about specific causes.

Sentences which elaborate other sentences are ordered and the head of the noun phrase is underlined.

1. One cause of low motivation among Korean students
2. Grading
3. Another cause 4a. Although Korean universities now b. only one institution
5. A third influence on motivation 6a. Large number of Korean women traditionally b. but many

In the paragraph above, the three sentences with a cause word or a synonym, such as influence as a subject are modified by the three sentences without. For example sentence 2 provides supporting detail for sentence 1 as does sentence 4 for sentence 3 and so on.

To make sure that the reader has not missed the connection, Ms. Niederhouser begins sentence 1, 3 and 5 with one another and a Third. The heading orients the reader towards sources problems, while the paragraph explicitly relate back to the heading. The author has provided the reader with signal words to show the relationship of the sentences to the overall organization and placed the cause words in the first position in the sentence to provide a launching point for the new information which follow.

Thus we can see that author helps orient the reader to the problem with the heading, the placement of problem and cause words in the beginning of the clauses and the words negation.

Solution

At some point of this type of the article one expects a switch from problem to solution which can come after a few sentences as in W.Holden article or after a several sentences paragraphs as in the case of the Niederhouser article. This switch is signaled many ways. In Niederhouser article, for example, the heading of the solution section is parallel to that of the problem section. In the heading "Strategies for raising student motivation" word motivation is shared with the problem heading, but the word low is replaced by *rising* and *sources* are replaced by strategies.

Sources of low motivation in the Korean context

Strategies for raising student motivation

As was the case with the problem we would expect the paragraphs and

The following the first paragraph of the solution section of the same article:

In spite of the array of factor that tend to reduce language learning motivation, teacher working in Korea can use a number of strategies to increase their students' self-confidence and interest in English. Before choosing any specific course of action, however teaching should take care the time to get to know their students individually at the start of each term. This is especially for native-speaking newcomers to Korea who may be surprised to learn that the bored-looking student in a beginning conversation class actually grew up in an English speaking country.

The first phrase beginning with "In spite of" includes a cause word "factor" and a problem word reduce (motivation) as a bridge to the earlier section, while the rest of the sentence includes positive words such as increase, self-confidence and interest. None of the sentences in this section focus on

the problems, whereas many mention solutions. The actors in the solution sector are teacher mentioned three times. Where students are mentioned in the solution section, they are mostly affected by the teacher.

In short, the change orientation from problem to solution is indicated not only by the heading, but by the beginning of sentences, which substitute passive students for active problem-solving teachers as well as by a switch from synonyms of problem words of negation to synonyms of solution or to the agents of a change (teachers).

At all the stages of the text readers are oriented to how a particular section fits into the whole.

Conclusion

According to Berkenkotter and Huckin [7], the conclusion can be regarded as a mirror image of the introduction. Whereas the introduction starts from general and moves to specific, the conclusion starts with the specific technique described in the article and moves to the general. Let's return to W. Holden's article to show how he has treated this issue in his conclusion:

1) While these activities are neither new nor the final solution to the problems of vocabulary acquisition and retention. They are interesting and easy to use and encourage students to take more active personal approach to vocabulary development. 2) They have the added advantages of being self-paced and regulated, and of and encouraging students to learn cooperatively.

Sentence 1 state that a solution has been described and evaluates the technique positively (interesting, easy to use and encourage)

In the final sentence the author moves beyond the specific technique to describe additional advantages affecting general areas such as encouraging students to learn cooperatively. In the conclusion the author can use the specific example described in detail in the article as a launching point for further study or to remind readers that he/she is treating a general problem or has found a solution to additional problems.

Questions for writers and readers

1. Defining the audience.
1. Who are my readers?
2. What do they already know and what? Do I need to tell them about the topic?
3. Why would the reader want to read this article?
   What problems would the article define and solve?
4. How would the reader be able to use the article?
5. What are the reader's preconceptions, attitudes and expectations regarding the topic?
6. What possible attitudes and objections might cause the reader to dismiss my ideas?

II. Defining the audience.

1. Why do I want to prewrite this article?
2. What special knowledge, experience and perspectives do I bring to the topic?
3. How does my article relate to other publications on the topic?

III. Evaluating the structure

1. Does the overall organization of the article reflect my goals?
2. Have I stated the purpose clearly in the introduction?
3. Has my introduction effectively defined the intended reader and the author?
4. Does the body of the article fulfill the promises made in the introduction?
5. Do the heading support the organization and do the paragraph support headings?
6. Do important ideas receive more support than unimportant ones? Has irrelevant material been removed?
7. How have I helped the reader reconstruct the overall design of the article?
8. Does the conclusion summarize important points of the article? Does it relate to other important points?
9. How the relationship between ideas signaled within paragraphs?

Questions for Reader

IV. Peer response

1. Does the author provide necessary background knowledge as a basis for paper?
2. Is the problem clearly defined?
3. Does the solution address items brought up in the problem?
4. Did the writer bring new perspectives to the topic?
5. Is the language, terminology and tone of the article consistent with the intended reader?
6. Were portions of the article unclear?
7. Did the article sustain the reader's interest?
8. What additional suggestions would you propose?

Sections I and II on the pre-writing and writing process, while Sections III and IV focus on the revising process. The writer may also wish to revise by considering the questions for the reader, while the reader in two may wish to see if the author effectively answered the questions for the writer.

Conclusion. The present article has emphasized the importance of the article format, which serves a purpose of situating the writer and orienting the reader. Articles which include signposts such as headings and good initial directions in the introduction will keep the reader on track as he/she attempts to understand the idea and the connection between different parts of the text. Good directions will in turn help the writer stick to the controlling idea.

Whether the article follows the problem solution structure as exemplified in this article or some other strategy, the order of information in the sentences will most probably vary with different sections. The format conventions and placement of ideas in a text help the reader identify what is important and what is new and help relate parts of the text to the whole.

References

Berkenkotter, C and T. N.Huckin. 1995. Genre Knowledge in disciplinary communication-cognition /culture/ power. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Hinds, J. 1987. Reader versus writer responsibility: A new typology . In Writing across Languages: Analysis of second language text. Reading, MA: Adison Wesley, 141-142.

Hoey M, 1981. On the surface of discourse. Discourse monographs #6. Birmingham, England: University of Birmingham

Holden, W. 1996. Warm-ups, work-outs and wind-downs: Vocabulary practice. English Teaching Forum. 34, 3-4, p77.

Miller T., Parker D., 1990. The Expert Editor. Alexandria, VA: Editorial Experts, Inc.

Swales, J.1981. Aspects of article introductions. Aston ESp Research Report №1, Language Studies Unit, University of Aston, Birmingham, UK

Swales, J. 1990. Genre Analysis. Cambridge: Cambridge University Press

Niederhouser, S., 1993. The Structuring of information in English written text: Language Sciences, 14, 461-465.

МРНТИ 14.35.09

Кәріпбаева Г.Ә.,[1] Зайсанбаев Т.К.[2],
[1]аға оқытушысы
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
[2]ф.ғ.к. доцент
С.Ж. Асфендияров атындағы ҚазҰМУ

ДЫБЫСТЫҚ ЖҮЙЕ – ЕМЛЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Мақалада қазақ жазуын латын әліпбиіне көшіруде ескерілетін ең басты мәселелер сөз болады. Авторлар ол үшін алдымен қазақ тілінің дыбыстық жүйесі туралы пікірлердің ең дұрысын басшылыққа алу керек деп есептейді. Мақалада қазақ тіліндегі дауысты, дауыссыз дыбыстардың санын нақты анықтау және тоталитарлық жүйе кезінде қазақ әліпбиіне күштеп ендірілген, қазақ тілінің дыбыстық жүйесіне мүлде келмейтін әріп дыбыстардан арылу арқылы бұл қиындықтарды шешуге болатыны нақты көрсетілген. Мақала авторлары қазақ тілінің төл дыбыстарынан тұратын әліпби ғана қазақ сөзінің дыбысталуын нақты бере алады және халықаралық терминдерді қазақ тіліне бейімдеуге зор ықпалын тигізеді, сөйтіп термин жасаудағы қиындықтар жойылады деген қорытынды жасайды.

Кілтсөздер: латын әліпбиі, дауысты дыбыстар, дауыссыз дыбыстар, әріп, дыбыс.

Карипбаева Г.А.[1], Зайсанбаев Т.К.[2]
[1]КазНУ им.аль Фараби, старший преподаватель
[2]КазНМУ им. Асфеендиярова,к.ф.н.,доцент

АУДИОСИСТЕМА - НАУЧНАЯ ОСНОВА ПРАВОПИСАНИИ

Аннотация

В статье пойдёт речь об особенностях перевода казахского алфавита на латиницу. Авторы считают. что прежде всего нужно обратить внимание звуковую систему казахского языка. В статье говорится о необходимости точного определения числа гласных и согласных звуков в казахском языке, а также о необходимости избавления от звуков неподходящих под звуковую систему языка, силой внедренных в язык во времена тоталитарного режима для решения многих проблем. Авторы пришли к заключению, что только алфавит состоящий из исконно казахских звуков может передать звучание казахского языка, что будет способствовать адаптации международных терминов в казахском языке и облегчит процесс работы с терминами в целом.

Ключевые слова: латинский алфавит, гласные звуки, согласные звуки, буква, звук.

Karipbayeva G.A.[1], Zaisanbayev T.K.[2]
[1]Al Farabi KazNU, senior teacher
[2]Asfendiyarov KazNMU, associate professor, docent

SOUND SYSTEM - THE SCIENTIFIC BASIS OF SPELLING FORMATION

Abstract

The article tells about peculiarities of the Kazakh alphabet transmission into Latin one. The authors think that first of all it’s necessary to pay attention to the sound system of the Kazakh language. As well the article touches upon the necessity of certain determination of the number of vowels and consonants in the Kazakh language and about the necessity to get rid of the sounds

forcibly introduced to the language at the time of totalitarian regime and unsuitable to the sound system of the language. The authors concluded that only the alphabet consisting of native Kazakh sounds is able to transfer the harmonies of the language which will promote adaptation of international terms into the Kazakh language and will simplify the working process with terms as a whole.

Key words: Latin alphabet, vowels, consonants, a letter, sound.

Қазақ жазуын латын әліпбиіне ауыстыру мерзімі жақындап қалса да, латын жазуына негізделген әліпби мәселесі шешілмей жатыр. Оның себептері көп. Солардың ішіндегі ең бастысы – әліпбидің ғылыми негізінің болмауы. Ал ғылымми негізсіз жасалған әліпбидің болашағы бар деп айта қою қиын. Қазақ тілінде қанша дауысты және дауыссыз дыбыс бар екендігін, дыбыстардың сөз құраудағы қолданылу ерекшелігін, яғни дыбыстардың тіркесім заңын нақты анықтау – ғылыми негіз дегеніміз міне осы. Осы тұжырым жаңа әліпбиді жасауда басшылыққа алынып жүр ме деген сұраққа жауап беру үшін, алдымен қазақ тілінде неше дауысты дыбыс бар дегенге тоқталайық.

Тіл білімінде дыбыстарды дауыстылар және дауыссыздар деп жіктеу қалыптасып қойғанымен, оларды жіктеуге негіз болатын басты белгілерді анықтау толық шешімін тапты деп айтуға әлі де ертерек тәрізді. Әдетте, барлық тілдерде дауысты, дауыссыз дыбыс деп жіктеуде олардың буын құрай алуын басшылыққа алады. Дауысты дыбыстар буын құрауға негіз болатын болса, дауыссыздар дауыстылардың жетегіндегі көмекші элементтер ретінде қызмет атқарады. «Акустикалық тұрғыдан қарағанда, дауыстылар мен дауыссыздарды бір-бірінен ажырату музыкальды үн (тон) мен салдырға негізделеді. Дауыстыларда үн басым да, дауыссыздарда салдыр басым. Бұл ретте мына жағдайды да ескеру қажет: салдырдың элементтері дауыстыларда мүлде жоқ деуге болмайды; ал кейбір дауыссыздарда, атап айтқанда, ұяңдарда музыкальды үн «тон) болады» [1, 315]. Дауысты және дауыссыз дыбыстарға осылайша анықтама бере отырып, профессор К.Аханов дауыстыларды айту барысында ауаның кедергіге ұшырамай, тосқауылсыз еркін шығуын, дыбыстау мүшелеріне күш түспейтінін, фонациялық ауаның баяу (лепсіз) шығатынын да дауысты дыбыстардың жасалуындағы басты артикуляциялық ерекшелікке жатқызады [1, 315]. Мұндай теориялық тқжырымдарды басшылыққа алмаса да, дыбыстардың жасалу ерекшелігін көкірек көзімен түйсінген ұлы ғалым А.Байтұрсынұлы қазақ тіліндегі дауысты дыбыстарды нақты анықтады. Ол қазақ тілінде 9 дауысты дыбыс бар есептейді де, **а, о, ұ, ы** және **е** дыбыстарын ғана арнайы таңбалайды. Ал **ә, ө, ү, і** дыбыстарын таңбалау үшін арнайы белгі – дәйекшіні ұсынады [2, 271].

Қазақ тілі дыбыстарына артикуляциялық сипаттама беру І.Кеңесбаевтан басталады деп айтуға болады. Мектептер мен жоғары оқу орындарында қазақ тілі фонетикасын оқытуда әлі күнге дейін академик І.Кеңесбаевтың ғылыми еңбектері басшылыққа алынып келеді. Ол қазақ тілінде тоғыз жалаң дауысты (монофтонг) (*а, е, ы, і, ә, о, ү, ұ*), екі қосынды дауысты (дифтонгоид) бар (*и, у*) деп есептейді [8, 223]. Оның: «Кейбір индо-европа тілдерінде дифтонг фонемаларды ешбір бөлуге болмайды; оларда сөздің барлық позициясында дифтонг бір кесек буынның құрамында болуға тиісті болса, қазақ тілінде дифтонг қақ жарылып, бірі алғашқы буынға кетіп, екіншісі кейінгі буынға жылысып та кетеді: **у, и**» [8, 240],– деген пікірі қазақ тілі оқулықтарындағы «**у** дыбысы дауысты дыбыстан кейін дауыссыз, дауыссыз дыбыстан кейін дауысты болады» деген жаңсақ анықтамаға негіз болған сияқты.

І.Кеңесбаев орыс тіліндегі **и** мен **у** дауыстыларын қосып қазақ тіліндегі дауыстылар санын 11 дауыстыға жеткізді. Кейінірек І.Кеңесбаев, А.Ысхахов, К.Аханов «Қазақ тілі грамматикасы» деген еңбектерінде орыс тіліндегі **э** дыбысын қосып, қазақ тіліндегі дауысты дыбыстар санын он екіге ұлғайтты [4, 12]. Осыдан бастап мектептептерге, орта және жоғары оқу орындарына жазылған оқулықтар мен, оқу құралдарында қазақ тілінде 12 дауысты

дыбыс бар деп жазылатын болды. [5, 23; 6, 53; 7, 37; 7, 17; 8, 8 т.б.]. Ал профессор Мырзабектен Сапархан қазақ тілінің байырғы төл сөздерінің құрамында 9 дауысты дыбыс бар, ал **у** мен **и** орыс тілінен енген сөздердің құрамында ғана дауысты болады деп есептейді [9, 12-20]. Әрине Мырзабектен Сапархан орыс тіліндегі **у** мен **и** дауыстылары қазақ тіліне сіңбегенін жақсы білген, бірақ сол кездегі саясат солай жазуға мәжбүрлеген. Еліміз тәуелсіздік алып, ұлт мәселесін батыл айтуға мүмкіндік туған кезде жазған «Қазақ тілінің айтылым сөздігі» деген еңбегінде былай деп жазады: «Соңғы мың жылда, Ақымет опат болғанға дейін, сырттан бір дыбыс енді дегенді білмейміз. (Орыс тілінде де соңғы 200 жылда жаңа дыбыс енгенін оқи алмадық). Олай болса, тілдің дыбыстық құрамы ғаламат тұрақтылығымен ерекшеленеді. Сол үшін де ол – тілдің жаны, өзі. Тіл мәңгі болса, ол да мәңгі. Оның қатары бұзылса, тіл де бұзылады» [10, 8].

Осы **и** мен **у** дыбысы қазақ тілі білімі үшін шешілмейтін дауға айналды. Мектеп оқулықтарында бұл екі әріпті «дауысты дыбыстан кейін келсе, – дауыссыз, дауыссыз дыбыстан кейін келсе, – дауысты» болады деген сияқты ақылға қонбайтын ережелермен оқытады. Осының әсерінен мектеп оқушылары *қиын, киім, суыр, суық, буын* сияқты сөздерді буынға бөлуде қиындыққа тап болады. Себебі *қи-ын, ки-ім, су-ыр, су-ық, бу-ын* деп бөлейін десе, екінші буын дауысты дыбыстан басталып кетеді, ал *қ-иын, к-иім, с-уыр, с-уық, б-уын* деп бөлейін десе, бір ғана дауыссыз дыбыс буын құрай алмайды. Бұның бәріне «... түбір сөзде де, туынды сөзде де жіңішке естілетін жалаң **и** дыбысының және қосарлы **ый, ій** дыбыстарының таңбасы ретінде **и** әрпі қолданылады» [11, 7] және **у** әрпі «... түбір сөзде де туынды сөзде де бірде жуан, бірде жіңішке естілетін дауысты **у** дыбысының, сондай-ақ дауысты дыбыстан бұрын және кейін келетін үнді **у** дыбысының таңбасы ретінде қолданылады» [11, 8],– деген ережеміз кінәлі. Тіл заңдылығы ескерілмегендіктен, осы орфографиялық сөздікте **у** мен **и** әріптері қолданылатын сөздерге 8 ереже жасалып, бір ескерту берілген екен [11, 7-8]. Мұның бәрін бұл әріптерді дыбысталуын заңдылығына сәйкес **ұу, үу, ый, ій** түрінде яғни *тұу* (жалау), *түу* (одағай), *кій, қый, сұуық, сұуыр, келүу, барұу, оқыймын, кейійді (ренжійді*) сияқты таратып жазу арқылы жөнге келтіруге болар еді. Жазудағы үнемділік, орыс тілінен енген сөздерді орыс тіліндегідей етіп жазамыз деген сияқты жөнсіз ережелер сауатты жазуға үлкен қиындық келтіруде.

Қазақ тілінің фонетикасы туралы жазылған оқулықтар мен оқу құралдарында дауыссыз дыбыстар саны туралы да бірізді пікір жоқ. Қай тілде болмасын дауыссыздардың санының дауыстылардан әлдеқайда көп болуы және олардың жасалу жолының күрделілігі оларды жіктеуде біраз қиындықтар келтіреді. «Дауыссыздардың кейбіреулері дауыстың (үннің) қатысуымен жасалса, қайсыбіреулері дауыстың қатысуынсыз жасалады. Осыған орай, дауыссыздар екі топқа бөлінеді: оның бірі – *қатаң дауыссыздар*, екіншісі – *ұяң дауыссыздар*. Қатаң дауыссыздар деп дауыстың қатысуынсыз жасалған дауыссыздарды айтамыз да, ұяң дауыссыздар деп дауыстың қатысуымен жасалған дауыссыздарды айтамыз» [1, 316]. Профессор К.Аханов дауыссыздарға осындай анықтама берсе, профессор Мырзабектен Сапархан дауыссыздар салдырдан жасалады, тонның қатысуы да қатыспауы да мүмкін, дауыссыздарды айтқанда ауа кедергіге ұшырап қарқынды шығады, дыбыстау мүшелерінің кейбіреулері ғана қатысады, дауыссыздар буын құрай алмайды деп дауыссыздардың басты-басты ерекшеліктеріне осыларды жатқызады [9, 11-12]. Ал қазақ тілі дыбыстарын зерттеуге мүлде жаңа қырынан келіп жүрген профессор Ә.Жүнісбек дауыссыз дыбыстарды дыбыс шымылдығының қатысуына байланысты жіктейді, яғни дауыс шымылдығы тербеліссіз, жартылай тербелімді және мол тербелімді қалыпта болады. Осыған байланысты жасалым (артикуляция) тұрғысынан *тербеліссіз* (қатаң), *тербеліңкі* (ұяң) және *тербелімді* (үнді) деп атаған жөн деп есептейді [12, 75]. Қазақ тіліндегі дауыссыз дыбыстардың жасалуы туралы негізінен осындай көзқарастар бар деуге болады.

Ал енді дауыссыздар саны туралы пікірлерге келетін болсақ. А.Байтұрсынұлы қазақ тілінде 17 дауыссыз дыбыс (б, п, т, ж, ш, д, р, з, с, ғ, қ, к, г, ң, л, м, н), екі жарты дауыссыз

(шолақ **у**, шолақ **й**) бар десе [2, 270], Қ.Жұбановтың пікірінше 19 дауыссыз бар (б, ш, ж, д, г, ғ, й, к, л, м, н, ң, қ, р, п, с, т, у, з) [6, 170]. Яғни, ол А.Байтұрсынұлы жарты дауыссызға жатқызған **у** мен **и**-ді дауыссыз дыбыстарға жатқызады. Оларды **ұу/үу** мен **ый/ій** деп қосынды дауысты деп таниды [13, 170-171].

Әлі күнге дейін дау туғызып келе жатқан **и** мен **у** дыбыстарына нақты анықтама беру үшін қазақ тілі фонетикасын эксперименттік әдіспен зерттеген Ә.Жүнісбектің пікірін бергенді жөн көріп отырмыз, себебі бұл – арнайы аппараттардың көмегімен нақты анықталған, ғылыми тұжырым. Ә.Жүнісбек **й** дыбысы туралы: «**Й** дауыссыз дыбысы тіл түбі мен тілшік арқылы жасалады. Жасалу орнына қарай *тілшік* дауыссыз дыбыс болып табылады. **Й** дауыссыз дыбысы тіл ортасы мен таңдайдың жуысуы арқылы жасалады. Жасалу тәсіліне қарай *жуысыңқы* дауыссыз дыбыс болып табылады. **Й** дауыссыз дыбысын айтқанда дауыс желбезегі мол тербеледі, яғни мол қатысады. Дауыс қатысына қарай *үнді* (тербелімді) дауыссыз дыбыс болып табылады»,– десе, **у** дыбысы туралы: «**У** (**w**) дауыссыз дыбысы қос ерін арқылы жасалады. Жасалу орнына қарай *ерін-ерінді* дауыссыз дыбыс болып табылады. **У** дауыссыз дыбысы қос (астыңғы және үстіңгі) еріннің жуысуы арқылы жасалады. Жасалу тәсіліне қарай *жуысыңқы* дауыссыз дыбыс болып табылады. **У** дауыссыз дыбысын айтқанда дауыс желбезегі мол тербеледі, яғни мол қатысады. Дауыс қатысына қарай *үнді* (тербелімді) дауыссыз дыбыс болып табылады» ,– деп көрсетеді [12, 90].

Бұдан шығатын қорытынды **и** мен **у** дыбысы жартылай дауысты да емес, қосындай дауыссыз да емес, кәдімгі үнді дауыссыз. Тіл мамандарының көпшілігі қазақ тіліндегі дауыссыз дыбыстардың дыбысталу ерекшелігін ескермейтін сияқты. Қазақ тілінде дауыссыз дыбыстысты дыбыспен тіркестірмей дыбыстау мүмкін емес. Мысалы, **т, п, м, н** дыбыстарын айту үшін олардың қасына міндетті түрде дауысты **ы** дыбысын тіркеп айтамыз. Яғни, **ты, пы, мы, ны** деп дыбыстаймыз. Ал **р, й, у, л, ң** дыбыстарына келетін болса, бұларды дыбыстау үшін дауысты дыбысты олардың алдына қойып айтамыз. Яғни, **ыр, ыл, ій, ұу** болып дыбысталады. Бұл олардың жасалу ерекшеліктеріне байланысты. Профессор Ә.Жүнісьектің сөзімен айтсақ, бұлар *жуысыңқы, тербелімді* дауыссыздар. Бұл дауыссыздарды айтқанда, дауыс желбезегі мол тербеледі, ал дауыс желбезегі тербелуі үшін оның алдында дауысты дыбыс тұруы керек. Орфографиялық нормамыз бойынша жазылып жүрген *рас, лақ, ит, у* (яд) сөздері қазақ тілінің дыбысталу заңдылығына мүлде келмейді. Бұл сөздердің жазылуы *ырас, ылақ, ійт, ұу* болуы керек. Сонда ғана қазақ сөздерінің жазылуы айтылу нормасына барынша жақындайды, айтылу мен жазылу арасындағы алшақтық жойылады.

Орыс тілінен және орыс тілі арқылы енген сөздерді жазу үшін қажет деген желеумен қазақ тіліне күштеп ендірілген э, и, у, в, ф, ц, ч (ь (жіңішкелік белгісі, ъ (айырым белгісі), я, ю, щ әріптері)) дыбыстарын қоспағанда, тілімізде бар деп есептеліп жүрген **х, h** дыбыстары да қазақ тілінің табиғатына келмейді. 1924 жылы Орынборда өткен «Қазақ білімпаздарының тұңғыш сійезінде» жазу ережелері туралы баяндама жасаған Е.Омаръұлы **h, х** дыбыстарын әліпбиге кіргізуге қарсы болды. Бірен-саран жат сөздерде ғана кездесетін бұл дыбыстарды бұқара халық мүлде айтпайды, бұл дыбыстарды әліпбиге кіргізіп, бұқара халық жат дыбыстарды бұлжытпай айта алатын болып кетсе, халықтың тілі бұзылады деп өте дұрыс айтқан. Ол өз ойын: ««Ахау», «халалай», «ah», «үyh» сықылды бір-екі сөздер болғаны үшін әліпбиге «х» мен «h» ні кіргізу дыбыс жүйесі жағынан керек болғанымен, жеңілдік жағынан үлкен шатақ болады. Қазақта «ә», «мә» деген одағайлар да бар, «іңhi»– дейтін де одағай бар, аттың жүрісін бәсеңдету үшін айтылатын ықылық бар десек, әріптің саны 24 емес 240 болып кетуі мүмкін» [14, 23- 24],– деп қорытындылайды.

Сонымен, қазіргі қазақ тілінде неше дауыссыз дыбыс бар деген сұраққа жауап беру үшін тағы да профессор Ә.Жүнісбекке жүгінуге тура келеді. Ол қазақ тіліндегі дауыссыз дыбыстар қазақ тіліндегі 9 дауысты дыбыспен тіркес құрай алуын басшылыққа алады. Осы тұрғыдан келгенде **қ, ғ** дыбыстары тек жуан дауыстылармен, **к, г**, дыбыстары тек жіңішке

дауыстылармен тіркесетінін ескеріп, **қ-к** дыбыстарын бір ғана қатаң дауыссызға және **ғ-г** дыбыстарын бір ғана ұяң дауыссызға жатқызады. Сөйтіп ол қазақ тілінде 17 (**б, ғ-г, д, ж, й, қ-к, л, м, н, ң, п, р, с, т, ұ, у (w), ш**) дауыссыз дыбыс бар деп санайды [12]. Осылайша ол А.Байтұрсынұлы мен Қ.Жұбановтар көрсетіп кеткен 19 дауыссызды қазақ тілінің төл дауыссыздары деп негізге алады. Латын әліпбиіне көшкенде қазақ тіліндегі 9 дауысты мен 17 дауыссыздан басқасын әліпби құрамына кіргізбеу керек.

Қазақ тілінің дыбыстық құрамы және болашақ латын әліпбиі туралы ойымызды қорытындылайтын болсақ, «бір тілден екінші тілге сөз енгенімен еш уақытта дыбыстар енбейді» деген көзқарасты қолдаймыз. Басқа тілден енген сөздер өзі кірген тілдің дыбыстық заңдылығына бағынады да сол тілдің өз сөзі сияқты болып кетеді. Яғни, тілдің дыбыстық заңдылығы оны жат әсерлерден қорғайды. Ал «тілімізді байытады, тілімізді әуезді етеді» деген пікірлер орыс тіліне жалтақтаудан шығып отыр. Қазақ тілінің дыбыстық заңдылығына бағынып енген сөздер ғана тілімізді байыта алады. Әліпби жасауда тіл заңдылығы бірінші орында тұруы тиіс. Қазақ тілінің дыбыстық жүйесін дәл беретін, төл дыбыстардан құралған әліпби, ескертуі барынша аз емле қалыптастыру – латын әліпбиіне көшедегі басты мақсат осы болуы тиіс. Әрине жазу еш уақытта айтылуды дәл бере алмайды. Сөйлеу барысында дыбыстардың бірі-біріне әсер етуінен пайда болатын өзгерістердің барлығын дәл беру мүмкін емес, дегенмен айтылу мен жазылудың арасындағы айырмашылық барынша аз болуы тиіс. Бұл оқушыларды сауатты жазуға дағдыландыруға зор көмегін тигізеді.

Жат дыбыстардан арылған әліпби «халықаралық терминдер» деп аталып, орыс тілінің заңдылығымен жазылып жүрген терминдерді қазақ тіліне бейімдеуге мүмкіндік береді. Соның нәтижесінде оларға қосымша жалғауда қиындықтар тумайды және көптеген терминдерді қазақ тіліне аударудың да қажеттілігі болмай қалады. Яғни, болашақ әліпби қазақы ғылым тілінің қалыптасуына ұйытқы болады. Қазақ жазуы кезінде А.Байтұрсынұлы салған сара жолға түссе ғана, қазақ тілінің болашағы жарқын болмақ.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Аханов К. Тіл біліміне кіріспе. – Алматы: Мектеп, 1965 ж. – 592 б.
2. Байтұрсынұлы А. Бес томдық шығармалар жинағы. 3 т. – Алматы: «Алаш», 2005. – 352 б.
3. Кеңесбаев І., Мұсабаев Ғ. Қазіргі қазақ тілі (лексика, фонетика). – Алматы «Қазақтың мемлекеттік оқу-педагогика баспасы», 1962 ж, – 316 б.
4.. Кеңесбаев І., Ысқақов А. Аханов К. Қазақ тілі граммтикасы. – Алматы: «Мектеп», 1966. – 188 б.
5. Бейсенбаева Қ. Қазіргі қазақ тілінің фонетикасы. – Алматы Республикалық баспа кабинеті, 1995. – 70 б.
6. Исхаков. Ф.Г. Общая характеристика тюркского вокализма. Кітапта: Исследования по сравнительной грамматике тюркских языков. Москва: «Издательство Академии наук СССР», 1995. –342 стр.
7. Әбуханов Ғ. Қазақ тілі. –Алматы: «Мектеп», 1967. – 288 б.
13. Оралбаева Н. Қазақ графикасы мен орфографиясының негіздері. –Алматы, 1968. – 63 б.
8. Оралбаева Н. Мадина Ғ., Әбілқаев А. Қазақ тілі. – Алматы: «Мектеп», 1982. – 296 б.
9. Мырзабектен С. Қазіргі қазақ тілінің фонетикасы. – Алматы: Мектеп, 1996. – 84 б.
10. Мырзабектен С. Қазақ тілінің айтылым сөздігі. – Алматы: «Сөздік-Словарь», 2001 ж., – 320 б.
11.Қазақ тілінің орфографиялық сөздігі. . – Алматы, «Ғылым», – 1988 ж., – 400 б.
12. Жүнісбек Ә. Қазақ фонетикасы. – Алматы: Арыс, 2009. – 312 б.
13. Жубанов Х. Исследования по казахскому языку Алма-Ата, «Наука» – 1966 г., –362 стр.

14. Қазақ білімпаздарының тұңғыш съезі. – Алматы: «Атамұра», 2005. – 144 б.

МРНТИ 16.21.51

Aldasheva K.,[1] Nurym A.[2]
[1]Cand.Sc.Phylology of Al-Farabi Kazakh National University
[2]Master student of the 2nd course of Al-Farabi Kazakh National University
Al-Farabi Kazakh National University Almaty, Kazkhstan

SEMANTIC PECULIARITIES OF PHRASAL VERBS

Abstract

English phrasal verbs are one of the key and difficult parts in English learning. Since the traditional linguistics holds that English phrasal verb is an integral thing that cannot be analyzed, learners can only perform rote tasks of memorization which is time-consuming and inefficient. However, cognitive linguistics holds that the semantics of phrasal verbs and their constituents, verbs and particles, are both prescriptive and analytical. These dual attributes of phrasal verbs require researchers using the relevant theories of cognitive linguistics to analyze the semantics of phrasal verbs, so that learners can master phrasal verbs systematically and efficiently. The research deals with classifications of phrasal verbs into lexico-semantic groups and their further division into subgroups. It is concluded that the adverbial element should be brought more into the limelight as shaping the semantic pattern of the phrasal construction and its functioning in speech.

Keywords: Phrasal verbs; semantic; idiomatic; classification; compositional; non-compositional; semantic analysis; linguistic.

Алдашева К.,[1] Нурым А.[2]
[1]к.ф.н., PhD Казахского национального университета имени аль-Фараби
[2]Магистрант II курса Казахского национального университета имени аль-Фараби
Казахский национальный университет имени аль-Фараби,
г. Алматы, Казахстан

СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФРАЗОВЫХ ГЛАГОЛОВ

Аннотация

Английские фразовые глаголы являются одной из ключевых и трудных частей в изучении английского языка. Поскольку традиционная лингвистика считает, что английский фразовый глагол-это неотъемлемая вещь, которую нельзя анализировать, учащиеся могут выполнять только зубрежку, что отнимает много времени и неэффективно. Однако когнитивная лингвистика считает, что семантика фразовых глаголов и их составных частей, глаголов и частиц, является как предписывающей, так и аналитической. Эти двойные атрибуты фразовых глаголов требуют от исследователей, использующих соответствующие теории когнитивной лингвистики, анализа семантики фразовых глаголов, чтобы учащиеся могли систематически и эффективно овладевать фразовыми глаголами. В статье рассматриваются классификации фразовых глаголов на лексико-семантические группы и их дальнейшее деление на подгруппы. Делается вывод о том, что адвербиальный элемент должен быть в большей степени привлечен в центр внимания как формирующий семантический паттерн фразовой конструкции и ее функционирование в речи.

Ключевые слова: Фразовые глаголы; семантика; идиоматический; классификация; композиционный; некомпозиционный; семантический анализ; лингвистическа.

Алдашева Қ.,[1] Нұрым А.[2]
[1]әл -Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ф.ғ.к., докторы PhD
[2]әл -Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің II курс магистранты
әл -Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

ФРАЗАЛЫҚ ЕТІСТІКТЕРДІҢ СЕМАНТИКАЛЫҚ ЕРЕШЕЛІКТЕРІ

Аңдатпа

Ағылшын фразалық етістіктері ағылшын тілін үйренудің негізгі және қиын бөліктерінің бірі болып табылады. Дәстүрлі лингвистика ағылшын фразалық етістігін талдауға болмайтын маңызды нәрсе деп санайтындықтан, студенттер тек уақытты қажет ететін және тиімсіз болатын зубрежкамен айналыса алады. Алайда, когнитивті лингвистика фразалық етістіктердің және олардың құрамдас бөліктерінің, етістіктер мен бөлшектердің семантикасы рецептивті де, аналитикалық да деп санайды. Фразалық етістіктердің бұл қос атрибуттары студенттерге фразалық етістіктерді жүйелі және тиімді игере алатындай етіп, когнитивті лингвистиканың тиісті теорияларын, фразалық етістіктердің семантикасын талдауды қолданатын зерттеушілерден талап етеді.

Мақалада фразалық етістіктердің лексикалық-семантикалық топтарға жіктелуі және оларды одан әрі кіші топтарға бөлу қарастырылады. Адвербиалды элемент фразалық құрылымның семантикалық үлгісін және оның сөйлеудегі қызметін қалыптастырушы ретінде көбірек назар аудару керек деген қорытынды жасалады.

Кілт сөздер: Фразалық етістіктер ; семантика; идиома; жіктеу; композициялық; бейресми; семантикалық талдау; лингвистика.

Introduction. Studying English it is impossible to do without a certain number of phrasal verbs which are frequently used mostly in conversational speech. However, most students consider it quite difficult and avoid using them, which impoverishes their speech significantly. Nevertheless, phrasal verbs make an essential part of informal conversational English that is necessary to learn theoretically and practically in some degree. Studying phrasal verbs is important for grammatically correct speaking. The term “phrasal verbs” first used in print by Logan Pearsall Smith, in Words and Idioms (1925), in which he states that the Editor Henry Bradley suggested the term to him. Phrasal verbs were found in Middle English, common in Shakespeare, and often used to define verbs of Latin origin. The famous lexicographer of the eighteenth century, Samuel Johnson, was one of the first to consider these formations carefully

Dwight Bolinger, in The Phrasal Verb in English, answers the question of why there are so many of these formations in English. He states, "They are words. The everyday inventor is not required to reach for elements such as roots and affixes that have no reality for him. It takes only a rough familiarity with other uses of “head” and “off” to make them available for “head off”, virtually self-suggesting when the occasion for them comes up, which is not true of learned formations like intercept". [1 p.13]

The phrasal verb can be replaced by a “simple” verb. It characterizes a phrasal verb as semantic unity:

call up – telephone
come by – obtain
put off – postpone
put up with - tolerate.

But this criterion is not common for all phrasal verbs since the equivalent of many phrasal verbs is a word-combination:

break down - stop functioning

make up - apply cosmetics

take off - of a plane - leave the ground.

The next peculiarity is idiomatic. An idiom is a combination of two or more words, whose meaning does not coincide with the meaning of its components. Many phrasal verbs have meanings which are impossible to deduce from the values of its components.

For example:

bring up - educate

give up - stop doing, using, etc.

go off - explode; ring

come by - obtain.

It is difficult to define the meaning of an idiomatic verb.

So for example the verbs “fall down” and “pull off”, on the one hand, don't possess any idiomatic meaning. For example:

fall down - to fall

pull off - to remove, pull down

But these verbs have also the following dictionary values.

fall down - 1) to admire (to someone in power), 2) to fail, unsuccessfully to terminate

pull off - 1) to achieve, despite difficulties, 2) to win (a prize, competition)

So, the given property is not the core for phrasal verbs.

Sometimes the value of a verb can be deduced from its components. Some phrasal verbs have two and more meanings, one of which is idiomatic, while the others can be easily deduced from their components.

The next property of a phrasal verb is the possibility to have adverbial postposition before and after a noun used with the given verb. For object the final position bears important semantic loading, therefore if addition does not bear the new or important information, usually it settles down interposition. For example:

Call him up or call up him (not his sister)

If the object is expressed by several words, it, most likely, will be taking a final position. For example:

He put on the coat he had bought in London.

If the object is expressed by a pronoun, it always is interposition.

For example: *He took his coat and put it on.*

Classifying phrasal verbs in terms of their semantics, which takes into account the initial meaning of the components and the derived meaning that occurs after the combination of the verb and the particle [2 p.302]. It is common to divide phrasal verbs into 2 major semantic categories: compositional and non-compositional or idiomatic.

Non-compositional phrasal verbs are a perfect type of vocabulary items to be included in dictionaries and lexicons. These structures are semantically complete which contributes to their syntactic isolation as phrases. A case in point is ‘phrasal-prepositional’ verbs, which consist of a verb, a phrasal adverb, and a phrasal preposition, e.g. ‘put up with’ (“You see what I have to put up with!”), ‘get away with’ (“I don’t know how they managed to get away with paying such low wages”), ‘walk out on’ (“Her husband walked out on her”) [3 p.15].

The feature of compositionality is concerned with the connection between discrete words and meanings within a phrase. Some phrasal items allow for compositional reading, while others (idioms proper) do not. Compositionally built up language presupposes “alternating grammatical and lexical elements to express meanings and their relationships to one another” [4 p.293]. The meaning of compositional phrasal verbs has semantic and syntactic aspects. We speak of syntactic,

not phraseological meaning in this case, which is defined as the functional meaning of a given item determined by the parameters of the situation.

Schneider (2004) says that phrasal verbs for example *find out* or *call off*, are verb-particle combinations, which are frequently semantically not transparent at all and strongly idiomatic, so the combination of two words to a new, complex lexical unit is practically complete. Bowen & et al.(1985) state that the phrasal verb is often made up of a content word and one or more particles. Phrasal verbs are especially rich in oral communication. Although native speakers of English have no difficulty with them, the learners of English as a second language find them complicated, difficult and hard to learn or memorize. Wallace (1982) explains a phrasal verb as a verb and a preposition or an adverb creating a meaning different from the original verb. Phrasal verbs are structural units like prepositional phrases. The main difference between them is that prepositional verbs cannot be separated.

Methods. Descriptive method helps to present relevant theoretical background. Analytic method provides with the opportunities to analyze the specific examples and. The Internet sources, collecting information, sorting out and describing are helpful in our investigation of the problem.

Research results. To help students understand better how phrasal verbs function in the modern English language, we give students a short lecture on the semantic analysis of phrasal verbs. The procedure is presented in detail in. The purpose of the lecture is to motivate students to use phrasal verbs more frequently and in the proper context. At the end of the lecture, we present the results of the semantic analysis of phrasal verbs randomly selected from some modern novels. All the phrasal verbs have been classified into 5 groups.

Group 1 contains phrasal verbs that do not have equivalent one-word verbs, for example, *check into, get up* etc. It is practically impossible to substitute any of them by one word only.

Group 2 contains phrasal verbs that have synonyms among one-word verbs but they cannot be considered closely equivalent. For example, *root out* is synonymous with *destroy***,** but they are not equivalent because *root out* means *destroy something unwanted.*

Group 3 includes phrasal verbs which have one-word equivalents, for example, *find out* (the equivalent is *discover*).

Group 4 contains phrasal verbs which have equivalent phrasal verbs or idiomatic expressions, for example, *put down* in the meaning *record in writing* (the equivalents are *jot down, note down, take down, write down*)

Group 5 contains new phrasal verbs or phrasal verbs with a new meaning or combination of two meanings.

The distribution of phrasal verbs among these groups is shown in the diagram (Figure 1), phrasal verbs being selected from the novel ‘The Hours’ by Michael Cunningham:

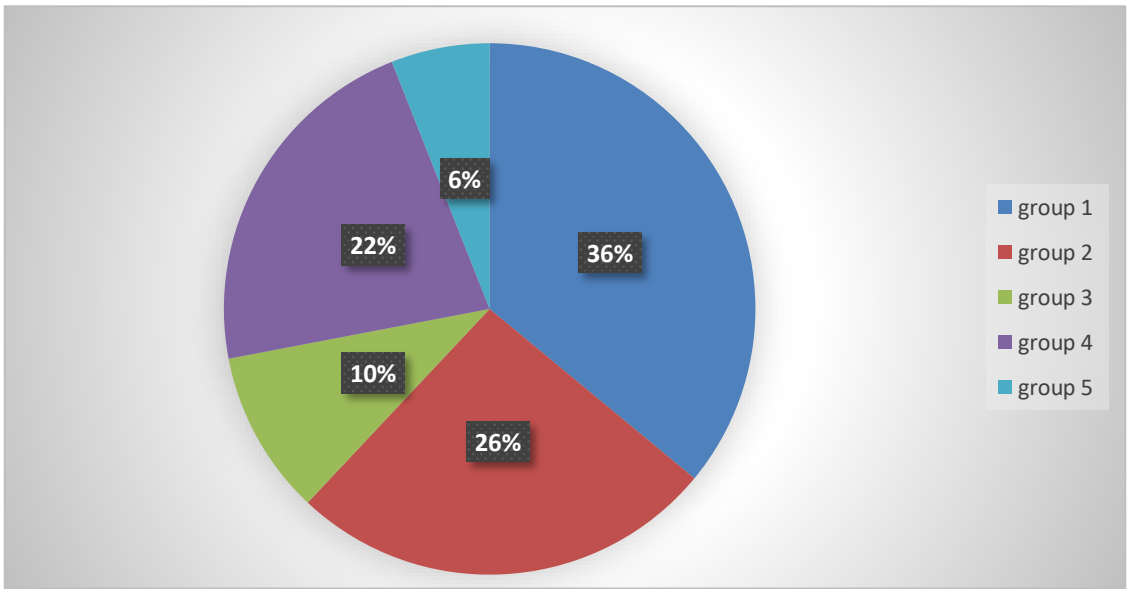

Figure 1: Phrasal verbs distribution in the novel 'The Hours'

Group 1 being the largest one refutes the popular belief that it is possible to do without phrasal verbs by replacing them with their single-word alternatives. I suppose that this fact can be a good incentive for students to make more efforts to learn phrasal verbs. The fact that the second largest group is Group 2 also can be a motivational factor for students to get more interested in phrasal verbs. Although phrasal verbs from Group 2 have synonyms among one-word verbs, native speakers of English quite often opt for a phrasal verb to be more precise. It has been stated by a number of linguists that teaching pragmatics is of great importance in the second language acquisition. It is necessary for non-native speakers to understand whether the phrasal verb is appropriate for the context or not, and in-depth analysis of the phrasal verb helps them make the right choice. The existence of Group 5 should also inspire students to study phrasal verbs in a more comprehensive way because it shows that "phrasal verbs are an important, if sometimes obscure, trace of the interaction between the material world and language change"[Brown and Palmer, 2015].

Discussion. English phrasal verbs are rather complicated linguistic structures consisting of verbs and prepositions or adverbs. They represent some inseparable semantic units and cause certain difficulties in understanding and acquisition. Firstly, all constituents have a single meaning. Secondly, they have different meaning in different contexts (take off - depart, take off - remove). Thirdly, the number of meanings of the same verbs is unavoidably increasing.

According to generally accepted classifications, these tricky combinations are divided into:

1) Transitive (put off) and intransitive (break down);

2) Separable (turn off) and inseparable (run into);

3) Phrasal (give up), prepositional (go on) and phrasal-prepositional(put up with).

If the verb is separable, then the complement can stand either after it or between its parts. For example:

His mother brought up his son with great difficulties.

His mother brought his son up with great difficulties.

However, if the direct complement is a pronoun, then we should definitely separate these two parts and put a pronoun between them. For example:

My father turned on the radio.

My father turned it on.

I picked up Ahmet.

I picked him up.

Many transitive verbs are separable. Meanwhile, the complement, whether a noun or a pronoun, can be after an adverb or between a verb and an adverb. For example:

I talked into my father letting me borrow the car или I talked my father into letting me borrowing the car.

I looked the phone number up или I looked up the phone number.

They really have very difficult problems among themselves. They need to talk them over like adults.

The last type of phrasal verbs is intransitive phrasal verbs. Intransitive phrasal verbs are by definition inseparable-since they do not have a complement at all. For example:

When we were in Antalya, we loved to eat out in sidewalk cafes.

After this chapter, I went on to the next one.

I woke up with a loud baby cry.

Phrasal verbs are considered as “semicompounds” or sometimes even as “single units in the grammar”. There are several reasons for naming them like that by saying that there are severe collocational restrictions: one can give in but not give down. One can look after someone but not look before him or her. It means that that phrasal verbs are obviously semantic units because “give in” equals “yield”, “look after” may be replaced by the literary “tend”, “put up” has the meaning of “invent”, and “put up with” means “tolerate”. The treatment of phrasal verbs as single units is quite true and has a solid basis simply because one has to place certain prepositions or adverbs after certain verbs in order to convey certain meanings or concepts. Phrasal verbs are of great importance in the English language because they are used in everyday English. Understanding and learning to use phrasal verbs is often pretty problematic. On the other hand, though they are difficult to learn and remember, they colour the speaker’s language and make it richer.

Conclusion. Phrasal verbs present a challenge for linguists and language learners because of their polysemy, polyfunctionality, and, last but not least, what has been described as their ‘convoluted’ semantic content. In dealing with phrasal verbs, ‘the idiom’ and ‘the open choice’ principles in constructing speech should be kept clearly apart. Non-compositional phrasal verbs belong to the idiomatic variety as part of the speaker’s mental lexicon. What should be brought more into the limelight in lexicographic descriptions and ELT instruction are compositional (semi-phrasal verbs), which are formed according to semantic patterns. Adverbial particles then occur in variable contexts and add pragmatic refinements to the verb’s meaning, which include continuous action, completion of the action, terminative or perfective meaning, a stronger dynamic component and others. In the case of semi-phrasal verbs, the adverbial element is brought into prominence as realizing its literal or figurative meaning: it plays a significant role in forming a verbal combination and shaping the semantic pattern of its functioning in speech.

References

[1] Bolinger, D. (1997) The Phrasal Verb in English. Cambridge: Harvard University Press.

[2] Thim S. (2003) Phrasal Verbs: The English Verb-ParticleConstruction and Its History. – De Gruyter Mouton.

[3] Philip G. (2011) Colouring Meaning. Collocation and Connotation // Figurative Language. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

[4] O. Mudraya O., Piao S., Rayson P., Sharoff S., Babich B., and Lцfberg L. (2009) “Automatic extraction of translation equivalents of phrasal and light verbs in English and Russian” in Phraseology: an Interdisciplinary Perspective. Edited by S.Granger and F.Meunier. Amsterdam: John Benjamins.

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

МРНТИ 14.35.09

М. Даулетова [1]
[1]*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университет*
Алматы қ., Қазақстан

КОГНИТИВТІ-ЛИНГВОМӘДЕНИ БАҒЫТ – ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ПАРАДИГМАСЫ

Аңдатпа

Тіл – халықтың мәдениетінің, тұрмыс-тіршілігінің көрінісі. Когнитивті-лингвомәдени бағыттың шеттілдік білім беру жүйесіне енгізілуі білім алушының тілді тек коммуникация құралы ғана емес, тіл арқылы сол ұлттың мәдениетін де түсінудің құралы ретінде қолдануға жол ашты. Тілдің бұл функциясы, әсіресе, басеке қабілетті, мәдениетаралық коммуникацияға қабілетті тұлғаның қалыптасуына негіз болады. Мақалада когнитивті-лингвомәдени бағыттың шеттілдік білім беру жүйесінде зерттелуі, мәдениетаралық қарым-қатынас, екінші тілдік тұлға және аталған жаңа бағыттың практика жүзінде қолданылу мәселелері айтылады.

Кілт сөздер: когнитивті-лингвомәдени бағыт, мәдениетаралық қарым-қатынас, екінші тілдік тұлға, шеттілдік білім беру, лингвомәдени құзыреттілік

М. Даулетова[1]
[1]*Казахский национальный педагогический университет имени Абая*
Г. Алматы, Казахстан

КОГНИТИВНО-ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ-ПАРАДИГМА ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

Язык-это отражение культуры, быта народа. Введение когнитивно-лингвокультурного направления в систему иноязычного образования позволило обучающемуся использовать язык не только как средство коммуникации, но и как средство понимания культуры той нации через язык. Эта функция языка является основой для формирования личности, особенно дееспособной, способной к межкультурной коммуникации. В статье освещаются вопросы изучения когнитивно-лингвокультурного направления в системе иноязычного образования, межкультурной коммуникации, второй языковой личности и практического применения данного нового направления.

Ключевые слова: когнитивно-лингвокультурологическое направление, межкультурная коммуникация, вторая языковая личность, иноязычное образование, лингвокультурологическая компетенция.

M. Dauletova[1]
[1]*Kazakh National Pedagogical University named after Abai*
Almaty, Kazakhstan

COGNITIVE-LINGUISTIC-CULTURAL DIRECTION-THE PARADIGM OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

Language is a reflection of the culture, the way of life of the people. The introduction of the cognitive-linguistic-cultural direction in the system of foreign language education allowed the student to use language not only as a means of communication, but also as a means of understanding the culture of that nation through language. This function of language is the basis for the formation of a personality, especially a capable one, capable of cross-cultural communication. The article covers the issues of studying the cognitive-linguistic-cultural direction in the system of foreign language education, intercultural communication, the second language personality and the practical application of this new direction.

Keywords: cognitive-linguoculturological direction, intercultural communication, second language personality, foreign language education, linguoculturological competence.

Кіріспе. Тіл мен мәдениет – ұлттың негізгі құндылықтары. Кез келген ұлттың мәдениеті оның тілінде көрініс табады. Тіл мен мәдениеттің сабақтастығы тіл білімінің жеке ғылым саласы ретінде философиядан бөлінбей тұрып В. фон Гумбольдт, Э. Сепир, Б. Уорф, т.б. ғалымдардың еңбектерінде айтыла бастады. Әсіресе, В. фон Гумбольдтің «тіл – халық рухы» тұжырымы лингвомәдениеттану ғылымынң қалыптасуына арқау болды. XX ғасырдың басында тіл білімі мен мәдениеттанудың тоғысында қалыптасқан лингвомәдениеттану ғылым саласы қазіргі таңда мәдениет, тіл, қоғам саласында ғана емес, тілді оқыту жүйесіндегі зерттеулерге де қолданылып, өзіндік оң нәтижесін беріп жатыр. XXI ғасырдың басында лингвомәдениеттану саласында Н.Д. Арутюнова, В.В. Воробьев, В.И. Карасик, В.В. Красных, Ю.С. Степанов, В.Н. Телия, т.б. ғалымдар жетекшілігімен бірнеше лингвомәдениетану мектептері қалыптасып, бұл саланың өзіндік терминологиясы, әдіс-тәсілдері белгілі болды. Өзге елдің мәдениетін зерттеу, сол ұлт өкілдерінің ойлау, өзіндік сенімі мен тәрбиесіне құрметпеу қарауға ықпал етеді, сондай-ақ тілдік ерекшеліктерін танып, үйренуге жол ашады, тіл – мәдениет – тұлға үштағанын зерттеуге негіз болады. Лингвомәдениеттану ғылымының терең тарихы мен жаңа зерттеулерге қажеттігі қазіргі кезде осы ғылымның білім беру саласында жаңа бағыт ретінде қолданылып, іргелі нәтижелерге қол жеткізуге негіз болды.

Бәсекеге қабілетті тұлға моделінің маңызды компоненттерінің бірі – кәсіби маманға ақпарат ағынынан қажеттісін алуға, іскерлік және мәдениетаралық байланыстар мен қатынастарды орнатуға мүмкіндік беретін шет тілін білу. Соңғы онжылдықта Қазақстандағы жаңа саяси және әлеуметтік-экономикалық өзгерістер, Батыс елдерімен белсенді және жемісті ынтымақтастық орнатуы шет тілін пән ретінде функциясының кеңеюіне айтарлықтай әсер етті және шет тілдерін оқытудың мақсаты, міндеттері мен мазмұнын қайта қарауға алып келді. Жаңа саяси ахуал, халықаралық ынтымақтастық пен халықаралық байланыстардың кеңеюі бүгінде бірнеше тілді білетін, тілді біліп қана қоймай, сонымен қатар шет тіл мәдениетін де білетін маманды қажет етеді. Осыған байланысты қоғамның, сондай-ақ студенттердің іскерлік және мәдениетаралық қарым-қатынасының маңызды құралы ретінде шет тілін меңгеруге деген қажеттілігі қазіргі кезде өте өзекті тақырыптардың бірі болып отыр.

Негізгі бөлім. Шет тілдерін үйренудің өзектілігіне байланысты қазіргі білім беру жүйесінде жаңа бағыттар, әдіс-тәсілдер енгізілуде. Лингвистикалық зерттеулерде белең алған когнитивті-лингвомәдени бағыт білім беру жүйесіне де еніп, білім алушылардың шетел тілдерін меңгеруіне жаңа әдіснама болды. Шетел тілдерін оқытудағы лингвомәдени аспектіні ескеру қажеттігі көптеген шетелдік, отандық ғалымның еңбектеріне зерттеу объектісі болып, әртүрлі қырынан қарастырылып келеді. Атап айтқанда, И.И. Халеева, В.П. Фурманова, Н.И. Гез, С.Г. Тер-Минасова, В.В. Сафонова, Е.И. Пассова, Н.Д. Гальковской, О.А. Корнилева, С.С. Кунанбаева, А.Т. Чаклива және т.б. зерттеушілер еңбектерінде айтылып келеді. Бұл бағыттағы аталған ғалымдар шетел тілін үйрену барысында сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетін де зерттеп, жаңа білім қалыптастыру керек деген пікірде.

Қазақстанда «үш ұғырлы тіл» концепциясының енгізілуі де шет тілдерін оқыту ісінің жаңа жолға қойылуына, мәселелерінің анықталуына негіз болды. Осы концепция төмендегідей ғылыми-дидактикалық платформалар негізінде жүзеге асады:

- С.С. Құнанбаева жасаған шет тілдік білім берудің жаңаша теориясы болып табылатын когнитивті-лингвомәдени әдіснама;
- Мәдениетаралық қарым-қатынас теориясы;
- Шеттілдік білім берудің құзыреттілік моделдеуі;
- Коммуникацияның типологиясы мен сөйлеу типтерінің қалыптасу сабақтастығын көрсететін когнитивті-лингвомәдени кешеннің құрылымын модельдеу.

Қазақстандық білім беру жүйесінде осы тақырыпқа арналып жазылған ең алғашқы еңбек – 2011 жылы жарық көрген С.С. Құнанбаеваның «Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы» оқулығы. Бұл оқулық шетел тілін оқыту мен меңгертудің когнитивтік-лингвомәдени негіздерін сипаттайды, мәдениетаралық қатысым теориясының ерекшеліктерін айқындайды, сонымен қатар оқулықта практикалық тапсырмаларды да қамтиды. Профессор С.С. Құнанбаева шет тілдік білім берудегі когнитивтік-лингвомәдени аспектіде мәдениетаралық қатысымның рөлін айқындап, тереңірек тоқталады.

Мәдениетаралық қатысымның басты мақсаты – «коммуникативті актіге қатысушы екі ұлт өкілінің бір-бірімен дұрыс түсінісе алуы» [1, 32]. Осы мақсат лингвомәдениеттану үшін де өзекті. С.С. Құнанбаева мәдениеттің тілдегі көрінісі, тілдің мәдениетаралық қатысым құралы туралы былай дейді: «Қарым-қатынасқа түсуші әріптестің әлеуметтік-рухани және ұлттық ерекшелігінің мәнін білудің маңызды екеніне дау жоқ, осы этнос мәдениетіндегі қайталанбас ерекшеліктердің тіл өкілінің сөзінде бейнеленуі тілді мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде қолдануға мүмкіндік береді және ол мәдениет өкілдері мен қоғамның бірін-бірі түсінуінің алғышарты болып табылады» [2, 49]. Мәдениетаралық қатысымды зерттеудің өзектілігі артуының нәтижесінде оның аясы кеңіп, «аккулурация» үрдісі, кросс мәдени зерттеулер, мәдени ұқсастық, т.б. тақырыптары туындап, мәселелері зерттелуде. Сонымен қатар, бұл тақырып лингвомәдениеттанудың өз ішінде ғана емес, этнопсихолингвистика, линвоелтаным, т.б. сияқты салалармен де байланыста жүзеге асырылатындығы да айтылуда.

С.С. Құнанбаева мәдениетаралық қарым-қатынас теориясына толығырақ тоқталып, оның мынадай ерекшеліктеріне тоқталады:

«1) тілдік қарым қатынас теориясының дербес құрамдас бөліктері бола отырып; 2) тілдік санамен бірлікте зерттеледі; 3) мәдениетаралық қарым-қатынаста қатысымдық акт өзара біріккен әрекеттегі тұлғалардың белсенділік үрдісінде менталдық білім бейнесі ретінде (қатысымдық-әрекеттік әдіс) сипатқа ие болады; 4) ал, зерттеу нысаны ұлттық мәдениетке тән жағдайлар мен оның сапалы жағы және мәдениет өкілдері ерекшеліктерінің бейнесі болып табылады» [2, 51].

Шеттілдік білім беруде мәдениетаралық қатысым теориясын қолдану барысында лингвомәдени құзыреттілік те ескерілуі тиіс. Лингвомәдени құзыреттілік дегеніміз – білім алушының қарым-қатынаста ұлттық мәдениетінен хабар беретін ақпараттарды қолдануы, ұлт

мәдениеті, тарихы, дәстүрі туралы білімін сөйлеуде пайдалануы. Жалпы, шет тілін білу – бұл, ең алдымен, коммуникативтік құзыреттілікті меңгеру. Лингвомәдени бағыт тұрғысынан сәтті қарым-қатынас тек айтылғанды түсіну немесе тілдік бірліктерді дұрыс қолдану ғана емес, сонымен қатар тіл арқылы алынған ақпараттың мәдени компонентін сәтті игеру болып табылады. Екі жақ бірін-бірі дұрыс түсініп қана қоймай қандайда бір мәдени ақпарат алу үшін коммуникативтік құзыреттіліктен бөлек келесідей құзыреттер жиынтығына ие болуы керек:

1. Тілдік;

Бұл дегеніміз – тіл бірліктерін дұрыс қолдану және синтаксистік құрылымдарды дұрыс құру, сонымен қатар тілдік нормаға сай құрылған құрылымдарды түсіне алу.

2. Социолингвистикалық;

Тілді қоғамда тиімді пайдалана алудың білік пен дағдылары. Сыпайылық нормаларында, қарым-қатынас регистрлерінде, әлеуметтік қатынастардың лингвистикалық маркерлерінде, халық даналығының өрнектерінде көрініс табады.

3. Әлеуметтік-мәдени.

Оқытылатын тілде сөйлеуші ел туралы мәліметтер жиынтығы, тіл ұстанушының тіліндегі, іс-әрекетіндегі ұлттық-мәдени ерекшеліктер және сол халықтың әдет-ғұрып, мінез-құлық ережелері, этикет нормаларына сай осы білімдерді сөйлеуде қолдана алу қабілеті.

Аталған құзыреттілік түрлерінің бәрі лингвомәдени құзыреттіліктің негізі болып табылады, яғни бұл құзыреттіліктер – ұлттық тілде көрініс табатын ел мәдениеті туралы білім жүйесі, сонымен қатар сол білімді ақпаратты қабылдауда да, оны беруде де қолдана білуі.

Лингвомәдени құзыреттіліктің қалыптасуының негізінде бірнеше тар құзыреттердің жиынтығы жатыр және осы құзыреттіліктер оқытуда лингвомәдени құзыреттіліктің аясында қолданылады.

Шет тілдерін оқытуда лингвомәдени бағытты қолдану студенттерде екінші тілдік тұлғаның қалыптасуына ықпал етеді. Тілдік тұлға бұл – адамның білімі мен танымы жиынтығының сөйлеу әрекеті арқылы көрініс табуы. Екінші тілдік тұлға екінші, шетел тілін, мысалы, ағылшын тілін, неміс тілін, француз тілін, т.б. тілдерді үйрену процесінде қалыптасады. Айта кету керек, екінші тілдік тұлғаның қалыптасуы тілді толық меңгерген кезде ғана мүмкін, ол сол тіл үйренушіге таным объектісі болудан қалып, коммуникативті құралға, таным құралына айналады. Осы кезеңде меңгерілетін тілде сөйлейтін елдің мәдениеті білім объектісіне айналады. Үйреніп жүрген тілді ұстанушылардың өмір салтын, дағдысын түсініп, қабылдаған кезде жеке тұлғаның әлеуметтенуі жүреді. Олармен бір деңгейде қарым-қатынас жасау мүмкіндігі, терең, күрделі мағыналарды түсіну коммуниканттардың меңгерілген мәдениеттің ортақтығы, ойлау жүйесінің ұқсастығы арқылы жүзеге асады.

Демек, бұл жағдайда студенттерге шетел тілін оқыту жаңа сипатқа – тәрбиелік сипатқа ие болады.

Осы бағыттағы зерттеушілердің еңбектері дүниені тілдік концептуалдау мен категориялаудың механизмдерін зерттеуге бағытталған. Дүниенің ұлттық тілдік бейнесінің әртүрлі фрагменттері әр елдің өзіндік мәдени концептісінде көрініс табады. Белгілі бір елдің ұлттық мәдениетінің концептілерін білмей, толыққанды коммуникация орнату мүмкін емес. Тіл мен мәдениеттің байланысын ескеру зерттеушілерге ұлттың таным-түсінігінің айнасы болатын ұлттық мәдениеттің «негізгі концептілерін» анықтауға мүмкіндік береді.

Шет тілін оқыту үдерісінде студенттер қазіргі заманғы әдістемеде «фреймдік пресуппозиция» деп танылатын фондық білімнің білгілі бір көлемін меңгеруі тиіс. И.И. Халеева фреймдік пресуппозицияларды тілдік тұлғаның когнитивті санасын қалыптастыратын қажетті шарт ретінде қарастырады. Сонымен қатар ғалым білім алушыда қалыптасқан ұлттық-мәдени фреймдер жүйесі болмаса, шет тіліндегі мәтіндерді түсіну

мүмкін емес деп санайды [3, 25]. О. Дигина лингвомәдени бірліктер жүйесін зерттеу үшін лингвомәдени өріс әдісіне жүгіну керек, ол әдістемелік тұрғыдан мәдениеттану тақырыптарын қарастыру арқылы жүзеге асырылады деген пікірді ұстанады. «Лингвомәдени өрісті қолдану барысында осы блоктың ішіндегі ұғымдар мен блоктар арасындағы иерархиялық пәндік байланыстарды орнату арқылы ұлттық мәдениеттің кейбір репрезентативті блогының тілінде көрініс табуға баса назар аударылады» [4,100-101]. Сондай-ақ, ғалым оқу үдерісінде фреймдік пресуппозицияларды қамтитын арнайы іріктелген мәтіндер қолданылуы керек дейді [4, 100].

Жоғарыдағы пікірлерге сүйенсек, ресей ғалымдары фреймдік пресуппозицияларды фондық білімдерді жинақтаушы, студенттерге басқа мәдениеттің тілдік бейнесін қалыптастырушы ретінде айқындайды. Фондық білім қамтылған мәтіндерді оқыту міндеттерінің жүйесі қамтамасыз етуі керек.

В.В. Сафонова оқыту жүйесіне линвомәдени материалдарды іріктеу келесідей жағдайларда іске асырылуы мүмкін дейді:

- Таңдалған материалдың құндылығы мен маңыздылығын анықтау. Қолданылатын лингвомәдени материал өзге мәдениет туралы дұрыс ақпарат, түсінік беруі керек;
- пайдаланылатын материал білім алушылардың «мәдени мұра», «мәдени алуан түрлілік», «мәдениеттер диалогы», «мәдени агрессия», «көпмәдениетті тұлға» және т.б. мәдениеттің негізгі ұғымдары туралы негізгі түсініктерді алуын қандай дәрежеде ынталандыра алатындығын анықтау;
- лингвомәдени материалды сараптауда білім алушылардың жас пен интеллектуалдық қабілетін ескеру [5, 19].

Оқу материалдарын таңдау немесе әзірлеу кезінде, ең алдымен, олардың оқыту мақсаттарына сәйкестігін, екіншіден, лингвомәдениеттану аспектісі қаншалықты толық ұсынылғанын қадағалау қажет деген қорытындыға келеміз.

Лингвомәдени бағытты шеттілдік білім беруде қолданудың нақты әдіс-тәсілдерін жасау мен практикада осыларды жүзеге асырудың формасын анықтау мәселесін шешу үшін ғалым К.К. Дуйсекова мынадай тұжырым ұсынады. Лингвомәдени аспектіні оқыту коммуникативті және зерттеу сипаттарына ие әртүрлі тапсырмаларды қолдану арқылы жүзеге асатындығын айтады және оларға төмендегілерді жатқызады:

− түпнұсқа материалдарды (шағын репортаждарды, жаңалықтардың қысқа шығарылымдарын, бейнеблогтарды, «Твиттердегі» микроблогтарды) пайдалану»);

− заманауи ақпараттық технологиялар (оқытатын компьютерлік бағдарламалар мен бейне ойындар); мобильді оқыту; интернет желісінде өткізілетін чаттарға, бейнеконференцияларға, конкурстарға қатысу;

− фольклормен, фразеологиямен, әдебиетпен таныстыу;

− контекстік оқыту; нақты әрі мәдениетке тән проблемалық диалогтық жағдайлар;

− лингвомәдениеттану мен әлеуметтік-мәдени міндеттерді шешу, оқытылатын шетел тілінің сөйлеушісінің рөліне ену;

− жағдаяттық талдау технологиялары (case-study әдісі);

− оқу мәтіндеріндегі лингвокультуремаларды анықтау, оларға түсініктемелер жасау, лингвокультуремалардың мәдени мазмұнын анықтау.

Мәдениетаралық қарым-қатынастың сәтті өтуі әртүрлі тілдік мәдениетке жататын сөйлесушілердің арасында өзара түсіністік орнауына байланысты болады. Ең дұрысы, мәдениетаралық қарым-қатынаста бір немесе одан да көп шет тілдерінің коммуниканттары ауызша немесе жазбаша түрде алынған ақпаратты лингвистикалық тұрғыдан дұрыс түсініп қана қоймай, сонымен қатар белгілі бір тіл өкілінің мәдениетіне тән дүниенің тілдік бейнесі туралы білімді игеруге көмек болатын шетел тілі мәдениеті туралы білім қорын толықтырып отыруы керек.

Когнитивті-лингвомәдениеттану бағыты шеттілдік білім беру жүйесіне жаңадан енгізіліп жатыр. Сондықтан жоғары оқу орындарында оқыту бағдарламасаның біршама кемшіліктерін де атап өтуге болады. Оларға: елтану, этнопсихологияның әлі де бағдарламаға енбеуін, қажетті тілдік аудио, видео материалдар мен арнайы мәтіндердің дұрыс таңдалмауын, т.б. айтуымызға болады. Шетелдік білім берудің қазақстандық әдіснамасының әзірленуі қазіргі таңда өзектіліігн жоғалтпайды, қазіргі уақытта білім алушыны әлемнің шеттілдік бейнесімен таныстыруға ықпал ететін әдістемені теориялық тұрғыдан негіздеу және іс жүзінде сынақтан өткізу қажеттігі мәселе болып отыр.

Қорытынды. Қорыта айтқанда, қазіргі таңда әлемде шетел тілін білу жастардың басекеге қабілеттілігін арттыруда. Соған сәйкес шеттілдік білім беру жүйесінде қалыптасқан дәстүрлі әдіс-тәсілдерді қолданумен қатар жаңа әдіс-тәсілдер де енгізілуде. Ал когнитивті-лингвомәдени бағыт тілді тек қарым-қатынас құралы емес, тілді қарым-қатынаста қолдану барысында екі ұлт өкілі бір-бірінің мәдениетінен, сенімінен, тарихынан, ұлттық болмысынан ақпарат алу құралы ретінде қолданады. Ал бұл тілдің кумулятивтік қызметінен шығады. Тілдің кумулятивтік қызметі дегеніміз – тілдің сол тілде сөйлеуші халықтың мәдениетін, танымы, сенімін, бір сөзбен айтқанда, ұлттық болмысын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отыруы. Ұрпақтан-ұрпаққа жеткен ұлттық болмыс әртүрлі ұлт өкілдерінің тілдесімі, іс-әрекетінен айқын байқалып отырады. Оқытушылар білім беру барысында когнитивті-лингвомәдени бағытты қолданудың нәтижесінде тек тілді ғана үйреніп шықпайды, сол халықтың мәдениетін үйреніп, сол халықтың танымымен танысады, өз халқының болмысымен салыстырады. Ал өзге елдің мәдениетін білу қарым-қатынас барысында бір-бірін тілдік тұрғыдан түсініп қана қоймай, оның іс-әрекетін, дағдысын, таным-түсінігін де түсініп отырады. Осы нәтижелерге қол жеткізу үшін педагог мамандардан шеттілдік білім беру жүйесіне когнитивті-лингвомәдени бағытты тереңірек енгізіп, тиімді қолдану мәселесін қолға алып, практика жүзінде білім беруде қолданылуы керек деп санаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1) Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподовании русского языка как иностранного / 3-е изд., перераб и доп. М.: Русский язык, 1990. 246 с.

2) Кунабаева С.С. Современная теория и практика иноязычного образования (на казахском языке). — Алматы: ҚазХҚ және ӘТу Абылай хан атындағы, 2010. — 324 б.

3) Халеева И. И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчиков): монография. М.: Высшая школа, 1989. 238 с.

4) Дигина О. Л. Влияние лингвокультурологического подхода на формирование межкультурной коммуникации в обучении иностранному языку // Lingua mobilis. № 4 (18). 2009. С. 99–105.

5) Сафонова В. В. Культуроведение в системе современного языкового образования // Иностранные языки в школе. 2001. № 3. С. 17–24.

МРНТИ 14.35.09

Д. М. Койшигулова[1] ,А.Д. Касенова[2]
[1]PhD,
[2]докторант 1 курса
специальности «8D02303- Лингвистика»
Казахский Национальный Универсиитет им Аль-Фараби

Алматы, Казахстан

«МУЛЬТИМОДАЛЬНОСТЬ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ»

Аннотация

Статья посвящена явлению мультимодальности, а именно характеристикам и влиянии на государственный язык Республики Казахстан. Рассматриваются все аспекты, типы и особенности мультимодальности и также специфика казахского языка и положение мультимодализма в казахском языке. Приводятся основные особенности казахского языка и мультимодализма в целом, на основе с обозначением различия таких понятий как креолизация, поликодовость, изовербальный комплекс. Рассмотрение детально фактора мультимодальности, на примере казахского языка и о его влиянии на нынешнюю ситуацию в целом и является целью данного исследования. Проанализированы и приведены возможные перспективы развития дальнейших исследований.

Ключевые слова: мультимодализм, мультимедийность, креолизация, поликодовсть, изовербальный комплекс, мономодальность.

Д. М. Қойшығұлова[1] , А.Д.Касенова[2]
[1] PhD,
2«8D02303- Лингвистика» мамандығының
1 курс докторанты
Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
Алматы, Қазақстан

"ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ МУЛЬТИМОДАЛЬДЫҒЫ:МӘСЕЛЕЛЕР МЕН КЕЛЕШЕК МҮМКІНДІКТЕР»

Аңдатпа

Мақала мультимодальдық құбылысына, атап айтқанда мультимодальдықтың Қазақстан Республикасы мемлекеттік тіліне деген ықпал ететін сипаттамалары мен әсеріне арналған. Мультимодальділіктің барлық қырлары, түрлері мен ерекшеліктері, сондай-ақ қазақ тілінің ерекшелігі мен қазақ тіліндегі мультимодализмнің жағдайы қарастырылады. Креолизация, поликодтау, изовербальды кешен сияқты ұғымдардың айырмашылығын айқындау негізінде қазақ тілі мен мультимодализмнің негізгі ерекшеліктері баяндалған. Қазақ тілінің мысалында мультимодальдық факторын жан-жақты қарастыру және оның қазіргі жағдайға тигізетін ықпалы, осы зерттеудің мақсаты болып табылады. Келешек зерттеулерді дамытудың ықтимал мүмкіндіктері сараланып, баяндалып келтірілді.

Кілт сөздер: мультимодальдылық, мультимедиалық, мәтінді креолдау, поликодтық, изовербальды кешен, моно-модальдылық.

D. M. Koishigulova[1] , A.D Kasenova[2]

[1]PhD
[2]1st year doctoral student
of the specialty «8D02303 – Linguistics»
Al-Farabi Kazakh National University
Almaty,Kazakhstan

"MULTIMODALITY OF THE KAZAKH LANGUAGE:PROBLEMS AND PROSPECTS»

Abstract

The article is devoted to the phenomenon of multimodality, namely, the characteristics and influence on the state language of the Republic of Kazakhstan. All aspects, types and features of multimodality are considered, as well as the specifics of the Kazakh language and the position of multimodalism in the Kazakh language. The main features of the Kazakh language and multimodalism in general are presented, based on the distinction of such concepts as creolization, polycode, isoverbal complex. The purpose of this study is to consider in detail the factor of multimodality, using the example of the Kazakh language and its impact on the current situation in general. Possible prospects for further research development are analyzed and presented.

Keywords: multimodalism, multimedia, text creolization, polycode, isoverbal complex, monomodality.

Введение.

В нашем современном мире, информация имеет безусловную огромнейшую роль и влияние Мы начинаем день с определенной информацией через различные каналы, она окружает везде и поэтому актуальность и важность исследования передачи и восприятие информации, как никогда нужны и востребованы. Передача и восприятие информации происходят посредством различных систем и каналов, которые могут одновременно порождать значения и взаимодействовать. Коммуникация в целом, не сводится к какой-то одной знаковой системе, а представляет собой специфическую форму симбиотического взаимодействия, ведь основаны они на комплексном взаимодействии различных знаковых систем, т. е. мультимодальностей, поэтому языковая коммуникация мультимодальна по своей природе [1]. Сама модальность – это перцептивный или психологический феномен, связанный с восприятием информации и используется для обозначения сенсорных каналов восприятия. В психолингвистике модальность – это принадлежность к определенной сенсорной системе, оно обозначает характеристики ощущений, сигналов, стимулов, информации, рецепторов. Модальность обладает социокультурной предопределенностью и имеет свою традицию моделирования и передачи информации в обществе. Для понимания модальности необходимо понимание рассматриваемой культуры и составляющими элементами каждой культуры являются идеи, верования, мировоззрение, ценности, нормы, социальные факторы, влияющие на жизнь общества и социальное поведение индивида [2]. В этой связи, чтобы понять насколько казахский язык мультимодален и чтобы найти ответы на все последующие вопросы, то должны быть рассмотрены и анализированы все характеристики государственного языка Республики Казахстан.

Исходя из этого, мультимодальность это- описание общих законов и правил взаимодействия в коммуникативном акте вербальных и невербальных знаков, соединение различных кодов предъявления информации, она описывает коммуникацию с точки зрения текстовых, аудиовизуальных, лингвистических и пространственных модусов (письмо, речь, изображение) которые задействуются для составления и передачи сообщения [3]. Детальное

рассмотрение фактора мультимодальности, на примере казахского языка и о его влиянии на нынешнюю ситуацию и в целом и является **целью данного исследования.**

Основная часть.

Казахский язык- один из тюркских языков, государственный язык Республики Казахстан. На казахском языке издается богатая литература, газеты и журналы, используется на радио и телевидении, в кино, в театрах и домах культуры, ведется делопроизводство. Основой современного казахского литературного языка является северо-восточный диалект, на котором писали свои произведения Абай Кунанбаев и Ибрай Алтынсарин. Становление казахского литературного языка вместе с казахской письменностью завершилось под влиянием арабского алфавита во второй половине XIX века. Окончательно литературный язык нормализовался и стандартизировался в советский период [4].

То есть, казахский язык претерпевал множества влияний и периодов становление, что легко объясняется с исторической точки зрения и положению тех времен. В этом году, мы отмечаем 30 лет независимости нашей страны и за этот отрезок времени, казахский язык также претерпел множество изменений, проблем, обсуждений и конечно реформ. Не все эти реформы достигли своих намеченных целей, и этот факт является совсем другим объектом дискуссии , однако все эти моменты относительно казахского языка дают понять-реформы были малоэффективными и еще более важное-не долгосрочными и нет гибкими к внешним вызовам. Данный вопрос остался под натиском молниеносных изменений в мире, процессом глобализации и как результат сегодня мы видим, что на просторах Интернета, в моментах построения коммуникаций с различными ресурсами и инструментами, тех же мультимодальных, государственный язык заметно уступает иным языкам, в поле нашей страны.

Как было выше обозначено, модальность имеет четкую социокультурную предопределенность, свою традицию моделирования и передачи информации в обществе. Наша страна- огромнейшее лингвистическое пространство, где проживают представители более 130 национальностей. Этому поспособствовали многие исторические факторы, однако данный факт, именно в контексте казахского языка и его статуса, имеет «побочный эффект». Обществе разветвленное и не в состоянии принимать информацию в мультимодальной подаче в полной мере и в размерах всего региона Казахстана. Если детально рассмотреть данный «побочный эффект» то он связан, в том числе и со спецификой самого казахского языка.

Самые основные:

1)Казахский язык один из первых в мире, для которых была создана уникальная компьютерная азбука — «казновица». Это было связано с 9 специфическими буквами, которые невозможно передать обычными шрифтами. Эти буквы уникальны для казахоязычного населения, однако они могут затруднить выражение сути информации, что в мультимодальном плане, или к примеру в креолизации текста, в рекламных целях, иллюстрациях и т.д

2)Три основных диалекта казахского языка, а именно: западный, северо-восточный и южный являются также, определенным аспектом специфики казахского языка, ведь именно эти регионы в разрезе носителей казахского языка и являются основными, и когда в речи смешаются диалекты, передать всю суть информации различными модусами, чревато определенными нюансами.

3) Поэтапный переход к латинскому алфавиту и множество вариации, обсуждений на этот счет, также отражаются на восприятии языка всецело, по всем каналам. Данный процесс идет поэтапно, однако в обществе все еще нет единого принятия перехода на латиницу, что тоже может оттолкнуть коммуницировать на казахском языке, ту часть населения которая учится только либо испытывают определенные сложности при изучении [5].

Свою лепту в многозадачности вопроса языка в казахстанском обществе, внесла и политика трехязычия, где государственный язык казахский, язык межнационального общения русский, а английский как международный язык. Здесь проявляется двоякая ситуация, так как с одной стороны, знание множество языков подразумевает за собой образованность, гибкость и широкий кругозор, но с другой стороны учитывая советскую политику в отношении казахского языка, где было множество неустоек в отношении законодательного характера казахского языка и полной доминантности русского языка в жизни граждан. Как следствие, из поколение в поколение коммуникация шла на русском языке и данные изучения проблематики казахского языка наглядно показывает данную ситуацию.

Суммируя все вышеизложенное и актуальные проблемы казахского языка, становится очевидным что тем не менее есть и возможности укрепить роль казахского языка и в этом мультимодальность или как еще обозначают мультимедийность, может стать триггером в данном вопросе.

На уровне государственного значения, знаменательную работу сделали Республиканский центр ускоренного обучения государственному языку имени Ш. Шаяхметова, внедряя использование электронных интерактивных методов преподавания для казахского языка и также вопрос казахского языка в эпоху интернета широко обсуждалось и обсуждается общественными деятелями, депутатами, казахоязычным населением [6].

Задачами при выполнении которых, роль казахского языка укрепилось и распространилось бы являются:

1) делать ставку на мультимедийность и эксклюзивный контент на казахском языке.

2) избавится от разночтения переводов специфических терминов на казахском языке.

3)финансовая и техническая помощь разработчикам казахоязычных веб-ресурсов.

Исходя из анализа сути и понятия мультимодальности, также учтя нынешнее положение казахского языка, и о возможностях что может «раскачать» язык по новому, современно и органично, то можно привести следующие меры:

1. Подрастающее поколение необходимо учить и прививать любовь к казахскому языку используя мультимедийные технологии, тем самым они смогут владеть государственным языком, и идти в ногу со временем.

2. Должна быть установлена **синергия** между учителем в школе и родителями дома, показать ребенку среду где коммуникация на казахском языке, это не сложно, а то что оно первостепенно и показывает всю нашу культуру и самобытность.

3. Привлекать различные фонды, объясняя что это гражданско-социальная ответственность, на примере фонда Сороса, которые через проект «iMedia Project», в котором обучают мультимедийной журналистке, организовали бесплатное обуче ние и как результат участники выдают такие идеи как создание регионального новостного ресурса на казахском языке, программирование и разработку информационного мультимедийного ресурса. г.Алматы, и генерируют иные идеи и возможности [7].

Выводы.

Новые научные парадигмы лингвистики последних лет, привели к расширению языковых явлений, это выражено не ограничением изучения лингвистических проблем языка, семиотическими системами. Таким образом, при изучении смешанных типов коммуникации как вербальные и невербальные, иконические элементы, мы столкнулись с различными понятиями как креолизация, поликодовсть, изовербальный комплекс и мультимодальность [8]

В данной статье, рассмотрена была мультимодальность и казахский язык и его вопросы, и исходя из всего вышеизложенного сделаны следующие выводы:

1)Мультимодальность наши сегодняшние реалии и оно должно быть интегрировано по всем аспектам, инструментам и технологиями

2) Казахский язык один из самых богатых языков в мире, которая насчитывает более 116 тысяч слов, и такой объемный язык нуждается в грамотном подходе.

3)На государственном уровне, уполномоченные органы обязаны «слышать» голос народа, и сами быть примером коммуницирования на казахском языке, не допуская в широкие массы орфографические, стилистические ошибки на государственном языке, которая в контрасте информации на официальном и английском языках, остается в минусе.

Самое важное, нужно подойти со всей ответственностью в данном вопросе, ведь государственный язык это символ государства, наш язык один из официальных языков Тюркского совета, потенциал у казахского языка огромен и поэтому необходимо правильно и структурированно использовать инструменты, технологии, интерпретации что предлагает мультимодальность, для благо общества и страны.

Список использованной литературы

1. Хутыз И. П. Мультимодальность академического дискурса как условие его коммуникативной успешности // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 2: Филология и искусствоведение. 2016. № 1 (172). С. 90-95.
2. Kress G. What Is Mode? // A Handbook of Multimodal Analysis / ed. by C. Jewitt. L. – N. Y.: Routledge, 2009. P. 54-67.
3. Крейдлин Г. Е. Семиотическая концептуализация тела и проблема мультимодальности // Экология языка и коммуникативная практика. 2014. № 2. С. 100-120.
4. Казахский язык [Электрон.ресурс]. – 2020. – URL:https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%8F%D0%B7%D1%8B%D0%BA (дата обращения: 07.03.2021)
5. ТОП-20 фактов о казахском языке [Электрон.ресурс]. – 2020. – URL:https://astana.zagranitsa.com/article/3149/top20-faktov-o-kazakhskom-iazyke (дата обращения: 07.03.2021)
6. Мультимедийные технологии в обучении казахскому языку [Электрон.ресурс]. – 2008. – URL: https://profit.kz/articles/658/Multimedijnie-tehnologii-v-obuchenii-kazahskomu-yaziku/ (дата обращения: 07.03.2021)
7. iMediaProject – 2015. Итоги конкурса по мультимедийным стартапам [Электрон.ресурс]. – 2016. – URL: https://www.soros.kz/ru/imedia_project_2015/ (дата обращения: 07.03.2021)

8. Beisenova Z.S, Bayekeyeva A.T,M. Sapina S.M., Dinayeva B.B, Utanova A.K The Study of Creolized Texts in Written Communication// Indian Journal of applied research. Volume : 4 | Issue : 5 | May 2014 | ISSN - 2249-555X P. 1-2

МРНТИ: 14.35.09

Махажанова Л.М.,[1] Айсултанова К.А.,[2] Халенова А.Р[3]
[1]старший преподаватель КазНУ им. Аль-Фараби
[2]к.ф.н.доцент КазНУ им. Аль-Фараби
[3]старший преподаватель КазНУ им. Аль-Фараби

О ПОНЯТИИ КОЛИЧЕСТВЕННОСТИ В ЯЗЫКОВОЙ СЕМАНТИКЕ НЕМЕЦКОГО И КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОВ

Аннотация

Данная статья посвящается исследованию языковых единиц, выражающих понятие количественное™ в рамках микросистемы категории нумеральности, анализу взаимоотношений и закономерностей ее функционирования разноуровневых языковых единиц на материале разноструктурных английского и казахского языков. Целью данной статьи является выявить изоморфные и алломорфные свойства выражения категории количественности в английском и казахском языках путём исследования структурно-семантических и функциональных характеристик категории нумеральности в сопоставляемых языках. Автор приходит к выводу, что результаты исследования способствуют дальнейшему углублению представлений о категории ирреальности в системах обоих сравниваемых языков, а также позволят внести определённый вклад в решение общих проблем лингвистической семантики и функциональной лексикологии.

Ключевые слова: интенсивность, категории количественности, категории нумеральности, семантика, языковые единицы.

Махажанова Л.М., [1]Айсұлтанова Қ.А.,[2] Халенова А.Р.[3]
[1]аға оқытушы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
[2]ф.ғ.к.,доцент әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
[3]аға оқытушы әл-Фараби атындағы ҚазҰУ

НЕМІС ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНІҢ ТІЛДІК СЕМАНТИКАСЫНДАҒЫ САНДЫҚ ЖИЫНТЫҚ ТУРАЛЫ ТҰЖЫРЫМДАМА

Аңдатпа

Мақала түрлі деңгейдегі лингвистикалық бірліктердің қарым-қатынастары мен заңдылықтарын, құрылымы әр түрлі неміс және қазақ тілдерінің негізінде талдау арқылы, сандық жиынтық категориясы тұжырымдамасын реттік категориясы микрожүйесінде лингвистикалық бірліктерді зерттеуге арналған. Бұл мақаланың мақсаты - салыстырылатын

тілдердегі сандық жиынтық категориясының құрылымдық, мағыналық және функционалдық сипаттамаларын зерттеу арқылы, неміс және қазақ тілдеріндегі мөлшер категориясы өрнегінің изоморфты және алломорфты қасиеттерін анықтау. Автор зерттеу нәтижелері, салыстырылатын екі тіл жүйесіндегі шындыққа жатпайттын категориясы туралы идеялардың одан әрі терең зерттелуіне ықпал етеді, сонымен қатар лингвистикалық семантика мен функционалды лексикологияның ортақ мәселелерін шешуге мүмкіндік береді деген тұжырымға келеді.

Кілт сөздер: қарқындылық, сандық категориялар, реттік категориялар, семантика, тілдік бірліктер.

Makhazhanova L.M.,[1] Aisultanova K.A.[2] Khalenova A.R.[3]
[1]senior lecturer of Al-Farabi KazNU
[2]Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of *Al-Farabi KazNU*
[3]senior lecturer of Al-Farabi KazNU

ON THE CONCEPT OF THE QUANTITY IN THE LINGUISTIC SEMANTICS OF GERMAN AND KAZAKH LANGUAGES

Abstract

The present work is devoted to the study of language units, expressing the concept of quantitative ™ within the microsystems of numerative category, the analysis of relationships and regularities of its functioning multi-level language units on a material of multi- structural English and Kazakh languages. The purpose of this article is to identify allomorphic and isomorphic expression features of quantitative category in English and Kazakh languages, by the research of structural- semantic and functional characteristics of numerative category in compared languages..The author comes to conclusion that the results of research contribute to further deepening of the ideas about the categories of irreality in both compared languages systems, as well as it will allow to make a specific contribution to the solution of common problems of linguistic semantics and functional lexicology

Keywords: intensity, quantitative category, numerative category, semantics, language units.

Еще в давние времена понятие количественности в человеческом мировоззрении не оставался без внимания ученых в качестве сложной категориии. Его научные основания, определения нашли свое место в трудах таких ученых, как Аристотель, Авиценна, Декарт, Кант, Гегель, Энгельс также является объектом исследования современных ученых.

Аристотель в своем определении показал, что значение количественной категории не ограничивается только однородностью и общностью «Количеством называется то, что может быть раздельно на части, каждая из которых, будут ли их две или несколько, является чем-то

одним, данным на лицо. То ли другое количество есть множество, если его счесть, это - величина, если его можно измерить ...» [1].

Между количествами одни раздельные, другие – непрерывны. Раздельными являются, например, тело, а кроме того еще время и пространство» [2]. В этом определении раскрыта множественная и объемная характеристика предметов и явлении в значении количественной категории, определяющая на основе общих единств. Категория количественной до сегодняшнего дня определяется на основе этой понятий. Это определение, данное Аристотелем семантическому значению количественной категории до сегодняшнего дня не потерял свою актуальность и значение. По его определению количество имеет две грани: первое - множественная совокупность составных частей, подлежащих к счету, его называют дискретным количеством, второе - не делящийся на части называют не дискретным количеством [3].

В настоящее время данное определение, связанное с категорией количественности является основной теорией, постоянной кредо для научных исследовании. Ученые, исследовавшие категорию количественности углубленно изучают и развивают данное определение [4]. (Категория количества в современных европейских языках. - Киев: Наукова думка 1990,) (Философский энциклопедический словарь. - М.: Советская энциклопедия, 1983. с. 1263-264).

Широкому исследованию категории количества в языкознании способствовало в известной степени Бодуэн де Куртенэ. Определяя категорию количества с математической точки зрения, указал и грани количества:

1) количественность размерная, количественность пространственная, без измерений, двухмерная, трехмерная, полимерная, многомерная);

2) количественность времени, длительность протекания некоторого процесса;

3) количественность числовая, относящая одинаково как к пространству, так и к времени);

4) количественность интенсивности, степени [5].

Все виды спряженных понятий количественности подлежат подсчитыванию. По мнению ученого, четвертый вид категории количественное - степень интенсивности количественное можно передать количественным показателем. Точнее говоря, данный вид категории количественности не подсчитывается количеством. Хотя он и выражает количество, его языковая картина определяется языковыми единицами (например, ұзынырақ, ең ұзын, өте ұзын, тым ұзын). А в других необходимых случаях, в целях уточнения, не дискретную количественную определённость приводят в дискретное состояние и определяют мезуративными (система измерения) единицами (например: температура - 36 градус, ұзындығы - 36 метр).

Определение Бодуэн де Куртенэ шире внутреннего дифференцированного круга количественной семантики Аристотеля или В.З.Панфилова, ученые обобщая количественность делят его на две группы, и де¬лают вывод, что второй вид категорий количественности не подлежит подсчитыванию не дискретного количественного понятия, он подлежит измерению.

Если второй вид количественной определенности (четвёртый вид по Бодуэн де Куртенэ) интенсивность при¬ знать как не дискретной величиной степени, он не подсчитывается, не определяется через количество, а измеряется. Этот количественный знак определяется «определенной величиной, размером, объемом, интенсивностью, ходом процесса, степенью

развития свойств» [6]. передается другими языковыми средствами, точнее говоря грамматическими, лексическими путями.

Таким образом, категория количественности делится на два субкатегории - на дискретный и не дискретный. В плане качества дискретное количество означает однородную множественность, он подлежит считыванию и характеризуется как көп, аз, бірнеше. Эта субкатегория внутри себя подвергается семантическому спряжению. На научном языке этот вид понятий количественности сформулирован как экстенсивность.

В связи определением второго аспекта количественной определенности качества с точки зрения величины и степени, он рассматривается в качестве второй грани квантитативного значения дискретной количественной определенности. Этот аспект квантитативное И.А.Бодуэн де Куртенэ называет «количественность интенсивности, степени». Внутренние и внешние свойства предметов и явлений истинной сущности и языковая сущность не дискретной количественной определенности качества рассматривается в качестве одной отдельной семантической субкатегории.

Вторая не дискретная количественная субкатегория означает качество степени. Он определяется путём степени сопоставления, поддерживает понятия көбірек, азырақ, тең и означает степень интенсивности и величину качества.

Понятие «интенсивность» [7] соответствует понятии интенсивности в вышеуказанном определении, он в этом значении широко распространен как научный термин. «Интенсивность» указывает на динамичность степени качества, на рост качества с низкой степени на высокую градационную степень (например, жүгіру, зымырау, жүйтку), однако интенсивность как интенсивность не достиг степени термина. Таким образом, интенсивность выражает величину в промежутке с обычной степени качества до самой высокой степени.

Интенсивность, означающий не дискретное количественное понятие в рамках общей количественной категории строит оппозитивный парадигматичный ряд экстенсивности, дающий дискретную количественную семантику. Это одна из ее граней. Во втором плане, как было сказано выше во всей сущности не дискретной количественой субкатегорий интенсивность, как количественная определенность качества охватывает пространство с обычной величины до самой высокой величины [8]. Например, если назовём жүру, средней величиной скорости движения, то его степень интенсивности признается как жүгіру, зымырау, зыту, жүйтку, зулау оқтай ұшу и они характеризуется в языке через эти единицы. Есть и пониженная степень этого движения, эта степень, направленная на остановку со средней степени движе¬ния журу. Например, аяңдау, ілбіп басу, сүйретілу, кібіріктеу, жыбырлау, жылжу и др.

В современном языкознании сложилось изучение системных отношений и функциональных свойств языковых единиц различных уровней, их семантической корреляции вообще и сопоставление этих единиц относится к наиболее актуальным проблемам современной науки о языке.

В теоретическом наследии современной лингвистической науки сложилось неоднозначное отношение к изучению системных отношений и типологических свойств разносистемных языков, в частности, в лексике. Связывая факт тесной зависимости словаря различных языков от нелингвистической реальности, лингвисты еще совсем недавно отрицали типологический подход к исследованию лексики. Примечательным в этом отношении является утверждение, что лексика - это «область непрочно связанных между

собой единиц, целостная характеристика которых представляется весьма затруднительной», а также констатация факта, что лексика - это как раз тот остаток, который получается после вычленения и рассмотрения явно структурированных уровней языка.

На современном этапе благодаря развитию самой типологической теории в целом, которое произошло благодаря накопленному опыту выявления лексико-семантических категорий и интенсивному вовлечению в орбиту исследования широкого круга разнотипных языков, лексический уровень подвергается усиленному типологическому анализу. С другой стороны, сами типологические исследования разноструктурных языков способствовали утверждению в языкознании прежде всего признания системности самой лексики. Кроме этого, общетеоретическое положение о первичности в слове лексического и вторичности грамматического значения, вытекающего из того обстоятельства, что только лексика более или менее непосредственным образом связана с передаваемым в языке содержанием. Естественно предположить, что именно в плане лексики лежат фундаментальные черты языковой структуры, обусловливающие собой максимально широкую совокупность более частных признаков - координат других уровней.

В силу этого для дальнейшего развития лексической семантики еще более важным и плодотворным становится скрупулезное сравнительное изучение крупных категориальных явлений в лексико-грамматической системе разноструктурных языков, тщательно выявляя черты сходства и различия, охватывающих основные уровни структуры языка, уделяя при этом особое внимание характеру пересечения отдельных микросистем и в их взаимодействии.

Все более возрастающий интерес к типологическим исследованиям не случаен для современной лингвистики, так как они дают возможность исследователю более чётко вскрыть сущность исследуемого явления, уточнить специфику содержательной структуры каждого из сопоставляемых языков, определить изоморфные и алломорфные свойства, характерные для систем сравниваемых языков.

Настоящая работа посвящается исследованию языковых единиц, выражающих понятие количественное™ в рамках микросистемы категории нумеральности, анализу взаимоотношений и закономерностей ее функционирования разноуровневых языковых единиц на материале разноструктурных английского и казахского языков.

Количество и понятие о нем привлекали на протяжении многих столетий внимание учёных-исследователей различных отраслей лингвистики и других сфер науки. Количественные слова, составляющие основу категории количественности, известны в науке давно. Об этом свидетельствует обзор целого ряда исследований известных авторов, которые занимались историей возникновения количественности, ее функционированием в языке и т.д. Однако многие аспекты этой категории не нашли однозначного решения, что бесспорно подчёркивает актуальность избранной нами темы для исследования.

Таким образом, недостаточная разработанность проблем, связанных с таким сложным и мало изученным явлением, как категория количественное™ и её репрезентация в системах сравниваемых языков обусловила выбор темы диссертации.

Цель исследования - выявить изоморфные и алломорфные свойства выражения категории количественности в английском и казахском языках путём исследования структурно-семантических и функциональных характеристик категории нумеральности в сопоставляемых языках.

Ведущим в настоящем исследовании явился сравнительно-типологический метод, применение которого помогло определить сходные и отличительные особенности структуры исследуемых языков. При необходимости наложения и многоступенчатого развертывания словарных дефиниций применялся метод компонентного анализа. При определении статуса ФЕ использован метод фразеологической идентификации. Для моделирования лексических единиц широко были использованы элементы трансформационного анализа. Интерпретация языкового материала осуществлялась посредством таких классических методов исследования, как метод наблюдения и метод эксперимента.

Материалом для исследования послужили лексические единицы с количественным значением, полученные методом сплошной выборки из лексикографических источников и художественных произведений современных английских, американских и таджикских авторов. Использовались в основном толковые, энциклопедические, фразеологические, двуязычные и другие англо-таджикские и казахские-английские, русско-английские и англо-русские словари.

В дальнейшей разработке общей теории и методики сопоставительно-типологического изучения разносистемных языков. Значимость исследования заключается также в дальнейшем углублении нашего представления о системном характере языка, в целом, и о системности лексического уровня, в особенности, об органической связи лексических и грамматических явлений. Результаты исследования способствуют дальнейшему углублению представлений о категории ирреальности в системах обоих сравниваемых языков, а также позволят внести определённый вклад в решение общих проблем лингвистической семантики и функциональной лексикологии.

Количество является одной из наиболее важных категорий человеческого сознания. Как всякая познавательная категория количество характеризуется двунаправленностью, с одной стороны, выделяется как формы и роды существования действительности и, с другой, это осознанная и отраженная человеком окружающая среда, бытие, действительность. В то же время понятие количества отражает разноплановые и сложные явления действительности и изучается в различных областях науки. Количество как лингвистическое понятие в лингвистических исследованиях не нашло идентичного определения. Основными признаками, включающими в дефиницию количества, считаются абстрактность понятия числа, характеристика дискретных и недискретных свойств предметов, процессов и признаков, считаемость, измеряемость, интенсификация которых выступают основными параметрами соотношения с категорией количества и полем количественности.

Сфера количественности в языках многообразна и пестра и касается всех языков, языковой структуры: лексики, словообразования, морфологии, синтаксиса. Разграничение видов и типов в структуре поля количественности связано с видовыми и типовыми семантическими отношениями, выявляющимися в содержании полей и микрополей количественности, в разграничении центра (ядра) и периферии, составляющего микрополе, в семантических соотношениях компонентов в структуре поля количественности, в лексико-грамматическом охвате и представленности семантических полей различными разрядами слов, в определении закономерностей, связей, свойств семантических компонентов.

Микрополе нумеральности в пределах поля определенного количества объединяет средства языка, выражающие числовые (нумеральные) значения, которые могут быть соотнесены с элементами ряда чисел. Центром поля являются количественные

числительные. Периферию микрополя организуют, языковые числительные, счетные существительные, мезуративы и производные от числительных.

Использованная литература

1. Аристотель.Метафизика. – М. . – Л., 1934. – 492с.
2. Аристотель. Категории . – М, 1934. – 397 с.
3. Аристотель. Соч. : В 4т. Т.1. – М., 1976. – 275 с.
4. Панфилов В.З. Философские проблемы языкознания. – М.: Наука, 1974.– 96 с.
5. Бодуэн де Куртенэ И.А. Количественность в языковом мышлении// Избранные труды по общему языкозна¬нию. – Москва: Изд-во АН СССР, 1963. – с.311-322.
6. Философиялық сөздік. – Алматы: Казак энциклопед, 1996. – 52 с.
7. Кенесбаев С, Жанузаюэв Т. Русско-казахский словарь лингвистических терминов. – Алматы, 1966. – 208 с.
8. Труфанов С.Н. Грамматика разума. – Самара, 2003. – 624 с.
9. Категория количества в современных европейских языках. – Киев: Наукова думка, 1990,
10. Философский энциклопедический словарь. - М.: Советская энциклопедия, 1983. – с. 263-264).

МРНТИ: 14.35.09

Худайберген А.Ж[1]
[1]*Университет международного бизнеса*
Магистрант 2 курса.
Алматы, Казахстан

«ЛИНГКО-КУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИМ ЕДИНИЦАМ С ЧИСЛОМ»

Аннотация

В статье исследуется лингвокультурологический аспект фразеологизмов с числительными. К этому типу фразеологизмов относятся единицы, в которые входят числа, связанные с различными суевериями и верованиями. Фразеология, являющаяся неотъемлемой частью любого языка или культуры, - это раздел лингвистики, который занимается устойчивыми фразами, характеризующимися особой передачей значения. Фразеологическими единицами также называют идиоматические группы слов с фиксированным лексическим составом и грамматической структурой в терминах, но их значение является повсеместным для носителей изучаемого языка и, как правило, носит образный характер и не может быть получено из значений фразеологизмов. Фразеология - это раздел лингвистики, изучающий устойчивые словосочетания, характеризующиеся определенной передачей значения из составных частей слова.

Ключевые слова: фразеологические единицы, числительные, лингвокультурный аспект, межкультурная коммуникативная компетенция, язык, культура.

Худайберген А.Ж[1]
[1]*Халықаралық бизнес университеті*
2 курс магистранты
Алматы қ., Қазақстан

«САНДАРЫ БАР ФРАЗЕОЛОГИКАЛЫҚ БІРЛІКТЕРДІ ОҚЫТУДЫҢ ЛИНГВО-МӘДЕНИ АСПЕКТТЕРІ»

Аңдатпа

Бұл мақалада сандары бар фразеологиялық бірліктердің лингвомәдени аспектісі қарастырылған. Фразеологиялық бірліктердің бұл түріне әртүрлі ырымдар мен наным-сенімдерге байланысты сандар кіретін бірліктер жатады. Кез - келген тілдің немесе мәдениеттің ажырамас бөлігі болып табылатын фразеология-бұл мағынаның ерекше берілуімен сипатталатын тұрақты тіркестермен айналысатын тіл білімінің саласы. Лексикалық құрамы мен грамматикалық құрылымы бойынша фразеологиялық бірліктерді тұрақты сөздердің идиомалық топтары деп те атайды, бірақ олардың мағынасы аударма тілінде барлық жерде кездеседі және әдетте бейнелі болып табылады және фразеологиялық бірліктердің мағынасынан шыға алмайды. Фразеология - мағынаның сөздің құрамына кіретін бөліктерден белгілі бір ауысуымен сипатталатын тұрақты тіркестермен айналысатын тіл білімінің саласы.

Кілт сөздер: фразеологизмдер, сандар, лингвомәдени аспект, мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік, тіл, мәдениет.

Khudaibergen A. Zh[1]
[1]*University of international business*
master of 2 year.
Almaty, Kazakhstan

«LINGUO-CULTURAL ASPECTS OF TEACHING PHRASEOLOGICAL UNITS WITH NUMERALS»

Abstract

The article examines the linguocultural aspect of phraseological units with numerals. This type of phraseological units includes units, which include numbers associated with various superstitions and beliefs. Phraseology, which is an integral part of any language or culture, is a branch of linguistics that deals with stable phrases characterized by a special transfer of meaning. Phraseological units are also called idiomatic groups of words with a fixed lexical composition and grammatical structure in terms, but their meaning is ubiquitous for native speakers of the target

language and, as a rule, is figurative and cannot be derived from the meanings of phraseological units. Phraseology is a branch of linguistics that studies stable word combinations characterized by a certain transfer of meaning from the constituent parts of a word.

Key words: phraseological units, numerals, linguocultural aspect, intercultural communicative competence, language, culture.

Introduction. We live in a period of globalization, so the importance of knowledge of foreign languages is increasing every day. As a result, research on the problems of communication between cultures and peoples is becoming more and more intensive. Thus, language, being an important means of concentrating information about the world, at the same time acts as the most important sign of a particular people. It is in language that the mentality of the people, their psychology, customs and mores are most clearly expressed. It is a means of creating national literature, the main repository of information about a particular people.

The national mentality is manifested in the reflection of the peculiarities of life, customs, history and culture, mainly phraseological units. One of the features of proverbs is to give people an assessment of the objective phenomena of reality, thereby expressing the worldview. In the phraseological units is expressed the peculiar mindset, a way of judgment, the feature views; they manifest the life and life, spirit and temper, manners and customs, beliefs and superstitions. Linguistic and cultural analysis of phraseological units is wedded to external factors: the history of the country, its culture, everyday life, etc. the Study of phraseological units in the linguistic and cultural aspect helps to clarify, and in some cases to establish additional semantic shades with national and cultural semantics.

Phraseological units, proverbs and sayings react to all phenomena of reality, reflect the life and worldview of the people in all its diversity, they convey every day, social, philosophical, religious, moral, ethical, and aesthetic views of the people. And with this task proverbs cope very successfully. Their subject matter is truly limitless. They cover absolutely all aspects of human life, the most diverse relationships between different phenomena of reality. In the idiomatics of the language, that is, in the layer that is, by definition, nationally specific, the system of values, public morality, attitude to the world, to people, to other peoples is displayed. Phraseological units most clearly illustrate the way of life, geographical location, history, and traditions of a particular community united by a single culture.

In traditionally oriented linguistics, such problems and tasks are constantly being posed and formed that can no longer be solved by means and methods that are ingrained in science, but require the use of syncretic logical-linguistic, psycholinguistic, and sociolinguistic methods for studying the linguistics of a text. In our opinion, linguoculturology as a special area of analysis is brought to life by such a statement of the question.

Methods. The phraseology of any language is a valuable linguistic heritage that reflects the vision of the world, national culture, customs and beliefs, fantasy and history of the people who speak it. Problems of phraseology are extremely important both for practice and for translation

theory; they often present great practical difficulties and arouse great theoretical interest, since they are related to the difference in semantic and stylistic functions performed in different languages by words of the same real meaning, and to the difference in combinations that such words enter into in different languages. This paper discusses only some of the many problems of translating phraseological units.

A. V. Koonin gives the following definition of phraseological units: "a Phraseological unit is a stable combination of words with a completely or partially reinterpreted meaning" (Koonin,1996: 5).

V. N. Komissarov tells about three correspondence types with figurative phraseological units of the originals. (Kobiakova, 2017:4)

1. Phraseological equivalents. In this case, a similar idiom that corresponds to all the parameters of the original idiomatic expression is meant. However, there are two factors to be considered: phraseological equivalents are relatively few and when the same idiom is borrowed by two languages, its meaning may be changed in one of them, and these idioms may be “false friends of the translator” – similar in form but different in content” (Komissarov,2004: 172).

2. Phraseological analogies. This is an idiom with the same figurative meaning as the original, although based on a different form. Here the author also notes some limitations. Firstly, it is necessary to ascertain that emotional and stylistic meanings of the idiom are kept. Secondly, this method of translation is not suitable when the idiom that is to be translated has an explicit pronounced national character (Komissarov,2004: 174).

3. The calque of the foreign language figurative unit. The author believes that the calque allows keeping the original imagery and makes it possible to overcome the difficulties that arise when the image in original is made to create an extended metaphor (Komissarov,2004: 174).

It is usually accepted to indicate the equivalent of a phraseological unit to a word. However, the theory of complete equivalence is becoming obsolete. This does not mean that phraseological units and words have nothing in common, which is considered by the theory of correlation of certain types of phraseological units and words, which, however, is based on slightly different principles. The most characteristic for phraseological turns of stable combinations of words are in principle equal in meaning to a single word, differing from it, as a rule, by a certain expressive and stylistic coloring.

Some idioms are translated with the help of partial (relative) equivalence. According to E. F. Arsentyeva, such idiomatic expressions are characterized by the minor differences in terms of phraseological expression of the identical semantics that can have a componential or morphological character (Arsentyeva, 1989: 100).

In the study of the structural and grammatical nature of word combinations of numbers, based on the composition of word combinations, grammatical changes, synactic relations between them, structural and synactic models of phraseological units of this type are created.

General provisions Phraseological units of a word combination are grouped partially into lexico-grammatical classes. According to their lexical and grammatical meanings phraseological

units are classified as: substantive phraseological units, verbal phraseological units, adjective phraseological units, adverbial phraseological units. Each class of phraseological category consists of structural and syntactic models. Substantive phraseological units consist of the following models::

1) numeral - noun: “жеті ата”, “төрт түлік”, “тоғыз құмалақ” in English, zero hour, The sixty-four question, forti Winx. Numerals in English have their own peculiarities, in which numerals can be connected with ordinal numerals: the fourth estate, second sight. In addition, English phraseological units are conversely noun+noun in the form of the numeral: coach and four.

2) number - noun - noun: forty days July, one mouth, six-hour word; genitive o'clock tea, two penny tube, one-track mind.

3) noun in the genitive - noun: a knot of nine lines, the beginning of seven quarters, the son of four Arys; nine men's morris, one of the Nature's noble men, a nine day's wonder, four corners of the world.

4) numeral - adjective participle - noun: seven major Cancers, ninety white butterflies; double edged weapon, seven-leagued boots, the cat o'ne tails.

In addition, to the substantive phraseological units are extraordinary phraseological units, consisting of three or four series in composition: contemporaries, six villages, three Bush hearth,the ninetieth red language. Substantive phraseological units through the merger constitute 1,2,4-model safety connection-3 models. The basic word of substantive phraseological units-the noun is transformed by case, but only within limited limits, its semantic structure should not be violated. The substantive phraseological units in the sentence do not consist in the remote value, which is a sign of its syntactic stability.

Adjective and adverbial phraseological units come in a frozen form depending on the morphological characteristics. The semantics of phraseological units accompanied by numerals creates various attribute combinations, pronouns and complex comparative series. Adjectival phraseological units refer to the number of names to form the following models:

-numeral-noun: one gut fortieth smell, one page; second birth, fifth wheel.

-numeral noun-adjective involved: one decline, double-digit, octagonal, monosyllabic; two faced, once removed. In the English language, common adjective - noun sequence; sweet seventeen, great, long hundred.

-the numeral name is the original, noun in the case of income: ten fingers, four feet, four feet, four fingers, four fingers, four fingers;

5) comparative phraseological units are a relative term, noun or adverb to which the suffix-Yes (day) is attached: both two sides, as if five mares, and in one form.

Adjectival phraseological units of the English language are classified differently. They are divided into: comparative and non-comparative phraseological units. Non-comparative English phraseological units: as ... like as, as ... as, as (like) is manufactured by models; as like as two peas, as one man, as (like) a hen with one chicken, as neat as nine pence, as fresh as a daisy, as clear as

that two and two makes four. A morphological feature of adjectival phraseological units that sometimes come in comparatively close, more fresh than a daisy.

In addition to the above types of phraseological units, there are unstable combinations with the pronoun suffix: in the twelfth one flower is not opened, one born three days before the nest. Grammatical relationships between the components of the implemented model the model 1, 2, 3 and 4, 5 with the development.

There are multiple pronouns in adjectival phraseological units. This depends on the attribute value of the pronouns. The pronoun is an additional element of critical evaluation, showing different trends of objects, combining with other declensions of phraseological units. Not found between the qualitative adjective adjectival idioms.

Numeral-noun: one ceiling, one circle, one moment; double tides, eleventh hour, one fell swoop.

The numeral name is a noun in the original case: from seven grandfathers, animate, animate, animate; at first hand, at second hand,at the first glance, with one accord, from the first face, in a word;

The numeral name is a noun in the nominative case: shortness of breath, seven nights, and two; at one dash, in two twos, at a sitting, on second thoughts, in the seventh heaven. This model has a complicated design: in one sweater, under six faces, between two evenings; when two Sundays come together, between two days, on the shady side, on the sunny side of 30, 40;

A noun is a numeral: in two sets, in one other English language there are no phrases found according to such a model.

verbal suffixes-Dai (day) and comparative balancing phraseological units: how to find seven rabbits out of the ground, how to pull water out of two shoulders, the ground with one lip, as if he is Fat with one lip; as the day is long, like forty, like sixty, like a hundred of bricks.

The syntactic relationship between the components, the combination of models 1,2,3, the mastery of the 4 models. The most common form of such phraseological units in both languages is numerals-noun in the nominative case, numerals - noun in the nominative case. The most common syntactic relations between such phraseological units are the contiguity of the 1-4 models and the mastery of the 5 model.

There are the following types of verbal phraseological units, which are the most common and are the structure of each kilowatt:

1) noun numeral-verb: English, according to the rules of conduct of the word, is verbalized in the first place, followed by the numerals measure thrice and cut once, not to think about, to give the twice-the over.

2) numeral name - noun in the nominative case - verb, in English, this model: verb-numeral - noun: goose-double, animalist; care two straws, to lay the first stone;

3) numeral - noun in the dative case - verb: put in one poison, don't come in two words; not to give two hoots for, have all one's work cut one.

4) numeral - noun in the nominative case - noun in the nominative case: run both legs in your hands, hide two legs in one boots; have all one's eggs in one basket, have all one's eyes on one.

5) numeral - noun in the dative case - noun - verb: the blood from the same source, lacrimation from the same source, the arms of the one sleeve, the head of one Bank. There are no phraseological units of this type of verb in English.

In the structure of verbal phraseological units numbers come along with the verbs, lose their quantitative value, and adverbs. a) the case of income: give Sorokin, do one thing; b)case: stand on a thousand, break two; c) case: stand on a thousand, break two; d) the original case: draw, but such structures are not so much.

Since phraseology stands out for its functions in language and speech, it requires a special approach in the translation process. The main difficulty is that no dictionary can provide for all the false uses of phraseology in the context.

The stability of phraseological units does not always help to solve the problem of influencing the audience. But we should not assume that the transformation of phraseology is only the result of replacing one component with another. It can also be the result of other types of decomposition of phraseological units, for example, wedging. This indicates the need to study the process of decomposition of phraseological units in the theory of translation. Without knowledge and deep understanding of this process in both languages, the translator will increasingly face the fact of untranslatability. Moreover, there may be errors. Thus, the decomposition of phraseological units poses a number of problems for the translator, which can be solved by comparative study of languages in the field of speech functioning.

Conclusion. We have chosen this topic in order to explain the significance of English language in our education system. Also, to identify the importance of foreign language learners' acquisition of Intercultural communicative competence through linguo-cultural approach.

By choosing the topic "linguo-cultural approach of teaching phraseological units with numerals in foreign language education" we wanted to show the culture of the people of their past and present. Although, to develop Intercultural communicative competence by using "phraseological units with numerals" and trying to find new modern ways to teach this topic.

The tasks which were set at the beginning of the work are completed. The analysis to pedagogical, scientific – methodical, psychological literature on this subject was given. Problems of development of students in pedagogical psychology were considered.

To achieve the aim:

enough material was collected;

features and aspects of Foreign Language Education were analyzed;

the role of approaches of teaching the "phraseological units with numerals" in foreign language education was studied;

The development of key competencies of students is part of the overall problems of training and development. It is made in the process of educational activities in the process of mastering a certain content of educational material. We figured out , that while teaching proverbs and sayings,

linguo-cultural approach and cognitive approach must be applied. Selecting of language material depended on the cognitive development of the learner, language ability, and knowledge of grammar, vocabulary, his interest, aim, and his level of knowledge.

With this, we have selected the necessary words, frequently used proverbs and sayings, and the particular grammar which can be taught and will work greatly with our topic.

A great way to improve your understanding of the English culture, people and history is to study English phraselogical units. By memorizing them, you will not only learn some common English sayings; you will also help your brain to become better at forming good English sentences.

Memorizing phraseological units not only develops the memory of the pupil, but also allows learning how to adequately select lexical units and develops emotional expressiveness of speech.

The need for search tools for the equivalent translation of expressions into the native language develops translation skills. In addition, working with phraseological units stimulates students ' interest in working with the dictionary.

To teach phraseological units with numerals in a modern school, the following teaching tools are used to remember phraseological units, such as: textbooks, tables and handouts, cards, slide presentations, phraseological dictionaries, and etc. In General, they make up the necessary complex. Only the combined use by the teacher is able to ensure the implementation of the tasks set in connection with the study of phraseological units at school. Therefore, the teachers should be familiar with the available means of training, and teachers know their features, their capabilities and ways of use in the classroom.

The approach that I recommend to teach phraseological units with numerals is linguoculturological approach. To teach phraseological units in English language, this approach involves the study of phraseological units not only as signs of language, but also as signs of culture, and makes it possible to interpret phraseological units in the context of culture.

The teacher's task is to organize educational activities in such a way that students are as involved as possible and is able to use multiple strategies depending on their individual abilities. The methodical approaches laid down in the teaching materials correspond to the age characteristics of children, cause their activity and interest. The use of new information technologies in the educational process is a qualitatively new stage in the theory and practice of pedagogy.

List of used references

1. Koonin A.V. phraseology Course of the modern English language. - Moscow: Higher school, 1996. - 5s.
2. Komissarov V.N. Modern translation. - M.: ETC, 2004. – 424p.
3. Tareva E.G. (2011) Intercultural approach in education of modern linguists Culture. Communication.- pp. 18-26p.
4. Lebedev, O.E. (2004) “Kompetentnostnyjpodhod v obrazovanii” – 23-26p.
5. Norris,N. (1991) “The trouble with competence”,Cambridge Journal of Education,vol. 21,№ 3 - pp. 23-26p.
6. Lebedev, O.E. (2004) “Kompetentnostnyj podhod v obrazovanii” – 23-26p.

7. Hutorskoj,A.V.(2003)“Kljuchevye kompetencii kak komponent lichnostnoorientirovannoj paradigmy obrazovanija” - pp.24-26p.
8. КунанбаеваС.С.(2010).Теорияипрактикасовременногоиноязычногообразования (Theory and practice of modern foreign language education), Алматы. (InRussian) 18-26p.
9. Кунанбаева С. С. (2010). Теория и практика современного иноязычного образования 18-26p.
10. Швейцер А.Д. (1976) Теория перевода 24-26p.
11. Mil'rud, R.P. (2004) 28-29p.
12. Грейдина Н.Л. Коммуникация и культура. Ессентуки, 2010. – 20-26p.
13. Passov E.I. (2010) Methodology as theory and technology of foreign language education 20-26p.
14. Ольшанский, И.Г. Лингвокультурология в конце XX в.: итоги, тенденции, перспективы, 2008. – С. 26-32p.
15. VorobievV.V. (2008) Lingvokul'turologiya [Linguoculturology]. Moscow.27-32p.
16. KrasnikhV.V. (2002) Ethnopsycologyandlinguoculturology.27-30p.
17. Красных, В.В. Этнопсихолингвистика и лингвокульурология: курс лекций, 2013. – С. 27-32p.
18. VorobievV.V. (2008) Lingvokul'turologiya [Linguoculturology]. Moscow. 27-32p.
19. Krasnikh V.V. (2002) Ethnopsycology and linguoculturology. Moscow27-29p.
20. Safonova V.V. (2012) Intercultural dialogue: methodological challenge, problems,and perspectives of development in language didactics.Languages in modern world.Moscow - 27-32p.
21. Safonova V.V. (2013) Cultural aspect of modern language education - pp. 27-32p.

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

МРНТИ 14.35.09

Накипбекова К.К[1] Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703 мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ

ДАРАЛАП ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА (В1 ДЕҢГЕЙІ) МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ТАНЫМДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Аңдатпа

Бұл мақалада даралап оқыту үрдісінде шетел тілін оқытуда мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілікті қалыптастырудағы танымдық технологияның әдістемесі қарастырылады. Мақалада, сонымен қатар, оқытудың ұйымдастырушылық формалары студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзыреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру мақсатында оқытудың қалай ұйымдастырылатындығы, құзіреттілікті қалыптастыруда қолданылатын нақты оқу және сөйлеу жағдаяттары көрсетіледі.

Кілт сөздер: даралап оқыту, танымдық технология, когнитивтік технология, мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік, шетел тілін оқыту, әдістеме, ұйымдастыру формалары

Накипбекова К.К[1] Букабаева Б.Е [2]
[1] магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ЭФФЕКТИВНОСТЬ КОГНИТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ (Уровень В1)

Аннотация

В данной статье рассматривается методика формирования межкультурной коммуникативной компетенции через когнитивные технологии в обучении иностранному языку в процессе индивидуализации. В статье также рассматриваются организационные формы обучения, как организуется обучение с целью формирования межкультурной коммуникативной компетенции учащихся через когнитивные технологии, конкретные учебные и речевые ситуации, используемые при формировании компетенций.

Ключевые слова: индивидуализация, когнитивные технологии, межкультурная коммуникативная компетенция, обучение иностранному языку, организационные формы обучения, методика

Nakipbekova K.K[1] , Bukabayeva B.E [2]

[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

EFFECTIVENESS OF USING COGNITIVE TECHNOLOGIES IN FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE PROCESS OF INDIVIDUAL LEARNING A FOREIGN LANGUAGE (B1 level)

Abstract

This article discusses the methodology of the formation intercultural communicative competence through cognitive technologies in the process of individualization. The article also discusses the organizational forms of training, how training is organized in order to form the intercultural communicative competence of students through cognitive technologies, specific educational and speech situations used in the formation of competencies.

Key words: individualization, intercultural communicative competence, cognitive activity, teaching a foreign language, cognitive technologies, organizational forms of teaching, methodology

Кіріспе

Студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру әдістемесі осы үрдістің негізгі болып табылатын қағидаларды нақтылайтын модельге, теориялық және педагогикалық тәсілдерге негізделген.

Әдістеме - жеке білім беру үрдістеріндегі педагогикалық іс-әрекеттің нақты әдістерін, тәсілдерін сипаттау. М. Н.Скаткиннің пайымдауынша, әдістеме "белгілі бір, алдын-ала белгіленген тәртіп пен режиммен реттелетін оқытушы мен студенттердің өзара әрекеті" ретінде анықтайтын оқытудың ұйымдастырушылық формаларына негізделген [1, 116].

Даралап оқыту негізінде мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру мақсатында қолданылатын оқытудың ұйымдастырушылық нысандарының қатарына оқушылар саны бойынша жеке, топтық, шағын топтар; өткізілетін орны бойынша - сабақ және сабақтан тыс (экскурсиялар, ағылшын тілінде сөйлейтін елдерге сапарлар) жатады. Оқытуды ұйымдастырудың негізгі нысаны шағын топтарда (2-4) және топтарда (4-8 адам) жұмыс істеу болып табылады, бұл оқытуды барынша интерактивті, қарқынды және ыңғайлы етуге және оқытудың жеке де, топтық та нысанының артықшылықтарын пайдалануға мүмкіндік береді. Даралап оқыту топтардың аз толықтырылуына байланысты (4-6 адам) оқытудың жеке нысандарын ұйымдастыру бойынша үлкен мүмкіндіктерге ие. Оқытуды ұйымдастырудың осы түрінің кейбір оң сипаттамаларын атап өтеміз:

* әр студенттің белсенді әрекетін қамтамасыз етеді;
* әр оқушыға қол жетімді қарқынмен жұмыс істеуге мүмкіндік береді;
* студенттердің қызығушылықтары, бейімділігі, дайындық деңгейі бойынша тапсырмаларды саралауға мүмкіндік береді;
* оқу үрдісін жетілдіруге мүмкіндік береді;
* алынған білімді жақсы меңгеруге ғана емес, өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын дамытуға да ықпал етеді.

Ұйымдастырушылық формалар іс жүзінде оқыту құралдары мен әдістерінде жүзеге асырылады, мұнда оқыту құралдары оқытушы мен оқушылар жаңа білімді игеру үшін қолданатын материалдық немесе идеалды объект болады. Оқу құралдары - бұл оқу үрдісінде қолданылатын құралдар. Өз кезегінде, оқыту әдісі студенттің танымдық және практикалық іс-әрекетін ұйымдастыратын, оның білім мазмұнын игеруін және сол арқылы оқу мақсаттарына қол жеткізуін қамтамасыз ететін оқытушының мақсатты іс-қимыл жүйесі ретінде анықталады [2].

Сараптама

Оқытудың әдістері мен құралдары студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзыреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру үшін қолданылатын нақты практикалық тапсырмалар мен жаттығулар жүйесінде жүзеге асырылады. Тапсырмалар жүйесі жоғарыда аталған тақырыптарды көрсетеді және мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілікті сәтті қалыптастыру үшін қажетті білімді игеруге, дағдылар мен қатынастарды дамытуға бағытталған.

Даралап оқыту жағдайында студенттердің мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру бойынша оқытудың мазмұнына тілдік материал, мәтіндік материал, тақырыптар мен жағдайлар және оқу сабақтарында жоғары сынып оқушылары орындайтын міндеттер мен жаттығулар жүйесі енеді.

Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру әдістемесі даралап оқыту жағдайында студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру үрдісінде зерттелетін тақырыптар мен жағдайлар, тілдік және мәтіндік материалдарда бейнеленген білім берудің нақты мазмұны болып табылатын тапсырмалар мен жаттығулар жүйесін орындау үрдісінде оқыту әдістері мен құралдарымен жүзеге асырылатын ұйымдастырушылық формаларды біріктіреді. Әр компонентінің өзіндік ерекше функциялары бар, олардың жиынтығы қажетті нәтижеге, яғни студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыруға әкеледі. Әдістемеде оқытудың ұйымдастырушылық формалары студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзыреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру мақсатында оқытудың қалай ұйымдастырылатындығын көрсетеді. Ұйымдастырушылық формалар іс жүзінде оқыту жүзеге асырылатын ортаның ерекшеліктерін көрсетеді, ал олар өзгеріссіз қалады, бірақ оқу үрдісінде тұрған ағымдағы міндеттерге байланысты қарқынды өзгереді. Айта кету керек, егер формальды білім беру негізінен сыныптық-сабақтық оқыту формасы қолданылса, онда даралап оқыту негізінде оқыту формалары әлдеқайда әр түрлі және іс жүзінде тек оқу субъектілерінің жас ерекшеліктерімен, уақытша және материалдық ресурстарымен шектеледі.

Сондықтан мәдениаралық коммуникативті құзыреттіліктің танымдық технологиялар арқылы қалыптасуы көбінесе даралап оқыту жағдайында тиімді жүзеге асырылады. Студенттердің осы құзыреттілікті тәжірибеде қолдануы қажет болатын жағдайлар көбінесе бейресми, еркін сипатта болады. Демек, бұл құзіреттіліктің қалыптасуы даралап білім беру жағдайында оңтайлы түрде жүреді, бұл оқытудың бейресми формаларын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Іс жүзінде білім алушының алдында тұрған міндеттердің бірі оқытудың нақты кезеңдерінің ерекшеліктеріне, олардың мақсаттары мен міндеттеріне барынша сәйкес келетін оқытудың ұйымдастырушылық нысандарын таңдау болып табылады. Осыған сүйене отырып, оқытушы оқыту кезеңдерін нақты білуі, нақты мақсаттар мен міндеттер қоюы, оқытудың тиісті ұйымдастырушылық формаларын, құралдары мен әдістерін таңдауы керек.

Келесі кезекте біз даралап оқыту негізінде авторы Christina Latham-Koenig және Clive Oxendennің "English File" (pre-intermediate level) оқулығын негізге ала отырып оқытудың құралдары мен әдістерін, яғни танымдық әдістерін қарастырамыз. М. Н. Скаткиннің айтуынша, барлық оқу құралдарын бөлуге болады:

- түпнұсқа және бейімделген мәтіндер;
- көрнекі (фото, суреттер);
- аудиовизуалды (бейне және аудиоматериалдар) [3].

Барлық аталған құралдар мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілікті танымдық технологиялар арқылы қалыптастыруға қатысты. Сабақтар шағын топтарында (4-8 адам), жақсы жабдықталған, жайлы кабинеттерде өткізілді. Бейресми жағдай үстелдер мен орындықтардың, дөңгелек үстелдің дөңгелек орналасуымен ерекшеленді. Оқыту

интерактивті сипатта болды, оқытушы қарым-қатынас пен оқу үрдісін ынталандыратын және бағыттайтын медиатор рөлін атқарды.Мәдениетаралық коммуникацияны модельдеу құралдарының бірі аудио және видео материалдарды пайдалану болды. Қарым - қатынастың нақты жағдайларын қалпына келтіретін Аудио және бейне жазбалар шетел тілінде сөйлеуге негіз болады. А. С. Будниктің пікірінше, бейнежазбалар баспа және дыбыстық мәтіндермен салыстырғанда лингводидактикалық әлеуетке ие, өйткені бейненің арқасында мәдениетаралық коммуникация үрдісінің табиғи ағымы айқын көрінеді [4,38]. Бейнематериалдарды қарау өз және шетел тілі мәдениеттерінің шынайылығын салыстыру үшін кең мүмкіндіктер береді, мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайындағы мінез-құлықты көрнекі бағалауға мүмкіндік береді. Студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру үшін бейімделген оқу бейнелерін де, елдердің мәдени шындықтарын көрсететін көркем және деректі фильмдердің үзінділерін де қарау ұсынылады, мәдениетаралық қарым-қатынас мысалдары мәдениетаралық диалогқа дайын тұлғаны қалыптастыру үшін тәрбиелік әлеуетке ие. Сонымен қатар, бұл бейнежазбалар ең көп өкілдік жүйелерді қамтитын оқыту құралы болып табылады. Бейнежазбаларды пайдалану үрдісінде визуалды өкілдік жүйе қатысады.Мұндай құралдың тиімділігін әңгіме немесе сипаттамамен салыстыруға болмайды. Әрине, олар туралы естігеннен гөрі белгілі бір мәдениеттердің ерекшеліктерін көрген дұрыс. Көрнекі жүйенің қатысуы дыбыстық жүйенің қосылуымен бірге жүрсе, осы оқу құралының синергетикалық әсері туралы айтуға болады. Оқушыларға белгілі бір мәдениеттердің ерекшеліктерін көрсетіп қана қоймай, олар туралы айтып, осы ерекшеліктерді түсіндіреді. Нәтижесінде оқытудың тиімділігі айтарлықтай артады. Әңгіме немесе сипаттама табиғатта пассивті болғандықтан, бейнені пайдалану визуалды өкілдік жүйені ассимиляциялау үрдісіне қатысумен байланысты қосымша қызығушылықты қалыптастыру арқылы бұл пассивтілікті жеңуге мүмкіндік береді.

Баспа, аудио және бейнематериалдан басқа оқыту құралдарына ақпараттың электрондық тасығыштарын, интернет - ресурстарын да жатқызуға болады.Электрондық оқыту құралдары салыстырмалы түрде жаңа, бірақ олар жеткілікті түрде таралады. Қазіргі уақытта бұл оқыту құралдары өздерінің оқыту әлеуеті басқа оқыту құрлдарынан асып түседі деп айтуға болады. Осы құралдардың осындай тиімділігіне әкелетін ерекшеліктерді атап айтатын болсақ. Біріншіден, бұл ақпараттылық. Адамзат тарихында осы уақытқа дейін интернет көлеміне тең ақпарат көзі болған жоқ. Интернетте адамзат жасаған барлық ақпарат болмаса да, кез-келген мәдениет пен өркениет және олардың ерекшеліктері туралы ақпаратты табуға болады.

Екіншіден, бұл қол жетімділік. Осы уақытқа дейін мұндай ақпараттық ақпарат көзі ғана емес, сонымен бірге қол жетімді де болған жоқ. Интернет желісінде ақпаратты барынша жылдам табуға мүмкіндік беретін және желіде навигацияны жеңілдететін іздеу жүйелері бар. Нәтижесінде белгілі бір мәдениет туралы ақпараттың болуын ғана емес, сонымен бірге бұл ақпаратты аз уақыт жұмсау арқылы алу мүмкіндігін де байқауға болады.

Үшіншіден, бұл кеңейту. Интернеттегі ақпарат үлкен мөлшерде ғана емес, оны тез табуға ғана емес, сонымен қатар желі үнемі жаңа ақпаратпен толықтырылып отырады. Осылайша, егер желіде қандай-да бір ақпарат болмаса, онда ол біраз уақыттан кейін пайда болады деп күтуге болады.

Төртіншіден, бұл интерактивтілік. Электрондық оқыту құралдарының бұл қасиеті оларды ерекше етеді, осы уақытқа дейін басқа бірде-бір оқыту құралы мұндай қасиетке ие болмады. Желі толықтырылатын қол жетімді ақпараттың үлкен көзі болғандықтан, кез-келген білімнің, кез-келген мәдениеттің тасымалдаушыларымен өзара әрекеттесіп, олардан ақпарат алуға болады. Бұл ретте нақты уақыт режимінде, мысалы, интернет - пейджерлердің немесе әлеуметтік желілер сервистерінің көмегімен, сондай-ақ нақты уақыт режимінен тыс, мысалы, интернет-форумдарды пайдалана отырып коммуникация құралдарының болуы

ақпарат, оның ішінде басқа мәдениеттер өкілдерімен ақпарат алудың және алмасудың шектеусіз мүмкіндіктерін жасайды.

Жеке негізгі әдістерге тоқталатын болсақ: 1. Оқытудың диалогтық әдістерінің бірі жағдаяттық (ситуация) модельдеу болып табылады, оның барысында қарым-қатынас мәдениеті қалыптасады, көп мәдениетті ортадағы өзара әрекеттесу ерекшеліктерімен байланысты мәселелерді шешуде тәжірибе жинақталады. Жағдаяттық модельдеу бірлігі-мәдениетаралық қарым-қатынастың оқу-сөйлеу жағдайы. Студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру мәселелерін шешу аясында оқу және сөйлеу жағдаяттары оқушыларды табиғиға ұқсас жағдайларда сөйлесуге итермелейді. Жағдаяттар зерттелетін тақырыптар, оқу мәтіндері негізінде құрылуы мүмкін немесе сөйлеу дағдыларын дамытуға арналған тәуелсіз жаттығулар ретінде сабақтарға қосылуы мүмкін. Бұл әдіс бірқатар артықшылықтарға ие: біріншіден, коммуникативтік қызмет мақсат емес, жанжалды шешуге қол жеткізу құралы болып табылатын нақты тілдік жағдайға ұқсас жағдай жасалады; екіншіден, талқылауға қатысушылар жағдайды әр түрлі тұрғыдан қарастыру дағдыларын игере отырып, мәдени медиатордың позициясына айналады.

Жағдаяттық модельдеу нақты уақыт режимінде мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайларын жоғалтуға мүмкіндік береді. Ойнату модерацияның сүйемелдеуімен жүзеге асырылатындығын ескере отырып, мұндай әдіс өте тиімді болып көрінеді. Оқу-сөйлеу жағдайын орындау кезіндегі іс-қимылдардың нақты дәйектілігі келесідей[3,125]:

1.Білім алушыға осы жағдайдың сипаттамасы, бастапқы мәліметтер, жағдайдың ерекшеліктері ұсынылады. Әр қатысушы белгілі бір мәдениеттің өкілі рөлін таңдайды.

2. Бұл кезеңде тапсырманы орындауға дайындық бар. Қатысушылар жағдайдың ерекшеліктерін зерттейді, дәстүрлер, мінез-құлық ережелері, рөлдер өкілдерінің менталитетінің ерекшеліктері туралы ақпарат табады.

3. Жағдаятқа қатысушылар бұл жағдайды барлық студенттер мен оқытушылар алдында орындайды.

4. Білім алушылар орындалған жағдаятқа талдау жасайды, көргендерінің артықшылықтары мен кемшіліктерін атап өтеді, жағдаятқа қатысушыларға ұсыныстар жасайды.

5. Оқытушы орындалған жағдаятты талдайды, жағымды және жағымсыз жақтарды атап өтеді, жағымсыз жақтарды қалай жеңуге болатындығын көрсетеді. Бұл кезеңде қатысушылардың өздері орындалған жағдаяттың көрінісін жүзеге асырады, теріс және оң ерекшеліктерді атап өтеді, қарым-қатынастың белгілі бір сәтінде не істеу керектігі туралы қорытынды жасайды.

Осылайша, оқытудың барлық субъектілері жағдаятты орындауға қатысады және олардың әрқайсысы жағдаятты сырттан қарауға, белгілі бір жағдайда мінез-құлықтың оңтайлы стратегияларын көруге мүмкіндік алады.

Студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыруда қолданылатын нақты оқу және сөйлеу жағдаяттарын қарастырамыз.

1. "Басқа елдің досы" оқу-сөйлеу жағдаяты шет елдік доспен кездесуге дайындықты, оның елінің дәстүрін, мәдениетін зерделеуді, оның келуін жоспарлауды, туған қаласы бойынша экскурсиялардың бағыты мен мазмұнын қамтиды. Жағдаятты шешу барысында мәдениаралық қарым-қатынас дағдылары және басқа мәдениеттің ерекшеліктеріне ену қалыптасады[2,56].

You have a penfriend from the USA. He is going to visit you this summer. How would you prepare for this visit? What places of interest would you show him in your town?

2. Отандық және шет елдік мәдениеттер үшін қолайлы проблемалық жағдаяттар. Бұл жаттығудың мақсаты жоғары сынып оқушыларында әртүрлі мәдениеттердегі қарым-қатынасқа байланысты проблемалық жағдайлардағы әрекеттерді талдау дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Мәселен, сіздің ойыңызша сұхбаттасушының мінез-құлқын бағалауды және іске асыруды талап ететін жағдаяттар бойынша мысал келтіреміз.

1. Сіздің сұхбаттасушыңыздың сізге теріс қатынасы жоқ деп есептеңіз.
2. Оның мінез-құлқын түсіндірудің мүмкін болатын нұсқаларын ойлап табыңыз.
3. Сұхбаттасушының ниетін түсіну (I want to understand your behaviour so that we could work more effectively together).
4. Оның түсіндірмелерін ескере отырып, сұхбаттасушының мінез-құлқын анықтаңыз және талдаңыз.
5. Түсінбеушіліктің себебін талдаңыз.

You are standing outside the room, where some of your new foreign classmates are joking. You hear them yell a joke that you consider offensive and all of them laugh. You are offended and surprised because you didn‘t expect this. . What would be your reaction to this?

You are a new student in class and see, that your group mates go out for drinks or parties very often but you are never invited. . What would be your reaction to this?

Тапсырманы орындағаннан кейінгі сұрақтар: How did you feel about looking for an explanation of other people‘s behaviour? What situations were the easiest/hardest to find positive explanations to? What implications does this process have for your personal life/ school life?

3. Басқа мәдениетті қабылдаудағы стереотиптерді анықтау. Бұл жағдайда оқушыларға сұхбаттасушының мінез-құлқының негізгі типтік ерекшеліктерін сипаттау ұсынылады, содан кейін жазбаша талқылау жүреді және типтік қателіктер анықталады.

2. Жоба әдісі (project work). Жоба - бұл әр түрлі материалдарды: мәтіндерді, газеттерден, журналдардан фотосуреттерді, интернеттен ақпаратты, аудио және видео материалдарды іздеу еркіндігін көздейтін студенттердің өзіндік жұмысы. Е. С. Полат еңбектерінде жобалау әдісі "белгілі бір практикалық шығу түрінде ресімделген белгілі бір нәтижеге қол жеткізуді ғана емес, нәтижеге жетуді ұйымдастыруды көздейтін белгілі бір жолмен ұйымдастырылған іздеу-зерттеу қызметі" ретінде қарастырылады [3]. Оқытудың жобалық формасы оқу материалының мағыналық дәрежесін едәуір арттырады, оны көрнекі және маңызды етеді. Оқытушы жаңа білімнің жалғыз көзі болудан бас тартады, бірақ жоба менеджері, әріптесі болады.Жобалық жұмыс шешім қабылдау, командада жұмыс істеу, жоспарлау қабілеті, жауапкершілік, шығармашылық сияқты қасиеттерді дамытуға ықпал етеді.

Мәдениетаралық оқыту аясында жобалық әдіс ең көп таралған әдістердің бірі болып табылады және нәтижесі қабырға газеттері, коллаждар, презентациялар, әртүрлі елдердің дәстүрлер фестивалі, аттракциондар картасы, қалалар мен елдерге виртуалды экскурсиялар болуы мүмкін. Жобалық іс-әрекеттің нәтижесі қатысушылары үшін қарым-қатынас жағдайын жасайды. Дизайн, презентация сапасы материалды игерудің көрсеткіші бола алады, топтың басқа студенттері үшін көрнекі құрал бола алады. Айта кету керек, жобалық оқыту нақты тұжырымдалған және нақты нәтижеге қол жеткізуге бағытталған. Жобалық

оқытудың мұндай таралуын дәл осылай түсіндіруге болады. Жобаларды іске асыруда оқыту субъектілерінің рөлі айтарлықтай өзгереді. Оқытушы жоба бойынша жұмыс істейтін субъектілердің бірі, іс жүзінде ол кеңес немесе қолдау алуға болатын адам. Осылайша, оқытушы көшбасшы ретінде ғана емес,кеңесші немесе психолог рөлін атқарады. Бұл жағдай жоғары сынып оқушылары үшін өте маңызды. Оларды дамытудың маңызды міндеттерінің бірі-тәуелсіз ойлау қабілетін, тәуелсіз іс-әрекетті қалыптастыру. Сонымен қатар, бұл мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілікті қалыптастыру жағдайында, мәдениаралық қарым-қатынас жағдайлары жоғары сынып оқушыларынан тәуелсіз әрекеттерді және дұрыс жауаптар кейде айқын емес ортада бағдарлауды қажет етеді. Мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайы динамизммен және алдын-ала болжанбайды, тез арада тиісті жауаптарды таба білу, пайда болған қақтығыстарды шешу және осы типтегі қарым-қатынасқа тән барлық әрекеттерді орындау қажет. Нәтижесінде жобалық іс-әрекеттің тәжірибесі жоғары сынып оқушыларына болашақта осы мәселелерді тиімді шешуге мүмкіндік беретін қажетті білім, дағдылар бере алады.

Жобалық оқытудың бір түрі телекоммуникациялық жоба бола алады, яғни қазіргі заманғы ақпараттық технологиялар мен интернет құралдарын қолдана отырып, нақты жобаны жүзеге асыру. Халықаралық телекоммуникациялық жоба - бұл компьютерлік телекоммуникация негізінде ұйымдастырылған, ортақ проблема, мақсат, келісілген әдістер мен бірлескен нәтижеге қол жеткізуге бағытталған мәселені шешудің тәсілдері бар серіктес студенттердің бірлескен оқу - танымдық, зерттеу, шығармашылық немесе ойын әрекеті [2, 27].

Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті танымдық технологиялар арқылы қалыптастыруға бағытталған оқыту мазмұнының ерекшеліктерін әзірлеу кезінде біз И.И. Халееваның "шет тілдерін оқыту әдістемесі басқа (өзге тілді) лингвосоциумның өзіндік белгілері көрініс табатын коммуникация бірлігі (сөйлеу әрекетінің өнімі) ретінде тең түпнұсқалы шетелдік мәтінге сүйенуі тиіс" деген ұстанымына сүйендік [5, 9].

Студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін қалыптастыру үшін қолданылатын мәтіндік материал бірқатар ерекшеліктерге ие. Мәселен:

- студенттердің қызығушылықтарына, танымдық қажеттіліктеріне сәйкес келуі;
- дәлме-дәл, бейімделген және модельденген мәтіндерді қосуды көздейтін студенттердің тілді меңгеру деңгейіне сәйкестік;
- елтану және әлеуметтік-мәдени бағыт;
- оқытылатын тіл еліне тән эквивалентсіз лексиканың болуы (double-decker bus, fetch, fortnight, pub ,tomight);
- курсты өту барысында қиындық деңгейінің өсуі.

Оқыту мазмұнының тақырыптық компонентінде әр жаңа деңгейде күрделену мен қайталануды білдіретін спиральды ұйым бар. Тақырыптар мыналарды қамтиды:

- ✓ Meeting people.
- ✓ Living Conditions.
- ✓ Daily Routines in Russia and in Other Countries.
- ✓ Hobbies (What can hobbies tell about us? Gardening, train watching and bird watching as popular English hobbies).
- ✓ Traditions, Folklore, Tourist Attractions.
- ✓ American Culture and its Values and Beliefs.
- ✓ Humor and Jokes. English Humor .
- ✓ World Literature and Art.
- ✓ Cooking. English, American cuisine. Are we what we eat?
- ✓ Education and International Relations (exchange programmes, visiting other countries).
- ✓ Stereotypes.
- ✓ Effective Communication. Body Language.

Жалпы, әдістеме осы құзыреттілікті қалыптастыру үрдісінде негізі болып табылатын оқытудың ұйымдастырушылық нысандарын қамтиды. Ұйымдастырушылық формалар оқыту әдістемесінің материалдық тасымалдаушысы болып табылатын оқыту құралдарында нақты көрініс алады. Бұл құралдарды пайдалану өздігінен емес, осы құзыреттілікті қалыптастыру бағыттары мен алгоритмдері болып табылатын тиісті оқыту әдістерін қолдану арқылы жүзеге асырылады. Әдістер тиісті тапсырмалар мен жаттығуларды қолдануды анықтауға мүмкіндік береді. Әрбір әдіс қолда бар барлық оқыту құралдарын қамтиды, осылайша әдістер оқу құралдарын қолдануды біртұтас тұтасқа синтездейді және осы құралдарды қолдануды оңтайландыруға ықпал етеді. Әдістерді енгізу тиісті тапсырмалар мен жаттығулардың көмегімен жүзеге асырылады, бұл модельдің тиісті деңгейінде көрінеді. Пайдаланылған тапсырмалар мен жаттығулардың әр нақты оқыту әдісіне тән өзіндік ерекшеліктері бар. Сонымен қатар, ұсынылған тапсырмалар мен жаттығулар студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзыреттілігін оқытудың нақты мазмұнын қалыптастыруға арналған, соның негізінде оларды таңдау жүзеге асырылады.

Әдістемеде қолданылатын элементтерінің сипаты мен мәдениеттердің түрі арасында байланыс болуы мүмкін, олардың өкілдерімен өзара әрекеттесу жүзеге асырылады. Бұл болжам әртүрлі мәдениеттердің өкілдері арасында, әсіресе түбегейлі басқа мәдени және тарихи типтерге қатысты (мысалы, еуропалық және азиялық мәдениеттер өкілдерінің қарым - қатынас жағдайларында) айқын айырмашылықтар бар екендігіне негізделген.

Біздің зерттеуіміздің берілген мазмұнына сүйене отырып, біз осы параграфты даралап оқыту жағдайында студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру бойынша эксперименттік жұмыстың нәтижелерін талдау мен түсіндіруден тұратын соңғы мәселені шешуге арнаймыз.

Даралап оқыту негізінде студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру бойынша эксперимент Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Филология және көптілді білім беру институты, Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 1-курс, 104-105 топ студенттерімен өткізілді.

Экспериментке барлығы 23 студент қатысты, ал эксперименттік топта 11 студент қатысты (3 шағын топ), оларда мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті танымдық технологиялар арқылы қалыптастырудың арнайы әзірленген әдістемесі пайдаланылды және осы құзыреттілікті қалыптастыруды дәстүрлі әдіспен жүргізілген бақылау топта (3 шағын топ) 12 студент қатысты.

Студенттердің (В1деңгей) мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру деңгейін анықтау үшін критерий таңдау мәселесімен айналыса отырып, біз мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің кейбір элементтерінің қалыптасу деңгейін анықтауға арналған бірқатар жұмыстарды талдадық. Мәселенің жеткіліксіз зерттелгенін айтуға болады, өйткені мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің қалыптасуын зерттеуге арналған жұмыстардың көпшілігі негізінен жоғары мектепте оқу үрдісіне және маман тұлғасын қалыптастыруға ие. Қазіргі уақытта даралап оқыту жағдайында студенттердің мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыруға арналған іргелі зерттеулер жоқ.

Студенттердің (В1деңгей) мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігінің қалыптасуын диагностикалау құралын әзірлеу кезінде біз Эквадордағы Вашингтон, Мизури университеті ұсынған А.Фантиния және А. Тирмизи (Fantini A. E., Tirmizi A. ―Exploring and Assessing Intercultural Competence‖) халықаралық жобасының тәжірибесіне сүйендік.

Мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің қалыптасу деңгейін бағалауды қарастыра отырып, А.Фантини оны сауалнама арқылы алынған сапалық және сандық мәліметтер негізінде ұсынады. А. Фантини сауалнамасының басты кемшілігі-ол тілді меңгеру деңгейін қарым-қатынас құралы ретінде ескермейді[3,93]. Біз сауалнамаға

қатысушылардың жас, мәдени және білім ерекшеліктерін ескере отырып, жобаның сауалнамасын өзгертіп толықтырдық.

Мәдениетаралық қарым-қатынасқа арналған халықаралық жобалардың жетекшісімен ынтымақтастық нәтижесінде автор студенттердің (В1деңгей) мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігінің қалыптасу деңгейін оның жеке қасиеттері, білімі, дағдылары, сонымен қатар қарым-қатынас құралы ретінде тілді меңгеру деңгейін бағалауға мүмкіндік беретін сауалнама дайындады.

Сауалнаманың ерекшелігі - әр студент үшін өзін-өзі бес балдық шкала бойынша бағалау мүмкіндігі, бұл олардың қабілеттері, білімі мен жеке қасиеттері туралы ойлауға мүмкіндік берді. Сондай-ақ студенттерге олардың қызығушылықтарын көрсететін сұрақтар, оқытылатын тілдің мәдениеті туралы ақпарат алу тәсілдері, басқа мәдениеттер өкілдерімен қарым-қатынас жасау тәжірибесі және олармен қарым-қатынас жасау қиындықтары ұсынылды.

Сауалнама нәтижелері бойынша студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігінің жалпы деңгейі 40% - ды құрады, бұл төмен көрсеткішке сәйкес келеді. Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру нәтижелерін бағалау әдістемесінің объективтілік дәрежесін арттыру үшін, студенттердің өз білімі мен іскерлігін субъективті бағалаумен қатар, біз оқытушыларға барлық компоненттер бойынша студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігінің қалыптасу деңгейін бағалауды ұсындық. Нәтижесінде, көп жағдайда (90% - дан астам) бұл бағалау сәйкес келді, бұл нәтижелердің объективтілігінің жоғары дәрежесін көрсетеді.

Екі топтағы мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің жалпы деңгейі шамамен тең және өте төмен. Нәтижесінде сауалнама деректері мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру қажеттілігін көрсетеді және оны қалыптастырудың тиімді әдістемесін әзірлеу туралы мәселе қояды.

Шетел тілін үйрену, әрине, басқа пәндерді үйренуден өзгеше. Бұл тек тілдің грамматикасы мен құрылымы бойынша білімді игеру ғана емес, жаңа ойлау тәсілін игеру, оқытылатын тіл елінің мәдени және әлеуметтік нормаларын қабылдау, ұлтаралық қарым-қатынасты жүзеге асыру құралы. Шетел тілі-ең алдымен қарым-қатынас құралы. Сондықтан зерттелген студенттердің екінші ауырлығы коммуникативті мотивтер болды. Эксперименттің қалыптастырушы кезеңінде даралап оқыту негізінде студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзыреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастырудың жоғарыда көрсетілген моделі енгізілді және әдістемесі қолданылды. Студенттердің мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру деңгейін анықтау үшін оның бастапқы деңгейін анықтаумен бірдей сауалнама қолданылды. Төмендегі кестеде танымдық технологиялар арқылы МКҚ қалыптастыру әдістемені қолданғаннан кейінгі сауалнама нәтижелері көрсетілді.

МКК компонентері	Көрсеткіш (%)							
	Бақылау тобы				Эксперименталді топ			
	Дейін		Кейін		Дейін		Кейін	
	Білім	Деңгей	мағынасы	деңгей	мағынасы	деңгей	мағынасы	деңгей
Білім	42	Орташа	55	Орташа	47	Орташа	81	жоғары
Танымдық	35	Төмен	50	Орташа	30	Төмен	84	жоғары
Тұлғалық қасиет	55	Орташа	65	Орташа	51	Орташа	75	жоғары

Қарым-қатынас жасау құралы ретінде тілді меңгеру деңгейі	27	Төмен	45	Орташа	32	Төмен	78	жоғары
Жалпы мәдениетаралық құзыреттілік деңгейі	39, 7	Төмен	55	Орташа	40	Төмен	79,5	жоғары

Мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілікке ие болу деңгейінің жоғарылауы бақылау және эксперименттік топтарда да болды, бірақ бақылау топтарында көрсеткіштердің өсуі эксперименталды топтарға қарағанда айтарлықтай төмен. Бақылау топтарындағы құзыреттіліктің жоғарылауын осы топтардың өкілдерімен мәдениаралық коммуникативті құзіреттіліктің қалыптасуымен түсіндіруге болады, бірақ бұл үшін арнайы әзірленген әдіс емес, қарапайым құралдар мен әдістер қолданылды.

Біз компоненттер бойынша бақылау және эксперименттік топтардағы студенттердің танымдық технологиялар арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілігінің өсу айырмашылығын талдадық. Айырмашылық әр компонент үшін бақылау және эксперименттік топтардағы құзыреттілік көрсеткіштерінің жоғарылауы арасындағы қатынас ретінде есептелді. Бұл айырмашылық әзірленген әдістеменің студенттердің мәдениаралық коммуникативті құзіреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру үрдісіне әсерін көрсетеді.

Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті танымдық технологиялар арқылы қалыптастыру әдістемесінің ең аз әсері тұлғалық компоненттен байқалады (14%). Әзірленген техниканың жеке қасиеттерге әсері аз, дегенмен бұл орын алады. Бұл жағдай адамның жеке компонентіне әсер етудің инерциялық сипатымен анықталады. Жеке қасиеттердің өзгеруі, тиісті қарым-қатынас, әдетте, ұзақ мерзімді үрдіс болып табылады, тіпті тиісті әдістеме болса да, бұл процеске әсер ету өте қиын. Әзірленген әдістеме студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігінің когнитивті компонентіне әсер етеді. Қазіргі заманғы жоғары сынып оқушылары білімді өздігінен игереді, ақпараттық білім оларды оқытуда үлкен маңызға ие, сондықтан арнайы ұйымдастырылған техниканың әсері аз маңызды.

Қорытынды

Әзірленген әдістеме танымдық (29%) және тілдік (28%) компоненттерге үлкен әсер етеді. Сірә, бұл жағдай тиісті жаттығуларды қолдана отырып, тілді оқытуды арнайы ұйымдастыру үлкен нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік беретіндігіне байланысты. Осылайша, белгілі бір білім деңгейіне, дағдыларына, шетел тілін меңгеру деңгейіне жету үшін арнайы ұйымдастырылған, мақсатты іс-шаралар қажет, әйтпесе маңызды нәтиже алу өте қиын, кейде мүмкін емес.

Әдістеменің жалпы әсері өте үлкен және шамамен 25% құрайды. Бұл оның қалыптасуындағы мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің танымдық технологиялар арқылы қалыптасу деңгейі арнайы әдістемені қолданғанға қарағанда әлдеқайда төмен екенін және оны қолданбай маңызды көрсеткіштерге қол жеткізу мүмкін еместігін көрсетеді. Оны мақсатты қолдану жағдайында мәдениетаралық коммуникативті құзіреттіліктің көрсеткіштері жоғары деңгейге жетеді.

Осылайша, бақылау экспериментінің нәтижелері ұсынылған әдістеменің жоғары тиімділігін, оны қолданудың орындылығын және оның негізіндегі теориялық зерттеу ережелерінің дұрыстығын көрсетеді.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Анненкова, А.В. Методика формирования межкультурной коммуникативной компетенции в процессе учебного перевода иноязычных текстов: языковой вуз, англ.яз.: дис. …канд.пед.наук.: 13.00.01/ А.В. Анненкова. − Иркутск, 2010. − 232 с.
2. Tomalin B., Stempleski S. Cultural Awareness. Oxford: OUP, 1993. – P.104.
3. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; под ред. Е. С. Полат. М.: Издательский центр «Академия», 2002.272 с.
4. Фурманова, В.П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам / В.П. Фурманова. – Саранск, 1992. – 120 с.
5. Халеева, И.И. О гендерных подходах к теории обучения языкам и культурам / И.И. Халеева // Известия Российской Академии образования. – 2000.− №1. – С.11.

МРНТИ 14.35.09

Torezhan G. Zh[1].
[1]master student
K.Zhubanov Aktobe regional university, Aktobe, Kazakhstan

USING WEB-QUEST TO FORM INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE IN ENGLISH CLASSES

Abstract

The article is devoted to the use of web-quest technology in the process of teaching English. This paper discusses about the study of the problem and use of the web-quest technology in English classes in secondary school as one of the ways to form the information and communication competence of students. The article presents arguments about the positive result of using this technology to increase the motivation of students to learn English. The use of digital educational resources in the English lesson is an integral part of the modern educational process. These are skills for developing skills for independent work, searching and analyzing the necessary information and working in groups.

Key words: web-quest, information and communication competence, motivation, digital education, group work.

Төрежан Г.Ж.[1]
[1]магистрант
Актюбинский региональный университет имени К.Жубанова, Актобе, Казахстан

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВЕБ-КВЕСТА ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ЗАНЯТИЯХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.

Аннотация

Статья посвящена использованию технологии веб-квестов в процессе обучения английскому языку. В данной статье рассматривается изучение проблемы и использования технологии веб-квестов на уроках английского языка в средней школе как один из способов формирования информационно-коммуникационнной компетенции учащихся. В статье представлены аргументы о положительном результате использования данной технологии для повышения мотивации студентов к изучению английского языка. Использование цифровых образовательных ресурсов на уроке английского языка является неотъемлемой частью современного образовательного процесса. Это выработки навыков самостоятельной работы, поиска и анализа необходимой информации, работы в группах.

Ключевые слова: веб-квест, информационно-коммуникационная компетенция, мотивация, цифровое образование, групповая работа.

Төрежан Г.Ж.[1]

[1]*магистрант*

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА АҚПАРАТТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСЫРУ ҮШІН ВЕБ-КВЕСТТІ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Мақала ағылшын тілін оқыту үдерісінде web-квест технологиясын қолдануға арналған. Бұл мақалада оқушылардың ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін қалыптастырудың бір тәсілі ретінде орта мектепте ағылшын тілі сабақтарында веб-квест технологиясын қолдану және мәселені зерттеу қарастырылады.. Мақалада студенттердің ағылшын тілін үйренуге деген ынтасын арттыру үшін осы технологияны қолданудың оң нәтижесі туралы дәлелдер келтірілген. Ағылшын тілі сабағында цифрлық білім беру ресурстарын пайдалану қазіргі білім беру процесінің ажырамас бөлігі болып табылады. Бұл өз бетінше жұмыс істеу, қажетті ақпаратты іздеу, талдау және топта жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады.

Кілт сөздер: веб-квест, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілік, мотивация, цифрлық білім, топтық жұмыс.

Introduction. Today, the world is experiencing rapid development of information technologies, and, in this regard, the role of human information activity is significantly increasing. For the socialization of the individual in modern society and the successful implementation of the activity, the knowledge of the methods of obtaining, processing and using information is mandatory [1, 20]. Thus, the school has completely different tasks. One of the goals of training is to equip students with skills for independent information processing, and one of the priorities of basic general education is the formation of information competence.

M. B. Lebedev and O. N. Shilov define information and communication competence as the ability of the individual to solve educational and professional tasks using information and communication technologies [2, 98]. E. V. Miller, the concept of "information and communication

competence" treats "complex the ability to search, select the necessary information, analyze, organize, represent, transfer it; to simulate and to design objects and processes, implement projects, including in the field of individual and group human activities using ICT tools" [3, 125]. Currently, information and communication technologies play an important role in the educational process, but with the integration of technical means of teaching in the educational process, the question arises about the need to introduce certain technologies that will help streamline the process of using ICT in the classroom, one of which is web-quest technology.

One of the pressing problems of the educational space is the diversity of the educational process, the activation of independent cognitive activity of students, the expansion of their areas of interest and their direct participation in the educational process. This requires the introduction of the latest forms, methods and technologies of training. Interactive forms that allow to involve all participants, to realize their creative abilities, to embody the available knowledge, skills and abilities in practical activity become the most popular. One of these modern technologies is the quest technology. The use of the latest information technologies in the course of training sessions is also of great importance, since the modern student is a person who understands most of the latest "gadgets". The task of the teacher is to involve students in the educational process, in educational and creative activities, to give the opportunity to realize the abilities of each student. All of the above allows us to judge the relevance of the problem.

Methods. Reforms in the field of education and modernization of modern society they motivate teachers to improve their knowledge, revise their views and look for new forms, techniques, and technologies when organizing the educational process with students. This is how the educational quest or quest technology appeared, which is rapidly gaining popularity not only among children, but also among adults, as it allows you to individualize the learning process, use the entire educational space and create the best conditions for the development and self-realization of participants in educational relations.

The use of web- quests in English classes for secondary school students has several aims. First of all, it is the formation of information and communication competences of students, the introduction of information and communication technologies in the educational process, the introduction of students to the methodology of using web-quests in teaching English, the organization of independent work of schoolchildren, the development of the ability to work in cooperation.

According to the definition given by N. E Shurkova that educational web-quest is an interactive game form of organizing educational activities of students aimed at performing (step-by-step solution) of a problem task using Internet information resources [4, 220].

The development of web - quests is based on the technology of project-based learning in almost all cycles of academic disciplines in order to introduce students to independent research and creative activities. Web- quest development technology is a long and complicated process. First, when working on the study of a topic, the teacher uses extensive information from Internet resources. Secondly, while working on the web-quest, the student can choose the most convenient pace for him to complete the task, regardless of whether the student is working on the web-quest individually or in a team. Third, the web- quest provides an opportunity to search for additional information on the topic, but within a certain framework set by the teacher. The preliminary selection of permitted sites allows you to exclude the possibility of students using sites with unconfirmed, false or biased information. Thus, it is ideal for a group of students with different levels of training, which is a very valuable quality, because it is not always possible to divide

groups by level of training. Web-quests are an effective means of actively involving students in the creative process of research, actively "extracting" information. Web-quests help students navigate the search for the necessary information on the Internet, rather than wandering from site to site in the hope of finding the necessary information.

Results. A web- quest is a site on the Internet that is created by a teacher to perform certain educational tasks, it is a problem task with elements of a role-playing game, for which information resources of the Internet are used. They cover a particular problem, academic subject and topic. The web- quest is the most difficult for both students and teachers. The web-quest is aimed at developing students ' analytical and creative thinking skills; a teacher who creates a web-quest must have a high level of knowledge, methodological and information and communication competence. The peculiarity of web- quests is that some or all of the information provided on the site for independent or group work of students is actually on different websites. The student is given the task to collect materials on the Internet on a particular topic, to solve a problem using these materials. Links to some of the sources are given by the teacher, and some of them can be found by themselves, using conventional search engines.

The developers of the web quest are Burns Dodge and Tom March, professors of educational technologies at the University of San Diego (USA). They define the following types of tasks for web- quests:

• Retelling - demonstration of understanding of the topic, based on the presentation of materials from various sources in a new format: creation of a presentation, poster, story;
• Planning and design - the development of a plan or project, based on specified conditions;
• Self-knowledge - any aspect of personality research;
• Compilation - transformation of the format of information obtained from various sources;
• Creative task - creative work in a certain genre - creating plays, poems, songs, videos;
• Analytical task - search and systematization of information;
• Detective story, puzzle, mysterious story - conclusions based on conflicting facts;
• Reaching consensus - making a decision on an acute problem;
• Evaluation - justification of a certain point of view;
• Journalistic investigation - an objective presentation of information (separation of opinions and facts);
• Persuasion - persuading opponents or neutral persons to their side;
• Scientific research - the study of various phenomena, discoveries, facts based on unique online sources [5]. Based on all of the above, we conclude that the structure of the web-quest implies certain, clear principles that allow us to achieve this goal, which we formulate below. The design of the web-quest involves rational planning of students, focused not on finding information, but on using it. The main difference between a web- quest and a simple search for information is as follows: the presence of a problem; search for information on the problem is carried out on the Internet; the problem is solved by the whole group. Web quest allows you to: in each specific situation, learn the appropriate specific didactic goals and objectives; to form students at each stage the necessary volume and level of competence to solve cognitive tasks; develop students' psychological attitude to self-systematic replenishment of their knowledge and skills to navigate the flow of scientific and public information when solving new problems.

You can identify the following reasons for using web- quests in school:

- web- quest – an easy way to include the Internet in the learning process;

- web- quest can be performed individually, but it is better if it is performed as a group. At the same time, two main goals of training are achieved – communication and information exchange. While working in a group, strong students can help others, so everyone can use their abilities. Based on all of the above, we can distinguish the following main requirements for an educational web-quest designed for independent work of students. A web- quest must have:

- A clear introduction (topic and justification of the project value), which clearly describes the main roles of the participants or the scenario of the quest, a preliminary work plan, an overview of the entire quest. This stage provides basic information, introduces key concepts and also contains questions that students will discuss.

- The central task (goal, conditions, problem and ways to solve it), which is clear, interesting, and doable. The final result of the student's independent work is clearly defined. For example, a series of questions that need to be answered, a problem that needs to be solved, a certain position that needs to be protected are set out. Other activities that are aimed at processing and presenting the results based on the collected information, such as creating a presentation, should also be specified. This is the most important part of the web quest. The task directs students to specific actions to solve the problem.

- A description of the work procedure that each student must perform during the independent performance of the task (a step-by-step description of the progress of the work, the distribution of roles, responsibilities of each participant, links to Internet resources, the final product). This section contains instructions on how students will complete tasks, and describes the order of completion.

- A list of information resources required for students to complete the task. This list should be annotated. Thanks to students work in a single information space of a global computer network, for which the exact location of a particular educational information is not a significant factor.

- A guide to action (how to organize and present the information collected), which can be presented in the form of directed questions for the organization of training work (for example, time frames, recommendations on the use of information sources, etc.).

- Assessment. The final stage is the evaluation, but it is mandatory for a web quest to declare its principles in advance (before starting work). The evaluation criteria may be different (in terms of presentation time, originality, innovation, etc.).) at the discretion of the teacher.

- Conclusion, which summarizes the experience that was gained by the students during the work on the web quest. Sometimes it is useful to include in the conclusion rhetorical questions or questions that motivate and stimulate the activity of students for further research on the topic. It sums up and encourages reflection. It is important to pay special attention to the final stage, where the project presentation takes place. It is advisable to organize a discussion with the subsequent evaluation of the study, the definition of criteria focused on the type of problem and the form of presentation of the result. Based on the results of the study of the problem, conclusions and proposals are formulated.

- Pages for the teacher (optional). They may contain information to help other teachers who will use the web quest.

Discussion. At the beginning of the web quest, the entire class gets acquainted with the general information on the topic, that is, delves into the problem of the future project. Students are then grouped together and given one aspect of the topic to study and discuss. The teacher should select Internet resources for each group, depending on the aspect of the topic they are going to

study. After studying, discussing, and fully understanding a particular problem, students regroup so that the newly organized groups have one representative from the primary groups.

During the discussion, all students learn from each other all aspects of the problem they are discussing. They must express their own opinion, draw conclusions, and predict the possible future course of events. As a result, through the study of the material and its discussion, students should give an answer to one general question of a debatable nature.

The web-quest develops the following skills in students:

- searching information;
- highlight keywords;
- identify the topic and issue;
- separate the main information from the secondary information;
- record the necessary information;
- describe in detail or in abbreviated form the content of what you read;
- summarize information from the text;
- transmit the content in detail or briefly;
- highlight facts, examples, arguments in accordance with the questions (problems) raised);
- draw conclusions;
- express and argue your point of view;
- determine the cause-and-effect relationship of events, evaluate actions, and characterize characters, facts, and events;
- participate in a conversation-discussion;
- invite and share information;
- to clarify and detail information; The advantages of this technology are that it can be used for any school subject, for the organization of both individual and group work and extracurricular work. After finishing work on such a web-quest, students should be able to conduct a deep analysis of the acquired knowledge, be able to transform it, and possess enough material to be able to create tasks for working on the topic. Working on this web-quest can take up to several days. The result of working on it will be a Power Point presentation. Almost all types of tasks proposed by University of San Diego Educational technology professors Burns Dodge and Tom March are involved in the course of the project. A web- quest can be performed individually, but it is better if it is performed in a group of students. At the same time, the main objectives of the tasks are achieved: communication and exchange of information between students.

In our opinion, the technology of using web-quests in the classroom and outside of school hours is a great opportunity to increase the motivation to study our subject and teach the child to work independently, but along the route that we create for him. Many teachers define a web- quest as a small project that students must complete online. However, one of its main features is that the teacher offers students a list of websites that correspond to the subject of the project and the level of knowledge. In search of the necessary information, children will not wander aimlessly on the Web, their task is to purposefully collect the necessary information on verified sites. We use web-quest technology in extracurricular activities in order to develop students' independence, develop communicative competence, and apply new language knowledge in the classroom.

Conclusion. This technology allows you to apply information directly related to the country of the language being studied, helps the teacher to organize various activities of students. They can actively work both independently and in groups, performing search activities. Working with the

tasks of web-quests, children learn independence in decision-making. Our students do not just search for and record the information they find, they analyze it, classify it, performing a task on the problem identified in the web-quest.

Thus, web-quest is an effective technology that it can be successfully used in the study of a foreign language, because it helps to solve a number of tasks: it provides independence and independence of students, promotes the development of communicative competence, motivates students to find and learn new authentic material and use new language knowledge in practice, allows them to form information and communication competence and cognitive skills, because students are involved in an active search activity both independently and in a group, teaches to make independent decisions, develops critical thinking, trains analytical abilities of students.

Literature:

1. Lindstrom J. & Shonrock D. Faculty-librarian collaboration to achieve integration of information literacy. Reference & User Services Quarterly, 2006, no. 46 (1), pp. 18–23.

2. Лебедева М. Б., Шилова О. Н. Что такое ИКТ-компетентность студентов педагогического университета и как ее формировать? // Информатика и образование. — 2004.- N 3. — с.95–100

3. Мельник, Е. В. Содержание коммуникативной компетентности педагога. // Психология и школа: науч.-практ. журн. 2004. — № 4 —с.123-130

4. Щуркова Н.Е. Педагогическая технология. / Н.Е. Щуркова. – М.: Педагогическое общество России, 2013. – 220 с.

5. Dodge B. Some Thoughts About WebQuests [Electronic resource] http://webquest.sdsu.edu/about_webquests.html 2001.(date of the application: 12.02.2021)

МРНТИ 14.35.09

Amanova A.[1]
[1]*Abai Kazakh National Pedagogical University*
Almaty, Kazakhstan

THEORETICAL BASIS FOR THE FORMATION OF RESEARCH COMPETENCIES IN THE TRAINING OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

Abstract

This article reveals the place of research competence in the structure of professional and methodological competence of a foreign language teacher. Also, the works of teachers and researchers were analyzed. The comparative content of the components of the concept of "competence" was proposed. Modern methodological possibilities of organizing research activities in the educational process of students of foreign language teachers were predicted. The conclusion of this article is that research competence it is both the main task of forming professional and methodological competence, and a means of forming other professional, general cultural and general professional competencies of future foreign language teachers.

Keywords: research, competence, theory, language, teacher, method, training

Аманова А.[1]
[1]*Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті*
Алматы қ., Қазақстан

БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІНІҢ МҰҒАЛІМДЕРІН ОҚЫТУДАҒЫ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Аңдатпа

Бұл мақалада шет тілі мұғалімінің кәсіби-әдістемелік құзыреттілігі құрылымындағы зерттеу құзыреттілігінің орны ашылады. Сонымен қатар болашақ мұғалімдер мен зерттеушілердің жұмыстарына талдау жасалады. «Құзыреттілік» ұғымының мазмұнына салыстырмалы түрде талдау нәтижесі ұсынылған. Болашақ шет тілі мұғалімдері - студенттердің оқу үрдісінде зерттеу қызметін ұйымдастырудың заманауи тиімді әдістемелерге жоспарлар жасалды. Бұл мақаланың тұжырымы зерттеу құзыреттілігі кәсіби және әдістемелік құзіреттілікті қалыптастырудың негізгі міндеті де, болашақ шет тілі мұғалімдерінің басқа кәсіби, жалпы мәдени және жалпы кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру құралы болып табылады.

Кілт сөздер: зерттеу, құзыреттілік, теория, тіл, мұғалім, әдіс, оқыту

Аманова А.[1]
[1]*Казахский национальный педагогический университет имени Абая*
г. Алматы, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В данной статье раскрывается роль исследовательской компетенции в структуре профессионально-методической компетентности будущего учителя иностранного языка. Также, были проанализированы труды педагогов исследователей. Была предложена сравнительная содержание компонентов понятия «компетентность». Были прогнозированы современные методические возможности организация исследовательской деятельности в учебном процессе студентов педагогов иностранного языка. Вывод данной статьи заключается в том, что исследовательская компетентность является как основной задачей формирования профессионально-методической компетентности, так и средством формирования других профессиональных, общекультурных и общепрофессиональных компетенций будущих учителей иностранного языка.

Ключевые слова: исследование, компетентность, теория, иностанный язык, учитель, метод, обучение

Numerous intensive social transformations, Kazakhstan's entry into the world educational space should be the reasons for increasing the requirements for professional pedagogical training. A modern school should employ competitive specialists who have complete subject knowledge and are able to effectively solve complex practical problems of educational activities. In this regard, a modern specialist must possess not only the necessary amount of fundamental and special knowledge knowledge, but also certain skills for creative solutions to practical issues, the ability to

use in their work all the new things that appear in science and practice, constantly improve their skills, quickly adapt to production conditions.

A modern specialist is a person who not only has knowledge, skills and abilities, but also has an attitude and motivation to the activity that he performs. Appears an additional component of "attitude". It is this fourth component that distinguishes it from the others a modern competence-based approach that has taken a strong place among other approaches in education, replacing the traditional knowledge-based approach.

In "competency-based" education is the main and decisive advantage of the graduate as notes T. V. Samodurova, becomes the possession of such qualities, as competence, responsible, fluent in their profession, academic and social mobility, the focus in related fields of activity, readiness for effective educational and scientific-research work, readiness for self-education and self-improvement [1].

We started our analysis of the concept under discussion by studying its linguistic interpretation. So, the concept of" competence "(Latin competentia, from competo - jointly achieve, achieve, match, fit) in the dictionary is interpreted as" having knowledge that allows you to judge something"," awareness, competence"," authority, fullness " [2].

Let's consider whether the scientists ' point of view and linguistic interpretation correspond. Indeed, most authors associate the concept of competence with the possession of knowledge, skills and experience, for example, J. Raven considers competence as a set of knowledge, skills and abilities, which are manifested in personally significant activities for the subject [3].

Competence is considered as "a complex of operations, actions, knowledge, abilities, activity, independence and other personality traits in decision-making" [4], which represents "the highest level of proficiency in the ways of professional activity development" [5]. Competence is "the ability to realize in practice one's potential (knowledge, skills, experience, personal qualities, etc.) for successful creative activity in the professional and social sphere" [6], it is "a constituent quality of a person or a set of qualities, minimal experience of activity in a given field".

A.V. Khutorskoy builds the relationship of concepts as follows: "competence-includes a set of interrelated personality qualities (knowledge, skills, skills, methods of activity), set in relation to a certain range of objects and processes, and necessary for high – quality productive activity in relation to them; competence-possession, possession of a person with the corresponding competence, including his personal attitude to it and the subject of activity [4].

I. A. Zimnaya understands competence as an integrated characteristic of personal qualities, the result of training a University graduate to perform activities in certain areas (competencies) [7].

In our opinion, the research competence of the teacher can be defined as a holistic, integral characteristic of the personality of the future teacher, manifested in his willingness to take an active research position in relation to his activity and himself as its subject in order to transfer the semantic context of the activity from the functional to the transformative. As follows from the above, the research competence of a teacher is of an activity nature, and cannot be manifested or evaluated outside of teaching activities.

V. I. Zagvyazinsky made a great contribution to solving the problem of developing the research functions of teachers. The scientist managed to bring the research activity itself closer to the school. The characteristic features of this function are: deep and comprehensive philosophical - methodological justification of problems and research directions, study of the state of practice on a topic of interest to the researcher; quick response to practice requests; the operational translation of the General theoretical insights into evidence-based recommendations, stimulating the creative use of science in daily work of teachers; development of alternative solution with justification of how they best choice; the analysis of the conditions ensure the effectiveness of their use; judicious enrichment of the conceptual apparatus associated with the real needs of implementation of research results in practice [8].

In the research of the Russian scientist U. M. Abdigapbarova, the definition of competence is most fully associated with the activity result of training, aimed at developing the ability to combine basic elements (knowledge, skills) into a single whole to achieve a high level of action performance, depending on the goal, context, situation, function [9].

Analyzing the presented definitions, competence can be represented as a category consisting of the following five main components (table 1).

Table 1. Content of the components of the concept of "competence"

№ component	Main content of the component
1	Deep understanding of the essence of the tasks performed and problems solved
2	Good knowledge of the experience available in this field, active mastery of its best achievements
3	Ability to choose the means and methods of action appropriate to the specific circumstances of the place and time
4	A sense of responsibility for the results achieved
5	Ability to learn from mistakes and make adjustments in the process of achieving goals

Thus, it can be determined that the competence is considered the readiness of the individual for activity, which includes a set of operations, actions, knowledge, activity, independence and other personal characteristics in decision-making, which is the highest level of knowledge of ways to develop professional activity. Competence is the ability to realize your potential in practice (knowledge, skills, experience, personal qualities, etc.) for successful creative activity in the professional sphere. The quality of a person or a set of qualities, minimal experience in a given field.

The process of globalization makes it necessary for graduates to speak foreign languages. Consequently, there is a need to train competent specialists who will be able to teach foreign languages to the next generations and will be able to represent their country on the world stage in the future.

A competent foreign language teacher should know not only their subject at a high level, but also how to effectively organize the learning process in various types of educational institutions in the context of global changes. It becomes extremely important the need to be aware of constant changes in the educational process, the emergence of new approaches to learning, as well as the need to be interested in changes in a foreign language. All of the above has led to the need for continuous research activities by a foreign language teacher.

A graduate who has completed a bachelor's degree program should be able to solve the following professional tasks within the framework of research activities −

- use of systematized theoretical and practical knowledge for setting and solving research problems in the field of science and education;
- use of scientific research methods in professional activities.

Based on the professional tasks in the field of research, a number of professional competencies of graduates follow:

- readiness to use systematic theoretical and practical knowledge for setting and solving research problems in the field of education;
- ability to manage the educational and research activities of students.

The need to develop the above-mentioned professional competencies emphasizes the importance of research activities in the formation of a future foreign language teacher. Future foreign language teachers should be prepared to conduct their own research.

Based on the analysis of the works, we came to the conclusion that the structure of professional and methodological competence of a foreign language teacher includes the following competencies: methodological, communicative, self-educational and research. Special attention, it should be given to the formation of research competence among undergraduate students as a mandatory component of professional and methodological training of future foreign language teachers.

First of all, let's define what is meant by professional and methodological training of future foreign language teachers. Following N. V. Yazykova, professional and methodological training in this article is understood as " the process of developing, making and implementing methodological decisions, during which students form professional knowledge, skills and abilities. professional and pedagogical orientation of the individual" [10].

Modern teachers need to solve research, technological and practical tasks. In this regard, a modern foreign language teacher acts as a researcher, methodologist-technologist and teacher-practitioner during his work.

The results obtained in the course of the study allowed the author in this article:

1) distinguish between the concepts of "competence" and "competence", which are often incorrectly used as synonyms, which leads to a general misunderstanding between researchers;

2) clarify the concept of "professional and methodological competence of a foreign language teacher", which contributed to the definition of professional and methodological competence as a result of professional and methodological training of a future foreign language teacher;

3) identify the role of research competence in the development of a future foreign language teacher.

Research competence is both the main task of forming professional and methodological competence, and a means of forming other professional, general cultural and general professional competencies of future foreign language teachers. It is necessary to pay more attention to the research activities of students, if necessary, to supplement the educational process with research activities in order to increase the level of professionalism of future graduates.

As a general conclusion, we would like to note that methodological competitiveness is an integral part of the overall competitiveness of the future foreign language teacher. Its formation should be purposefully and consistently carried out in the process of methodological training, which consists of an organic set of stages focused on preparing the future teacher of a foreign language for effective pedagogical activity. It is also worth emphasizing the role of the teacher. It should be an example of a competitive specialist who is able to interest and inspire.

References:

1 Самодурова Т.В. К проблеме развития исследовательской компетентности студентов в условиях перехода на ФГОС //Амурский научный вестник. 2013. № 1. С. 176-183.

2 Лингвистический энциклопедический словарь / под ред. В.И. Ярцева. М.: Научное изд-во «Большая российская энциклопедия», 2002.

3 Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация. - М., 2002. - 396 с.

4 Молокова А.В. Реализация компетентностного подхода в условиях информатизации образования / А.В. Молокова // Философия образования. – 2006. – № 1. – С. 239-243.

5 Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В.Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – №8. – С. 27.

6 Леонтович А.В. К проблеме развития исследований в науке и образовании // Интернет-портал «Исследовательская деятельность школьников» – http://www.researcher.ru/methodics/development/ist_0003.html.

7 Зимняя И.А. Компетентность человека - новое качество результата образования // Проблемы качества образования. Кн. 2. Компетентность человека - новое качество результата образования / Материалы XIII Всероссийского совещания. - Уфа: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2003.

8 Загвязинский В.И. Методология и методы психолого-педагогического исследования: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. - М.:Изд. Центр Академия, 2015. - 208 с.

9 Abdigapbarova U.M. et al. Formation of the professional self-improvement competence formation of the university students. Procedia Social and Behavioral Sciences (Scopus) www.elsevier. comlocate / procedia CY-ICER 2013.

10 Хуторской А. В. Методологические основания применения компетентностного подхода к проектированию образования //Высшее образование в России. 2017. № 12 (218). С. 85-91.

МРНТИ: 14.35.09

Дүйсекеева Д.У[1]
[1] *Абай атындағыҚазҰПУ*
Шетел тілі: екі шетелі мамандығының 2 курс магистранты
Алматы қ., Қазақстан

МАГИСТРАНТТАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІНІҢ НЕГІЗГІ КОМПОНЕНТІ РЕТІНДЕ АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛ

Аңдатпа

Бұл мақалада шет тіліндегі академиялық жазуды оқытудың ерекшелігі қарастырылады. Бұл мақалада сонымен қатар академиялық мәтіндердің білім мазмұнын, ерекшеліктерін, оқылым әрекетін, кіріспені жазу, гипотеза және оны құру, мәліметтерге талдау жасау, параграф және оның құрылымы мен жолдары көрсетіледі. Қазіргі таңда білім беру қоғамдастығының назарын қазақстандық студенттердің, аспиранттардың, жас ғалымдардың ғылыми құзіреттілігі мен академиялық сауаттылығын қалыптастыру мәселесіне аударады. Бұл мәселені шешуде академиялық сауаттылықты қалыптастыру мен дамыту және ғылыми коммуникация құралы ретінде ағылшын тілінің артып келе жатқан рөлін есепке алу мәселесі жетекші орын алады.

Кілт сөздер: академиялық жазылым, академиялық мәтін, функционалды стиль, жазбаша ғылыми сөйлеу құзыреттілігі, ақпараттық жазбаша мәтін.

Дүйсекеева Д.У[1]
[1]*КазНПУ им. Абая*
магистрант 2-го курса

Алматы, Казахстан

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД В ОБУЧЕНИИ АКАДЕМИЧЕСКОМУ ПИСЬМУ КАК БАЗОВОМУ КОМПОНЕНТУ КУЛЬТУРЫ НАУЧНОЙ РЕЧИ МАГИСТРАНТОВ

Аннотация

В данной статье рассматривается специфика обучения академическому письму на иностранном языке. Эта статья также показывает содержание образования академических текстов, особенности, поведение чтения, Написание введения, гипотезы и ее построение, анализ данных, параграф и его структуру и пути. В настоящее время внимание образовательного сообщества уделяется вопросу формирования научной компетентности и академической грамотности казахстанских студентов, аспирантов, молодых ученых. В решении данной проблемы ведущее место занимает проблема формирования и развития академической грамотности и учета возрастающей роли английского языка как средства научной коммуникации.

Ключевые слова: современные технологии, коммуникативная компетентность, информационная компетентность, технология коммуникативного обучения, межличностное общение, академическое письмо, академический текст, функциональный стиль, письменная научная речевая компетентность, информационный письменный текст.

Duisekeyeva D.U.[1]
[1]*KazNPU named after Abay*
2 year Master student
Almaty, Kazakhstan

COMPETENCE-BASED APPROACH IN TEACHING ACADEMIC WRITING AS A BASIC COMPONENT OF THE CULTURE OF SCIENTIFIC SPEECH OF UNDERGRADUATES

Abstract

This article discusses the specifics of teaching academic writing in a foreign language. This article also reflects the educational content of academic texts, features, reading activity, writing an introduction, hypothesizing and constructing it, analyzing data, paragraph and its structure and ways. Currently, the attention of the educational community is focused on the formation of scientific competence and academic literacy of Kazakhstani students, postgraduates, and young scientists. In solving this problem, the problem of forming and developing academic literacy and taking into account the growing role of the English language as a means of scientific communication occupies a leading place.

Key words: academic writing, academic text, functional style, written scientific speech ability, informational writing text.

Кіріспе. Көптеген ғасырлар бойы академиялық жазу элиталық қасиетімен және мемлекеттің негізгі тілінен оқшауланумен ерекшеленді, бұл білімді, асыл текті адамдардың белгісі, еуропа тілдері үшін ғылыми терминологияның қайнар көзі және халықтың өмірінің әртүрлі салаларында жаңа білім, идеялар мен жетістіктерді, осы тілдің ана тілін меңгерудегі керемет нәтижелердің көрсеткіші. Қарқынды ғылыми-техникалық прогресс, 18-ғ Англиядағы өнеркәсіптік революция. ағылшын тілін академиялық жазу тіліне айналдырды, ол біртіндеп Еуропа тілдеріне, соның ішінде орыс тіліне еніп, оған өзінің Конвенциялары мен ережелерін енгізді. XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басындағы Ұлыбританияның қарқынды ғылыми-техникалық дамуы.әлемнің басқа тілдерінің академиялық жазуында басым болған ағылшын тілін халықаралық қарым-қатынас тіліне айналдырды. Уақыт өте келе элитизм белгісі ғылыми дискурстың атрибуты болды, яғни.ғылыми іс-әрекеттің ерекшеліктері мен тілдің ерекшеліктерін ескере отырып, академиялық сипаттағы білімді ұйымдастыру, жобалау және вербализациялау. Сонымен қатар, жазбаша ғылыми сөйлеу жоғары оқу орнының академиялық ортасының дәстүрлері мен мәдениетін дамытады және қолдайды. Ол студент жастарды ғылымға баулудың тетігі болып табылады, университет ортасын шығармашылық ғылыми ізденіс пен зерттеу қызметінің құндылықтарымен қамтамасыз етеді, ғылыми сөйлеу мәдениетінің арқасында университеттің зерттеу функциясын қолдау және дамыту құралы болып табылады.

Ғылыми сөйлеу мәдениеті дәстүрлі түрде тілдің барлық деңгейлеріндегі нормаларын сақтау және оларды ғылыми қарым-қатынаста қолдануға шығармашылық көзқарас ретінде түсініледі. Ғылыми сөйлеу мәдениеті ғылыми мәтіннің өзіне тән функцияларды тиімді орындауға бағытталған: танымдық, өкілдік, коммуникативті. Сондықтан ғылыми сөйлеу мәдениетін оқыту кәсіби саланың ғылыми мәтіндерін түсіну, талдау және оларды жасау қабілеті мен дайындығын қалыптастыруға бағытталған [1, 52]

Шетелдік әдебиеттерде ғылыми сөйлеу мәдениеті ұғымы көбінесе академиялық жазу (академиялық жазу), академиялық оқу (академиялық оқу) және академиялық қойылымды қамтитын академиялық дағдылар (академиялық дағдылар, академиялық әдебиет) ұғымымен байланысты /презентация (академиялық есеп / сөйлеу). Шетелде академиялық машықтар мен дағдыларды дамыту "академиялық мақсаттарға арналған ағылшын тілі" (English for Academic purposes) пәнін оқыту шеңберінде жүзеге асырылады. Көбінесе академиялық жазу ғылыми жазу ұғымымен ерекшеленеді (ғылыми жазу = ғылыми жазу, ғылыми қағазды жазу), яғни ғылыми мәтінді дайындау, дегенмен кейбір лингводидактілер бұл ұғымдарды ажыратпайды [2, 69].

Қазіргі уақытта "академиялық жазу" пәні академиялық дискурс мәтіндерін құруды / жазуды білдіреді және әлемдік қоғамдастықтың ғылыми мәтінге қоятын талаптарын анықтайды. Әдетте академиялық жазу практикалық шет тілі курсының құрамдас бөлігі болып табылады, бірақ тілдік құзіреттіліктің төмен деңгейімен қатар, яғни. ана тілінің кедергі келтіретін әсерінен туындаған типтік лексикограммалық қателіктер, студенттер

мәтіннің негізгі категориялары-байланыс / үйлесімділік, буын / үйлесімділік, ақпараттылық, модальдылық, толықтық туралы жеткіліксіз білімге байланысты академиялық мәтіндерді жазуда қосымша қиындықтарға тап болады. Бұл мәлімдеменің логикалық байланысын қамтамасыз етудің тілдік құралдарының жеткіліксіз қолданылуынан; мәтіннің жанр канондарына сәйкес келмеуінен; лексикалық және синтаксистік құрылымдарды дұрыс пайдаланбау арқылы функционалды стильдің бұзылуынан көрінеді [3, 89].

Әдістер. Магистрантты кәсіби даярлаудың міндетті компоненті ретінде шет тілін оқыту әдістемелік принциптерге негізделген, олардың ең бастысы кәсіби бағдарлау принципі болып табылады, ол мыналарды көздейді:

- білім алушыларды ауызша және жазбаша бейіндік нысанға тарту;

коммуникациялар;

- арнайы оқу кезінде алынған тәжірибені пайдалану;

пәндер ана тілінде;

-коммуникативтік-практикалық міндеттерді шешу үшін шет тілін меңгеруде белсенді шығармашылық қызметке оқушыларды тарту [4, 24].

Оқытудың мәдениаралық шарттылық принципі мен интерактивтілік принципі бірдей маңызды, олар көп мәдениетті бейіндік ортада барабар коммуникативті мінез-құлық дағдыларын дамытуды және білім мен дағдыларды игеруді қамтамасыз етеді, өндірістік мәселелерді шешуге қажетті дағдылар [5, 117].

Жоғарыда аталған қағидаттар негізінде шет тілін оқыту Академиялық жазуды тиімді оқытудың алғышарттарын жасайды, оның мақсаты студенттерді тиісті білім саласының ғылыми-зерттеу критерийлеріне, танымдық іс-әрекет пәнінің ерекшелігіне, зерттелетін тілдегі білімді вербализациялау ерекшеліктеріне, таңдалған академиялық жазу жанрының формасына сәйкес алынған түпнұсқа білімдерін ұйымдастыру және білдіру негіздерімен таныстыру болып табылады.

Осылайша, шет тіліндегі академиялық жазуды оқыту әдістемесі магистранттардың академиялық жазудың әртүрлі жанрларын жазу және жобалау кезінде ғылыми-зерттеу қызметінде дәйекті және орынды қолдану мақсатында оның лингвистикалық және экстралингвистикалық ерекшеліктерін оңтайлы игерудің әдістері мен әдістерін білдіреді.

Академиялық жазудың шет тілдік құзыреттілігі магистранттың ғылыми жазбаша сөйлеудің таңдалған жанрының құрылымдық, лингвистикалық және прагмалингвистикалық ерекшеліктерін ескере отырып, өзінің ғылыми-зерттеу қызметінің міндеттері мен нәтижелерін ағылшын тілінде дәл және дұрыс вербалдану қабілеттілігі мен дайындығын білдіреді.

Нәтижелер. Бұл негізгі ғылыми жанрларда арнайы мәтіндер құруды ғана емес, сонымен қатар мәтіндерді редакциялау мен сауатты жобалауды да білдіреді. Магистранттың академиялық хатының шет тілдік құзыреттілігін қалыптастыру-көп еңбекті қажет ететін оқу қызметі, оны курстың аудиториялық сағаттарының шеңберінде мүмкін емес. Сондықтан білім алушылардан тыс жерлерде қарқынды өзіндік жұмыс қажет

аудиториялық сабақтар немесе факультатив аясында. Сондықтан ғылымның қарқынды дамуы, халықаралық интеграция және жаһандану, ғылыми және кәсіби тәжірибемен алмасуды қарқындату магистранттың ғылыми және кәсіби ортада диалогқа, ғылыми мақалаларды шет тілінде жазуға және рәсімдеуге дайындығын лексика, грамматика, синтаксис, абзац, ғылыми форумдар мен конференцияларға қатысу үшін тұтас мәтін деңгейінде халықаралық жазбаша ғылыми сөйлеу нормаларына сәйкес қалыптастыруға себепші болады. Демек, магистранттың кәсіби құзіреттілігінің құрамдас бөліктерінің бірі:

-ғылыми-зерттеу қызметін жүзеге асыру үшін шет тілдік көздерден ақпаратты іздеуге, талдауға және өңдеуге,

- ғылыми зерттеулердің нәтижелерін шет тіліндегі ғылыми жарияланымдар нысанында ұсынуға,

- жобаларды халықаралық кәсіби ортада орнату болып табылады.

Магистранттардың кәсіби қызметі аясының кеңеюі олардың шет тілді дайындығына қойылатын талаптардың өсуіне, кәсіби құзыреттіліктің маңызды құрамдас бөлігі ретінде академиялық хаттың шет тілді құзыреттілігін дамытудың нақты қажеттілігіне әкелді.

Академиялық жазу дағдыларын қалыптастыру бойынша қазіргі заманғы отандық және шетелдік дереккөздерді талдау мынаны көрсетті:

- магистранттың академиялық жазу / жазбаша ғылыми сөйлеу құзыреттілігінде әртүрлі деңгейдегі халықаралық ғылыми оқиғаларға белсенді және тиімді қатысуға мүмкіндік беретін ғылыми мәтінді жасау мен ресімдеудің қалыптасқан шетелдік дағдылары болуы керек;
- магистранттардың шет тілін жазбаша түрде оқыту мазмұны гранттар туралы мақалалар мен өтінімдерде академиялық мәтіннің негізгі параметрлерін қолдану арқылы шет тілін қалыптастыруға арналған жаттығулар мен тапсырмаларды қамтуы керек;
- академиялық жазудың / жазбаша ғылыми сөйлеудің шет тілдік іскерлігі академиялық жазудың композициялық, құрылымдық, лексикалық-грамматикалық және стилистикалық ерекшеліктерін білуді және өз пікірін білдіру және дәлелдеу, дәлелдемелерді ұсыну, аргументтерді логикалық құру, жасалған мәтіннің мазмұндық бірлігі мен үндестігін білдіру мақсатында оларды шет тілінде ғылыми жанрларда қолдану қабілетін көздейді;
- магистранттардың академиялық жазу / жазбаша ғылыми сөйлеу құзыреттілігін дамыту үшін оқу материалын таңдау; тиісті дайындық бағытының арнайы мәтіндері негізінде жүзеге асырылады.

Талқылау. Шетелдік жоғары оқу орындарында академиялық жазуды оқыту жалпы білім алушылардың академиялық сауаттылығын арттыруға бағытталған міндеттер кешенін қамтиды, яғни іскерлікті дамытумен байланысты:

- танымдық сипаттағы, атап айтқанда, ақпаратты жинау, талдау, гипотеза жасау, мәселеге өз көзқарасын ұсыну, мәтіннің композициялық және семантикалық құрылымын өңдеу, өз идеяларын ұйымдастыру және құрылымдық құру;
- лингвистикалық сипаттағы, атап айтқанда, ғылым тілінің лексика-грамматикалық құралдарының көмегімен идеяларды қайта тұжырымдау, сөйлем, абзац, мәтін деңгейінде мағынаны вербализациялау.

Қарым-қатынастың негізгі функцияларын (нақты, ақпараттық, әсер ету) жүзеге асыратын іскерлік қарым-қатынастың қалыптасқан дағдылары академиялық жазудың негізгі параметрлерінің бірі дәлдік санатына негізделген. Сондықтан академиялық мәтінді ұйымдастырудың әртүрлі деңгейлерінде академиялық жазу негіздерін оқыту барысында дәлдік санатына сүйенген жөн. Дәлдік санаты ақпараттық (фактуалдық дәлдік), тілдік (вербалдық дәлдік) және құрылымдық (паравербалдық дәлдік) деңгейлерде іске асырылады.

Ақпараттық жазбаша мәтіннің функциясымен байланысты нақты дәлдік, лексика арқылы фактілерді дәл сипаттауды және автордың коммуникативті ниетін нақты ашуды білдіреді (экспериментті сипаттау, өз ұстанымын түсіндіру / нақтылау, тұжырымдарды дәлелдеу, зерттеуге сыни баға беру, талқылауға шақыру және т. б.), әдетте тиісті етістіктердің арқасында: describe, explain, argue, assess, distinguish, discuss, illustrate, define, examine, және т. б. Нақты дәлдікке қол жеткізу үшін магистранттар ғылыми мәтіннің жанрын және автордың негізгі ниетін дұрыс анықтай білуі керек; Ақпараттық олқылықтардан аулақ болу; дәл лексиканы және ғылыми саланың жалпы қабылданған терминдері мен аббревиатураларын білу; автордың коммуникативті ниетін декодтау және қарапайым синтаксистік құрылымдар мен грамматикалық құрылымдардың көмегімен өз хабарламасын вербализациялау мүмкіндігі болуы керек [6, 97].

Ауызша дәлдік дұрыс қолдануға негізделген: лексикалық және грамматикалық құрылымдар, синтаксистік құрылымдар, үйлесімділік пен метакоммуникация құралдары, екпін, сілтеме, мәтінді логикалық ұйымдастыру әдістері, сонымен қатар байланыс регистрі, эмпатия және стилистикалық әдістер арқылы жүзеге асырылатын сендіру стратегиялары. Паравербальды дәлдік, яғни мәтіннің құрылымы мыналарды қамтиды: көп жанрлы мәтіндердің форматтарын және ақпаратты орналастырудың негізгі тәсілдерін білу; жазбаша мәтін элементтерін дұрыс ұйымдастыра білу; пунктуация және капиталдандыру емлесінің ережелерін сақтау.

Академиялық жазу дағдыларын қалыптастыруда белгілі бір тірек ретінде магистранттар арасында белсенді түрде қалыптасатын, презентация мен пікірталастың ауызша, метакоммуникациялық,композициялық және құрылымдық параметрлерімен қатар, негізінен қазіргі уақытта магистранттардың шет тіліндегі жазбаша ғылыми құзыреттілігін құрайтын шет тіліндегі презентациялық және дискуссиялық дағдылар бола алады. Алайда магистранттардың ғылыми мақалалар жазуға дайындығына қойылатын жаңа талаптар шет тілі мен ғылыми саладағы диалог шет тіліндегі академиялық жазудың параметрлері туралы

терең білімді және оларды ғылыми мәтіндерді жасау мен жобалау кезінде қолдана білуді талап етеді [7, 23].

Қорытынды. Ғылыми жазбаша сөйлеу дағдыларын қалыптастыру процесінде магистранттар кәсіби сала мен тілдің ерекшелігіне қарамастан ғылыми дискурстың көмегімен алған түпнұсқа білімдерін ұйымдастыруды және білдіруді үйренеді. Сонымен қатар, жазбаша ғылыми сөйлеу университеттің академиялық ортасының дәстүрлерін дамытады және қолдайды, талантты жастарды ғылымға баулудың тетігі болып табылады, университет ортасын шығармашылық ғылыми ізденіс пен зерттеу қызметінің құндылықтарымен қамтамасыз етеді, университеттің зерттеу функциясын қолдау және дамыту құралы болып табылады, жаңа білім беру технологияларын дамытуға ықпал етеді. О. Карпов атап өткендей, " университеттің міндеті – ғылыми зерттеулер мен білім беру емес, ғылыми зерттеулер арқылы білім беру. Мұндай білімнің нәтижесі қоғамда үнемі сұранысқа қол жеткізуді қамтамасыз ететін негізгі құзіреттіліктерді игеру деп түсіндіріледі "... сондықтан кездейсоқ емес ... " жоғары жұмысқа орналастыру үшін құзыреттердің құзыреттермен сәйкес келу дәрежесі, зерттеу жұмыстарын жүргізуге қатысады [8, 616].

Жазбаша ғылыми сөйлеу магистранттарды ақпаратты ұсынудың дәлдігі мен логикасына, ғылыми жазбаша сөйлеудің әртүрлі формалары мен құралдарын қолдануға үйрететін маңызды ұйымдастырушылық фактор болып табылады; жас ғалымдардың кәсіби саладағы тиімді мәдениаралық өзара әрекеттесуі ағылшын тіліндегі ғылыми дискурстың этномәдени ерекшелігін білуге ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Федорова М.А., Завьялов А.М. Развитие культуры научной речи в техническом университете // Высшее образование в России. № 3, 2013. 129-136.
2. Vekaric G., Jelić G. Challenges of academic writing in higher education institutions.
3. Боголепова С.В. Обучение академическому письму на английском языке: подходы и продукты // Высшее образование в России. 2016. №1. С. 87–94.
4. Маркарян К. В. Обучение иноязычному прагматическому общению студентов неязыкового вуза: автореф. дис. … канд. пед. наук. Пятигорск, 2006. 24 с.
5. Халеева И.И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчика). М.: Высшая школа, 1989. 238 с.
6. Астафуров С.В. Развитие иноязычных коммуникативных умений переговорного процесса у студентов-нефилологов (на материале английского языка): автореф. дисс. канд. пед. наук. Пятигорск, 2007. 22с
7. Корниенко О.П. «Формирование иноязычной проектнотехнической компетенции у специалистов (английский язык, архитектурно-строительный вуз)»: автореф. дис. канд. пед.н. Пятигорск, 2009. 23 с.
8. Карпов А.О. Общество знаний: слабое звено // Вестник РАН. 2010. Т. 80. № 7. С. 616-622.

МРНТИ 14.35.09

Исмаилова Д.Б,[1] Кемелбекова З.А[2]
[1]Шетел тілі:екі шетел тілі мамандығының 2-курс магистранты
[2] ф.ғ.к., доцент
Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

ИНТЕРАКТИВТІ ДЕБАТ ТЕХНОЛОГИЯСЫ НЕГІЗІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗІРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МОДЕЛІ

Аңдатпа

Бұл мақала шет тілін оқыту процесінде интерактивті дебат технологиясы арқылы мәдениетаралық коммуникативтік құзыретті дамытудың тиімді жолдарын анықтауға арналған. Білім беруді модернизациялаудың заманауи тәсілдері дебат технологиясын құзыретті қалыптастырудың тиімді технологиясы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді. Дебат технологиясын қолдану студенттердің шетел тіліндегі коммуникативті құзыретін және оның барлық компоненттерін қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады. Мақалада дебат технологиясы арқылы социолингвистикалық, стратегиялық, әлеуметтік-мәдени, танымдық лингвистикалық, прагматикалық құзыреттелігін (дискурсивті, функционалды, сөйлемді сөйлем құрудың құзыреттілігі) кешенді дамыту технологиясы бола алатындығы туралы айтылған.

Кілт сөздер: интерактивті дебат, мәдениетаралық коммуникативтік құзірет, социолингвистикалық құзірет, стратегиялық құзірет, әлеуметтік-мәдени құзірет, танымдық лингвистикалық құзірет, прагматикалық құзырет.

Исмаилова Д.Б[1] Кемелбекова З.А[2]
[1]Иностранный язык:два иностранных языка,
[2]Магистрант 2-ого курса
к.ф.н., доцент
КазНПУ им. Абая
Алматы, Казахстан

МОДЕЛЬ ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИИ ИНТЕРАКТИВНЫХ ДЕБАТОВ

Аннотация

Данная статья посвящена выявлению эффективных путей развития межкультурной коммуникативной компетенции с помощью технологии интерактивных дебатов в процессе обучения иностранному языку. Современные подходы к модернизации образования позволяют рассматривать дебатную технологию как эффективную технологию формирования компетенций. Использование технологии дебатов является эффективным средством формирования иноязычной коммуникативной компетенции студентов и всех ее компонентов. В статье говорится о том, что технология дебатов может служить технологией комплексного развития социолингвистической, стратегической, социокультурной, когнитивно-лингвистической, прагматической компетенции (дискурсивной, функциональной, коммуникативной компетенции построения предложения).

Ключевые слова: интерактивный дебат, межкультурная коммуникативная компетенция, социолингвистическая компетенция, стратегическая компетенция, социокультурная компетенция, когнитивная лингвистическая компетенция, прагматическая компетенция.

Ismailova D.B[1], Kemelbekova Z.A[2]
[1]Foreign language:two foreign languages,2nd year master student
[2]Ph.D, Candidate of Philological Sciences
KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

MODEL OF FORMATION OF INTERCULTURAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS ON THE BASIS OF INTERACTIVE DEBATE TECHNOLOGY

Abstract

This article is devoted to the identification of effective ways to develop cross-cultural communicative competence using the technology of interactive debates in the process of teaching a foreign language. Modern approaches to the modernization of education allow us to consider the debate technology as an effective technology for the formation of competencies. The use of debate technology is an effective means of forming students' foreign language communicative competence and all its components. The article says that the technology of debate can serve as a technology for the complex development of sociolinguistic, strategic, socio-cultural, cognitive-linguistic, pragmatic competence (discursive, functional, communicative competence of sentence construction).

Keywords: interactive debate, cross-cultural communicative competence, sociolinguistic competence, strategic competence, sociocultural competence, cognitive linguistic competence, pragmatic competence.

Кіріспе. Соңғы онжылдықта қоғамдық және ғылыми санада айқын өзгерістер орын алды, бұл ғылым мен білімді, олардың мақсаттары мен міндеттерін қайта қарау қажеттілігіне әкелді. Қазіргі кезде заманауи маманның сапалы білімі ақпаратты дамытпай, ғылыми-зерттеу және коммуникативті мәдениетті, жаңа білімді құрастыру қабілетін елестету мүмкін емес. Қазіргі заманғы студенттің функционалдық құзыреті ақпараттық өрістегі еркін бағдармен, көптеген көзқарастарды білумен, өз таңдауын таңдай және дәлелдей білуімен, өзіндік қарым-қатынас өнерімен және тәуелсіз байланыспен сипатталады.

Сондықтан да университет өмірінде неғұрлым белсенді болатын барлық жаңа технологиялар, оқытудың инновациялық әдістері - студенттердің бір-бірімен интерактивті өзара әрекетін ұйымдастыру әдістері кіреді. Дебат технологиясы оқытудың инновациялық әдістері жүйесінде ерекше орын алады. 1990 жылдардың екінші жартысында технология туралы даулар орыс білімінде кең тарады. Ашық қоғам институтының қолдауымен. Ашық азаматтық қоғам құру идеяларымен ұқсастығы бойынша біздің білім беруде ашық білім беру кеңістігі тұжырымдамасы қалыптаса бастады. Бұл тұжырымдама білім беру үдерісіне қатысушылардың (оқытушылар, білім алушылар, білім беру көшбасшылары, бұқаралық ақпарат құралдары, әр түрлі мемлекеттік органдар, қоғамдық, жеке, қоғамдық) әр түрлі бастамашылдықтың көрінісі мен ұйымдастырылу жүйесі ретінде білім беруді ұйымдастырудың ерекше түрін білдіреді. Ашық білім беру кеңістігіндегі қоғам мен қатысу үшін оларға қатысты арнайы білім беру технологиялары мен «Дебат» технологиясы қажет. Оқу бағдарламасында бұл технология полемикалық мәдениеттің оқу процесіне қатысушылардың белсенді дамуына, коммуникативті дағдыларын дамытуға бағытталған.

Білім беру үрдісінің тиімділігінің артуына мәдениетаралық коммуникативтік құзыретті дамытуға мүмкіндік беретін, сонымен қатар білім алушыларға берілетін білімнің өмірге үйлесімділігімен маңызды технология- интерактивті технологиялар. Әрбір жеке тұлғаның дербес ерекшелігін ескеріп, білімділігіне сәйкес бағдар беру, мәдениаралық қатысымдық құзыреті мен танымдық ізденімпаздығын дамытудағы оқытудың прогрессивті қадамының бірі – интерактивті дебат технологиясы.

Осы орайда, зерттеу жұмысымызда шетел тілін оқытуда мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда интерактивті дебат технологиясының қолданысы - шетел тілін оқытудағы өзекті мәселелердің бірі болып саналады.

Әдістеме. Зерттеу жұмысының барысында ғалымдардың еңбектері бойынша салыстыру, бақылау, талдау, сараптау әдістері қолданылды. Зерттеу нәтижелері Абай атындағы ҚазҰПУ-нің 2 курс студенттерінен сауалнама жүргізілу арқылы сарапталды.

Интерактивті дебат технологиясымен оқытудың мақсаты - студенттердің көпшілігінің ағылшын тілін оқуға деген үлкен қызығушылықпен кірісуі, олардың ағылшын тілінде қалай сөйлейтінін естігісі және сөйлегісі келеді. Олар алғашқы кезде амандасып, қоштасып үйренеді, заттардың атауларын біле бастайды. Осы кезеңде қарым-қатынас екі жақты болуды талап етеді себебі, олар тыңдай білуге де, сұрай білуге де үйретілуі керек. Оқытудыңағартушылық мақсаты. Кез-келген тілдің ағартушылық қызметі зор. Әрбір тіл сол тілде сөйлейтін халықтың мәдениетінің тікелей көрсеткіші және сол тілде сөйлейтін ел туралы хабардар болуы; өз ойын дұрыс жеткізе алуды үйренеді. Оқытудың дамыту мақсаты. Оқу-ұйымдастыру білігі мен дағдысын қалыптастыру дамытушылық мақсаттарының негізі болып табылады. Себебі, студенттердің тіл білімі деңгейін жоғарылату және сол тілде ойлауды дамыту-тіл білімін дамытудың басты міндеті.

Еліміздегі білім беру саласында оқытудың жаңа түрлері, әдістері, жаңа бағыттағы технологиялар пайда болып, олар білім мазмұнының жаңаруына себепші болуда. Осындай оқыту әдістемесіндегі заман талабына сай бағдар деп инновациялық, технологиялық білім беру жүйесін айтуымызға болады.Қазіргі кезде шетел тілін оқытуда интерактивті әдіс ағылшын тілін оқытудың басты мақсатына айналды десек те болады. Шетел тілін оқытуда интерактивті әдіс Харунжев А. А. еңбегінде арнайы қарастырлған. Ағылшын тілін оқытудың басты мақсаты – студенттердің ағылшын тілінде қарым-қатынас жасай алу негіздерін меңгеруі ғана емес, пәнаралық байланыста меңгеруі болып табылады[1,18б.] .

Шетел тілін оқытудың негізгі мақсаты-коммуникативтік құзіретті қалыптастыру, басқа мақсаттары (білім беру, тәрбиелік, жетілдіруші) осы негізгі мақсатты жүзеге асыру кезінде іске асады. Коммуникативті тіл табу білім алуда қатынаста және мәдениетаралық қарым-қатынасын қалыптастыру қабілеттіліктерін, яғни интернеттің басты қызмет атқаратыны болып табылады. Қатынассыз интернеттің мәні жоқ-бұл халықаралық кроссмәдени қоғам, онда миллиондаған адамдар бір уақытта бір-бірімен электронды түрде қатынас жасай алады. Шетел тілі сабағында оған қосыла отырып, біз шынайы қарым-қатынастың моделін құрастырамыз. Студенттер интернетпен қатынас жасай отырып, тілдік ортада өмірлік жағдаяттарға тап болады. Алғашқысында олар түсінуге, мазмұнын және мағынасын айтуға көп көңіл бөледі. Интернетті білім алудың көмекші техникалық құралы екендігін және жетістіктерге жету үшін оны оқу үрдісінде сауатты қолдану керек екендігін ұмытпау керек.

Назарова Н. М. пайымдауы бойынша интерактивті дебат технологиясы бойынша шетел тілін үйренуде интернет сөйлеу әрекетінде мүмкіншіліктері мен қабілеттерін қалыптастыруға көмектеседі [2, 91б]. Сонымен қатар сөздер мен грамматиканы меңгеруде де тиімділігін көрсетеді. Олардың өздеріне деген сенімділіктері артады, ұжымда жұмыс істеу қабілет- тіліктері және де білім алуларына жағымды атмосфера құрады. Интернет қорларын қолдана отырып, оқу үрдісінде біраз дидактикалық тапсырмаларды ағылшын тілінде шешуге болады. Олар оқу қабілеттерін қалыптастырады, Интернет желісіндегі дыбыстық аутентті

мәтіндерді тыңдап, түсінуге тырысады, моно- логты және диалогты сөйлеуде мәселелік талқылауды үйренеді, реферат және шығарма жазуға, жазбаша жауап қайтаруға үйренеді,сөздік қорын дамытады, мәдени білімдерін толықтырады, тілін оқып жатқан елдің мәдениетімен, саясатымен және салт-дәстүрлерімен танысады.

Көптеген студенттер тілді тасушылардың екі қабатты коттедж үйлерде тұрғанды қалайтындығын, сондықтан «downstairs, upstairs» – (бірінші қабатта, үстінде) оларға тән екендігін, үйлердің айналасында қоршалған шарбақ болмайтындығын “hedge“- “тірі шарбақ “-яғни тал- шыбық және бұталар мұқият кесілген пайдаланатындығын немесе олар үйлерінің алдында көкке шыға- тындығын, онда онша танымал емес адамдар жиналып, ашық отта (barbeque) ет қуырады, ал қонақтар өздерімен бірге түскі ас (pot luckdinner) әкелетіндігін біле бермейді. Ал, келесі күні олар үй иелеріне алғыс хаттарын (thankyouletters) жақсы уақыт өткізгендері үшін жібереді. *How do you do* біреумен бірінші рет амандасып отырса қолданылады. Hi, Hello-жақын туыстары мен достарына қолданылады.

Нәтижелер. Дебат технологиясын қолдану кезінде бірнеше әдістер мен техникалар қолданылады. Бұл дебат технологиясын қолдану процесінде саналы немесе бейсаналық түрде қолданылатын сүйікті әдіс. Жеке фактілер елестетілген себептік қатынасқа енеді. Жалған негіздеуді тану әрдайым оңай бола бермейді. Тергеу әдісі қорытындылардың жалғандығын ашуды көздемейді. Мүмкін қарсылас өте сәйкес келмеуі мүмкін, оның қорытындылары үй-жайдан шықпайды. Сонда жаудың дәлелін дұрыс келтіріп, жоққа шығаруға болады. [3,15б]

Жалпы, «дебат» технологиясы қолданысы студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреті мен оның компоненттерін дамытуда маңызды. Дебат технологиясын жүйелі қолдану студенттердің шетел тіліндегі коммуникативті құзыретін және оның барлық компоненттерін қалыптастырудың тиімді құралы.[4,256б] Сондай-ақ, дебат технологиясы арқылы социолингвистикалық, стратегиялық, әлеуметтік-мәдени, танымдық лингвистикалық, прагматикалық құзыретін (дискурсивті, функционалды, сөйлемді сөйлем құрудың құзыреті) кешенді дамыту технологиясы бола алады (Сурет 1).

Сурет 1- Дебат технологиясы бойынша МКҚ қалыптастыру моделі

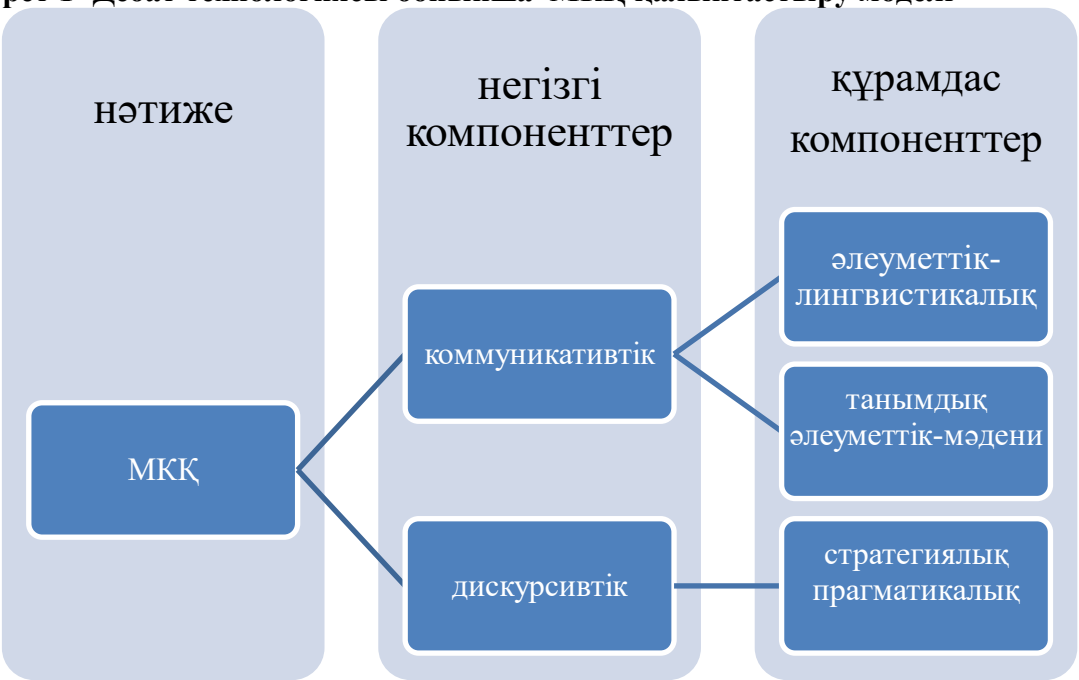

Дискурсивтік құзырет - коммуникативті айтылымдардың әр түрлі типтерін түсіну, сонымен қатар әр түрлі функционалды стильдердің тұтас, дәйекті және логикалық

тұжырымдарын құру мүмкіндігі, айтылу түріне байланысты тілдік құралдарды таңдауды көздейді.

Стратегиялық құзырет - егер байланыс болмаған болса, адам жүгінетін вербалды және вербалды емес құралдар (стратегиялар);. Мұндай құралдар фразаны бірнеше рет қайталау да, түсініксіз сөйлемді беру де, ым-ишара, мимика, әртүрлі заттарды қолдану да болуы мүмкін.

Дебат технологиясында *әлеуметтік-мәдени құзырет* - сөйлеушілердің мәдени ерекшеліктерін, олардың әдеттерін, дәстүрлерін, мінез-құлық және этикет нормаларын білу және оларды басқа мәдениеттің жеткізушісі бола отырып, қарым-қатынас процесінде түсіну және барабар пайдалану мүмкіндігі; әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің қалыптасуы жеке тұлғаның әлемдік және ұлттық мәдениеттер жүйесіне интеграциялануын болжайды.

Ал, *әлеуметтік құзырет* - басқалармен қарым-қатынас жасау қабілеті мен тілегі, қарым-қатынасты жүзеге асыруға деген сенімділігі және өзіне-өзі сенімділігі, сондай-ақ басқаларға қарым-қатынасты сақтауға, өзін орнына қоюға және коммуникациялық серіктестерді түсінбеу туындаған жағдайларды жеңе білуге көмектесу мүмкіндігі болады.

Шетел тілін оқытуда білім алушының алған білімін және коммуникативті құзыреттілігін өз бетінше дамытып, жетілдіріп, жаңа формада жүзеге асырып, сынап, үнемі ізденіп, кез келген жағдаятта, мәселен, шеттілдік ортада шетел тілін қолдана білуін қамтамасыз ететін құзыреттілігінің *құрамдас бөлшектері немесе компонеттері б*ар: *танымдық құзырет, лингвомәдени құзыреті, лингвомәдени құзырет және әлеуметтік-тұлғалық құзыретін* қалыптастыру – бүгінгі заман сұранысынан туындап отыр. Аталған құзыреттер көптілді тұлғаны қалыптастыруда студенттердің біліктіліктері мен құндылықтары ретінде түсінуі және белгілі бір әрекетті басқарудағы нақты әлеуметтік білімінің сапалық деңгейін көрсетеді.

Дебат технологиясын қалыптастыруда *әлеуметтік - мәдени құзырет* (Sociocultural competence) - басқа мәдениет өкілі бола отырып, тілін үйреніп отырған халықтың мәдениет ерекшеліктерін білу, олардың салт-дәстүрлерін, мінез-құлық нормаларын, этикетін білу және олардың қарым-қатынас жағдайында дұрыс түсінік, адекватты түрде қолдана алу іскерлігі. Тұлғаның әлеуметтік - мәдени контекст элементтерімен (салт - дәстүрлер, ережелер, нормалар, әлеуметтік талаптар, елтанымдық білімдер т.б.) танысуын қамтамасыз етеді.

Әлеуметтік – мәдени, әлеуметтік лингвистикалық құзырет студенттерге әртүрлі әлеуметтік топтармен қарым-қатынасқа түсуде ұлттық реңктегі тілдік лексиканы дұрыс түсіну, қолдану іскерліктері мен дағдыларын, тілін үйреніп отырған елдің мәдениеті туралы ақпаратты қарым-қатынас жағдайында адекватты түрде қолдануын қамтамасыз ететін ұлт пен елдің қоғамдық өмірі, әлеуметтік стереотиптері, салт-дәстүрі, әдет - ғұрпы, географиялық, тарихи, сонымен қатар фонетикалық, лексикалық стилистикалық т.б. өте күрделі білімдер жүйесі» - дей келе, әлеуметтік - мәдени құзырет пен оның мынандай құрамдас бөліктерін дамытады.

Дебат технологиясын қолдану арқылы студенттердің *танымдық, стратегиялық және прагматикалық* құзыреті дамиды.Оларға келесілерді жатқызуға болады: деректердің мәліметтерден айыру шеберлігі, ақпараттардың маңыздылығына қарай айыра білу, талдау, елестету және оларға қол жеткізу, байқалмай қалған ақпараттарды тауып, оларды қалпына келтіру шеберлігі және т.б.

Танымдық құзыретке нақты және логикалық ойлау қабілетін дамыту кіреді. Бұл әсіресе, ақпарат сапасы төмен болған жағдайда өте маңызды.Тәжірибелік дағдылар. Кейсте көрсетілген нақты жағдайларымен салыстырғанда мәселенің күрделілігі төмен деңгейі экономикалық теорияларда, әдістер мен принциптерде қолданылатын тәжірибе дағдыларын жүйелеуге мүмкіндік береді.

*Әлеуметтік-мәдени құзырет. Тал*қылау барысында дебат тақырыбы бойынша нақты әлеуметтік дағдылар қалыптасады. Студенттің сыни көзқарасын қалыптастыру, тыңдай білу, дискуссияны қолдау немесе қарама-қарсы көзқарасты дәлелдеу, яғни, көпшіліктің алдында өзін өзі ұстауы және т.б.

Талқылау. Жоғарыда аталған құзыреттілтерді дебат технологиясы бойынша тиімді әдістерді қолдану арқылы қалыптастырамыз. Атап айтсақ: *дискуссия, кейс тапсырмалар, еркін микрофон, симуляция, рөлдік ойындар, диалогтар, топтық жұмыстар* бойынша кешенді тапсырмалар жүйелі түрде орындалуы шарт.

Дебат технологиясын қолдануда қолданылылған кейбір әдістерге тоқталып өтейік.

Рөлдік ойындар әдісі арқылы өмірдегі қарапайым жағдаяттар талқыланады. Шындықты бірлесе іздеу – білім берудегі ең басты тәсіл. Диалогты өрістетіп, оны құрамдас бөліктерге ажыратып, әрбір талқылау тармақшасынан жаңа сұрақтар тудырып, адамдардың ойын шындықты іздестірудің қиын жолына апарған. Оқытушы ойдың туындауына көмектесе отырып, бірде бір көзқарасты назарынан тыс қалдырмау керек. Алдын ала ешбір көзқарасқа жақтаспай, студенттерді тек дәйектерге сенуге үйреткен дұрыс.

Role play.Your foreign friend is staying with you. Unfortunately, you will be busy all day tomorrow so you will not be able to spend the day with him/her. Discuss with your guest (the examiner) about what he/she could do. Include the following:
- *explain the situation and apologise*
- *give advice how to spend the day*
- *suggest a place where to eat*
- *how to contact you in case your guest needs some help.*

Топтық жұмыстың мәні - қойылған міндетті бірлескен жұмыс барысында орындау, топ мүшелерінің бір біріне қолдау көрсетуі.

Group work 3.

Your group has decided to meet again in September. Discuss with your groupmate (the examiner) what this meeting should be like. Think about the following:
-*Where to go? (restaurant? university? anywhere else?)*
- *What to do? (just talk? eat and drink? party? cultural programme? anything else?)*
- *Who to invite? (groupmates only? teachers? people's friends? anybody else?)*
- *How to organise it?*

Еркін микрофон әдісінде топқа біріктірілген оқушылар өз бетімен іздене отырып, мамандықтың мәні жайында қысқаша әңгімелер, эссе даярлап, оны жалпы талқылауға салды.*Іскерлік тапсырмалар* студенттердің әлеуметтік құзыретін қалыптасуы үшін үлкен мүмкіндіктер береді.

Case task 2.

You would like to see some sights in the morning and go to the swimming pool in the afternoon. You do not mind taking some sandwiches with you. You will have your mobile phone with you. Ask
- *about entry fees and opening hours as appropriate.*
- *for directions to get to the chosen places.*
- *about how to use public transport (if appropriate)*
- *when the candidate will be back and where the two of you should meet.*
- *for a map.*

Миға шабуыл- Brainstorming технологиясы бойынша оқу тақырыбындағы зерттелетін проблема бойынша оны шешу жолдары туралы көп идеялар жинақталады. Идеялар сыналмайды және оларға түсініктеме берілмейді.

Brainstorming

What do you know about functions of mobile phones?

Are there any people without mobile phones?

Жоғары білім берудің оқу үдерісінде дебаттарды қолдану болашақ маманның кәсіби мінез-құлқын қалыптастыру үшін үлкен маңызға ие. Өйткені бұл технология қазіргі заманғы маманға қажетті ең маңызды қасиеттерді қалыптастырудың негізі болып табылады. Олар мәдениетаралық коммуникативті құзыреттер мен қатар жалпы адами құндылықтар: тәуелсіздік, әдептілік, төзімділік, табандылық, мақсаттылық. Дебаттың дебат түрі ретінде қарапайым логикалық аргументтен айырмашылығы бар.

Жалпы дебат технологиясы кезінде *рөлдік ойындардың* орны ерекше болды. Себебі ойын студенттердің бір бірімен, мұғаліммен әрекеттесуге деген талпынысын жандандырады және әңгімелесу барысында теңдік шартын тудыру арқылы мұғалім мен оқушы арасындағы дәстүрлі кедергіні жояды. Рөлдік ойындар өз өзіне сенімсіз, ұялшақ студенттерге сөйлеу арқылы сенімсіздік кедергісін жоюға көмектеседі. Рөлдік ойын арқылы студенттер әңгімені бастау, оған ілесу, қолдау, әңгімелесушінің сөзін бөлу, оның ойымен келісу немесе келіспеу, сұрақтар қою сияқты қарым- қатынас элементтерін меңгерді.

Қорытынды. Мәдениеттер арасындағы қайшылықтар мен түсініспеушіліктер жекелеген факторлар мен қарым-қатынастың ашық болуына байланысты екенін ескерсек, дебат жүргізу кезінде де көптеген факторларды ескерек отырып, студенттердің мәдениетаралық қатысымдық құзыретін дамыта аламыз. Ауызша және вербальды емес қарым-қатынас - бұл адамдардың күнделікті іс-әрекеттерін жүзеге асыруға мүмкіндік беретін негізгі құрал. Тиімді байланыс болмаған кезде түсінбеушілік пен тас қоршау күшейеді. Адамдар әртүрлі пікірлерді бағалап, олардың ешқашан бірдей болмайтынын қабылдауы керек. Мәдени ортадағы айырмашылықтар ешқашан қарым-қатынас кезінде кедергілер тудыру үшін пайдаланылмауы керек, керісінше оны жақсарту үшін қолданылуы керек. Оқытушылар қарым-қатынасты жақсартатын басқа қоғамдастықтардың әдістерін қолдану арқылы мәдениеттерді қабылдай алады, сонымен қатар мәдениеттер арасындағы әртүрлі әдістерді қолдана алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Харунжев А.А. Интегрированный урок как один из способов формирования информационной культуры/ Интеграция образования. – 2009. - № 3. – 189 с.
2. Назарова Н. М. Понятие интеграция в специальной педагогике//Понятийный аппарат педагогики и образования.- Екатеринбург, 1998.- С. 262.
3. Речевое общение: искусство убеждать. Учебно-методические материалы к спецкурсу «Культура и искусство речевого общения»/ – СПб., 1999. – 129с. 15.
4. Селевко, Г.К. Современные образовательные технологии – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

МРНТИ: 14.35.09

Кашкенова Г.Н.[1]
[1]*Абай атындағыКазҰПУ*
Шетел тілі: екі шетелі мамандығының 2 курс магистранты
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЖАЗЫЛЫМ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗДЕРІ

Аңдатпа

Мақалада ерте шет тілінде білім берудің өзгерген контекстін ескере отырып, өнімді жазбаша сөйлеуді оқытудың ерекшеліктері қарастырылады. Мотивациялық аспектке оқушының шет тілдік қарым-қатынасқа түсуге дайындығының негізгі сипаттамасы ретінде ерекше назар аударылады. Жазбаша коммуникацияны оқыту саласындағы заманауи әдістемелік ғылымның жағдайын анықтау үшін ғылыми әдебиеттерге егжей-тегжейлі талдау жасалды. Бастауыш мектепте шетелдік өнімді жазбаша сөйлеуді оқыту процесінің негізгі теориялық ережелері тұжырымдалған.

Кілт сөздер: коммуникативтік құзыреттілік, сөйлеу құзыреттілігі, сөйлеу әрекеті, мәтін, ауызекі сөйлесім, жазбаша сөйлесім

Кашкенова Г.Н.[1]
[1]*КазНПУ им. Абая*
магистрант 2-го курса
Алматы, Казахстан

ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПИСЬМА В СИСТЕМЕ ИНОЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассматриваются особенности обучения продуктивной письменной речи с учетом изменившегося контекста раннего иноязычного образования. Особое внимание уделяется мотивационному аспекту как основополагающей характеристике готовности учащегося к вступлению в иноязычное общение. Выполнен подробный анализ научной литературы с целью определения состояния современной методической науки в области обучения письменной коммуникации. Сформулированы основные теоретические положения процесса обучения иноязычной продуктивной письменной речи в начальной школе.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, речевая компетентность, речевая деятельность, текст, устная речь, письменная речь.

Kashkenova G.N.[1]
[1]*KazNPU named after Abay*

2 year Master student
Almaty, Kazakhstan

FUNDAMENTALS OF THE FORMATION OF WRITING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE SYSTEM OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

The article deals with the features of teaching productive written speech, taking into account the changed context of early foreign language education. Special attention is paid to the motivational aspect as a fundamental characteristic of the student's readiness to enter into foreign language communication. A detailed analysis of the scientific literature is carried out in order to determine the state of modern methodological science in the field of teaching written communication. The main theoretical provisions of the process of teaching foreign language productive written speech in primary school are formulated.

Key words: communicative competence, speech competence, speech activity, text, spoken speech, written speech

Кіріспе. Сөйлеу құзыреттілігі-сөйлеу қарым-қатынасын жүзеге асыруға мүмкіндік беретін сөйлеу (коммуникативті) дағдыларының жиынтығы. Коммуникативті дағдылар-бұл тілдік және сөйлеу дағдыларына негізделген күрделі дағдылар (фонетикалық, лексикалық, грамматикалық). Мақсатты сөйлеу дағдыларының төрт түрі бар: сөйлеу қабілеті (монологиялық және диалогтық формада), есту қабілеті (тыңдау), түсіну және жазу қабілеті. Ауызша қарым-қатынас тікелей (сөйлеу, есту арқылы түсіну) және жанама (оқу және жазу) нысандарда жүзеге асырылуы мүмкін.

Сөйлеу құзыреттілігі шет тілдік коммуникативтік құзыреттіліктің ажырамас бөлігі болып табылады және сөйлеу әрекетінің төрт түрінде дағдыларды дамытуды көздейді: өнімді (сөйлесім және жазылым) және рецептивті (оқылым және тыңдалым).

Сөйлеу әрекеті-сөйлеу қарым-қатынасы мен сөйлеу өзара әрекеттесу ұғымдарымен байланысты күрделі құбылыс. Сөйлеу әрекетінің барлық түрлері психологиялық құрылым мен психологиялық механизмдердің ортақтығымен сипатталады, атап айтқанда: есте сақтау, түсіну, сөйлеуді қабылдау процесінде ықтималды болжау және сөйлеу туылуындағы алдын-ала синтез. Бұл шет тілін оқытуда сөйлеу әрекетінің бір түрін оның тетіктерін қалыптастыру арқылы игеру сөйлеу әрекетінің басқа түрін игеруді жеңілдететінін білдіреді. Сөйлеу әрекетінің өнімді және рецептивті түрлерін оқытудың өзара байланысты негізінің болмауы олардың әрқайсысының қалыптасуына кедергі келтіреді.

А. Н. Шамов сөйлеу құзіреттілігінің құрылымы келесі компоненттерді қамтиды: 1) сөйлеу регистрлері туралы, ресми және бейресми қарым-қатынас жағдайындағы коммуникативті-қолайлы сөйлеу мінез-құлқы туралы білім, оқу, тыңдау, сөйлеу және жазуды қарым-қатынас құралы ретінде пайдалану кезінде сөйлеу стратегияларын білу; 2) оқылым,

тыңдалым, сөйлесім және жазылым техникасының дағдылары; 3) жазбаша және ауызша сөйлеулерді құруға, қабылдауға, коммуникативті түсіндіруге байланысты дағдылар; 4) сөйлеу қателіктерін түзету мүмкіндігі [1, 65].

Л.В. Каплич, О. В. Кудряшова, Ю. Р. Овечкина және т. б. зерттеушілер жазбаша сөйлеу құзіреттілігінің компоненттік құрамын көрсетеді, оның құрылымында лингвистикалық, дискурсивті, стратегиялық және әлеуметтік-мәдени құзіреттіліктерді атап көрсетеді [2; 3; 4].

Алайда, оқыту тәжірибесі жазбаша сөйлеудегі коммуникативті құзіреттіліктің даму деңгейі ауызша сөйлеудегі осы құзіреттілік деңгейінен әлдеқайда төмен екенін көрсетеді. Осылайша, университеттегі шет тіліндегі жазбаша сөйлеу құзіреттілігін дамыту мәселесін ең маңыздыларының бірі ретінде тану университетте шет тіліндегі жазбаша сөйлеуді оқытудың жаңа тиімді әдістерін, әдістері мен құралдарын белсенді іздеуді ынталандырады. Шет тілдерін оқытудың қазіргі заманғы әдістемесінің бағыттарының бірі интернет-технологияларды қолдану болып табылады, олар біздің өмірімізге нық енді және сапалы білім беру қызметтерін дамыту үшін педагогикалық құрал ретінде қарастырылады [5;6], бұл білім алушыларға өз мүмкіндіктеріне сәйкес айналысуға, оқу процесіне неғұрлым белсенді қатысуға және өз қызметін талдауға көмектеседі [7, 72-бет].

Әдістер. Осылайша, сөйлеу құзіреттілігінің қалыптасуы төмендегі дағдылардың дамытуға ықпал етеді:

- ауызша дағдыларды;
- стандартты қарым-қатынас жағдайларының шектеулі санында ана тілімен жазбаша түрде түсіндіре білу;
- есту арқылы қабылдау қабілеті;
- әр түрлі жанрлар мен түрлердің көрнекі қарапайым түпнұсқалық мәтіндерін қабылдау, олардағы ақпаратты әртүрлі тереңдік деңгейімен түсіну.

"Шет тілі" пәні бойынша үлгілілік бағдарламада сөйлеу құзыреттілігі нақтыланады. Сонымен, компоненттер ретінде келесі дағдылар бөлінеді:

Сөйлесім:

- стандартты қарым-қатынас жағдайларында әр түрлі диалогтарды бастау, жүргізу/қолдау және аяқтау, сөйлеу этикетінің нормаларын сақтау, қажет болған жағдайда қайта сұрау, нақтылау;
- әңгімелесушіден сұрақ қою және оның сұрақтарына жауап беру, өз пікірін, өтінішін білдіру, әңгімелесушінің ұсынысына зерттелген тақырып пен меңгерілген лексика-грамматикалық материал шегінде келісіммен/бас тартумен жауап беру;
- өзіңіз, отбасыңыз, достарыңыз, мүдделеріңіз және болашақ жоспарларыңыз туралы айтып беріңіз;
- өз қаласы/ауылы, өз елі және тіл үйренетін елдер туралы қысқаша мәлімет беру;

- оқиғаларды/құбылыстарды сипаттаңыз, оқылған немесе естігеннің негізгі мазмұнын, негізгі идеясын жеткізіңіз, оқылған / естігенге деген көзқарасыңызды білдіріңіз, кейіпкерлерге қысқаша сипаттама беріңіз.

Тыңдалым:

- мұғалімнің, сыныптастарының сөзін есту және толық түсіну;
- сөйлеудің әр түрлі коммуникативтік типтеріне жататын (хабарлама / әңгіме / сұхбат) қарапайым түпнұсқалық аудио - және бейне мәтіндердің негізгі мазмұнын есту және түсіну);
- маңызды/қажетті/қажетті ақпаратты бөліп көрсете отырып, тілдік болжамға және/немесе мәнмәтінге сүйене отырып, қысқа қарапайым шынайы прагматикалық аудио және бейне мәтіндерін есту және іріктеп түсіну.

Оқылым:

- әр түрлі жанрлар мен стильдердің түпнұсқалық мәтіндерін негізінен негізгі мазмұнды түсіну арқылы оқу;
- толық және нақты түсінікпен және мәтінді мағыналық өңдеудің әртүрлі тәсілдерін (тілдік болжам, іріктемелі аударма), сондай-ақ анықтамалық материалдарды пайдалана отырып, әртүрлі жанрлар мен стильдердің қарапайым түпнұсқалық мәтіндерін оқу; алынған ақпаратты бағалай білу, өз пікірін білдіру;
- маңызды / қажетті / қызықтыратын ақпаратты іріктеп түсіне отырып, дәлме-дәл мәтіндерді оқу.

Жазылым:

- сауалнамалар мен формулярларды толтыру;
- оқып жатқан тіл елінде/елінде қабылданған сөйлеу этикетінің формулаларын қолдана отырып, үлгіге сүйене отырып, құттықтаулар, жеке хаттар жазу;
- жоспар, ауызша немесе жазбаша хабарламаның тезистерін құрастыру; жобалық қызметтің нәтижелерін қысқаша баяндау.

Нәтижелер. Зерттеу барысында біз негізінен жоғарғы оқу орындарында жазбаша сөйлеу құзіреттілігін қалыптастыру мәселесін оқытуға қатысты бірнеше мамандардың зерттегенін анықтадық, мысалы, Л.В. Каплич және О.В.Кудряшова, тілдік университет студенттерінде шеттілдік жазбаша сөйлеу құзіреттілігін қалыптастыру мәселесімен айналысады. Олар келесі компоненттерді ажыратады: лингвистикалық құзыреттілік; дискурсивті құзыреттілік; прагматикалық құзыреттілік; стратегиялық құзыреттілік; әлеуметтік-мәдени құзыреттілік [8, 14].

Сөйлеу жаттығулары жазбаша мәлімдеменің мазмұнына бағытталған, оның ішінде қарым-қатынастың осы түріне тән әртүрлі қиындықтар жиынтығы бар.

Мәтінді жазбаша құрастыру тетіктері:

- автордың сөйлеу ниетінің болуы, яғни кімге және қандай мақсатпен жазылған;

- коммуникативтік міндеттерді жүзеге асыру үшін тілдік құралдарды таңдау;
- предикатты семантикалық ұйымның негізгі бөлігі ретінде бөлу ұсыныстар;
- барабар көмегімен ұсыныстар арасындағы байланысты жүзеге асыру құраушы сөздерді таңдау [9, 87].

Дайындық және сөйлеу жаттығуларын орындау нәтижесінде шет тіліндегі жазбаша сөйлеу құзыреттілігі жиынтықта қалыптасады оның құрамдас компоненттерін:
- лингвистикалық құзыреттілік (графика белгілерін пайдалану, субъективті ақпаратты білдіру үшін емле және тыныс белгілері; тілдің лексикалық және грамматикалық құралдарын қолдану сөздің мақсатына сәйкес келеді);
- прагматикалық құзыреттілік (жазбаша түрде беру негізгі ойды беру тәсілін таңдау – индуктивті немесе дедуктивті; негізгі ойларды жазбаша түрде бөлектеу (абзацтарды), сондай-ақ бастауын, ортасын және соңын белгілеу; логиканы сақтау баяндау);
- социолингвистикалық құзыреттілік (мәтінді дұрыс (нормативтік және кездейсоқ безендіру);
- әлеуметтік-мәдени құзыреттілік (әлеуметтік-мәдени ерекшеліктерді есепке алу
шет тіліндегі эпистолярлық сөйлеу; мәдениеттануды көрсете білу елтану тақырыбының жазбаша мәтіндерінен хабардар болу және т. б.)

Талқылау. Жоғары оқу орындарының тілдік емес факультеттеріндегі жазбаша сөйлеу негізінен тілдік материалды жақсы түсіну және игеру құралы, сондай-ақ мәтіндік ақпаратты түсінуді бақылау әдісі ретінде әрекет ететіндіктен, студенттердің өз ойларын жазбаша сөйлеу, реферат, аннотация сияқты формаларда жазу дағдыларын дамыту маңызды. Мәтінмен жұмыс істеудің осы түрлерін орындай отырып, студенттер ақпарат алуға, атап айтқанда, мәтіннің тақырыбы мен маңызды ақпаратын бөлуге; мәтіндегі негізгі оқиғалардың, әрекеттер мен фактілердің реттілігін анықтауға; ақпарат іздеуді үйренеді; ақпаратты жинау, жүйелеу және түсіндіру кезінде тілдік құралдарға назар аударуды дамыту; алынған ақпаратты беру жазбаша түрде шет тілінде немесе ана тілінде. Сондай-ақ, шеттілдік өнімді жазбаша сөйлеуді оқытудың маңызды әдістемелік ерекшелігі оқытудың бастапқы кезеңінде (Г.В. Рогов) ауызша және жазбаша мәлімдемелердің ұқсас лексикалық және грамматикалық құрылымымен ерекшеленеді, бұл көбінесе элементтердің немесе барлық жазбаша мәлімдемелердің айтылуында көрінеді. Хатта ойды білдірудің осы ерекшелігімен қатар, кейбір зерттеушілер сыртқы, егжей-тегжейлі сөйлеуге дайындықтың қажетті кезеңі ретінде ішкі сөйлеу механизмдері арқылы тұжырымның семантикалық мазмұнын жаңартуда көрінетін жазбаша сөйлеу әрекетінің ерекше сипатын ажыратады (Л.С. Выготский, А. Р. Лурия). Демек, шет тілін ерте оқыту аясында жазбаша сөйлеуді оқытудың схемасын ұсынамыз:

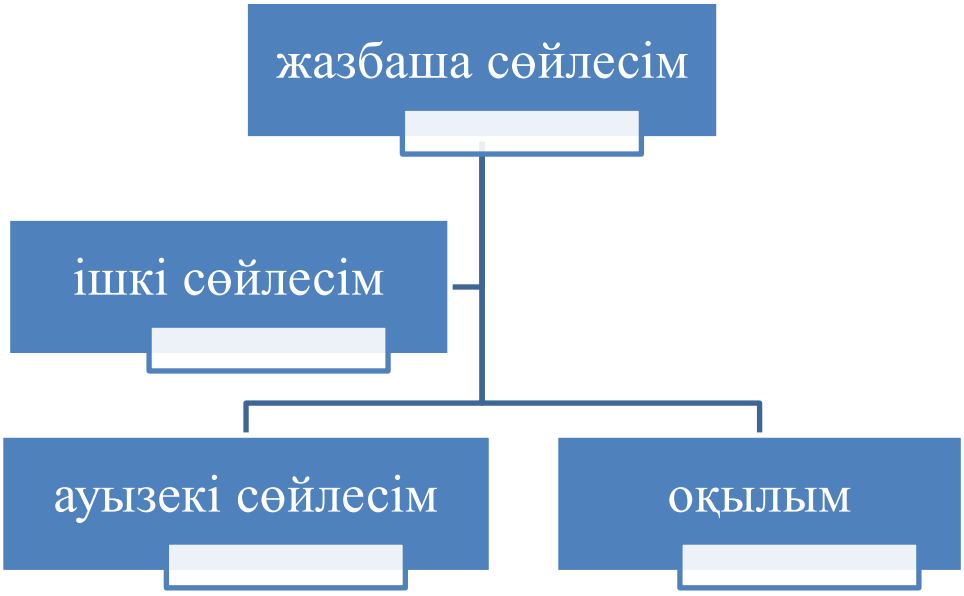

Шет тілді оқытуда шеттілдік жазылымды оқытудың үлгісі

Ішкі сөйлесім бұл белгілі бір коммуникативті мәселені шешуде қиындықтар туындаған кезде балаларда пайда болатын предикативті құрылым. Хатта сөйлеу мәлімдемесін шығару қажет болған жағдайда, студент мәтін үлгісімен танысудың нәтижесінде белгілі бір идеяны дамытады, ал жоспар ауызша мәлімдемеге енгізілуі мүмкін, содан кейін ой кейіннен графикалық құралдармен шығару үшін ішкі сөйлеу механизмдерімен қалыптасады. Сонымен, A. Cumming шетелдік жазбаша сөйлеудің жұмыс істеуінің әлеуметтік-мәдени контекстінің проблемасын басымдықтардың бірі ретінде анықтайды. Сонымен қатар, жазбаша қарым-қатынас үшін қажетті жазбаша сөйлеу дағдыларын дамыту үшін білім беру ортасының маңызы ерекше атап өтіледі. Бұл оқушыны мәтіндік кеңістікке енгізу мақсатында жазбаша сауаттылықты дамытуды білдіретін жазуды оқытудың қалыптасқан парадигмасын қайта қарауға байланысты. Сонымен қатар, жазбаша мәлімдеменің тілдік аспектісі сөйлеу тілінде басым болды, бұл жазбаша сөйлеудің білім беру әлеуетін іске асыруды айтарлықтай шектеді. Зерттеушілердің пікірінше, жазбаша сөйлеу әрекеті оқытуды жеңілдету процесіне айтарлықтай әсер етеді.

Қорытынды. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, шетелдік өнімді жазбаша сөйлеуді оқыту сөйлеу әрекетінің басқа түрлерінде қолданылатын нақты тілдік дағдылар мен дағдылардың тұтас кешенін қамтитыны айқын болды. Осылайша, шет тіліндегі өнімді жазбаша сөйлеу тек оқытудың лексикалық және грамматикалық аспектілерін ғана емес, сонымен қатар осы қызмет түрінің қажетті құрылымдық элементі болып табылатын арнайы тілдік дағдыларды біріктіреді. Өнімді жазбаша іс-әрекеттің мұндай көрінісі бастауыш мектепте жазбаша сөйлеуді оқыту мәселесін қарастырғанда заңды болып көрінеді, сонымен қатар шет тілінде білім беру аясында қарапайым коммуникативті құзіреттілікті қалыптастыру үшін өнімді жазбаша сөйлеудің ерекше маңыздылығын дәлелдейді.

Коммуникативті бағыттың шет тіліндегі жазбаша мәтінін құру үшін сөйлеу белсенділігінің мотивациялық формасы ретінде өнімді жазбаша іс-әрекетті ұйымдастыру ерекше маңызды, өйткені қазіргі уақытта бұл оқытудың негізгі коммуникативті-танымдық формасына айналатын нәтижелі оқу әрекеті болып саналады.

Пайдаланылған әдебиеттер

9. Шамов А. Н. Методика обучения иностранным языкам: теоретический курс. С. бб.
10. Каплич Л. В. Начало обучения продуктивной письменной речи в лингвистическом вузе: автореф. дисс. … к. пед. н. М., 1996. 25 с.
11. Кудряшова О. В. Компоненты коммуникативной компетенции при обучении письменной речи // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Лингвистика. 2007. № 15. С. 66-70.
12. Овечкина Ю. Р. Содержательный компонент оценивания коммуникативной компетенции в иноязычной письменной речи студентов языкового вуза // Педагогическое образование в России. 2012. № 6. С. 104-108.
13. Лазутова Л. А., Левина Е. А. Информационно-коммуникационные технологии как средство формирования иноязычной речевой компетенции // Теория и практика общественного развития. 2013. № 2 (10). С. 69-71.
14. Осипова Е. С. Образовательный блог как эффективное средство обучения письменному переводу будущих лингвистов-переводчиков // Филологические науки. Вопросы теории и практики. Тамбов: Грамота, 2016. № 9 (63): в 3-х ч. Ч. 1. С. 198-202.
15. Янкина О. Е. Совершенствование учебно-познавательной компетенции студентов посредством технологий Веб 2.0 в процессе обучения иностранному языку // Новая наука: проблемы и перспективы. Стерлитамак, 2016. Ч. 1. С. 71-73.
16. Кудряшова, О.В. Компоненты коммуникативной компетенции приобучении письменной речи/ О.В. Кудряшова// Вестник ЮУрГУ. – 2007.- № 15.
17. Гальскова, Н.Д., Гез, Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб.пособие для студ. лингв.ун-тов и фак.ин.яз. высш.пед.учеб.заведений / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М.:Издательский центр «Академия», 2006.- 336 с.

МРНТИ: 16.21.55

Э.Б. Кунисбаева[1], М.Жамбылқызы[2]
[1]1-курс магистранты , Абай атындағы ҚазҰПУ
[2]Ph.D, филология және көптілді білім беру институты, Абай атындағы ҚазҰПУ

АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ

Аңдатпа

Мақалада жоғары сынып оқушыларына ағылшын тілін оқытуда коммуникативтік құзыреттілікті дамытудың маңыздылығы, коммуникативтік бірліктер және білім алушының коммуникативтік құзыреттілігін дамыту қарастырылды. Сонымен қатар, коммуникативтік құзыреттілік пен заманауи педагогикалық технологиялардың теориялық негізін ашу және шет тілі сабақтарында оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру кезінде ынтымақтастық және жоба әдісі бойынша оқыту технологиясын қолдану арқылы сабақтарды әзірлеу көрсетіледі. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру шет тілдік қарым-қатынасты оның барлық функцияларының бірлігінде меңгеріледі: ақпараттық (танымдық), реттеуші (мотивациялық), эмоционалды (құндылыққа бағытталған) және этикет (мінез-құлық). Осы функцияларды жүзеге асыру барысында белгілі бір коммуникативті міндеттер шешіледі және негізгі коммуникациялық дағдылар қалыптасады.

Кілт сөздер: коммуникативтік құзыреттілік, құзырет, құзыреттілік, қарым-қатынас, лингвистика, социолингвистика

Э.Б. Кунисбаева[1], М.Жамбылқызы[2]
[1]Магистрант 1 курса , КазНПУ им. Абая
[2]Ph.D. Институт филологии и полиязычного образования, КазНПУ им. Абая

РАЗВИТИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧЕНИКОВ СТАРШИХ КЛАССОВ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Аннотация

В статье рассматривается значение развития коммуникативной компетенции при обучении английскому языку старшеклассников, развитие коммуникативных единиц и коммуникативной компетенции учащихся.. Также будет показано раскрытие теоретической основы коммуникативной компетенции и современных педагогических технологий и разработка уроков с использованием технологии обучения по методу сотрудничества и проекта при формировании коммуникативной компетенции учащихся на уроках иностранного языка.Формирование коммуникативной компетентности предполагает овладение иноязычным общением в единстве всех его функций: информационной (познавательной), регулятивной (побудительной), эмоциональнооценочной (ценностно-ориентационной) и этикетной (поведенческой). В ходе реализации этих функций решаются определенные коммуникативные задачи и формируются основные коммуникативные умения.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, компетентность, коммуникация, лингвистика, социолингвистика

E.B. Kunisbayeva[1],Zhambylkyzy[2]
[1]Master of the 1st course of KazNPU named after Abay
[2]Ph. D. Institute of Philology and Multilingual Education, KazNPU named after Abay

DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS IN ENGLISH LESSONS

Abstract

The article considers the importance of developing communicative competence in teaching English to high school pupils, the development of communicative units and communicative competence of learners. It will also show the disclosure of the theoretical basis of communicative competence and modern pedagogical technologies and the development of lessons using the technology of teaching by the method of cooperation and project in the formation of students' communicative competence in foreign language lessons. The formation of communicative competence involves mastering foreign language communication in the unity of all its functions: informational (cognitive), regulatory (motivational), emotional (value-oriented) and etiquette (behavioral). During the implementation of these functions, certain communication tasks are solved and basic communication skills are formed.

Keywords: communicative competence, competence, communication, linguistics, sociolinguistics

Кіріспе. Қазіргі әлемде адамдардың бір – бірімен қарым-қатынас жасау қабілеті барған сайын маңызды рөл атқарады, жұмыстың тиімділігі мен қарым-қатынас деңгейі осыған байланысты. Жеке деңгейдегі сәтті сөйлеу қарым-қатынасының маңызды құрамдас бөлігі коммуникативті құзіреттіліктің қалыптасуы болып табылады: "адамның коммуникативті құзіреттілігінің болуы оған басқа адамдармен күнделікті, білім беру, өндірістік, мәдени және өмірдің басқа салаларында әртүрлі белгі жүйелерін қолдана отырып өзара әрекеттесуге мүмкіндік береді (олардың арасында тіл басым орын алады)» 13 ғасырда "communicate" - "қарым-қатынас" термині "to have a common channel of passage" - "ортақ нәрсе болу" дегенді білдіреді, 14 ғасырда "communicaton" - "байланыс" деген сөз пайда болды, XVI ғ. - to communicate мәні ―to give a share of, share in; receive‖ [1]. Britannica энциклопедиясында "құзыреттілік" термині (лат. competere -бір нәрсеге қабілетті болу) білім мен дағды ретінде анықталды. Сонымен қатар, лингвистиканың концептуалды аппаратына енгізілетін ұғымы Ноам Хомский арқылы қарастырылды. Бұрын ол ұғымды тарату мақсатында В. Гумбольдтпен және басқа тіл мамандарымен де кездескенде өз еңбектеріне жеткілікті негіздеме ала алмады. Н. Хомскийдің түсінігіндегі "құзыреттілік" термині - көбінесе тіл қызметі ана тілінде орындау үшін қажетті қабілеттілікті көрсету[2]. Ал отандық түсіндірме сөздіктерде екі түрлі мағынада яғни компентенттілікті жетік білу және белгілі бір нәрсеге білімі бар деген ұғымды қалыптастырды. Осыған орай, еліміздің белгілі ғалымы К.С.Құдайбергенова «құзырет» , «құзыреттілік» ұғымдарына кеңінен тоқталып өтті. Оның пайымдауынша « құзырет» ұғымы – бір кенеттен болған жағдайда мәселені шеші үшін көрсететін білім, қабілет пен өмірлік жағдаяттар арасындағы байланыс; ал «құзыреттілік» адамның жекелеген қасиеттеріне, теориялық және практикалық өлшеу дәрежелеріндегі деңгей ретінде қарастырды.Сонымен, құзырет пен құзыреттілк ұғымдарын зерттеп, екі түрлі түсініктеме арқылы түсіндіріп отыр. Автордың айтуынша, құзыреттілік адамның жекелеген қабылетіне байланысты болса, құзырет ұғымы бір қиын жағдайда көрсететін білім деп түсіндірді [3].

Зерттеу әдістемесі. XX ғасырдың 70-ші және 90-шы жылдары аралығында бірнеше сипаттаушы (дескриптор – сипаттама-деңгей сипаттамасынан шет тілін меңгеру деңгейі) шет тілін коммуникативтік моделін іске асырды.[4]. Қалыптастырудың теориялық және практикалық тәсілдерінің мәселелері көптеген еңбектерде коммуникативтік құзыреттілік дамуын жалғастырды. Қазіргі шетел педагогтары: Хаймс, Ноам Хомский,М. Канал мен М. Суэйн, Д. Уилкинс, А. Хардинг, П. Хартман, Д. Джонсон, Н. Керр, Дж. Хилл, М. Лонг, П. Потер және т. б. ғалымдар осы коммуникативті құзыреттілікті зерттеді. Олардың осы құзыреттілікті зерттеу нәтижесінде, қазіргі таңдағы оқыту процессінің коммуникативті бөлігі қарқынды дамуда . Мысалы, оқыту барсында АҚШ-та тіл оқыту мақсатында білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілікке қол жеткізуі үшін коммуникативті мақсат арқылы тілді дұрыс қолдануды ұсынды[13]. М. Канал мен М. Суэйн «Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing» деген еңбектерінде, коммуникативтік құзыреттілік төрт компонентін бөледі: лингвистикалық, социолингвистикалық, дискурстық және стратегиялық (linguistic, sociolinguistic, discourse, and strategic) [10]. Коммуникативті құзіреттілікті әр түрлі саладағы лингвисттер анықтады және талқылады. Тілді оқытуға коммуникативті тәсіл екінші тілді меңгеру саласында алғаш рет пайда болғаннан бері бірнеше ондаған жылдар өтті. Тілдік бағдарламалардың әр түрлі түрлерінде тіл оқытушылары мен оқу бағдарламаларын зерттеушілер оқушылардың қарым-қатынас дағдыларын жақсартудың тиімді тәсілдерін табу үшін коммуникативті-бағытталған оқу бағдарламаларын енгізді. Алайда, кейбір ағылшын тілінің мұғалімдері үшін тілді оқытудың коммуникативті тәсілін (CLT) өз сыныбында пайдалану қиын. CLT негізі ретінде қарастырылатын коммуникативті құзіреттілік әлеуметтік-мәдени және білім беру жағынан жергілікті емес тіл нормаларынан ерекшеленетін ана тілінің нормалары негізінде жасалды. Коммуникативті құзыреттілік идеясы бастапқыда Хомскийдің "құзыреттілік" пен "тиімділік" арасындағы айырмашылығынан туындады. Біріншісі-идеализацияланған ана тілін білу, жеке адамдарға өз тілдерін құрайтын грамматикалық сөйлемдердің шексіз жиынтығын құруға мүмкіндік беретін ақыл-ойдың туа біткен биологиялық функциясы, екіншісі-белгілі бір жағдайларда тілді нақты қолдану. Құзыреттілік бойынша , Хомский тіл қолданушысына ережелердің соңғы жиынтығынан шексіз сөйлемдер жиынтығын құруға және түсінуге мүмкіндік берді. Хаймс «Communicative Competence» еңбегінде, коммуникативті құзыреттілікті келесі төрт түрге ие деп санайды: формальды түрде мүмкін болатын нәрсе, берілген тұжырымның әлеуметтік мәні немесе мәні неде және іс жүзінде не болады. Хаймс (Hymes, 1974) Хомскийдің грамматикалық құзіреттілігі идеясын сақтай отырып, контекстік релеванттықты тілді білудің маңызды аспектілерінің бірі ретінде қарастырды және қарым-қатынастың мәні оның сөйлеу ортақтығымен және нақты коммуникативті оқиғалармен анықталады деп мәлімдеді. Сонымен қатар, Хаймс Ноам Хомскийдің лингвистикалық құзіреттілік пен өнімділіктегі айырмашылығымен танысты. Ол спикерлерге қарым-қатынас кезінде адамдар білетін білімді үйренуді ұсынды. Адамға сөйлемнің грамматикалық ма, жоқ па деген лингвистикалық құзіреттілік сияқты, коммуникативті құзіреттілік адамға сөйлемнің орынды ма, жоқ па соны айтады. Хаймс коммуникативті құзыреттілік терминін алғашқылардың бірі болып қолданды. Хаймс үшін сауатты сөйлеу қабілеті тек тілдің грамматикалық ережелерін білуді ғана емес, сонымен бірге қандай жағдайда оны қалай айту керектігін білуді де қамтиды. Хаймс - Хомскийдің лингвистикалық құзіреттілігі олар жасаған контекстке сәйкес келетін сөздерді шығару мен түсінудің маңызды лингвистикалық қабілетін

ескермейтінін көрсеткен алғашқы антропологтардың/этнографтардың бірі болды. [5]. Еліміздегі Д.Т. Қаңлыбаеваның ойынша, коммуникативті құзыреттікті адамдар арасында қарым-қатынас жасай алу арқылы жүзеге асырылды. Сонымен қатар, әр адам өзі жеке оны іске асыруға, өзінің дайындығын көрсетуге, тағы негізгі мәні адамның ішкі жан дүниесімен бірлесе отырып, байыту құралы болып отыр. Ол коммуникативті құзырет деп құрылымы бойынша қиын, әр адамның қарым-қатынасының басты талаптарын сәтті жүзеге асыруын қарастырды және де сол адамдар арасында психологиялық талаптар жасаумен, әр тұлғаның эмоцианалды-сезім жағының дамуымен көрстетті. Автордың пікірінше, коммуникативті құзырет -адамдар арасындағы қарым-қатынастың маңызды бөлігі.[6] Еліміздегі белгілі филология ғылымдарының докторы, профессор С.С. Құнанбаева «Шет тіліндегі кәсіби білім берудегі құзыреттілікті модельдеу» еңбегінің авторы, жалпы қабылданған "мәдениетаралық-коммуникативтік құзыреттілік" ұғымы аясында білім беру мақсаттары үшін "халықаралық-кәсіби шет тілдік коммуникативтік құзыреттілік" термині мен түсінігін енгізді, ғалым "мәдениетаралық" компонентінің кең мазмұнды түсіндірмесін пайдаланады. Зерттеушінің пайымдауынша, кәсіби құзыреттіліктің сабақтастық-кезеңдік блоктарының құрамы білім беру және функционалдық мақсаты бойынша кәсіби бағдарланған, кәсіби негізделген, кәсіби блоктарымен сәйкес келеді. Ол коммуникативтік құзыретті мәдениетаралық және халықаралық кәсіби аспектілердің мазмұны, негізгі және базалық құзыреттер, субкомпетнциялардың құрамы, анықталған кәсіби тұжырымдама және т. б. бойынша атап көрсететті[7].

Қазіргі педагогикада М.З. Биболетова коммуникативтік құзыреттіліктің келесі компененттерін ұсынды

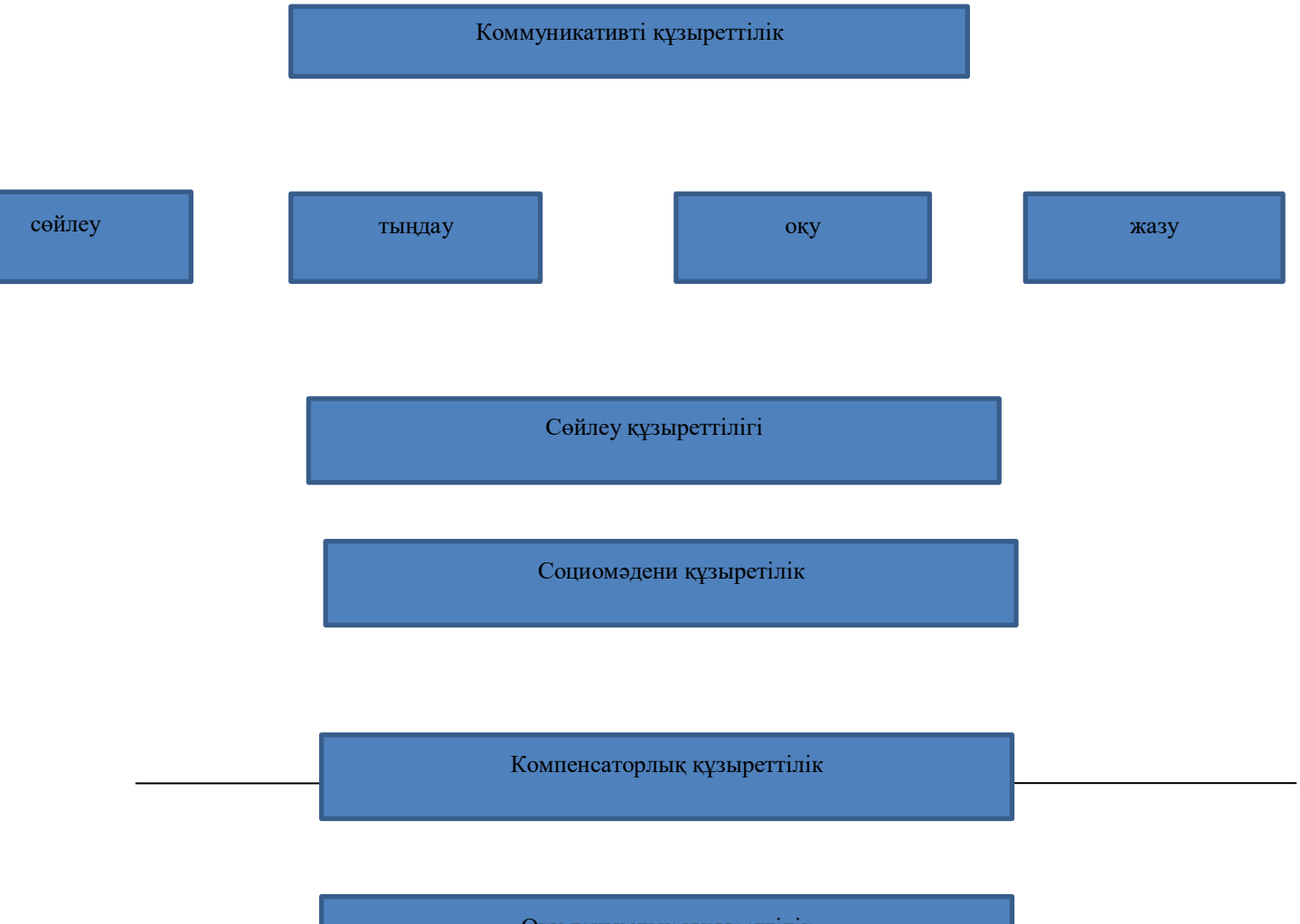

Сурет-1 коммуникативтік құзыреттілік компоненттері

- сөйлеу құзыреттілігі-коммуникативтік дағдыларды төрт сөйлеу әрекетінің негізгі түрлері (сөйлеу, тыңдау, оқу,хатта) пайдалану;

- тілдік құзыреттілік - жаңа тілдік құралдарды меңгеру (фонетикалық, орфографиялық, лексикалық, грамматикалық) үшін таңдалған қарым-қатынас тақырыптары мен жағдайларына сәйкес білім беру; оқытылатын тілдің тілдік құбылыстары туралы, әртүрлі ана және шет тілдерінде ойды білдіру тәсілдері;

- әлеуметтік-мәдени / мәдениетаралық құзыреттілік-мәдениетке баулу, тақырыптар, салалар және т. б. шеңберінде оқытылатын тіл елдерінің негізгі мектеп оқушыларының тәжірибесіне, қызығушылықтарына, психологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келетін қарым-қатынас жағдайларын қалыптастыру; өз елін, мәдениетін мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайында көрсете білу қабілетін қалыптастыру;

- компенсаторлық құзыреттілік - ақпаратты алу және беру кезінде тілдік құралдардың тапшылығы жағдайында жағдайдан шығу дағдыларын дамыту [8].

Шет тілдерін білудің жалпыеуропалық бағалау жүйесі, немесе Еуропа Кеңесінің шкаласы (Common European Framework, CEF) - "Language Learning for European Citizenship" жобасының бөлігі. Бұл жобаның мақсаты-Еуропа мемлекеттеріндегі көптілділікке жәрдемдесу, оны ынталандыру тұрғындар тіл үйренуге және өмір бойы өзара түсіністікке ұмтылдыру. Швейцарияда 30 жылдан астам уақыт бұрын барлық еуропалық мемлекеттер үшін шет тілдерін бірдей сипатталған критерийлерге сәйкес көрсететін бірыңғай құжат туралы идея пайда болды. Еуропалық тілдік портфельдің алғашқы үлгілерін Франция, Швейцария, Чехия, Ирландия, Ресей және Ұлыбритания жасаған . Бұл тілдік портфельдің мәні-коммуникативті құзыреттілік деңгейін бағалау процесінде Еуропаның барлық елдерінде қолданылатын бірыңғай стандарттарды бекіту. "Can do" "жасай аламын" формуласының арқасында тілдерді меңгеру деңгейі анықталды. Тілді меңгеру деңгейін лексикалық (білім алушы пайдалана алатын сөздер, фразалар және тақырыптар саны) және грамматикалық құрылымдардың көлемімен, сондай-ақ дағдылардың даму дәрежесімен анықтауға болды [9]. Ал енді ағылшын тіліндегі алты деңгейді айта кетейік. Олар жалпы үш деңгейлі жүйеде төменгі және одан жоғары деңгейлер болады. Осылайша, бұл жүйе негізгі, орта және жетілдірілген деңгейлерді қамтиды. Бұл деңгейлер төменде көрсетілген:

Қарапайым иелену A1 өмір сүру деңгейі (Breakthrough)

(Basic User) A2 алдыңғы деңгей (Waystage)

Өз бетінше меңгеру B1 шекті деңгей (Threshold)

(Independent User) B2 шекті жоғары деңгей (Vantage)

Еркін меңгеру C1 кәсіби меңгеру деңгейі (Proficient User)

(Effective Operational Proficiency) C2 шеберлік деңгейі(Mastery).

Зерттеу нәтижесі. Коммуникативті құзіреттілік дегеніміз – оқушының шет тілінде өз сөйлеуін құру, қарым-қатынас жағдайларына, мақсаттары мен салаларына сәйкес келетін білім мен дағдыны анықтау. Шет тілдерін оқыту процесінің тиімділігін қамтамасыз етудің психологиялық-педагогикалық шарттары оның принциптерінен туындайды: тұлғаға бағытталған оқыту, ұжымдық өзара әрекеттесу, оқу материалы мен оқу процесін ұйымдастырудағы шоғырлану, жаттығулардың көп функционалдығы және оқу процесін рөлдік ұйымдастыру. Шет тілдерін оқыту процесін қарқындатудың жоғарыда аталған барлық қағидаттары оқу материалы мен оқу іс-әрекетінің нақты өзара байланысын қамтамасыз етеді және оқыту мақсаттарын тиімді іске асыруға ықпал етеді. [10]. Осылайша, оқу процесі мыналарды қамтиды:

1) оқыту шарттарында негізделген (оқу сағаттарының саны, сағат кестесі, оқу тобының толықтырылуы, ерекше оқу кеңістігін қалыптастыру) білім алушылардың әртүрлі контингентіндегі шет тілін оқытудың белгілі бір алуан мақсаттарына қол жеткізу.

2) психологиялық білімді, тұлғаға бағытталған және құзыреттілік тәсілдерді қолдану [10].

Сонымен оқытуды зерттей келе, ынтымақтастықта оқыту , яғни бұл шет тілін оқытуда жеке тұлғаға бағытталған тәсіл технологиясы. Бұл кез-келген тақырыпты, мәселені шешу арқылы бірлесіп жұмыс істейтін оқушылар тобын ұйымдастыруды қамтиды. Бірлесіп оқыту технологиясының бірнеше нұсқалары бар. Student Team Learning (STL), бұл нұсқа "топтық мақсаттарға" (team goals) және бүкіл топтың (team success) жетістіктеріне назар аударады, оған топтың әр мүшесінің тақырыппен немесе сұрақпен жұмыс жасау кезінде сол топтың басқа мүшелерімен тұрақты өзара әрекеттесу нәтижесінде ғана қол жеткізуге болады. STL үш негізгі қағидатқа негізделеді:
а)" марапаттар " – топтар барлығына балдық бағалау, қандай да бір ерекшелік белгісі, сертификат, мадақтау немесе олардың бірлескен қызметін бағалаудың басқа түрлері түрінде алады; командалар бір-бірімен бәсекелеспейді, өйткені олардың деңгейі мен мақсаты әртүрлі, сонымен қатар мақсатқа жетуге уақыт бар;
б) әр оқушының " жеке " жауапкершілігі бүкіл команданың сәттілігі немесе сәтсіздігі оның әр мүшесінің сәттілігіне немесе сәтсіздігіне байланысты екенін көрсетеді; бұл барлық қатысушыларды бір-бірінің, бүкіл команданың жетістіктерін бақылауға және жолдасына материалды түсінуге және игеруге көмектесуге шақырады;
в) табысқа жетудегі барлық адамдар үшін тең мүмкіндіктер; оқушы өз командасына ұпай жинайды, оларды алдыңғы нәтижелерін жақсарту арқылы табады;

Топтардағы оқушылардың өзара әрекеттесуі кезінде әлсіз оқушының нақты нәтижелеріне емес, оның қажетті нәтижелерге жету үшін қанша күш жұмсайтынына баға беру өте маңызды. Мысалы, мықты оқушыға "өте жақсы" деген баға алу үшін 10 тапсырма, орташа-8, әлсіз - 6 тапсырма беру керек. Алынған балдар жинақталады және топқа осы тест үшін орташа балл қойылады. Бұл технологияның негізгі қағидасы: жауапкершілікті өз мойнына алу. Бірлесіп оқытуды ұйымдастыру әдісін (cooperative learning) 1978 жылы профессор Элиот Аронсон әзірледі және Jigsaw деп атады (ағылшын тілінен аударғанда - ашық жұмыс арасы, машина шұңқыры). Мұнда білім алушылар оқу материалымен жұмыс істеу үшін 4-6 адамнан тұратын топтарға бөлінеді, олар өз кезегінде фрагменттерге (семантикалық немесе логикалық блоктар) бөлінеді. Бұл жұмыс тілдік материалды шығармашылық қолдану кезеңінде жақсы ұйымдастырылған. Әр топ мүшесі тапсырманың өз бөлігіндегі материалын іздейді. Содан кейін барлық оқушылар сол мәселе бойынша жұмыс істейді, бірақ әртүрлі топтарда, сондай-ақ осы мәселе бойынша сарапшылар ретінде табылған ақпаратпен алмасады. Мұны "сарапшылар жиналысы" деп атайды. Содан кейін, өз топтарына оралғанда, олар білгендерінің бәрін, команданың басқа мүшелерін үйретеді. Олар өз кезегінде, тапсырманың бөлігі туралы хабарлайды. Оқушылар жолдастарының өз міндеттерін адал орындауға мүдделі, өйткені бұл олардың жалпы қорытынды бағасына әсер етуі мүмкін. Барлық тақырып бойынша әрқайсысы жеке-жеке және бүкіл команда есеп береді. Соңғы кезеңде ол фронтальды түрде өткізіледі, мұғалім топтың кез-келген оқушысынан осы тақырып бойынша сұрақ қойып, оқушылар жауап бере алады. Әрі бұл ойын арқылы білім алушылар тақырыпты толықтай түсіне алады.
Сонымен қатар, жоба әдісі де коммуникативті құзыреттілікті жоғары деңгейге көтереді. Бұл жобалық іс-әрекет мектеп оқушылары арасында коммуникативтік құзыреттілікке, атап айтқанда: оқу-танымдық (идеяларды генерациялау, ең жақсы шешімді таңдау, өз қызметінің және басқалардың іс-әрекетінің барысын, нәтижесін бағалау) қалыптастыруға барынша әсер етеді;

- әлеуметтік-мәдени бастапқы кезеңде қалыптастыру (оқу іс-әрекеті процесінде ынтымақтасу, жолдастарға көмек көрсету және олардың көмегін қабылдау, бірлескен жұмыс барысын бақылау және оны дұрыс бағытқа бағыттау);

- компенсаторлық (қажетті ақпаратты өз бетінше іздеу; қандай ақпарат немесе қандай дағдылар жетіспейтінін анықтау және тіл тапшылығы кезінде алған білімдерін қолдана білу);

- тілдік (сұрақтарға жауап беру; грамматикалық және лексикалық білімдерін көрсету үшін әртүрлі көрнекілік құралдарын қолдану);

- сөйлеу (сұрақтарға жауап беру және оларды сұрау, мәлімдемелерге жауап беру).

Жобалық жұмыстың бірнеше кезеңдері бар.
1 кезең-мотивация және жобаның мақсатын таңдау; жұмыстың ерте сатысында, жоба бойынша оқушылар қажеттіліктерді зерттейді және қысқаша жасайды

2 кезең-сабақта жобаны жоспарлау, яғни жобаның мазмұны мен сипаты талқыланады.

3-кезең-жобаны орындау және ресімдеу ; бұл кезеңдегі басты міндет-білім алушылардың өздері жүргізетін ақпаратты жинау және жұмысты рәсімдеу,мұнда мұғалімнің кеңесі маңызды.

5 кезең-жобаны таныстыру.

6 кезең — жобаны бағалау ,

жобалық жұмыстың соңғы кезеңі - бағалау формальды емес, бірақ бар жүргізілген жұмыстың маңыздылығын атап өту қажеттілігі, қатысу дәрежесі мен жеке жұмыс сапасын белгілеу [11].

Осы әдіс-тәсілдерді пайдалана отырып коммникативті құзыреттілікті арттыруға болады. Соған орай, көз жеткізу мақсатында 20 респондент арасында сауалнама жүргізілді.Бұл сауалнаманы жүргізудегі мақсат-теориялық түрде зерттелген коммуникативті құзыреттілікті, практикалық бағытта оң нәтижелерін көрсету.

2-сурет. Сауалнамадағы бірінші сұрақ

Сауалнамадағы бірінші сұрақ «Ағылшын тілі сабағында қай әдіс-тәсіл арқылы оқушылардың белсенділігін арттыра отырып, сабақты тиімді өткізсе болады?». Диаграммада 59%-ы яғни 8,2 бөлігі Jigsaw белсенділік ойынын таңдап отыр. Себебі, бұл белсенділік ойыны арқылы, оқушыларға жаңа тақырыпты да түсіндіріп, олардың тілге деген қызығушылығы да арттырылады(2-сурет).

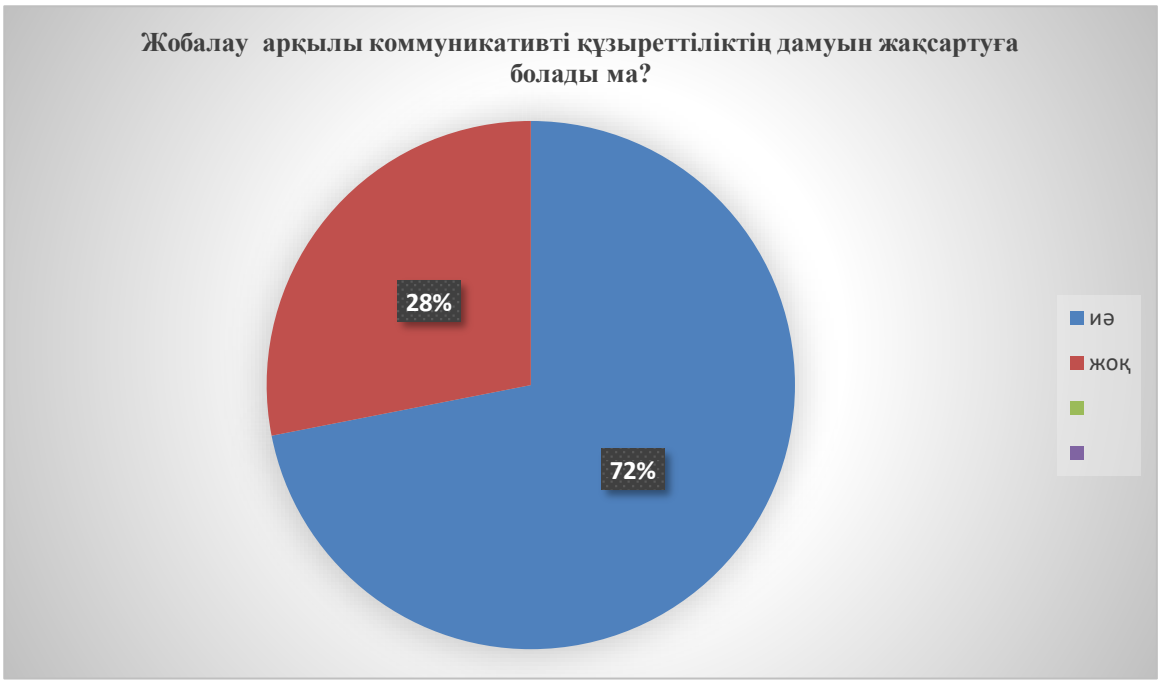

3-сурет. Сауалнамадағы екінші сұрақ

«Жобалау арқылы коммуникативтік құзыреттілікті дамуын жақсартуға болады ма?» деген екінші сұраққа респонденттердің 72%-ы «иә» деп жауап берді. Бұл сауалдардан ағылшын тілі сабақтарында , жоғарғы сыныптар арасында коммуникативті құзыреттіліктің орасан зор рөл атқаратыны байқалады. Қазіргі таңда мұғалімдер де заман талабына ілесіп, оқытудағы жаңа технологияларды меңгеріп, оны оқушыларға оқыту барысында жоғары деңгейде беріп отыр деген тұжырым келтіріледі(3-сурет).

Қорытынды. Қорытындылай келе, коммуникативті құзіреттілік негізінен белгілі бір жағдайға, нақты мақсатқа сәйкес шет тіліндегі мәлімдемелерді түсіну және қалыптастыру қабілеті мен дайындығы ретінде түсіндіріледі, оның иелігі қарым-қатынасқа қатысушылардың өзара түсінушілігін қамтамасыз етеді. Коммуникативтік құзыреттілік мәселесі бойынша қолда бар ғылыми ақпараттарды қарастыра келе, коммуникативтік құзыреттілік өзі туралы және басқалар туралы психологиялық білім жүйесі, қарым - қатынас дағдылары, кәсіби және тұлғааралық өзара әрекеттесудің мақсаттары мен шарттарына сәйкес тиімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді деп қорытынды жасауға болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. The Oxford Dictionary of English Etymology. - Oxford, The Clarendon Press, 1996. - 558 p.
2.Гилева, Е.А. История развития метода проектов в Российской школе //
Журнал Наука и школа. 2007. №4. С.13-15.

3. Құдайбергенова К.С. Құзырлылық тұлға дамуының сапалық критерийі // Білім сапасын бағалаудың мәселелері: әдіснамалық негізі және практикалық нәтижесі: Халықаралық ғыл. - практ. конф. материалдары. — Алматы: ББЖ КБАРИ, 2008. — 30–36-б.

4 Красильникова T/D/ Иноязычная коммуникативная компетенция в исследованиях отечественных и зарубежных ученых. // Ярославский педагогический вестник. 2009. № <http://vestnik.yspu.org/releases/2009_1g/41.pdf>.

5. https://moluch.ru/archive/100/22467/

6. Қаңлыбаева Д.Т. Оқушыларға коммуникативтік құзыреттілік білім берудің негіздері // Білім әлемінде. — —№ 4(4). — 57–60-б.

7.Құнанбаева С. С. "Шет тіліндегі кәсіби білім беруді құзыреттілікті

8.Снегова О.В. Основные характеристики уровней владения языком студентов технических специальностей. // Вестник НГТУ им. Р.Е.Алексеева.2013. С. 67-79.

9Шилина Е.Н.Европейский языковой портфель- средство оценки и самооценки знаний студентов по иностранному языку. // Язык и культура. Приложение. 2012.№ 1. С. 56- 62.

10. Canale M & Swain M. (1980). Theoretical basis of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied linguistics 1, 1–47

11. Иценко И.А. Педагогические условия интенсификации процессаобучения иностранным языкам в начальной школе// Вестник Тагильского государственного педагогического университета. 2013. № 7. С.235

12. Жданова Г.А.Кокорина И. Н. Альмяшова Л.В. К вопросу о проектной работе по иностранному языку в техническом вузе (из опыта работы) //Молодой учѐный. 2015. № 23.2. С.950-952.

13.Комарова Ю.А., Ларионова И.В., Макбет К. Английский язык: учебник для 6 класса общеобразовательных организаций /. Под ред. Александрова

МРНТИ: 16.21.55

Нусупова Т.Т[1] , Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ ЖАҒДАЙЫНДА КЛАСТЕР ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗІ

Аңдатпа

Бұл мақалада жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында мәдениетаралық коммуникативті құзыретті кластер әдісін қолдану арқылы қалыптастырудың теориялық негіздері қарастырылады. Жәнеде жаңартылған білім беру мазмұны, онда қолданылатын технологиялар, кластер әдісі, коммуникаивті құзырет, мәдениетаралық коммуникативті құзыреттің маңызы жайлы педагогикалық ғылыми еңбектер қарастырылып, баяндалады.

Кілт сөздер: сыни тұрғыда ойлау,коммуникативті құзыреттілік, мәдениетаралық құзыреттілік, мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілік , кластер әдісі

Нусупова Т.Т[1] Букабаева Б.Е [2]

[1] магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая

[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая

Алматы, Казахстан

ТЕОРЕТИЧЕСКАЯ ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОЙ МЕТОДИКИ В ОБНОВЛЕННОМ СОДЕРЖАНИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация

В статье рассмотрены теоретические основы формирования межкультурной коммуникативной компетенции с использованием кластерного метода в контексте актуализации содержания образования. Также рассматриваются и описываются педагогические работы по обновленному содержанию образования, применяемым в нем технологиям, кластерному методу, значимости коммуникативной компетенции, межкультурной коммуникативной компетенции**.**

Ключевые слова: критическое мышление, коммуникативная компетентность, межкультурная компетентность, межкультурная коммуникативная компетентность, кластерный метод

Nussupova T.T[1] , Bukabayeva B.E [2]

[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay

[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay

Almaty, Kazakhstan

THEORETICAL BASIS OF FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE BY CLUSTER METHOD IN THE CONTEXT OF UPDATED EDUCATIONAL CONTENT

Abstract

The article discusses the theoretical foundations of the formation of intercultural communicative competence using the cluster method in the context of updating the content of education. It also examines and describes pedagogical work on the updated content of education, the technologies used in it, the cluster method, the importance of communicative competence, intercultural communicative competence.

Key words: critical thinking, communicative competence, intercultural competence, intercultural communicative competence, cluster method

Кіріспе.

«Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай мүдделі жаңа білім беру өте қажет » Н.Ә.Назарбаев. Қазақстанды дамыған бәсекеге қабілетті елу елдің қатарында, терезесін тең ететін – білім. Сондықтан білім беру жүйесі алдына оқу үрдісін технологияландыру мәселесін қойып отыр. Жаңа технологиялардың ерекшелігі өсіп келе жатқан жеке тұлғаны жан-жақты дамыту. Білімнің жаңа мазмұнын жүзеге асыру үшін жаңа технологиялар қажет. Бұл жаңа технологиялар-оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, терең ойлай білуін, эстетикалық көзқарастарын пайымдауын, баға беруін, танымдық белсенділігін дамытуға бағытталған. Осы технологияларды тиімді іске асыру ол жаңашыл педагогтардың міндеті болып табылады. Бұл жаңашыл педагогтардың мақсаты - оқушылардың алатын білімдерін сапалы ету, оның толыққанды жеке тұлға болып қалыптасуына негіз болу. Осыған орай қазірде педагогикалық технологиялар көптеп саналады. Сондай педагогикалық технологиялардың бірі « Сыни тұрғысынан ойлау технологиясы». Яғни, сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз ақпараттың тиімді, құнды, әлсіз тұстарын нақты ажыратып таңдай алу қабілеті. Көп ақпараттың ішінен өзіне қажетін саралап ала білу.

СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУДЫ ДАМЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫНЫҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕРі:

Инсерт, Миға шабуыл, Топтық пікірталас , Блум сұрақтары , ***Кластерлер,*** Синквейн, Рөлді ойын , Эссе, Шатастырылған логикалық баулар ,т.б. Кластерге толығырақ тоқталсақ. Кластер - сыни тұрғыдан ойлауды дамытудың әдістемелік әдістерінің бірі, ол Л.С. Выготский - дің мағыналы оқыту теориясына негізделген. Кластер құрастыру- Қандай да бір тақырыпты ұғынуда ой үрдісін көрнекті ететін графикалық ұйымдастыру тәсілі. Бұл тәсіл бойынша тақырыптың жүрегі болып табылатын басты сөзді немесе сөйлемді таза беттің ортасына жазады және тақырыпқа келетін, ойды көрсететін сөздерді немесе сөйлемдерді жан-жағына «лақтырып» жазады. Идеялар мен ақпараттардың арасындағы байланыстарды жинақтау, тұжырымдау. Тақырыптардың байланыстары туралы сұрақтар құрастырып, оларға жауап іздейді, идеяларды жинақтайды.

Жәнеде "Қазақстан 2050 Стратегиясы - қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты" атты жолдауында: Үш тілді меңгеру- біздің еліміздің әрбір азаматына өміріндегі шексіз жаңа мүмкіндіктерді ашады деген болатын. Тілді үйрену барысында сол елдің тілін ғана меңгеру аз, сол тілде сойлейтін халықтың мәдениетін де меңгеру маңызды екені айқын. Жаңа білім беру жүйесі алдына мәдени-кәсіптік қарым-қатынастарды жүзеге асыра алатын, яғни мәдениетаралық құзыретті мамандар даярлауды мақсат етіп қоюда. Сол себепті шетел тілін меңгерген тұлғаның бойында мәдениетаралық коммуникативтік құзырет болуы қажет.

Сараптама

Сыни тұрғысынан ойлауды дамыту бағдарламасы – әлемнің түкпір-түкпірінен жиылған білім берушілердің бірлескен еңбегі. Тәжірибені жүйеге келтірген Джинни Л.Стил, Куртис С.Мередит, Чарльз Тэмпл. Жобаның негізі Ж.Пиаже, Л.С.Выготский теорияларын басшылыққа алады. Мақсаты барлық жастағы оқушыларға кез келген мазмұнға сыни тұрғыдан қарап, екі ұйғарым бір пікірдің біреуін таңдауға саналы шешім қабылдауға сабақтарда үйрету. Біздің елімізге Джордж Соростың ашық қоғам институты, "Сорос-Қазақстан" қоры арқылы келген бұл технология орыс және қазақ тілдерінде мектеп тәжірибелеріне ене бастады.

Роберт Эннис бұл терминді енгізген кезден бастап ғалымдар сыни ойлаудың анықтамасы мен ауқымы туралы пікірлерін айтты. Дэвид Клустер, АҚШ профессоры, сыни ойлауды былай деп анықтайды:

Сыни тұрғыдан ойлау бұл – өзіндік, жеке ойлау;

Сыни тұрғыдан ойлауда ақпарат тұйықталушы емес аттандырушы пункт болып табылады;

Сыни тұрғыдан ойлау сұрақтар мен шешетін проблемаларды айқындаудан басталады;

Сыни тұрғыдан ойлау адам өзіндік шешім табатын және оны негізделген мысалдармен бекітетін нақты аргументтерге ұмтылады;

Сыни тұрғыдан ойлау – әлеуметтік ойлау.

Адамс айтуынша, сыни тұрғыдан ойлау жеке адамдар бұрын үйренген білімдерді тікелей, бір-оң жауаппен қолдануды қажет ететін мәселеге немесе сұраққа жауап ретінде ақпаратты түсіндіру, талдау және манипуляциялау арқылы мағынаны құрғанда пайда болады. Қолданылатын дағдылардың тізіміне мыналар кіреді, бірақ олармен шектелмейді: назар аудару, ақпарат жинау, сілтеме жасау, ұйымдастыру, талдау, интеграциялау және бағалау . Кластер - сыни тұрғыдан ойлауды дамытудың әдістемелік әдістерінің бірі.

Схемалық түрде кластерлеу технологиясын келесі түрде ұсынуға болады:

Кілт сөз → Семантикалық бірліктер → Ассоциациялар → Ассоциативті тізбектер

Кластерлеу техникасы - бұл кең тақырыпты қысқа эссе немесе мәтін үшін шектеулі және басқарылатын тақырыпқа айналдыру әдісі. Ланганның пікірі бойынша кластерлеу техникасы диаграмма немесе картаға түсіру деп те аталады, бұл жазбаша түрде ой тудыру үшін қолданылатын әдіс. Бұл әдіс көрнекі түрде ойлауға пайдалы. Кластерлеу техникасында идеялар мен бөлшектер арасындағы байланысты көрсету үшін сызықтар, жәшіктер, көрсеткілер және шеңберлер бар.

Фарр және Санти (2005) кластер жасау кезінде студенттер тақырыпты қағаздың ортасына жазады, содан кейін тақырып бойынша ұсынылған идеяларды жазады, оларды тақырыпқа сызықтармен байланыстырады, сол процедураларды олардың тақырыпшалар. Сонымен, бұл әдіс студенттерге өз идеяларын ынталандыруға және абзацтарға көшпес бұрын оларды ұйымдастыруға көмектеседі. Сонымен қатар, бұл әдіс оларды жазуға итермелеуі мүмкін. Осы әдісті пайдалану арқылы бакалавр-оқытушылардың мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілігін арттыруға болады.

Мәдениетаралық құзыреттілік , мәдениетаралық коммункация ұғмдарын көптеген ғалымдар зерттеген. Мәдениетаралық оқытуды ұйымдастыру мәселелері, мазмұны мен формалары, әдістері мен технологиялары , Э.Холл , И.И. Халеева, М. Байрам , Н.Хомский, А. Томас , А.Е. Фантини , М. Канэйл, Д.Б. Гудков, С.Г. Тер-Минасова , Н.М. Громова , Н.Д. Гальскова , А.П. Садохин , А.А. Леонтьев, Ю. Рот, Г. Коптельцева, В.П. Фурманова , И.А. Зимняя , И.В.Андреева, С.С.Құнанбаева , Таубаева Ш. Т. , М.А.Құдайқұлов , Балтабаев М.Х. ,К.Құдайбергенованың зерттеулерінде қарастырылған. Мәдениетаралық құзыреттіліктің мәнін зерттеумен байланысты мәселелер: шет тілі

көмегімен бакалавр-педагогтардың мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру Г.Н. Слепцова , қосымша білім беру жағдайында жоғары сынып оқушыларының мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру Е.В. Коляникова, студенттердің кәсіби мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру Писаренко А.Н. , заманауи шеттілдік білім берудің әдіснамасы мәселесі С.С. Құнанбаеваның, ақпараттық технологиялар арқылы студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру мәселесі бойынша К.Т.Мулдабекованың еңбектерінде зерттелген. МКҚ маманның кәсіби құзыреттілігі құрылымда ерекше орын алады. Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікке тағы бір толық анықтаманы Г.В.Елизарова берді. Мәдениетаралық құзыреттілік - бұл «білім мен білікке, мәдени қарым-қатынасты жүзеге асыра білуге негізделген ерекше сипаттағы құзырет. Ол болып жатқан оқиғаның коммуниканттары үшін жалпы мағынаны құру арқылы және екі жақ үшін де оң нәтижеге қол жеткізу байланыс. Мәдениетаралық құзыреттіліктің сөйлеушілердің коммуникативті құзыреттілігімен ұқсастығы жоқ және тек мәдениетаралық коммуникантқа - зерттейтін лингвистикалық тұлғаға тән болуы мүмкін. «Мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастырудың мақсаты - тілдің осындай сапасына қол жеткізу өзінің мәдениетінен шығып, мәдениеттің делдалдық қасиеттерін өзіндік мәдени бірегейлігін жоғалтпастан алуға мүмкіндік беретін тұлға »[Елизарова 2001: 218]. Толыққанды мәдениетаралық коммуникация және жетістік үшін , маманның кәсіби коммуникация саласындағы қалыптасқан мәдениетаралық құзыреттілігі болуы керек , ол арқылы біз:

- мәдениетаралық лексиканы сөйлеу барысында түсіну және барабар қолдану қабілеттері мен дағдылары

- ана тілділер мәдениеті туралы білімдерін шет тілімен сөйлесу кезінде кәсіби бағытталған жағдайларда қолдану

- кәсіби мәдениетаралық қарым-қатынас аясында жетістікке жету мүмкіндігі.

Қорытынды.

Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптатыру жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Жаңартылған білім беру мазмұны жаңа технологияларға бағытталған. Осы тақырыпта көрсетілгендей жаңа педагогикалық технологияның бірі – сыни тұрғыдан ойлау болып табылады. Сыни тұрғыдан ойлау дегеніміз ақпаратты қабылдау оның тиімді және әлсіз тұстарын ажырату. Берілген ақпаратты саралап, анализ жасап өзіне керегін алу. Яғни, ой түзу. Бұл тұрғыда кластер әдісі өте тиімді болып табылады, себебі себебі кілт сөздер, диаграммалар және де басқа байланыстар , студенттерге жол сілтеуші бола алады. Кластер әдісін қолдану арқылы студент өз ойын жинақтап , саралап толық жеткізе алады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. «Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары», Н. Қошқарбаев, 2010 жыл. https://alashainasy.kz/koshbas/syini-turgyidan-oylau-tehnologiyalaryi-arkyilyi-okyitudyin-timdlg-80712/

2. Грушевицкая, Т.Г. Основы межкультурной коммуникации / Т.Г. Грушевицкая, В.Д. Попков, А.П. Садохин.– Москва: ЮНИТИ- ДАНА, 2003.– 352 с.

3. Фурманова, В.П. Межкультурная коммуникация и преподавание иностранных языков / В.П. Фурманова. // Россия и запад: диалог культур. – Москва, 1996. – С.236-242.

4. Klooster D. Critical thinking and new forms of literacy. -2005. - P. 5-13.

5. Halpern, D. (1996). Thought and knowledge: an introduction to critical thinking. Mahwah, Lawrence Erlbaum.

МРНТИ 14.35.09

Нусупова Т.Т[1] , Букабаева Б.Е[2]
[1]7М01703мамандығы 2 курс магистранты Абай атындағы ҚазҰПУ
[2] Ғылыми жетекші: филол. ғылым. кандидаты, Абай атындағы ҚазҰПУ
Алматы қ., Қазақстан

БОЛАШАҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІНІҢ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ КЛАСТЕР ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ (В1 ДЕҢГЕЙІ)

Аңдатпа

Бұл мақалада жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында кластер әдісі арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзыретті қалыптастырудың әдістемесі қарастырылады. Сонымен қатар, мәдениетаралық коммуникативті құзыретті дамытудағы кластер әдісінің тиімділігі, қолданылу тәсілі жәнеде сыни тұрғыдан ойлау технологиясы, мұндағы кластер әдісінің маңызы қарастырылады. В1 деңгейіне сай жаттығулар мен тапсырмалар жиынтығы қарастырылады.

Кілт сөздер: әдістеме, сыни тұрғыда ойлау, коммуникативті құзырет мәдениетаралық құзырет, мәдениетаралық коммуникативті құзырет , кластер әдісі

Нусупова Т.Т[1] Букабаева Б.Е [2]
[1] магистрант 2 курса специальности 7М01703 КазНПУ имени Абая
[2]Научный руководитель: канд. Филол. наук, КазНПУ имени Абая
Алматы, Казахстан

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КЛАСТЕРНОГО МЕТОДА ПРИ ФОРМИРОВАНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА (УРОВЕНЬ В1)

Аннотация

В статье рассматривается методика формирования межкультурной коммуникативной компетенции кластерным методом в контексте актуализации содержания образования. Кроме того, рассмотрены эффективность кластерного метода в развитии межкультурной

коммуникативной компетенции, метод применения и технологии критического мышления, важность кластерного метода. Рассматривается комплекс упражнений и заданий, соответствующий уровню B1.

Ключевые слова: методика, критическое мышление, коммуникативная компетенция, межкультурная компетенция, межкультурная коммуникативная компетенция, кластерный метод

Nussupova T.T[1] , Bukabayeva B.E [2]
[1]Master student of 7M01703 specialty KazNPU named after Abay
[2] Scientific supervisor: Cand. of Philol. Sciences, KazNPU named after Abay
Almaty, Kazakhstan

EFFICIENCY OF USING CLUSTER METHOD IN FORFORMING INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF THE ENGLISH LANGUAGE BASED ON THE (LEVEL B1)

Abstract

The article discusses the methodology for the formation of intercultural communicative competence by the cluster method in the context of updating the content of education. In addition, the effectiveness of the cluster method in the development of intercultural communicative competence, the method of application and technology of critical thinking, the importance of the cluster method are considered. A set of exercises and tasks corresponding to level B1 is considered.

Key words: methodology, critical thinking, communicative competence, intercultural competence, intercultural communicative competence, cluster method

Кіріспе

Барлық жоғарғы оқу орындарың стратегиялық кез-келген бағыты әр саланың өзекті мәселелерін шешуге негізделуі қажет. Жалпы тұжырымдамалар бойынша болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлайтын жоғары оқу орындарын дамытудың негізгі стратегиялық құраушылары келесі міндеттерді анықтайды:

- жоғары іскерлікті кәсіби педагогикалық ұжымды қалыптастыру және қолдау;
- оқу-тәрбие ісінің сапалық жетілдірілуін іске асыратын білім берудің заманауи әдістері мен технологияларын меңгеру;
- білім беруді күнделікті қоғамдық практикамен барынша жақындату;
- студенттерді ғылыми-зерттеу жұмысына тарту;
- болашақ мұғалімдердің халықаралық деңгейде бәсекеге қабілеттілігінің бір сапасы ретіне олардың коммуникативтік әлеуеттерін ағылшын тілін оқытуда қалыптастыру.

Мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті ойдағыдай меңгеру әр түрлі дағдыларға ие болған жағдайда ғана мүмкін болады. Бұған әр түрлі тіректерді қолдану ықпал етеді. Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, келесі критерийлерге негізделген мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті кластер әдісін қолдану арқылы дамытуға арналған жаттығулар кешені жасалды:

- таңдалған тіл мен сөйлеу материалының бағдарлама талаптарына сәйкестігі;
- МКҚ қалыптастыру үшін әр түрлі тіректердің негізгі сипаттамаларын қарастыру;
- осы кезеңде МКҚ дамыту үшін қажетті дағдыларды біртіндеп қалыптастыруды және дағдыларды дамытуды қамтамасыз ету. Осы дағдыларды қалыптасыру үшін білім беру процесінде бізге көптеген әдіс-тәсілерді қолдану қажет. Біз ол әдіс-тәсілдері әдістемеге қарай отырып қолданамыз. Әдістеме – қойылған мақсатқа жету , педагогикалық іс-әрекеттің нақты әдіс- тәсілдерін сипаттау.

Сараптама

Білім беру күрделі процестердің бірі болып табылады. Себебі, оқу процесін білім алушының жас ерекшелігіне, білім деңгейіне қарай құрамыз. Біздің әдістемеміз ЖОО студенттеріне арналады (В1 деңгейі) . Жалпы деңгейлерге тоқталар болсақ, **Тілдердің жалпы еуропалық анықтамалық шеңбері: оқыту, оқыту, бағалау**, қысқартылған ағылшынша **CEFR** , бұл шет тілдерін үйренушілердің жетістіктерін сипаттау үшін қолданылатын нұсқаулық Еуропа және басқа елдерде. Оның басты мақсаты - барлығына қолданылатын оқыту, оқыту және бағалау әдісін ұсыну. 2001 жылдың қарашасында Еуропалық Одақ Кеңесінің қаулысымен CEFR-ді тілдік қабілетті растау жүйесін құру үшін қолдану ұсынылды. Алты эталон деңгейлері (A1, A2, B1, B2, C1, C2) жеке тұлғаны бағалаудың еуропалық стандарты ретінде кеңінен қабылдануда тілді білу.CEFR үш негізгі өлшемге ие: тілдік іс-шаралар, тілдік іс-әрекеттердің домендері және құзыреттіліктер.

Құзыреттілік

Тіл қолданушысы осы домендердің әрқайсысында әр түрлі деңгейдегі біліктілікті дамыта алады және оларды сипаттауға көмектесу үшін CEFR алтыдан тұрады *Жалпы анықтамалық деңгейлер* (A1, A2, B1, B2, C1, C2).

- Жұмыста, оқуда, демалыста және т.б. кездесулерде кездесетін таныс мәселелер бойынша нақты стандартты енгізудің негізгі нүктелерін түсіне алады.
- Тілмен сөйлесетін аймақта саяхаттау кезінде туындауы мүмкін көптеген жағдайларды шеше алады.
- Таныс немесе жеке қызығушылық тудыратын тақырыптар бойынша қарапайым жалғанған мәтін шығара алады.
- Тәжірибе мен оқиғаларды, армандарды, үміттер мен амбицияларды сипаттай алады және қысқаша пікірлер мен жоспарлардың себептері мен түсіндірмелерін бере алады.

Осы жағдайларды ескере отырып ЖОО студенттеріне, В1 деңгейіне лайықтап әдістеме құрастырдық. Бұл әдістемеміз жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті кластер әдісі арқылы қалыптастыруға негізделеген. Әдістемеде берілген тапсырмалар кластер әдісі арқылы мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыру үшін қажеті білімді игеру , дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

Әдістемеде оқытудың ұйымдастырушылық формалары студенттердің мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілігін кластер әдісі арқылы қалыптастыру мақсатында оқытудың қалай ұйымдастырылатындығын көрсетеді. Ұйымдастырушылық формалар іс жүзінде оқыту жүзеге асырылатын ортаның ерекшеліктерін көрсетеді.

М. Н. Скаткиннің айтуынша, барлық оқу құралдарын 3 түрге бөлуге болады:
- түпнұсқа және бейімделген мәтіндер;
- көрнекі (фото, суреттер);
- аудиовизуалды (бейне және аудиоматериалдар).

Белгіленген нәтижеге жету үшін осы құралдардың барлығын пайдалану маңызды болып табылады.

Болашақ ағылшын тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруда нәтижелі болатын оқыту әдістерінің бірі ол – коммуникативтік әдіс. Коммуникативтік әдіс қарым-қатынас жасау және дамытуға бағытталған. Е.И. Пассов коммуникативтік әдістің келесі ұстанымдарын атайды:
- сөйлеу бағыттылығы (қарым-қатынас арқылы сөйлеуге үйрету);
- функциональдылық (меңгеру нысаны сөйлеу құралымен іске асырылатын функциялар болып табылады);

- ситуация (оқу үдерісін рөлдік ұйымдастыру);
- жаңашылдық (қарым-қатынас пәнін, талқылау мәселелерін, сөйлесу серіктесін, қарым-қатынас шартын ауыстыру және т.б.);
- қарым-қатынастың тұлғалық бағдарлануы (студенттердің, студенттер топтарының жеке қызығушылықтарын ескеру);
- модельдеу (модель түрінде үйренілетін тіл мемлекетінің мәдениетін, тіл жүйесін ұсыну).

Коммуникативтік бағдарда оқытудың негізгі ұстанымы сөйлеу іс-әрекеті болып табылады. Қарым-қатынасқа қатысушылар ағылшын тілінің көмегімен бірлескен іс-әрекет негізінде нақты немесе нақтыға жақын модельденген жағдайда нәтижеге қол жеткізуге үйренулері тиіс. Бұл жағдайдағы оқыту әдістемелік техникалар (techniques) мен жаттығулар (exercises) көмегімен тапсырмалар (activities) арқылы іске асырылды. Сонымен қатар, біз зерттеу жұмысы барысында болашақ ағылшын тілі мұғалімдерінің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігін мәдениетаралық қарым-қатынасты оқытуда қалыптастыруға бағытталған педагогикалық, қарым-қатынасқа бағдарланған коммуникативтік тапсырмаларды кеңінен қолдану керек екендігіне көз жеткіздік. Тапсырма – бұл оқу-танымдық міндеттерді жнзеге асыру формасы, сондай-ақ, ұғымдар жнйесін қалыптастыру кезіндегі оқытушы мен студенттердің іс-әрекетіндегі байланыстырушы буын. Жоғарыда айтып өткендей, сұрақтар мен жаттығулар тапсырмалардың, оның ішінде педагогикалық тапсырманың бір түрі.

Әдістемеде берілген тапсырмаларға қысқаша шолу.

Lesson-1

Great Britain

Exercise 1. Reading. Work in groups. Students should divide into two groups. Each group must read the text and discuss.

In everyday speech, "Great Britain" is used to mean the UK. The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland occupies the territory of the British Isles which are situated to the north-west of Europe. They consist of two main islands: Great Britain and Ireland. England is in the south of the island of Great Britain, Scotland is in the north and Wales is in the west. Northern Ireland is situated in the north-eastern part of Ireland. It is one thirtieth the size of Europe.

Great Britain is surrounded by seas on all sides. Its western coast is washed by the Atlantic Ocean. In the east the island of Great Britain is washed by the North Sea. The Irish Sea, the North Channel and the St. George's Channel separate Ireland from Great Britain. Great Britain is separated from France by the English Channel, which is 32 km wide in its narrowest part. Still there are many lakes in Scotland. The most beautiful is Loch Lomond. There are no big rivers in Great Britain. The biggest are Severn and Thames. There is a lot of mountain in Great Britain, but they are not high. The highest mountain — Ben Nevis — is in Scotland. The flora of the British Isles is much varied and the fauna is similar to that of the north-west of Europe. The country is not very rich in natural recourses.

London is the capital of the UK. It was founded by the Romans. The population of London is over 8 million people. The largest cities of Great Britain besides London are: Birmingham, Glasgow, Liverpool, Manchester, Sheffield, Bristol, Leeds, and Edinburgh. The most important

seaports are: London, Liverpool, Belfast, Glasgow and Cardiff. Oxford and Cambridge are University cities. Great Britain has a very good position as it lies on the crossways of the sea routes from Europe to the other parts of the world. There are many countries which are connected with Great Britain by sea. Thanks to Gulf Stream the climate of Great Britain is mild. It is often foggy and rainy. The summer is not very hot and the winter is not very cold.

Great Britain is a highly developed industrial country. It lives by manufacture and trade. Its agriculture provides only half the food it needs, the other half of its food has to be imported. Britain is one of the most highly industrialised countries in the world: for every person employed in agriculture, eleven are employed in mining, manufacturing and building. The main branches of British economy are engineering, mining, ship-building, motor vehicle manufacturing, textile, chemistry, electronics, fishing and food processing. The industrial centers of Great Britain are London, Manchester, Birmingham, Leeds, Liverpool, Sheffield and others.

As to its political system it is a constitutional monarchy. The power of the Queen (now Elizabeth) is limited by Parliament which includes two Houses — the House of Commons and the House of Lords. The Prime Minister is usually the head of the party which is in power. There are the following parties there: the Conservative Party, the Labour Party and the Liberal Party. Great Britain is a country of strong attraction for tourists, especially in spring and summer. The charm of it lies in its variety of scenery: the finest combination of sea and high land, the valleys of South Wales, the smiling orchards of Kent, the sea lakes of Scotland, its fields and woodland parks — everything is quiet and green [2].

Exercise 1. Post-reading activities.

Sum up the facts and make a plan of the text. Retell the information you've read using your plan.

Exercise 2. Find false sentences and correct the mistakes.

a. London is the capital of the USA;

b. Great Britain is surrounded by the Atlantic Ocean on all sides;

c. The most beautiful river is Loch Lomond;

d. The Prime Minister is usually the head of the party which is in power;

e. There are the following parties there: the Labour Party and the Liberal Party;

f. The most important seaports are: New York, Liverpool, Glasgow and Kyiv;

g. Oxford and Cambridge are College cities.

Exercise 3. Make a cluster: Your associations to the word “Great Britain”.

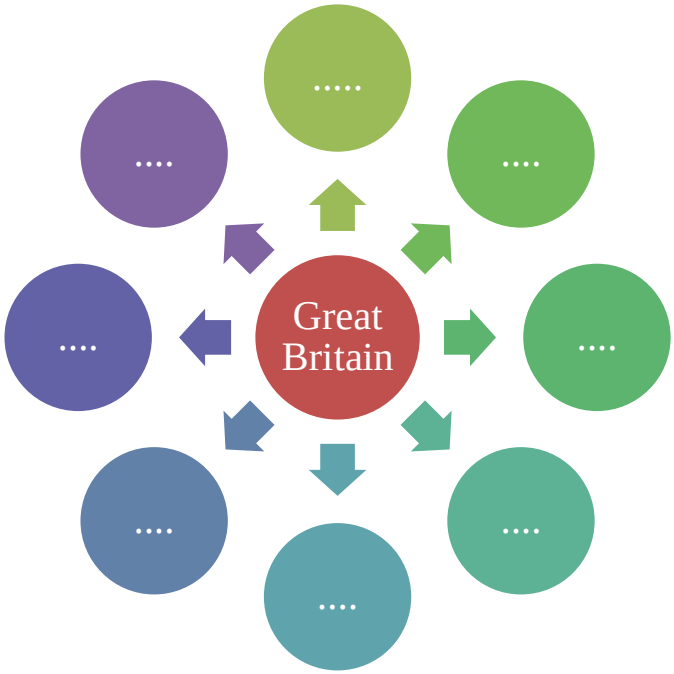

Exercise 4. ***Using the following cluster, answer the questions.***

Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті кластер әдісі арқылы қалыптастыру бойынша эксперимент Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, Филология және көптілді білім беру институты, Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 1-курс, 113 топ студенттерімен өткізілді.

Экспериментке барлығы 17 студент қатысты, оларда мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті кластер әдісі арқылы қалыптастыруға арналған, арнайы әзірленген әдістеме пайдаланылды. Бұл әдістемелік жаттығуларды қолданбастан бұрын , студенттерден, яғни болашақ ағылшын тілі мұғалімдерінен
мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік жайлы білім, білік, дағдыларын соған орай жасайтын ізденістерін тексеруді жүзеге асырдық. Ол үшін қазіргі кездегі педагогикалық эксперимент педагогикалық болжамды тексеруге арналған сауалнама әдісі қолданылды.

Студенттердің мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігінің эксперимент жүргізуге дейінгі және кейінгі деңгейін анықтайтын сауалнама

Пайымдаулар	Дейін		Кейін	
	Иә	Жоқ	Иә	Жоқ
Көп ұлтты ортада диалог құрып, әңгіме, сұхбат жүргізе аламын	82.4 %	17,6%	88,2%	11,8%
Өз халқымның мәдениетін және әлемдегі басқа халықтардың мәдениетін оқу қызықты	52,9%	47,1%	82,4%	17,6%
Әлемдегі басқа елдерге саяхаттағанды және Сол елдердің мәдениетін оқып білуді Ұнатамын	70,6%	29,4%	88,2%	11,8%
Өз халқымның ғана тұрмыс-тіршілігін Ұнатамын	94,1%	5,9%	94,1%	5,9%
Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік дегеніміз не екенін білесіз бе?	17,6%	82.4 %	88,2%	11,8%
Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру үшін заманауи технологияларды пайдалану маңызды деп ойлайсыз ба?	11,8%	88,2%	82,4%	17,6%
Кластер әдісі жайлы білесіз бе?	23,5%	76,5%	94,1%	5,9%
Мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыруда жоғарыда аталған әдіс септігін тигізеді деп ойлайсыз ба?	23,5%	76,5%	88,2%	11,8%

Жалпы айтқанда, экспериментті жүзеге асыруға дейінгі сауалнама нәтижелерінің талдауы студенттердің 78%-ы мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігінің төмен дәрежеде қалыптасқандығын байқатты, себебі басқа ұлт өкілдерінің мәдениеті,
мінез-құлық және ерекшеліктері жөнінде бейхабар екенін, мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік ұғымына анықтама беруге қиналғандарын байқатты.

Эксперименттің қалыптастырушы кезеңінде студенттердің мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілігін танымдық технологиялар арқылы қалыптастырудың әдістемесі қолданылды. Студенттердің мәдениетаралық коммуникативті құзіреттілігін кластер әдісі арқылы қалыптастыру деңгейін анықтау үшін оның бастапқы деңгейін анықтаумен бірдей сауалнама қолданылды. Эксперимент жүргізілгеннен кейінгі нәтиже жоғарыдағы кестеде берілген. Бұл нәтижеде көрсетілгендей жаңартылған білім беру

мазмұны жағдайында мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті кластер әдісі арқылы қалыптастыру тиімді екендігі байқалады.

Қорытынды

Жаңартылған білім беру мазмұнында қолданылатын басты технологиялардың бірі – сыни тұрғыдан ойлау. Сыни тұрғыдан ойлауды дамытуда қолданылатын әдістердің бірі ол кластер әдісі. Кластер әдісі ол студенттерге шпаргалка ретінде көмек береді. Кластер әдісін қолдану арқылы студенттер ойын жинақтайды, саралайды және толықтырып ойларын жеткізе алады. Эксперимент көрсеткендей мәдениетаралық коммуникативті құзыреттілікті қалыптастыруда кластер әдісін қолдану тиімді болып табылады.

Пайдаланған әдебиеттер

1.Конышева А.В. Современные методы обучения английскому языку – Мн.: ТетраСистемс, 2005.

2.Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика. – М., 2007. – 336 с.

3.National Council for Excellence in Critical Thinking Defining critical thinking. http://www.criticalthinking.org/University/univclass/Defining.html.

4.Анненкова, А.В. Методика формирования межкультурной коммуникативной компетенции в процессе учебного перевода иноязычных текстов: языковой вуз, англ.яз.: дис. …канд.пед.наук.: 13.00.01/ А.В. Анненкова. − Иркутск, 2010. − 232 с

МРНТИ: 14.35.09

К.В. Пронина[1]
[1]*КазНПУ им. Абая*
магистр педагогических наук.
Алматы, Казахстан

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ: СОДЕРЖАНИЕ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ. (НА ОСНОВЕ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ДВА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКА»)

Аннотация

В статье рассматривается актуальность использования и понимания лингвокультурологической информации в процессе изучения иностранного языка. Ставится вопрос об определении и содержательном наполнении лингвокультурологической компетенции у обучающихся. В качестве теоретической основы формирования лингвокультурологической компетенции автор выделяет следующие категории: языковая картина мира, лингвокультурная ситуация, лингвокультурема, лингвокультурологическое поле и представляет их подробное описание.

Ключевые слова: определение и содержание лингвокультурологической компетенции, языковая картина мира, лингвокультурная ситуация, лингвокультурема, лингвокультурологическое поле.

К.В. Пронина[1]
[1]*Абай атындағыКазУПУ*
ғылым магистр
Алматы қ., Қазақстан

СТУДЕНТТЕРДІҢ ЛИНГУКУЛЬТУРОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТІ: МАЗМҰНЫ ЖӘНЕ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ. («ЕКІ ШЕТ ТІЛ» МАМАНДЫҒЫНА НЕГІЗДЕ)

Аннотация

Мақалада қолдану мен түсінудің өзектілігі талқыланады шет тілін оқыту үдерісіндегі лингвомәдени ақпарат. Анықтамасы мен мазмұны туралы сұрақ туындайды студенттер арасындағы тілдік және мәдени құзыреттілік.Теориялық негіз ретінде лингвомәдени құзыреттілікті қалыптастыру, автор мынаны анықтайды
санаттар: әлемнің лингвистикалық суреті, лингвомәдени жағдай, лингвомәдениет, лингвомәдени саласы және олардың толық сипаттамасын ұсынады.

Кілт сөздер: мәдени лингвистиканың анықтамасы және мазмұны құзыреттілік, әлемнің лингвистикалық суреті, лингвомәдени жағдай, лингвомәдениет, лингвомәдени саласы.

Pronina K.V.[1]
[1]*KazNPU named after Abay*
master of pedagogical sciences.
Almaty, Kazakhstan

LINGUOCULTUROLOGICAL COMPETENCE OF STUDENTS: CONTENT AND THEORETICAL BASIS. (BASED ON THE SPECIALTY "TWO FOREIGN LANGUAGES")

Abstract

The article discusses the relevance of use and understanding linguocultural information in the process of learning a foreign language. The question is raised about the definition and content of linguistic and cultural competence among students. As a theoretical basis the formation of linguocultural competence, the author identifies the following categories: linguistic picture of the world, linguocultural situation, linguoculturema, the linguocultural field and presents their detailed description.

Key words: definition and content of cultural linguistics competencies, linguistic picture of the world, linguocultural situation, linguoculture, linguocultural field.

Введение. В настоящее время в лингводидактике особое внимание и значение уделяется вопросу интегрированного изучения иностранного языка и национальной культуры, повышается роль дисциплин, обеспечивающих языковую и лингвокультурологическую грамотность студентов.

Об этом свидетельствует реализация лингвокультурологического подхода в обучении языкам, который раскрывает объективную связь между человеком, языком и культурой как системой ценностей и дает возможность развития личности студента через присвоение

общекультурных ценностей, понимание норм, традиций и творческого наследия иной лингвокультуры, отраженной в национальном языке.

Проблеме понимания и определения ЛКК обучающихся посвящены работы ученых Н.Д. Гальсковой, Д.И. Башуриной В.В. Сафоновой, И.В. Харченковой, Л.К. Саяховой, А.В. Гетманской и др.

Для конкретизации содержания обучения с целью формирования ЛКК обратимся к дефинициям данного понятия. Анализ существующих определений ЛКК позволяет сделать несколько выводов.

На данный момент нами обнаружено большое количество дефиниций понятия ЛКК.

Это объясняется сложностью самого термина «лингвокультурологическая компетенция», включающего в себя ряд компонентов: лингвистику, культурологию и компетенцию. Каждый из составляющих этот термин компонентов многоаспектен, что рождает множество определений ЛКК. Исследователи В.И. Телия [1993: 309] и Е.А. Дортман [2012: 26] определяют ЛКК как способность понимать культурно-национальную ментальность носителей языка, национальную специфику языковой картины мира, национально-культурный компонент значения языковых единиц, выраженных в культурной семантике языковых знаков. При этом И.В. Харченкова и В.Н. Телия указывают, что ЛКК включает умение интерпретировать языковые знаки и факты в категориях культурного кода. Ученые В.В. Воробьев [1997: 56], Л.А. Конева, Д.И. Башурина [2005: 63], И.В. Харченкова сходятся во мнении и полагают, что ЛКК представляет собой систему знаний о культуре и культурных ценностях, воплощенных в языке. Соглашаясь с И.В. Харченковой, мы определяем ЛКК как совокупность системно организованных знаний о культуре, воплощенных в языке, готовности к аксиологической и семиотической интерпретации языковых и экстралингвистических фактов, а также аналитических и коммуникативных умений, которые приобретаются в процессе знакомства с этнокультурными ценностями и концептосферой страны изучаемого языка [Харченкова 2013].

При изучении иностранного языка (ИЯ) овладение ЛКК является не только обязательным, но и необходимым условием для преодоления культурных барьеров в устной и письменной коммуникации, а также при аналитической работе с аутентичными источниками информации. При изучении ИЯ, как справедливо отмечает А.Л. Бердичевский, обе культуры (родная и культура страны изучаемого языка) играют важную роль, поэтому в процессе этого взаимодействия можно наблюдать культурные удаления и сближения, а синзетивным результатом этого является возникновение третьей культуры в сознании обучающегося, благодаря которой студенты будут способны понимать культурно-национальную ментальность носителей изучаемого иностранного языка, выраженную в языковых знаках, смогут преодолеть зыковые барьеры и расширить возможности профессионального, личностного и интеллектуального саморазвития [Бердичевский 2002].

В процессе обучения ИЯ необходимо выявить и объяснить студентам связь между культурой и языком, продемонстрировать примеры этого взаимодействия, сформировать умение находить в текстах культурно-маркированные единицы (паремии, фразеологизмы, топонимы, онимы, метафоры и др.), то есть научить студентов воспринимать язык в его устной и письменной форме «как спрессованные веками феноменальные стороны философии, истории, духовной культуры народа в целом» [Юлдашева 1990: 41]. В этой связи особую актуальность приобретает проблема обучения студентов аналитической деятельности, направленной на идентификацию и понимание культурно-маркированных единиц и культурной информации из иноязычных текстов, одним из препятствий при понимании которых, является наличие в них лингвокультурем, выраженных лингвокультурологическими и лингвострановедческими единицами. Репрезентацию лингвокультурологических единиц, отражающих образ иностранного языка, культуру его носителей, палитру иноязычного социума можно наблюдать в художественных

произведениях малой формы. Анализ имеющихся в литературоведении и лингводидактике данных показывает, что наиболее ярко контекст инофонной культуры проявляется в малых прозаических формах, в частности в новеллах. Новеллы характеризуются предельной краткостью, сочетанием повседневного бытия и нереальных ситуаций, описанием одного события, сжатым интенсивным сюжетом, вниманием к деталям, описанием частной жизни людей и, следовательно, как явление культуры обладают богатым лингводидактическим потенциалом. Исходя из этого, мы полагаем, что новеллы являются эффективным средством формирования лингвокультурологической компетенции в процессе изучения иностранного языка, но их отбор должен быть определен дидактической и методической целесообразностью, информационной и лингвокультурологической ценностью. Тексты новелл определяются нами как лингвокультурологический феномен, выражающий в словесно-графической форме лексико-семантическую и национально-культурную специфику определенной языковой общности.

Переосмысление комплекса вопросов, касающихся содержания ЛКК в процессе изучения ИЯ, основанного на лингвокультурологическом и компетентностном подходах, актуализирует исследование содержания ЛКК. Рассматривая вопрос о содержательном наполнении лингвокультурологической компетенции, необходимо отметить, что традиционно многими учеными содержательный аспект компетенции рассматривается в терминах знания, умения и владения. Содержание лингвокультурологической компетенции при работе с текстами с целью выявления культурной коннотации, на наш взгляд, включает когнитивно-формирующие умения, аналитико-рефлексивные и аксиологические умения, и креативно-моделирующие умения. Набор этих структурно-функциональных элементов обеспечивает предметносодержательный и процессуально-деятельностный аспекты, ориентированные на достижение конечного результата – сформированности уровня компетенции, позволяющей субъекту активно взаимодействовать на межкультурном уровне.

Исходя из вышесказанного, мы полагаем, что ЛКК включает следующие виды умений, необходимые для работы с текстами с целью выявления культурномаркированных языковых единиц:

1) когнитивно-формирующие умения, целевой установкой которых является формирование знаниевой составляющей ЛКК, выступающей основой для последующей коммуникативной деятельности.

К этому типу относятся следующие умения:

• нахождение, выделение и анализ национально-маркированных лексических единиц, онимов, топонимов;

• анализ и понимание скрытого смысла, отраженного в пословицах и фразеологических единицах;

• анализ стилистических средств с целью понимания национальных концептов и менталитета представителей лингвокультуры изучаемого языка;

• определение причинно-следственных связей в описании культурных явлений и фактов, отраженных в языке;

2) аналитико-рефлексивные и аксиологические умения:

• аккумуляция лингвокультурологической информации,
содержащейся в текстах;

• обсуждение, комментирование и оценивание явлений и фактов культуры, выраженных в текстах новелл;

• учет и анализ культурного фона, представленного в художественных текстах.

• выявление и анализ ценностных установок, образцов и стереотипов поведения, норм и обычаев, характерных для лингвокультурной парадигмы и коммуникативной стратегии страны изучаемого языка;

3) креативно-моделирующие умения:

• конструирование коммуникативной ситуации на основе лексики, содержащей культурную коннотацию;
• ведение диалогов и дискуссий с целью обсуждения новой лингвокультурологической информации и стереотипов речевого поведения;
• использование единиц с национально-культурным компонентом значения в разных коммуникативных ситуациях.

В результате анализа лингвокультурологических исследований отечественных и зарубежных ученых нами были отобраны в качестве теоретической основы формирования ЛКК при изучении иностранного языка следующие категории:

1) языковая картина мира;

2) лингвокультурная ситуация;

3) лингвокультурема;

4) лингвокультурологическое поле.

Представим характеристику каждой из категории. А.А. Зализняк трактует языковую картину мира как исторически сложившуюся в обыденном сознании данного языкового коллектива и отражённую в языке совокупность представлений о мире, определённый способ восприятия и устройства мира, концептуализации действительности.

Языковая картина мира каждого народа отражена в содержательной стороне языка и является основой для создания культурных стереотипов и коннотаций языковой общности. В проблематику категории «языковая картина мира» входит решение следующих вопросов:

- изучение взаимодействия, взаимосвязи и взаимовлияния языка и культуры;

- объяснение культурно-национальной значимости единиц (реалий) по средством сопоставления их значений с установками (концептами) социальной культуры;

- анализ национальных форм бытия общества, отражающихся в языковых коммуникативных системах, основанных на культурных нормах, традициях и ценностях.

В качестве ключевых характеристик языковой картины мира Й.Л. Вайсгербер выделил следующие: система духовных (культура и менталитет языковой общности) и языковых составляющих (существование и функционирование языка); результат исторического изменения этноса и развития языка; структурированность и многоуровневость в языковом выражении, так как языковая картина мира определяет набор и сочетание звуков, специфические особенности строения речевого аппарата носителей языка, словарный состав языка, особенности словообразования, синтаксис, паремиологический состав языка; закрепление культурных и языковых спецификаций средствами языка, создание однородности языковой сущности; существование в сознании носителей языка, в их мировоззрении, правилах коммуникативного поведения, закрепленных в определенных лексемах; изменчивость во времени, поскольку в языке отражены все изменения, происходящие в обществе, науке, культуре; культурное достояние каждой языковой общности [Вайсгербер 1993].

И.В. Харченкова подчеркивает, что ЛКК следует представлять в виде функциональной модели, включающей знак, языковое значение и культурный смысл единиц, которые должны быть взаимообусловлены. Это означает, что система знаков должна раскрывать систему реальных знаний о культуре, представленных в виде модели, в которой собственно языковая

картина мира углубляется до лингвокультурологической картины мира как компетенции [Харченкова 2013].

Привлечение лингвокультуроведческих компонентов при обучении иностранным языкам и учет лингвокультурной ситуации необходимы для формирования умений грамотного общения на изучаемом языке с его носителями, поскольку для этого необходимо владеть как языковыми средствами, так и общими, социокультурными знаниями о мире. В.И. Шаклеин под лингвокультурной ситуацией понимает, во-первых, динамичный и волнообразный процесс взаимодействия языков и культур в определенный исторически сложившийся период времени, а во-вторых, культурный фон, присущий этносу во все времена [Шаклеин 1997]. Тексты культуры, возникшие в конкретный временной период, отражают специфические языковые способы выражения и идеологические установки. Проблеме описания лингвокультурной ситуации посвящены работы А.В. Барашевой, Г.Ю. Богданович, В.М. Шаклеина, Л.А. Кранышевой.

Речевое поведение представителей разных этнических общностей характеризуется лингвокультурной спецификой. Поведение в стереотипных ситуациях, обусловленное разными социальными ролями, закреплено в культуре поведения людей на уровне представлений. Данное явление В.П. Фурманова трактует как одно из препятствий к пониманию устного и письменного текста [Фурманова 1993: 62].

Коммуниканты разных культур, будучи недостаточно знакомы со спецификой культурного модуса поведения и особенностями речевого поведения членов иных лингвокультурных общностей, очень часто не понимают друг друга, несмотря на взаимный интерес к общению. Отсюда следует, что обучение ЛКК способствует развитию умений по интерпретации коммуникативного поведения членов других социальных общностей в соответствии с их культурными традициями. Национальные общности и индивид оказывают воздействие на окружающее пространство и язык, моделируют его на основе лингвокультурем и лингвоидеологем, которые отличаются устойчивостью у каждого этноса.

Лингвокультуремы выступают совокупностью единиц культуры и языка и являются главной единицей описания в лингвокультурологическом анализе. В.В. Воробьев определяет лингвокультурему как комплексную межуровневую единицу, синтезирующую в себе феномены языка и культуры, взаимосвязь языкового и экстралингвистического содержания и взаимный переход от одного к другому [Воробьев 1997: 27].

В сравнении со словом лингвокультурема оказывается сложнее содержательно. В ее структуре выделяют языковое значение, внеязыковую среду (реалию) и культурный ореол слова (ассоциации от феномена культуры).

В.В. Воробьевым были сформулированы основные признаки лингвокультурем

1) выражают имя;

2) имеют структуру;

3) объединяются по характеру источников.

Лигвокультурема может быть представлена лексемой (словом), словосочетанием, абзацем или несколькими предложениями, текстом или стихотворением и получает в содержании конкретную реализацию. Глубина понимания содержания лингвокультуремы (культурного ореола слова) зависит от степени сформированности ЛКК. Соглашаясь с И.В. Харченковой,

мы считаем, что ЛКК, определенная культурным обществом, его наследием, обрамленная языковым полем (содержанием), может рассматриваться как функциональная модель

С точки зрения когнитивного подхода В.В. Воробьев предлагает рассматривать лингвокультурему как особый микрофрейм – блок знаний о культуре, представленный языковой формой, знаком с лексическим значением. Когнитивная составляющая лингвокультуремы составляют основу ее значения, а построение ингвокультурологического поля помогает раскрыть и понять всю систему лингвокультурем его составляющих как микрофреймы.

Заключение. Обобщая вышесказанное, можно сделать вывод, что в системе высшего профессионального образования ЛКК необходимо рассматривать как обязательную составляющую в преподавании иностранного языка. Иностранный язык является выразителем культурных ценностей, знакомит с историей страны, ее лингвокультурологическими традициями. Студент, изучающий иностранный язык, должен воспринимать образ другой страны как систему иного видения мира, в которой отражаются специфические национальные элементы поведения, речевого этикета, духовные ценности, закрепившиеся в своеобразии культуры, литературном наследии и коммуникации. Иностранный язык и формируемая посредством его изучения ЛКК ориентированы на межкультурное общение, выступают как средства социализации личности студента, то есть формируют его готовность к социальному взаимодействию на основе принятых в обществе моральных и правовых норм, способствуют развитию и углубленному пониманию вопросов о культуре, культурном плюрализме, поведении в определенной этнокультурной (поликультурной) группе; предполагают развитие у студентов необходимых знаний учебного культурологического материала, знаний о языковых характеристиках и отличиях представителей разных лингвокультур, овладение общелитературной лексикой, позволяющих вступать в процесс общения; способствуют формированию социально-ценностных ориентиров, развитию толерантного отношения к другим культурам, признанию другой личности и культуры в качестве необходимого условия для интеллектуального и личностного саморазвития, построению своей жизнедеятельности в соответствии с духовно-нравственным, морально-этическим, эстетико-креативным потенциалом, развернутым в языковом сознании концептосферы национальной культуры и культуры изучаемого языка.

Список использованной литературы

1. Башурина Д. И. Формирование лингвокультурологической компетенции иностранных студентов-филологов при обучении русским паремиям: дис. … канд. пед. наук. СПб., 2005. 242 с.
2. Бердичевский А. Л. Современный тенденции в обучении иностранному языку в Европе // Русский язык за рубежом. 2002. № 2. С. 60–65.
3. Вайсгербер Й.Л. Язык и философия // Вопросы языкознания. 1993. № 2. С. 114–124.
4. Воробьев В.В. Лингвокультурология : (Теория и методы). М.: РУДН, 1997. 331 с.
   Телия В.Н. Культурно-национальные коннотации фразеологизмов: От мировидения к миропониманию // Славянское языкознание: докл. рос. делегации. М., 1993. С. 309.

5. Фурманова В. П. Межкультурная коммуникация и лингвокультуроведение в теории и практике обучения иностранным языкам. Саранск, 1993. 123 с.

6 .Харченкова И.В. Концепция формирования лингвокультурологической компетенции студентов языковых факультетов на материале креолизованных текстов при обучении немецкому языку // Современные проблемы науки и образования. 2013.

№ 6 [Электронный ресурс]. URL: http://www.science-education.ru/113-10867 (дата обращения: 22.01.2016).

7. Шаклеин В.М. Лингвокультурная ситуация и исследование текста. М., 1997. 184 с.

МРНТИ: 14.35.09

Сәрсенбай А.С.[1]
[1]*Абай атындағыКазҰПУ*
Шетел тілі: екі шетелі мамандығының 2 курс магистранты
Алматы қ., Қазақстан

ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Бұл мақалада оқыту барысында қолданылатын заманауи технологиялардың маңыздылығы сөз болады. XXI ғасыр – озық технологиялар ғасыры. Сондықтан білім беру жүйесінде жаңа технологияларды тиімді пайдалану заман талабы. Әсіресе шетел тілін үйренуде мұның пайдасы өте зор. Себебі тіл үйрену арқылы адам бүкіл бір ұлттың мәдениеті мен әлеуетін қатар үйренеді. Адам іс-әрекетінің әртүрлі салаларында, сонымен қатар, білім саласында инновациялық оқыту технологиялары бүгінгі күні үлкен өзектілікке ие болып отыр. Білім беру үрдісінде жаңа ақпараттық технологияларды қолдану мәселесі өзектімәселелердің қатарынан орын алуда. Шетел тілін оқытудың мақсаты субъектінің мәдениетаралық қарым-қатынас біліктілігін қалыптастыру десек, онда сол шетел тілін оқытуда жаңа ақпараттық технологияларды қолдану шетел тілін оқытудың мақсатынан туындап отырған қажеттілік болмақ.

Кілт сөздер: заманауи технологиялар, коммуникативтік құзыреттілік, ақпараттық құзыреттілік, коммуникативтік оқыту технологиясы, тұлғааралық қарым-қатынас.

Сәрсенбай А.С.[1]
[1]*КазНПУ им. Абая*
магистрант 2-го курса
Алматы, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация

В данной статье речь пойдет о важности современных технологий, используемых в процессе обучения. XXI век-век передовых технологий. Поэтому эффективное использование новых технологий в системе образования-требование времени. Особенно в изучении иностранного языка это очень полезно. Потому что, изучая язык, человек параллельно изучает культуру и потенциал всей нации. Инновационные технологии обучения в различных сферах человеческой деятельности, а также в сфере образования сегодня приобретают большую актуальность. Проблема применения новых информационных технологий в образовательном процессе приобретает все большую актуальность. Целью обучения иностранному языку является формирование у субъекта навыков межкультурной коммуникации, то использование новых информационных технологий в обучении иностранному языку является необходимостью, обусловленной целью обучения иностранному языку.

Ключевые слова: современные технологии, коммуникативная компетентность, информационная компетентность, технология коммуникативного обучения, межличностное общение.

Sarsenbay A.S [1]
[1]KazNPU named after Abay
2 year Master student
Almaty, Kazakhstan

FORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE ENGLISH TEACHERS USING MODERN TECHNOLOGIES

Abstract

This article deals with the importance of modern technologies used in teacher training. The XXI century is the century of advanced technologies. Therefore, the effective use of new technologies in the education system is a requirement of time. This is especially useful when learning a foreign language. Because by learning a language, a person learns the culture and potential of an entire nation in parallel. Innovative learning technologies in various fields of human activity, as well as in the field of education, are becoming increasingly relevant today. The problem of using new information technologies in the educational process is one of the most urgent. If the goal of teaching a foreign language is to form the subject's skills of intercultural communication, then the use of new information technologies in teaching a foreign language is a necessity arising from the goal of teaching a foreign language.

Key words: modern technologies, communicative competence, information competence, communicative learning technology, interpersonal communication.

Кіріспе. Қоғамның әлеуметтік тапсырыс талаптарына сай болашақ мамандарды даярлауда білім беруді жаңа сапалық деңгейге жеткізуде ақпараттық технологияларды тиімді

пайдалану олардың білім алуда өздігінен ізденуге, білімді игеруге даярлау қажеттігін туындатады. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында Республикадағы әлеуметтік, саяси-мәдени жағдайларға кеңінен талдау жасап, елдің негізгі даму басымдықтарын атап көрсетті. Қазақстанның әлемдегі бәсекеге барынша қабілетті 50 елінің қатарына қосылуына қол жеткен нәтижелері мүмкіндік туғызады. Елімізде кәсіби бағдар берудің жаңа жүйесін жасау, бәсекеге қабілетті және құзіретті маман дайындау бүгінгі күннің талабы. Мұндай маман дайындау үшін білім беру үдерісін белсенділендіру, оқытудың жаңа формалары мен әдіс-тәсілдерін, технологияларын жетілдіру қажет. Оқыту үдерісін белсенділендіру – берік те, тиянақты білім берудің жолдарын қарастыру, студенттердің шығармашылық ойлауына, ізденуіне мүмкіндік жасау, оларды келешек мамандығына қызықтыра алу, оларды әздігінен жұмыс істеуге бағыттап ұйымдастыру қажет, - деп көрсеткен болатын [1, 52].

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпы азаматтық құндылықтар, ғылым мен практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға және кәсіби шындауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар; оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» - деп білім беру жүйесін одан әрі дамыту міндеттерін көздейді [2, 17].

Жоғары білім беру жүйесінің негізгі мақсаты – осы заманғы компьютерлік, ақпараттық технологияларға негізделген, барынша сапалы кәсіптік білім беру арқылы біліктілігі жоғары және бәсекелестіктің мықты тегеурініне төтеп бере алатын мамандарды даярлау үдерісін жоғары қарқынмен жүргізу болып табылады.

Қазіргі қоғамдық өзгерістердің қарқындылығы жаңа сипаттағы мамандарды қажет етіп отыр. Бұл мамандар үнемі өзгеріп отыратын әлеуметтік-экономикалық үдерістерді талдай білуге, нарықтық бәсеке жағдайына сай шешімдер қабылдап, жүзеге асыра білуге тиіс.

Отандық ғалым Е.Ы. Бидайбеков өзінің еңбегінде былай деп жазады: «Білімді ақпараттандыру оқыту мен тәрбиелеудің психологиялық-педагогикалық мақсаттарына жету үшін білім саласында мағлұматтардың (білімнің) барын жүйеге келтіріп, жаңасын қалыптастыруды қамтамасыз ететін ақпаратты жинақтау, сақтау және тарату технологиялары мен құралдарын қолдануға бағытталған адамзат қызметінің ғылыми-практикалық саласын білдіреді» [3, 23].

«Білім берудегі мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілік» ұғымы «оқытудың ақпараттық технологиялары», «қазіргі ақпараттық оқыту технологиялары», «компьютерлік оқыту технологиялары» және т.б., тіркестермен тығыз байланысты.

Заманауи технологиялар - бұл ақпаратты өңдеудің түрлі құрылғыларын, механизмдерін, тәсілдері мен алгоритмдерін сипаттайтын, жалпылама түсінік. Заманауи технология электрондық есептеуіш техникасымен жұмыс істеуге, оқу барысында компьютерді пайдалануға, модельдеуге, электрондық оқулықтарды, интерактивті тақтаны

қолдануға, интернетте жұмыс істеуге, компьютерлік оқыту бағдарламаларына негізделеді. Біз ақпараттық құзыреттілік анықтамасына тоқталсақ, ол оқу, тұрмыс және кәсіби бағыттағы міндеттерді шешуде заманауи технологияның мүмкіндіктерін жан – жақты қолдану қабілеті. Әдебиеттерде «ақпараттық құзыреттілік», «компьютерлік құзыреттілік» терминдері жиі кездеседі. Заманауи технологияның жеделдетіп дамуына байланысты «ақпараттық құзыреттілік» деген терминді қолдану тиімді.

Әдістер. Ақпараттық құзыреттілік – мамандардың компьютерлік білімділігі, заманауи технологияларды қолдана алу (мультимедия, электрондық пошта, Интернет) мүмкіндігі, яғни өз бетінше ақпараттар жинақтау, мақсат қойып оларға жеткізетін танымдық әрекеттерді жүзеге асыра алу; алынған материалдарды талдау, таңдау жасау, өзгерту, сақтау және қазіргі заманғы технологиялардың көмегімен жүзеге асыру мүмкіндігі. Логикалық операцияларды (талдау, жинақтау, құрылымын жасау, тура және қосымша дәлелдеу, салыстыра дәлелдеу, моделдеу, ойлау эксперименті, материалдарды жүйелеу) қолдана отырып, ақпараттарды өңдей алады [4, 17]. Ақпараттық құзырет теледидар, магнитофон, телефон, факс, компьютер, принтер, модем, көбейткіш және заманауи технологиялар (аудио- бейнетаспа, электрондық пошта, жалпы ақпарат құралдары, ғаламтор) көмегімен қажетті ақпаратты іздеп, зерттеп және таңдай алып, оны ұйымдастырып, қайта өңдеп жеткізе алады.

Ақпараттық технологиялар арқылы болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үшін білім беру жүйесіне қатысты жоғары мектепте білім беруді ақпараттандыру, педагогикалық қызмет шеберлігін бастаудың алғашқы тәжірибесіне, ақпараттық технология мәселесі бойынша ғылыми-әдістемелік және ғылыми-зерттеу жұмыстары тәжірибесін жасауды қажет етеді. Онда болашақ мектеп мұғаліміне арнайы және кәсіби білімі мен біліктілігін қолданып жұмыс істеу қажеттігі көрсетіледі. Ақпараттық технологиялар арқылы болашақ мамандарының кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудың негізгі теориялары мен тұжырымдарына тоқталып талдау жасайық.

Қазіргі жағдайда педагогтардың мәдениетаралық коммуникативтік құзыреттілігі білікті маманның құрамды бөліктері болып табылады. Ендеше қазіргі мына ақпараттық қоғамда өмір сүре алуға байланысты құзыреттіліктер: бұл жаңа технологияларды білу, ақпараттар ағынынан қажеттісін таба білу, оған сыни баға бере білу деген мағынаны білдіреді. Ендеше, болашақ маман ретінде ақпараттық құзыреттілікті де дамыту біздің міндеттеріміздің бірі болады.

Қазіргі таңда жаңа әлеуметтік жағынан қорғанған адам-ол технология ауысуына және нарық талабына сай терең білімді, жан-жақты адам. XXI ғасыр ақпарат ғасыры болғандықтан адамзатқа компьютерлік сауаттылық қажет. Осы мақсатты жүзеге асыру үшін заманауи технологияларды пайдаланудың маңызы зор. Заманауи технологияның негізгі мақсаты – білім алушыны қазіргі қоғам сұранысына сай өзінің өмірлік іс-әрекетінде дербес компьютердің құралдарын қажетті деңгейде пайдалана алатындай жан-жақты дара тұлға тәрбиелеу[3, 19].

Заман ағымына қарай күнделікті сабаққа видео, аудио қондырғылары мен теледидарды, компьютерді қолдану айтарлықтай нәтижелер беруде. Кез-келген сабақты электрондық оқулықты пайдалану студенттердің танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Дәстүрлі оқулықты оның электрондық нұсқасына оңай айландыруға болады. Бұл нұсқаның жетістігі - оны компьютер жадында сақтау мнмкіндігі, оны компьютерлік желілер арқылы тарату болып табылады. Сол компьютер негізінде қазіргі заманда электрондық ақпарат, бағдарлама арқылы басқарылатын құрылғылар пайда болып көптеген үрдістердің жеңілдеуіне мүмкіндік туғызды. Қазіргі заманғы технологиялар компьютерлік техника мен коммуникация құралдарына иек артады.

Нәтижелер. Болашақ мектеп мұғалімдерінің ақпараттық технологияны пайдалануға бейімделген кәсіби дайындығының жүйесіне мыналарды жатқызуға болады:

- психологиялық дайындық, яғни педагогикалық қызметтегі ақпараттық технологияны пайдалануға бағытталған әртүрлі дәреженің қалыптасуы мен осы білім аймағында өз білімін жетілдіру қажеттілігімен компьютермен жұмыс істеу қызығушылығының бар болуы, кәсіптік ойлау қабілетін дамыту;
- ғылыми-теориялық дайындық, яғни педагогикалық оқу орындарында ақпараттық технологияны пайдалану жағдайында кәсіби қызмет үшін қажет арнайы білім мен психологиялық-педагогикалық біліктілік қажет;
- практикалық дайындық, яғни ақпараттық технологияны пайдаланудың кәсіби іскерлігі мен біліктілігінің деңгейіне қойылатын талаптардың қалыптасуы;
- психологиялық және физикалық даярлығының белгілі бір мамандығы бойынша педагогикалық қызметті игеру үшін сәйкес алғы ерекшеліктері бар болуы, жеке тұлғаның кәсіби мәнді сапасының қалыптасуы, ақпараттық қоғам жағдайында педагогикалық қызмет етуге болашақ маманның денсаулық жағдайы мен физикалық даму талаптарының сәйкестігі.

Жоғарыда көрсетілген кәсіби қызметтерді орындау барысындағы даярлық түсінігінен, сонымен қатар оқу-тәрбие үдерісінде ақпараттық технологияны пайдаланып, болашақ мамандардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту қажет, - деп есептейміз.

Талқылау. Заманауи технологиялардың ерекшеліктері

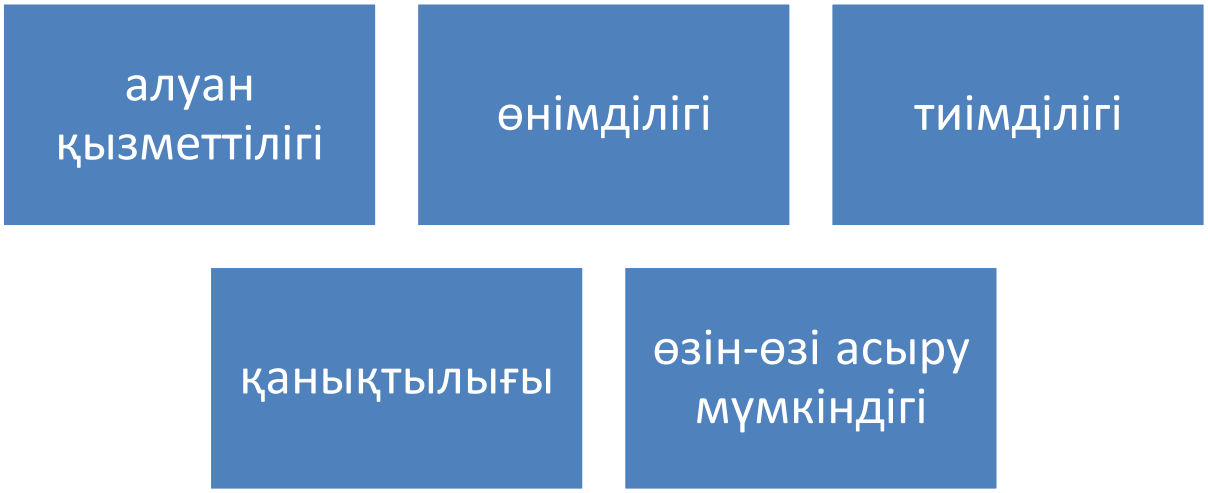

Заманауи технологиялар өзінің көпфункционалдығымен, тұлғаның өзін-өзі іске асыруға мүмкіндігімен, өнімділігімен, қанықтылығымен және тиімділігімен ерекшеленеді. Қазіргі білім жүйесінің ерекшеліктеріне - оның ілгерлігі, алдын алу сипаты және осыларға қол жеткізу мүмкіндіктерін дамыту заманауи технологияларды қолданумен жүзеге асады. Студенттің заманауи технологияны пайдалану, оның кейбір элементтерінің жеке шығармашылық байланысымен сипатталады. Олардың бір-біріне деген әсерінде байқауға болады.

"Шетел тілі" пәнінің аясында қойылған мақсаттарға жету және міндеттерді шешу үшін білім беру технологияларын таңдау студенттерде мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайында тұлғааралық өзара іс-қимыл мен ынтымақтастықты жүзеге асыру үшін қажетті жалпы мәдени құзыреттер кешенін қалыптастыру, сондай-ақ оның барлық кезеңдерінде қажетті оқыту сапасын қамтамасыз ету қажеттілігіне байланысты.

Шет тілін оқытуда келесі білім беру технологиялары қолданылады:

- Коммуникативтік оқыту технологиясы - студенттердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға бағытталған, ол қазіргі заманғы мәдениетаралық қарым-қатынас жағдайларына бейімделуге қажетті негіз болып табылады.
- Көп деңгейлі (сараланған) оқыту технологиясы-студенттердің жеке қабілеттерін, мүмкіндіктері мен қызығушылықтарын ескере отырып, олардың шығармашылық әлеуетін іске асыруға ынталандыратын танымдық іс-әрекеттерді жүзеге асыруды қамтиды. Диагностикалық сынақтарды жасау және қолдану осы технологияның ажырамас бөлігі болып табылады.
- Модульдік оқыту технологиясы-пәннің мазмұнын жалпы курсқа интеграцияланған жеткілікті дербес бөлімдерге (модульдерге) бөлуді көздейді.
- Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) - білім беру процесінің шеңберін кеңейтеді, оның практикалық бағытын арттырады, оқушылардың өзіндік жұмысын

қарқындатуға және танымдық белсенділікті арттыруға ықпал етеді. Акт аясында технологияның 2 түрі бөлінеді:

Компьютерлік бағдарламаларды пайдалану технологиясы-тілді оқыту процесін барлық деңгейлерде тиімді толықтыруға мүмкіндік береді. Мультимедиялық бағдарламалар студенттердің аудиториялық және өзіндік жұмыстарына арналған және грамматикалық және лексикалық дағдыларды дамытуға бағытталған.

- Интернет-технологиялар-ақпаратты іздеу, халықаралық ғылыми жобаларды әзірлеу, ғылыми зерттеулерді жүргізу үшін кең мүмкіндіктер береді.
- Оқытуды дараландыру технологиясы-оқушылардың жеке ерекшеліктері мен қажеттіліктерін ескере отырып, жеке тұлғаға бағытталған тәсілді іске асыруға көмектеседі.
- Тестілеу технологиясы-оқытудың белгілі бір кезеңінде модуль шеңберінде лексикалық, грамматикалық білімдерді меңгеру деңгейін бақылау үшін қолданылады. Тестілеу технологиясын пайдалана отырып бақылауды жүзеге асыру шет тілі бойынша барлық халықаралық емтихандардың талаптарына сәйкес келеді. Сонымен қатар, бұл технология мұғалімге қосымша зерттеуді қажет ететін аспектілерді анықтауға және жүйелеуге мүмкіндік береді.
- Жобалау технологиясы-белгілі бір пәндік саланы бөліп көрсете отырып, студенттердің кәсіби дайындығы аясында анықталатын мәселені шешу үшін оқушылардың әлеуметтік өзара әрекеттесуін модельдеуге бағытталған. Жобалық технологияны қолдану ағылшын тілін оқыту процесінде қалыптасатын құзіреттіліктің пәнаралық сипатын жүзеге асыруға ықпал етеді.
- Ынтымақтастықта оқыту технологиясы-өзара оқыту идеясын жүзеге асырады, оқу міндеттерін шешу үшін жеке және ұжымдық жауапкершілікті жүзеге асырады.
- Ойын технологиясы-проблемаларды шешудің бірқатар мүмкін жолдарын қарастыру дағдыларын дамытуға, студенттердің ойлау қабілетін белсендіруге және әр оқушының жеке әлеуетін ашуға мүмкіндік береді.
- Сыни ойлауды дамыту технологиясы-ақпаратқа сыни көзқараспен қарауға қабілетті, мәселені шешу үшін ақпаратты таңдай алатын жан-жақты тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді.

Қорытынды. Жоғарыда аталған технологияларды қолдана отырып, құзыреттілік және жеке іс-әрекет тәсілін жүзеге асыру іскери және рөлдік ойындар, нақты жағдайларды талдау, ұжымдық ойлау қызметі, пікірталастар, ғылыми-зерттеу жобалары бойынша жұмыс және т.б. сияқты белсенді және интерактивті оқыту формаларын қарастырады.

Оқу процесінде жоғарыда аталған барлық технологияларды кешенді қолдану жеке, зияткерлік белсенділікті ынталандырады, танымдық процестерді дамытады, болашақ маман ие болуы керек құзыреттердің қалыптасуына ықпал етеді.

Мұндай технологияны тіл сабақтарында қолдану оқу процесін жандандыруға ықпал етеді және оқушылардың танымдық және тілдік мүмкіндіктерін қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады. Технологияны қолдану оқу процесінің қарқындылығын арттыруға

әкеледі және оның қатысушылары арасындағы өзара әрекеттесу формаларының алуан түрлілігін қамтамасыз етеді, өйткені "кейс стади" технологиясының маңызды сипаттамасы» болып табылады тұлғааралық қарым-қатынасқа бағдарлау және тұлғаның психикалық және әлеуметтік құрылымына әсер ету. Ұжымдық шешімді іздеуге және оны кейіннен талқылауға және талқылау кезінде қорғауға бағытталған проблемалық оқытуды ұйымдастыру сөйлеу-ойлау процестерінің дамуына және оларды іскери ойын аясында сабаққа қатысушылардың сөйлеу қарым-қатынасында жүзеге асыруға ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер

18. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы 2007 жыл 27 шілде № 319-III.
19. Қазақстан Республикасының 2007 жылы 27 шілдеде № 319-III ҚРЗ бұйрығымен бекітілген «Білім туралы» заңы. - Астана, Ақорда және 2011 жылғы 24 қазанында бұйрыққа толықтырулар мен өзгертулер енгізілген № 487–IV ҚРЗ. – Астана: Ақорда, 2011.
20. Бидайбеков Е.Ы. Білімді ақпараттандыру жоғары оқу орындарында мамандар дайындау бағыты ретінде // —Үздіксіз кәсіби білім беру жүйесінде ақпараттық және инновациялық технологияларды пайдалану атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның материалдары. – Қызылорда: Эверо, 2007, қараша 1-2. – Б. 19-23.
21. Баймаханова Ж.К. Ақпараттық қатысымдық технология арқылы бейінді мектептің экономикалық бағытындағы оқушыларда мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастыру. Магистрлік диссертация, Алматы, 2014 ж.

МРНТИ 14.35.09

Атинова А.Ж.[1] Курмамбаева Ж.Б.[2]
[1]Магистрант 2 курса КазНПУ им. Абая
[2]Научный руководитель – PhD, старший преподаватель
Алматы, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ОСНОВЕ ПРИМЕНЕНИЯ ВИДЕОФИЛЬМОВ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Преподавание с помощью аудиовизуальных средств на уроках иностранного языка имеет важное значение в образовании. Сегодня наши студенты предпочитают изучать с помощью аудиовизуальных средств, а не без помощи средств массовой информации. Изучение с помощью аудиовизуального оборудования дает более эффективные результаты, потому что в настоящее время мы знаем, что наши студенты интересны в средствах массовой информации, поэтому они легко усваивают свои предметы. Кроме того, мы можем разделить системы обучения на две группы: традиционные и современные. Традиционный метод преподается только одним способом-листингом и письмом, но современный метод включает

в себя обслуживание средств массовой информации. Учитывая большой объем актуальной информации и высокую динамику ее изменения, проблема может быть решена только при активном использовании информационно-коммуникационных технологий.

Ключевые слова: аудиовизуальные средства, содержание обучения, взаимодействие, межкультурная коммуникация, современные технологии.

Атинова А.Ж.[1] Курмамбаева Ж.Б.[2]
[1]Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің II курс магистранты
[2]Ғылыми жетекші – PhD, оқытушы
Алматы қ., Қазақстан

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА БЕЙНЕФИЛЬМДЕРДІ ҚОЛДАНУ НЕГІЗІНДЕ ӘЛЕУМЕТТІК-МӘДЕНИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Шет тілі сабақтарында аудиовизуалды құралдармен оқыту білім беруде өте маңызды. Бүгінгі таңда біздің студенттер бұқаралық ақпарат құралдарының көмегінсіз емес, аудиовизуалды құралдармен оқуды жөн көреді. Аудиовизуалды құрал-жабдықтармен зерттеу тиімді нәтиже береді, өйткені қазіргі уақытта біз студенттеріміздің бұқаралық ақпарат құралдарында қызықты екенін білеміз, сондықтан олар өз пәндерін оңай игереді. Сонымен қатар, біз оқыту жүйелерін екі топқа бөлуге болады: дәстүрлі және заманауи. Дәстүрлі әдіс тек бір жолмен оқытылады-листинг және жазу, бірақ қазіргі әдіс бұқаралық ақпарат құралдарына қызмет көрсетуді қамтиды. Өзекті ақпараттың үлкен көлемін және оның өзгеруінің жоғары динамикасын ескере отырып, мәселені тек ақпараттық-коммуникациялық технологияларды белсенді пайдалану арқылы шешуге болады.

Кілт сөздер: аудиовизуалды құралдар, оқыту мазмұны, өзара іс-қимыл, мәдениетаралық коммуникация, заманауи технологиялар.

Atinova A.Zh.[1] Kurmambaeva Zh.B[2]
[1]Master student of the 2nd course of KazNPU named after Abay
[2]Superviser – PhD, senior teacher
Almaty, Kazakhstan

FORMATION OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE BASED ON THE USE OF VIDEO FILMS IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS

Abstract

Teaching with the help of audio-visual means in foreign language lessons is important in education. Today, our students prefer to study with the help of audiovisual means, rather than without the help of mass media. Studying with audio-visual equipment gives more effective results, because we now know that our students are interested in the media, so they easily assimilate their subjects. In addition, we can divide the training systems into two groups: traditional and modern.

The traditional method is taught in only one way-listing and writing, but the modern method involves serving the media. Given the large volume of relevant information and the high dynamics of its changes, the problem can be solved only with the active use of information and communication technologies.

Key words: audiovisual means, teaching content, interaction, intercultural communication, modern technologies.

Введение. Современный мир довольно противоречив. С одной стороны, происходят процессы глобализации, а с другой - обостряются межэтнические отношения, обостряются этнические конфликты. Межэтнические конфликты сегодня являются актуальной проблемой. Согласно исследованию актуальных мировых проблем, проведенному Стокгольмским международным институтом в 1990 году, две трети острых социальных конфликтов в XX веке были межэтническими: в XX веке было убито более 100 миллионов человек. Большинство ученых утверждают, что этнический конфликт является едва ли не самой опасной внутренней угрозой для государства, поскольку он дестабилизирует общество, тормозит социально-экономическое развитие. Большинство особенностей межэтнических конфликтов носят социокультурный характер: различия в языке, религии, стандартах, ценностях, обычаях, традициях, стереотипах, национальных символах, образе мышления и поведения и др. Сегодня в мире наблюдается интенсивное смешение народов и наций. Только в Казахстане сейчас проживает более 125 различных национальностей и народностей. И им приходится жить в одном обществе, взаимодействовать на рабочем месте, в процессе учебы в учебных заведениях и в часы досуга. Поэтому проблема формирования социокультурной компетентности студентов в настоящее время приобретает особую актуальность. Сформированная социокультурная компетенция является гарантом эффективной межкультурной коммуникации, то есть равноправного взаимодействия с представителями других культур.

Методы. Аудиовизуальные средства обучения («слухозрительные» от лат. Audire-слышать и visualis -зрительный) - особая группа технических средств обучения, получивших наиболее широкое распространение в учебном процессе, включающая экранные и звуковые пособия, предназначенные для предъявления зрительной и слуховой информации.

В наши дни одним из самых популярных видов аудиовизуальных средств, используемых при обучении иностранным языкам, является видеофильм. Видеофильм (англ. «film»— плёнка), кинокартина — отдельное произведение киноискусства. В технологическом плане фильм — это совокупность фотографических изображений (кадров), связанных единым сюжетом. Фильмы создаются в процессе записывания изображений окружающего мира с помощью кинокамер, или производятся из отдельных изображений с использованием мультипликации или спецэффектов.

Существует огромное количество видеоматериалов. Можно разделить на следующие:

1) Художественные (мультфильмы, различные художественные фильмы, фрагменты спектаклей);

2) Научно-популярные, публицистические (интервью, документальные и учебные фильмы);

3) Информационные (реклама, записи новостей, телепередач, видеоролики); 4) Страноведческие (видеоэкскурсии). Наиболее важной в методическом плане является следующая 10 классификация видеоматериалов [1; с. 62-63]:

Наиболее важной в методическом плане является следующая классификация видеоматериалов [1; с. 62-63]:

1. Специально предназначенные для обучения иностранному языку (видеокурсы и другие учебные фильмы); 2. Предназначенные для носителей языка или аутентичные (включая художественные фильмы и прямую трансляцию телепрограмм в эфир); 3. Разработанные непосредственно преподавателями и обучающимися.

Видеоматериалы, относящиеся к первым двум категориям, широко используются в процессе обучения из-за доступности и меньшей сложности в использовании. Видеоматериалы, разработанные самостоятельно, могут решить большее количество задач, поставленных учителем, так как учитель сам выбирает фрагменты для съемки и может влиять на процесс создания фильма, направлять его в том или ином направлении. Для создания таких материалов необходимо много времени, тщательное планирование и наличие технического оборудования. Как и сюжеты, специально предназначенные для обучения иностранному языку, самостоятельно разработанные фрагменты характеризуются искусственно созданной речевой ситуацией.

Доступными на всех этапах обучения английскому языку являются учебные видеоматериалы. Они состоят из небольших эпизодов и имеют дополнительный дидактический материал. Согласно Б.Томалину, можно выделить 2 типа учебных видеоматериалов:

1) непосредственно обучающие языку (direct teaching video);

2) выступающие в качестве дополнительного источника для обучения языку (resource video).

Для учебного материала первого типа характерно обучение прямо с экрана, где ведущий демонстрирует образцы структур. Роль учителя сводится к тому, чтобы с помощью книги для учителя и вспомогательных средств совершенствовать навыки и умения обучаемых. Видеоматериалы второго типа содержат познавательную информацию, которая показывает, каким образом может быть использован язык на различных уровнях. Чаще всего, это несвязанные по содержанию эпизоды, где учитывается степень сложности и речевые функции [1; с. 63].

С точки зрения методики, учебный фильм (видеофильм) – это специально подготовленное в методическом и режиссерском плане аудиовизуальное средство обучения, предназначенное для создания естественных ситуаций речевого общения и обладающее

большой силой эмоционального воздействия на учащихся за счет синтеза основных видов наглядности (зрительной, слуховой, моторной, образной, экстралингвистической и др.) [4; с. 222].

И.А. Щербакова сделала следующий вывод о психолого-методических возможностях кино для обучения: при восприятии фильма учащийся становится активным участником показываемого, принимает решения, делает умозаключения, хотя находится в условной, а не в реальной ситуации [2; с. 34]. И.Б. Смирнов занимался вопросами применения аутентичного художественного фильма при обучении говорению на иностранном языке. Он предлагает комплекс упражнений по развитию монологической и диалогической речи учащихся на основе фильма [3; с.11-15].

Результаты. Демонстрация видео, относящегося к любым приведенным выше категориям, имеет огромное значение в процессе обучения иностранным языкам. Во время просмотра видеоматериалов происходит слухо - зрительный синтез, одновременное восприятие звука и изображения, что способствует развитию навыков и умений активного слушания, а также стимулирует речевые умения обучаемых, которое происходит в форме выражения собственного мнения, отношения, поиска аргументов и доказательств. Практика показывает, что ученик запоминает то, что он слышит и видит в пять раз лучше того, что он только слышит.

Заключение. Процесс формирования социокультурной компетентности достаточно трудоемкий. Учебный предмет "иностранный язык" имеет большой потенциал для решения этой задачи. Аудиовизуальные средства обучения занимают особое место среди других средств обучения иностранному языку. Они объединяют образное восприятие материала и его наглядную конкретизацию в доступной для восприятия и запоминания форме; являются синтезом научного изложения фактов с элементами искусства, и поэтому оказывают эффективное обучающее воздействие. Большой опыт в использовании аудиовизуальных средств (диафильмы, учебное кино, аутентичные художественные фильмы и др.) накоплен как в отечественной методике, так и в зарубежной. Изучением особенностей использования аудиовизуальных средств при обучении иностранному языку занимались Бабанский Ю.К., Бурая Е.А., Леонтьева Т.П., Писаренко В.И. и многие другие.

При использовании аудиовизуальных средств обучения реализуются такие важные дидактические принципы, как принцип целенаправленности, принцип связи с жизнью, принцип наглядности, положительный эмоциональный фон педагогического процесса. Для того, чтобы уроки с использованием АВСО были эффективными, необходимо также учитывать возрастные, психологические и физиологические особенности учащихся.

Список использованной литературы

1. Леонтьева, Т. П. Опыт и перспективы применения видео в обучении иностранным языкам / Т.П. Леонтьева // Нетрадиционные методы обучения иностранным языкам в вузе: материалы респ. конференции. – Минск, 1995. – С. 61-74.
2. Якушина Л. 3. Методика построения урока иностранного языка. - М., 56 2004.
3. Столяренко, Л.Д. Психология./Л.Д. Столяренко. - Ростов н/Д.: Феникс, 2003. - 448с.
4. Андреасян И.М. [и др.] Практический курс методики преподавания иностранных языков под общ. ред. И.М. Андресян. – Минск: ТетраСистемс, 2009. – 288с.
5. Воробьев Г. А. (2003). Развитие социокультурной компетентности. Иностранные языки в школе, 2, 30-35.Мильруд В. П. (2004).
6. Компетентность в изучении языка. Иностранные языки в школе, 7, 31-35.Сафонова В. В. (2001).

МРНТИ 14.35.09

Т.Б.Әнде[1]
5В011900-шет тілі :екі шетел тілі, 1-курс магистранты
[1]Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ ПӘНІ МҰҒАЛІМІНІҢ ШЕТТІЛДІК КӘСІБИ-КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗІРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Аңдатпа

Мақала шет тілдерін оқытуға кәсіби бағдарланған көзқарас негізінде лингвистикалық университеттер студенттерінің кәсіби құзыреттілігін дамытуға және қалыптастыруға арналған, бұл студенттердің белгілі бір кәсіптік деңгейде шетел тілінде сөйлесу қабілетін қалыптастыруды және кәсіптік ойлаудың ерекшеліктерін ескере отырып, іскерлік, ғылыми бағыттарын дамытуды көздейді. Сонымен қатар студенттердің шет тілін үйрену кезінде кездесетін проблемаларына, дамыта оқытуға және мұғалім мен оқушының серіктестігіне назар аударады. Зерттеудің мақсаты - болашақ мұғалімдердің ағылшын-қазақ тілділігі жағдайында кәсіби-коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру бойынша жұмыстың тиімділігін қамтамасыз ететін педагогикалық шарттарды ашып көрсету. Қазіргі зерттеу барысында университеттік білім беру жүйесінде екі тілді студенттердің коммуникативті-бағдарлы кәсіби оқытушылық білім беру процесінің ерекшелігі зерттелуде.Мақалада болашақ мұғалімдердің коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру бойынша жұмыс жүйесінің тиімділігін арттыратын және жоғары оқу орындарындағы екі тілді студенттердің оқытушылық білім беру процесін оңтайландырудың жолдары мен олардың коммуникативтік қабілеттері мен дағдыларын дамытудың жолдары көрсетілген.

Кілт сөздер: кәсіби бағдарланған тәсіл, кәсіби құзыреттілік, шет тілдік коммуникативті құзыреттілік, студенттердің мотивациялық дайындығы, құндылыққа бағытталған дүниетаным.

T.B.Ande[1]
5B011900-foreign language: two foreign languages, 1st year master

[1]Abai Kazakh national pedagogical university,
Almaty, Kazakhstan

FORMATION OF PROFESSIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE OF A FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHER

Abstract

The article is devoted to the development and formation of professional competence of students of linguistic universities on the basis of a professionally oriented approach to foreign language teaching, which aims to develop students' ability to communicate in a foreign language at a certain professional level. It also focuses on the challenges students face in learning a foreign language, developmental learning, and teacher-student partnerships.The purpose of the study is to reveal the pedagogical conditions that ensure the effectiveness of work on the formation of professional and communicative competencies of future teachers in the English-Kazakh language. The current study examines the features of the process of communicative-oriented professional teaching of bilingual students in the university education system.The article shows ways to increase the effectiveness of the system of work on the formation of communicative competencies of future teachers and optimize the process of teaching bilingual students in higher education and the development of their communication skills and abilities.

Keywords: professionally oriented approach, professional competence, communicative competence in a foreign language, motivational training of students, value-oriented worldview.

Т.Б.Анде[1]
5В011900-иностранный язык: два иностранных языка, 1 курс магистратура,
[1]Казахский национальный педагогический университет имени Абая,
г. Алматы, Казахстан

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Статья посвящена развитию и формированию профессиональной компетентности студентов лингвистических вузов на основе профессионально ориентированного подхода к обучению иностранному языку, направленного на развитие у студентов способности общаться на иностранном языке на определенном профессиональном уровне. В нем также рассматриваются проблемы, с которыми студенты сталкиваются при изучении иностранного языка, развивающем обучении и партнерских отношениях между учителем и учеником.Цель исследования - выявить педагогические условия, обеспечивающие эффективность работы по формированию профессиональных и коммуникативных компетенций будущих учителей по англо-казахскому языку. В данном исследовании исследуются особенности процесса коммуникативно-ориентированного профессионального обучения двуязычных студентов в системе университетского образования.В статье показаны пути повышения эффективности системы работы по формированию коммуникативных компетенций будущих учителей и оптимизации процесса обучения двуязычных студентов в высшей школе и развития их коммуникативных навыков и умений.

Ключевые слова: профессионально ориентированный подход, профессиональная компетенция, коммуникативная компетенция на иностранном языке, мотивационная подготовка студентов, ценностно-ориентированное мировоззрение.

Кіріспе. Қазіргі уақытта білім берудің мақсаты мен мазмұнына өзгерістер енгізілуде. Жаһандану процесі және Еуропа елдерінің экономикалық интеграциясы, еліміздің Болон процесіне енуі жаңа білім беру парадигмасына көшуге, білім берудің құзыреттілік тәсілін жүзеге асыруға себеп болды, демек бұл шетелдік әрі отандық педагогикада да негізделген ғылым.

А.В. Хуторской құзыреттілікті оқушының білім беру дайындығының алдын-ала қойылған талабы ретінде, ал құзыреттілікті бұрыннан қалыптасқан жеке сапа ретінде айтады. Сондай-ақ, құзыреттілік белгілі бір адамның сапасы ретінде және бөлек, дерексіз түрде ұсынылуы мүмкін. Оның пікірінше, «құзырет» пен «құзыреттілік» ұғымдары бір-бірінен күрт бөлінбеуі керек [1, б. 9-11]. Д.С.Ермаков, Е.О.Иванова, Д.В.Рязанова, И.В.Шалыгина, И.М.Осмоловскаядан кейін біз «құзыреттілік» терминін негізгі деп санап, құзыреті бар адамды құзыретті деп санаймыз.

Шет тілі саласында оқытудың нәтижесі шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру болып табылады. Көптеген зерттеушілер (И.А.Зимняя, В.А. Коккотта, М.К.Кабардов, шет тілінің еуропалық стандартының авторлары) коммуникативтік құзыреттілікті қарым-қатынастың коммуникативті қызметін жүзеге асырудың қалыптасқан қабілеті ретінде қарастырады.

Д.Химес, И.С.Андерсен, М.Олинак, Элисон д'Англжан, Д.Санкофф коммуникативті құзыреттілік ұғымын тілді қолдана білу деп түсінеді. Е.И. Калмыкова оны шет тілінде салыстырмалы түрде еркін қарым-қатынас деңгейі ретінде сипаттайды. Н.Д.Гальскова қарым-қатынас «техникасын» меңгеру деңгейіне белгілі бір нормаларды, мінез-құлық стереотиптерін, оқытудың нәтижесін игеруді қосады. Н.Д.Гальскова адамның шет тілімен мәдениетаралық деңгейде қарым-қатынас жасау қабілеттерінің жиынтығын екінші деңгейлі лингвистикалық тұлға деп атайды [2, б. 65].

Әдістемесі. Отандық және шетелдік зерттеушілердің ұстанымдарын талдай отырып олардың ұстанымдарының негізінен ұқсас екендігін көреміз. Жоғарыда келтірілген анықтамаларды ескере отырып, біз шетел тілінің коммуникативті құзыреттілігін болашақ шет тілі мұғалімінің әр түрлі қарым-қатынас жағдайларында екінші деңгейлі лингвистикалық тұлға ретінде әрекет ету қабілеті мен дайындығы деп түсінеміз, яғни. мәдениетаралық коммуникацияға қатысу қабілетін атаймыз.

Д.Химес алғашқылардың бірі болып тілді меңгеру тек грамматика мен сөздік қорын білуге ғана емес, сонымен қатар оларды қолданудың әлеуметтік жағдайларына байланысты екенін көрсетті .

Оның пікірінше, коммуникативті құзыреттілік келесі компоненттерден тұрады:

- лингвистикалық (тілдік ережелер),
- әлеуметтік-лингвистикалық (диалектальды сөйлеу ережелері),
- дискурсивтік (семантикалық мәлімдеме құру ережелері),
- стратегиялық (сұхбаттасушымен байланысты қолдау ережелері).

Л.Бахман коммуникативті құзыреттілікті сипаттау кезінде «коммуникативті тіл шеберлігі» терминін қолданады. Ол жеті құзыреттіліктен тұрады. Л.Бахманның коммуникативті құзыреттілік моделі жоғарыда сипатталғаннан айтарлықтай ерекшеленбейді.

Жаңа компоненттер - бұл сөйлесу (табиғи қарқынмен, еш кідіріссіз сөйлеу мүмкіндігі) және когнитивті (сөйлеу-ойлау қызметі нәтижесінде коммуникативті мазмұнды құру мүмкіндігі: проблеманың, білімнің және зерттеудің өзара әрекеті) құзыреттілік. Қазіргі қоғам жағдайында танымдық құзыреттілік әсіресе өзекті болып табылады, өйткені еңбек нарығындағы маман алдында мәселелердің шешімін табу міндеті тұр.

Лингводидакт Гальскова Н. Д. ұсынған шетел тілінің коммуникативті құзыреттілігінің құрылымы сөйлеу әрекетінің түрлеріне негізделген. Ол төрт құзыреттілікті анықтайды: сөйлеу, жазу, тыңдау, оқу [3, б. 32]. Оқу және тыңдау құзыреттілігі рецептивті грамматикалық және лексикалық дағдылар мен қабілеттердің дамуын болжайды, ал сөйлеу

мен жазудағы құзыреттілік лексикалық және грамматикалық дағдылар мен қабілеттермен қамтамасыз етіледі.

Нәтижесі. Осылайша, жалпы еуропалық құзыреттілікте шетел тілінің коммуникативтік құзыреттілік құрылымын анықтау саласында бұрын жүргізілген зерттеулер жүйеленді, белгілі себептер бойынша ұқсас компоненттер құзыреттіліктің үш тобына біріктірілді. Осы құжатта жасалған шет тілдік коммуникативті құзыреттілік моделі көптеген зерттеулерге негіз болып табылады. Кейбір әдіскерлер өз құрамдас бөліктерін қосып, құзыреттілік құрамын кеңейтті.

М.Р.Коренева, И.Л.Бимге сүйене отырып, шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігі құрылымындағы білім беру компонентін бөліп көрсетеді және оны білім мен өзіндік жұмыс әдісін игеру мақсатында шет тілін оқыту процесін өз бетінше және тиімді ұйымдастыра білу қабілеті ретінде анықтайды. М.Р.Кореневаның анықтамасындағы дәлсіздікті атап өту керек және «оқыту процесі» терминін шет тілін «оқыту үдерісіне» ауыстырады, өйткені бірінші кезекте «мұғалімнің оқыту іс-әрекеті» болуы керек[4, б.128].

И.Л.Бим, Н.Д.Гальскова, Н.Ф.Коряковцева білімдік құзыреттіліктің қалыптасуы студенттердің интеллектуалды процестерге де, шет тілін меңгеру бойынша өзіндік жұмыстарды ұйымдастыруға да байланысты жалпы білім беру дағдыларын игеруімен жүзеге асырылады деп санайды.

М.Бырам мәдениетаралық құзыреттілікті қалыптастырудың маңыздылығын атап көрсетеді, өйткені әр түрлі мәдениеттер өкілдерінің әлеуметтік сипаттамаларын өзара қабылдау өзара әрекеттесу табысының шешуші факторы болып табылады. Зерттеуші әлеуметтік-лингвистикалық құзыреттіліктің жеткіліксіздігі туралы және Н.Э.Онищенконың коммуникативті құзыреттілік моделін шет тілдерін оқыту әдістемесіне жай ауыстырудың мүмкін еместігі туралы айтады, өйткені ол бір мәдениеттің өкілдері арасындағы байланысты қамтиды[5, б.248-253]. Демек, шетел тілінің коммуникативті құзыреттілік құрылымында мәдениетаралық компонентті бөліп көрсету өте қажет.

Отандық әдіснамада мәдениетаралық компоненттің мазмұны «әлеуметтік-мәдени құзыреттілік» терминімен көрінеді. Біздің ойымызша, Э.Б. Соловьева [6, б. 23] социолингвистикалық құзыреттілікті әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктің лингвистикалық аспектісі ретінде сипаттаған кезде оны Еуропа Кеңесінің сарапшыларына қарағанда кеңірек деп санайды.

В.В.Сафонова әлеуметтік-мәдени құзыреттілікті социолингвистикалық, пәндік, жалпы мәдени-лингвистикалық және мәдени құзыреттіліктерден тұратын көп компонентті құбылыс ретінде қарастырады [7, б. 32]. Біз Е.Г.Тарева мен Б.В.Таревке сілтеме жасай отырып, жекелеген компоненттерді бөлуді орынсыз деп санайтын М.Р.Кореневаның пікірімен келісеміз, өйткені шет тілінің коммуникативті құзыреттілігін қарастырудың кең әдісі анықтау әр түрлі құзіреттіліктерді атау нұсқалары арасындағы терминологиялық дауды шешуге әкелмейді.

Я.В.Тараскина болашақ шет тілі мұғалімдерін даярлау барысында олардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру керек деп санайды. Е.Г.Азимов пен А.Н. Шукин өзінің құрамына лингвистикалық, сөйлеу, коммуникативтік және әдістемелік компоненттерді қосады [8, б.336]. «Кәсіби құзыреттілік» ұғымын неғұрлым тар шеңберде қарастыруға және оны шет тілінің коммуникативті құзыреттілік құрылымына енгізу мүмкін деп санаймыз. Кәсіби құзыреттіліктің қалыптасуы «Шетел тілі» мамандығының 4-ші курсында өзекті болады, өйткені шет тілінің практикалық курсының оқу жоспары студенттерге белсенді сабақ беру практикасына дайындалу үшін оларды кейінгі талдаумен микро-сабақ өткізуді көздейді.

Сонымен, шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігі бұл әртүрлі компоненттерді қамтитын күрделі көп компонентті құбылыс, дегенмен, кейбір зерттеулерде айырмашылықтар тек терминология мәселелеріне және таңдалған элементтердің мазмұнын

түсіндіру мәселелеріне қатысты бірқатар жұмыстар «сөйлеу құзыреттілігі», «прагматикалық құзыреттілік», «дискурсивті құзыреттілік» ұғымдарын тоғыстрады. Тілдік құзыреттілік коммуникативті құзыреттіліктің дербес компоненті ретінде әрдайым ерекшелене бермейді. «Тілдік құзыреттілік» (Л.Бахман, В.В. Сафонова) терминімен қатар «лингвистикалық құзыреттілік» (Д. Хаймс, ван Эк) және «грамматикалық құзыреттілік» (М. Канал, М. Свейн) терминдерінің синонимдік қолданысы бар.). Жалпы еуропалық құзыреттілікте социолингвистикалық құзыреттілік әлеуметтік-мәдени элементтерді қамтиды, ал В.В.Сафонова, керісінше, әлеуметтік-мәдени құзыреттіліктегі социолингвистикалық құзыреттілікті қамтиды. Стратегиялық құзыреттіліктің мазмұны (Д.Химес, ван Эк, М. Канал, М. Свейн, Л.Бахман) И.Л.Бим «компенсаторлық құзыреттілік» терминін сипаттайды.

Талқылануы. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, біз өз зерттеуімізде болашақ шет тілі мұғалімдерінде қалыптасуы керек коммуникативтік құзыреттіліктің келесі компоненттерін бөліп қарастырамыз:

-лингвистикалық құзыреттілік (сөйлеу мәселесін шешу үшін әр түрлі лингвистикалық (лексикалық, грамматикалық, фонетикалық) құралдарды, экспрессивті құралдар мен фразеологизмдерді сауатты қолдана білу, тілдік өнімді және рецептивті дағдыларды қалыптастыру);

-сөйлеу құзыреттілігі (сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін ойдағыдай жүзеге асыра білу, аргументтеудің әртүрлі әдістерін және ойлау формаларын (талдау, синтез, салыстыру, жалпылау және т.б.) иемдену, коммуникацияның әр түрлі тәсілдерін қолдана білу коммуникация мақсатына жету үшін сөйлеу және мәнерлілік техникасы);

-әлеуметтік-мәдени құзыреттілік (ана тілі мен оқылатын тілдердің елдерінің мәдениетін білу, олардың мәдениеттерінің өзара әрекеттесуінде және оның көрінісінде ана тілі мен аударма тілінің елдерінің мәдени даму тәжірибесін талдау қабілеті тілдерде қарым-қатынастың кез-келген саласында социолингвистикалық және әлеуметтік-мәдени білім мен дағдыларды қолдана білу, ауызша және жазбаша сөйлеу кезінде ресми және бейресми қарым-қатынас нормаларын ескеру);

-дискурстық құзыреттілік (коммуникативті айтылымдардың әр түрін түсіну және әр түрлі функционалды стильдерде тұтас, дәйекті және логикалық сөздерді шығару қабілеті

-стратегиялық құзыреттілік (қажет болған жағдайда коммуникация процесінде вербалды және вербалды емес стратегияларды қолдану мүмкіндігі);

-әлеуметтік құзыреттілік (қарым-қатынастың басқа қатысушыларымен қарым-қатынас жасау қабілеті мен дайындығы, қарым-қатынасты сақтау мүмкіндігі, өзін сұхбаттасушының орнына қою, қажет болған жағдайда серіктестер арасындағы түсінбеушілік мәселесін шешу);

-кәсіби құзыреттілік (шет тілінен алынған және қалыптасқан білімдерді, біліктер мен дағдыларды кәсіби мақсатта, тілді үйрену процесінде пайдалану мүмкіндігі).

Шетелдік коммуникативті құзыреттіліктің компоненттік құрамынан басқа, оның қалыптасу деңгейлері шет тілдерін оқыту әдістемесінде көрсетілген. Жалпы, зерттеушілер бірауыздан олардың санын анықтайды, олардың алтауы бар. Айырмашылықтар олардың атауларында кездеседі.

Шетелдік коммуникативті құзыреттіліктің деңгейлерін барынша толық сипаттау «Жалпы еуропалық құзыреттілікте» ұсынылған, онда үш негізгі деңгей қарастырылған: А, В және С, олардың әрқайсысы төменгі және жоғары деңгейлерді қарастырады [9, б.51]

Бұл талаптардың артықшылығы - сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың әр деңгейінде егжей-тегжейлі қарастыру. Бұл талаптар «Жалпы еуропалық анықтамалық шеңберде» ұсынылған үш компонентті құзыреттілік моделіне сәйкес әзірленгенін атап өткен жөн. Болашақ шет тілі мұғалімдеріне

қойылатын талаптарды жасау кезінде әлеуметтік-мәдени, әлеуметтік және кәсіби дағдылар мен дағдылар қамтамасыз етілуі керек.

Иль Бим тіл факультетінде оқудың нәтижесі - білімді ана тілінің құзыреттілігіне жақындаудың жоғары деңгейі деп санайды , бұл С2 деңгейіне сәйкес келеді. Алайда шет тілдері мұғалімдерін аттестаттау жөніндегі нұсқаулықта бірінші біліктілік санатын алу үшін В2 мен С1 арасындағы орташа деңгейдің жеткіліктілігі туралы айтылған. С2 деңгейі жоғары біліктілік санатын алу үшін қажет [10, б . 48-52].

В.В.Сафонованың шетел тілінің коммуникативті құзыреттілігі ана тілінің коммуникативті құзыреттілігімен үйлеседі, бірақ оның баламасы емес деген көзқараспен келісе отырып, біз болашақ шет тілі мұғалімін оқыту мақсаты шетел тілінің коммуникативті құзыреттілігі болады деп есептейміз.

Бұл мақсатқа қол жеткізу «адамдардың бір-бірімен сәтті қарым-қатынас жасау үшін ортақ тіл табуға деген мәңгілік тілегін» оңтайлы жүзеге асыруға ықпал етеді.

Қорытынды. Қазіргі әлемде педагогикалық тәжірибе мен ғылым білім беруді жаңарту, кәсіптік оқытудың сапасы мен тиімділігін арттыру мәселелерін шешуге бағытталған тілдерді оқыту әдістері мен формаларын жетілдіру мәселелерін шешуде.

Коммуникативті құзыреттіліктер тілдің құрылымдық ерекшеліктеріне ғана емес, сонымен бірге оның әлеуметтік, прагматикалық және контексттік ерекшеліктерін де қамтитын кең термин ретінде қарастырылады. Тілдерді оқытудағы жетекші әдістемелік ұстаным коммуникативті бағдар принципі екенін ескере отырып, біз лингвистикалық материалды таңдау мен жүйелеуді, қарым-қатынас жағдайлары мен салаларын нақтылауды маңызды деп санаймыз.

Оқу материалын талдау негізінде оқушылардың шетел тілдерін үйрену мотивациясын дамытуға және танымдық, коммуникативті, практикалық және дағдыларын қалыптастыру мен жетілдіруге бағытталған мектептегі тілдік білім беру мазмұны маңызды деп тұжырымдаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования // Народное образование. — 2003.-№2.-С. 9-11.
2. Гальскова Н. Д. Методика : теория и практика обучения иностранному языку / Н. Д. Гальскова, З. Н. Никитенко ; - М. : Айрис Пресс, -2004. – С. 65.
3. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам / Н. Д. Гальскова, Е. И. Холодков // Иностранные языки в школе. - 2003. – №3. - С. 32.
4. М.Р.Коренева. Теория обучения иностранным языкам Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студентов лингв. университетов и факультетов иностранного языка высш. пед. учеб. заведений / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез ; - М. : издат. центр «Академия», -2004. -С. 128.
5. Онищенко, Н.Э. Профессиональное обучение: профессиональная компетентность учителя в новых социальных условиях // Модель деятельности специалиста как научно-методологическая проблема: Материалы науч.-метод. сессии УМС УдГУ. - Ижевск: УдГУ, -2007. - С. 248- 253.
6. Соловьева Э.Б. Формирование профессиональной коммуникативной компетентности будущего учителя иностранного языка: Автореф. дис. ...канд. пед. наук / МаГУ – Магнитогорск,- 2001. -С.23 .
7. В.В.Сафонова Формирование профессиональной коммуникативной компетентности будущего учителя иностранного языка: Автореф. дис. ...канд. пед. наук / МаГУ – Магнитогорск, -2001. -С.32 .

8. Щукин А.Н. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидагтические основы/ Учебное пособие. – М.: ВК, -2012. -С.336 .
9. В.В.Сафонова (2014). Методика обучения иностранным языкам в начальной и основной средней школе (под ред. В.М. Филатова). -С. 51.
10. Бим И.Л. Цели обучения иностранному языку в рамках базового курса // Иностранные языки в школе. – 1996. - № 1 - С. 48-52.

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР

ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ

MULTILINGUAL EGUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

МРНТИ 14.35.09

Оразбай К.Қ.[1], Нурекешкова Г.Р[2].
[1]Абай атындағы ҚазҰПУ-нің 7М01703-«Шетел тілі: екі шетел тілі» мамандығы бойынша 2 курс магистранты
kenzhe.dauletbakovna@gmail.com
[2]қауымдастырылған профессор, филология ғылымдарының кандидаты, Алматы, Казахстан
gulnaz_N71@mail.ru

ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС ТӘСІЛДЕРІ.

Аңдатпа

Мақалада ағылшын тілінің грамматикасын оқытуда интерактивті технологияларды қолданудың тиімділігі берілген.Бүгінде заман талабына сай оқытуда түрлі әдістер,технологиялар пайдалану тәжірибеге еніп,өз деңгейінде жақсы нәтижелер беруде. Қазіргі кезде ағылшын тілі-қатынас тілі болғандықтан,тілдің өз дәрежесінде қолданылуы үшін білім алушылардың сөздік қорын толықтырумен қатар,грамматикалық ережелерді сақтай отырып,жазылым мен сөйлесу әрекетін дамытуда интерактивті әдістерді қолдану аса маңызды.

Кілт сөздер: Интерактивті технологиялар, менталдық карта, балық сүйегі, топтық жұмыс, диаграмма

Оразбай К.К.[1],Нурекешова Г.Р.[2]
[1] магистрант 2 курса КазНПУ им. Абая по специальности 7М01703 - «Иностранный язык: два иностранных языка».
kenzhe.dauletbakovna@gmail.com
[2] Доцент, кандидат филологических наук,Алматы, Казахстан
gulnaz_N71@mail.ru

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ.

Аннотация

В статье дана эффективность использования интерактивных технологий в обучении грамматике английского языка.Сегодня использование различных методов, технологий в современном обучении уже вошло в практику и дает хорошие результаты на своем уровне. В настоящее время, поскольку английский язык - язык общения,для использования языка в его степени,наряду с пополнением словарного запаса обучающихся, важно использовать интерактивные методы в развитии письменной и речевой деятельности с соблюдением грамматических правил.

Ключевые слова:Интерактивные технологии, ментальная карта, фишбоун, групповая работа, диаграмма

Orazbay K.K.[1], Nurekeshova G.R.[2]
[1] second year master student , 7M01703 two foreign languages, Abai University
kenzhe.dauletbakovna@gmail.com
[2] associate professor, candidate of philological sciences
gulnaz_N71@mail.ru

EFFECTIVE METHODOLOGICAL APPROACHES OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE.

Abstract

The article describes the effectiveness of using interactive technologies in teaching English grammar. Nowadays, the use of various methods and technologies in modern training has already entered into practice and gives good results at its level. At present, since English is the language of communication, it is important to use interactive methods in the development of written and speech activity in accordance with grammatical rules in order to use the language to its full extent,along with replenishing the vocabulary of students.

Key words: Interactive technologies, mind map, fishbone, groupwork , diagram

Кіріспе.Қазақстан Республикасының мемлекетаралық тілі – ағылшын тілін жаңа технологиялар арқылы оқыту ісі күннен – күнге өзекті болып келеді. Тілді ақпараттық – коммуникативтік, компьютерлік технология арқылы оқыту – тіл білім алушының өз бетінше тіл үйрену қабілеттерін жетілдіруіне игі ықпал ететін тиімді жүйе болып есептеледі.Интерактивті технологиялар арқылы грамматиканы меңгеру ге көзқарастарды дамыту- оқытушының бастауымен білім алушылардың өз бетінше тәжірибелік іскерліктерін қалыптастырады.Қазіргі таңдағы ақпараттық қоғамның сөздік қорында кездесіп отырған жаңа ұғымдар – «*Interaction»* ұғымдары активті түрде еніп келе жатыр. «*Interaction»* ұғымы ғылым мен технологиясы дамыған елдерде іс жүзінде қарқынды қолдану үстінде. Интерактивті технологиялар ұғымының мәніне тоқталсақ, бұл негізінен қысқартылған сөз. Бірақ сөздің түбіріне келетін болсақ, «*Interaction*» сөзі ағылшын тілінен аударғанда «*өзара*

байланыс» дегенді білдіреді. Интерактивті технологиялар оқыту жүйесінде қазіргі таңда міндеттері мен мүмкіндіктеріне сәйкес білімнің жоғарғы деңгейін айрықша қамтамасыз ете алады.Осындай әдістер білім алушының активті іс-әрекетіне бағытталады.Интерактивті технологиялар бойынша білім алушының тек мұғалім арқылы емес, білім алушының іс-әрекеті арқылы жүзеге асады.

Әдістер. Тәжірибе барысында қолданылған әдістердің бірі ол менталдық карталарды қолдану арқылы сабақ өту.Ментальдық карталар ақпараттың үлкен көлемін жүйелеу және құрылымдау есебінен ағылшын тілін оқытуда қолданылатын оқу материалын визуализациялаудың ең тиімді заманауи құралдарының бірі болып табылады.Мұндай интеллект-карталарды алдын ала құру және оқу үдерісінің әр түрлі кезеңдерінде қолдану қажет, жаңа грамматикалық материалды енгізу және түсіндіру, лексиканы семантизациялау және белсендіру, проблемалы жағдайдың есептерін шешуді ұйымдастыру, жобаларды құру, монологтық сөйлеуді жоспарлау. Менталдық карталар (майндмэппинг,интеллект-карталар, байланыстар диаграммалары, ақыл карталары, ойлау карталары, ойлау схемалары) ! [1, с. 55-60]

Басты тақырып парақтың ортасында фокусталады, содан кейін осы негізгі идеядан қауымдастықтарды құру процесінде екінші дәрежелі идеялар кетеді.Келесі бір әдіс ол Фишбоун әдісі немесе "Балық қаңқасы" немесе фишбоун схемасы (ағылш. fish bone-балық сүйегі) немесе себеп-салдарлық диаграмма 20 ғасырдың ортасында жапондық профессор Кауро Исикава (Ишикаваның) жасаған. Бұл ақпаратты графикалық құрылымдау, ол жеке тақырып бойынша оқу материалын көрнекі түрде ұсынуға мүмкіндік береді және олардың арасындағы негізгі ұғымдар мен логикалық байланыстарды бөлу есебінен есте сақтау үшін қажетті ақпарат көлемін азайтады. Бұл әдіс көрнекі-мазмұндық нысанда талдау объектісі мен оған әсер ететін факторлар арасындағы себеп-салдарлық өзара байланысты белгілеуге мүмкіндік береді, оларды қажет болған жағдайда олардың маңыздылығы бойынша саралауға болады. Сонымен қатар, бұл интерактивті технологияларды құралы ақпаратпен жұмыс істеу дағдысын дамытуға және проблемаларды қою және шеше білуге бағытталған.

Нәтиже. Тәжірибеде қолдану барысында бұл әдіс оқушылардың қызығушылығын оятып,сабақты меңгеруге септігін тигізді.Ментальдық карталар оқылатын объектінің негізгі пункттеріне назар аудару есебінен ғана емес (барлық қайталама идеялармен негізгі идея), сондай-ақ әр түрлі суреттер, бағыттамалар (ассоциативті байланысты белгілеу үшін) және түсті шешімдер есебінен оқу тілдік материалын баяндаудың үйреншікті желілік тәсілі алдында үлкен артықшылыққа ие, бұл әдісті қамтамасыз етуді толық көрсетеді. Осылайша, ағылшын тілін оқытуда негізгі идеяларды карталау технологиясы, оның негізіне білімді визуализациялау принципі жатыр, ең жоғары оң нәтижелерге қол жеткізу және уақыт пен күш-жігердің ең аз шығынына жету кезінде білім алушылардың ақыл-ой қызметін оңтайландыруға ықпал етеді.Бұл жағдай шетел тілдерін оқытуда негізгі мақсат - коммуникация болып табылады, ал оны дамыту үшін коммуникативтік-бағытталған тәсіл қолданылады.Тәжірибеде көрсеткендей, бұл көз алдына елестетпей қабылдау қиын. Осыған орай, алдымен білім алушыларға ағылшын етістігінің формасының ментальды картасын ұсыну мағынасы бар, онда олар етістіктің барлық кезеңдерін қолдануды және олардың функцияларын көреді. Мысалы, рекурренттік әрекет Simple тобына жатады, ағымдағы әрекет, сөйлеу кезінде – Progressive.Бұл картаны сөйлемдерді аудару кезінде етістік форманы таңдау үшін пайдалануға болады.

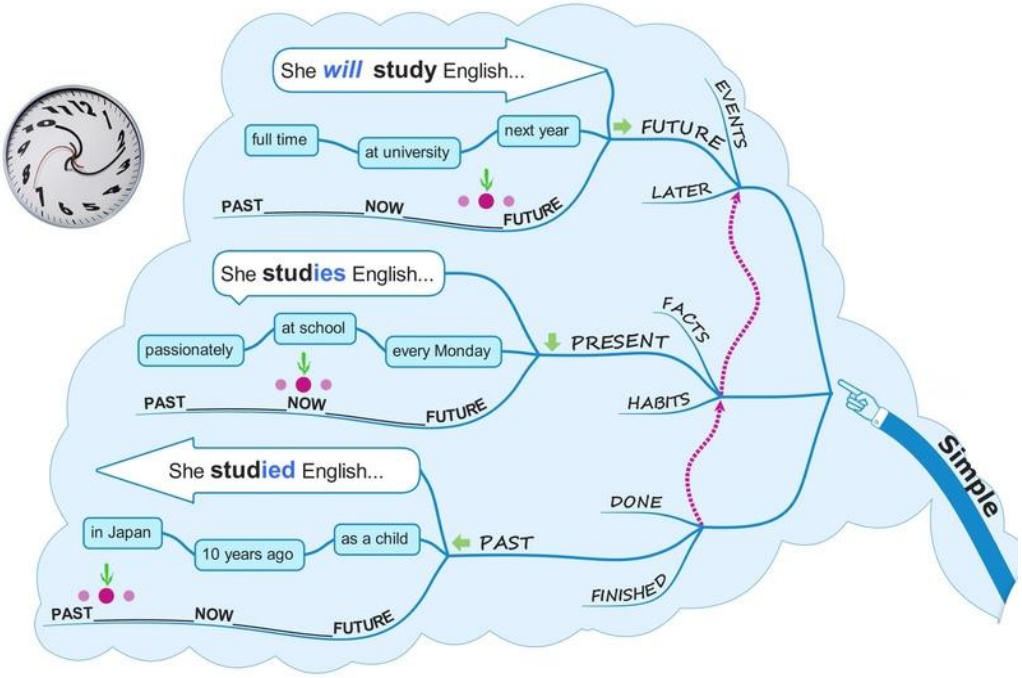

Сурет-1.

Білім алушылар 1-суретке өз назарын аударуы керек,сондай-ақ автордың сөзі қай уақытта білдірілетініне тікелей сөйлеу жанама түрде қалай аударылатынына байланысты екенін түсінуі керек. Мақсатты шешу іштей талқыға салу, сосын жинақтау арқылы жүзеге асады, ал мұғалім сабақ үдерісін ұйымдастырушы, бағыттаушы болып қалады. Шешім табылған кезде әрқайсысы оның дұрыстығын өзінше дәлелдей білуге үйретіледі. Интерактивті технологиялар бойынша әдістер ұсынылады. Сол арқылы әрбір білім алушыға көзқарасын, өзіндік пікірін айтуға мүмкіндік беріледі, жауаптар тыңдалады. Әрбір білім алушы еңбек нәтижесімен басқаларға дәлелдеуге тырысады. Сол кезде ғана білім алушы да бұндай сұраққа көзқарасын, өз пікірін білдіруге дағдыланады. Өз бетінше жеке тәжірибесін қорытындылауға жаттығады. Қойылатын сұрақтар проблемалық ойлау мен пайымдауды қажет ететіндей болу керек. Бұндай сабақтарда жаңа материалды талдауға зор көңіл бөлінеді. Өйткені талдау сұрағы бала санасына жетпейді [3; 4].

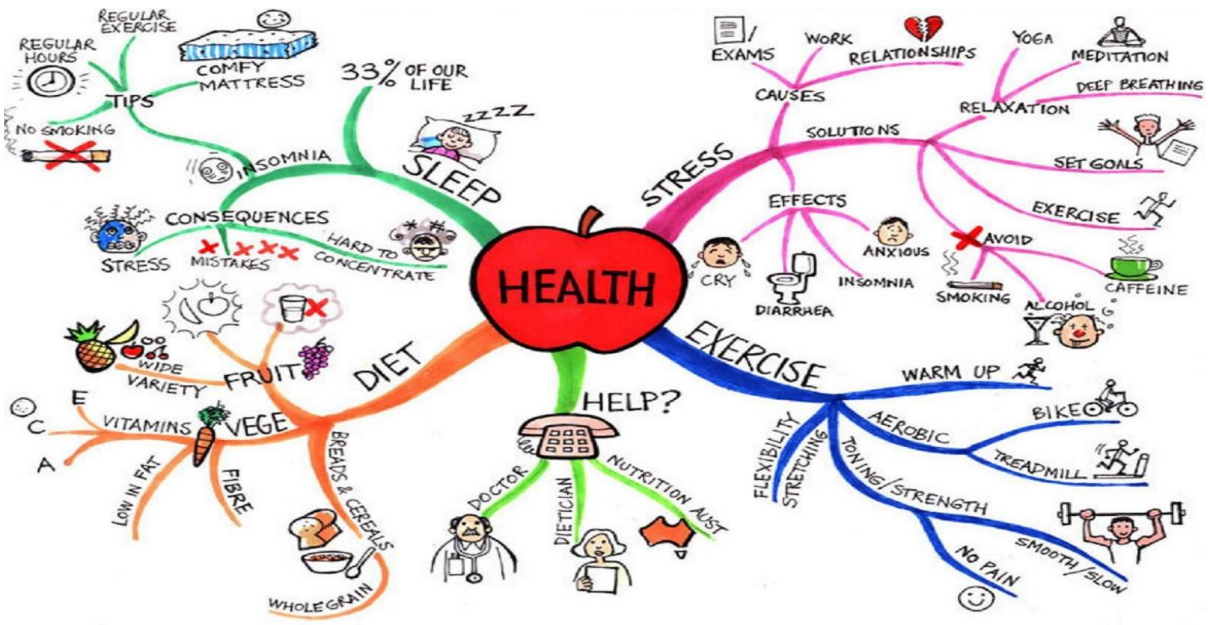

Сурет-2

Өз тәжірибемде мен оқушыларды 2 топқа бөлу арқылы , 1топқа сурет-1.2 менталдық картаны пайдалану арқылы тақырыпты айтуды ұсындым.Ал ,2 топқа картасыз айтуды ұсындым.Оқушылар (Health) тақырыбына өз ойларын айту арқылы сөйлеу қажет.Сөйлеу барысында 1топ менталдық карталарды пайдалану арқылы грамматиканы шатаспай және жаңа сөздерді қолданып сөйледі.Ал,2топтың сөйлемі аяқталмай оқушылар кідіріп, өз ойларын жеткізе алмады.

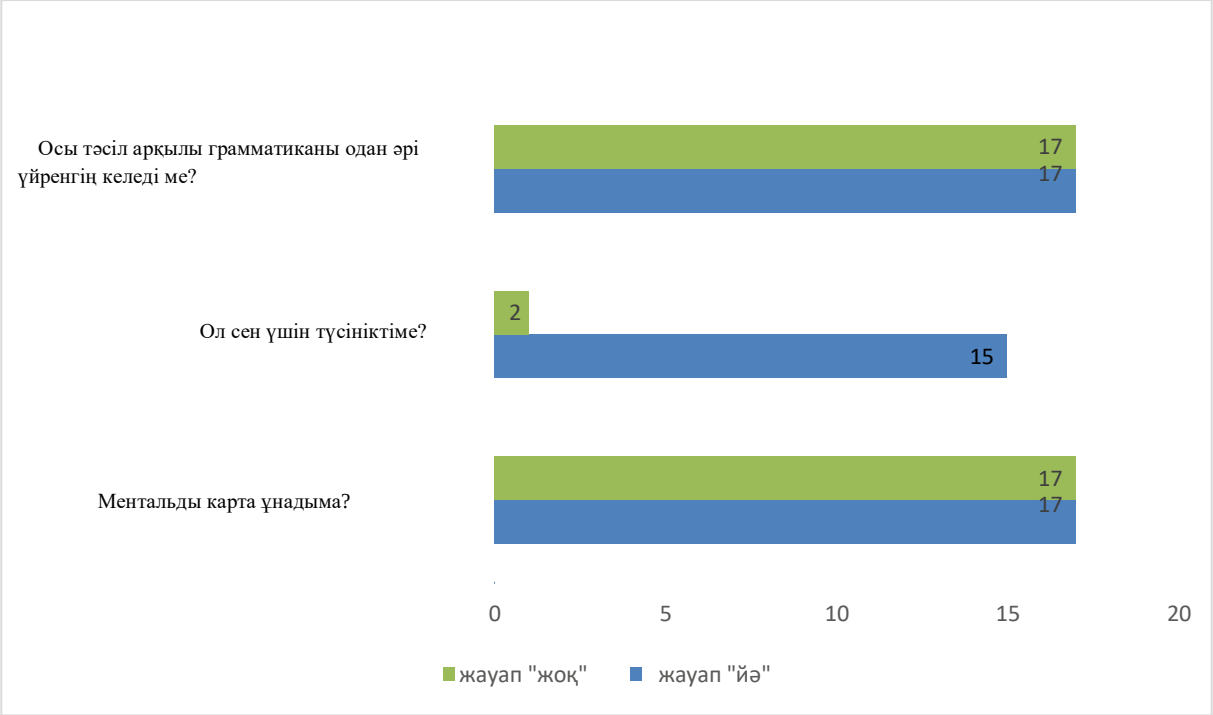

Диаграмма 1- Интерактивтік технологияларды қолданған топтың жауабы

Алынған мәліметтерге сүйене отырып, диаграмма жасалды, онда білім алушылардың көпшілігіне грамматикалық материалды зерттеудің осы тәсілі ұнады, ментальды карта олар үшін түсінікті және қызықты болды.

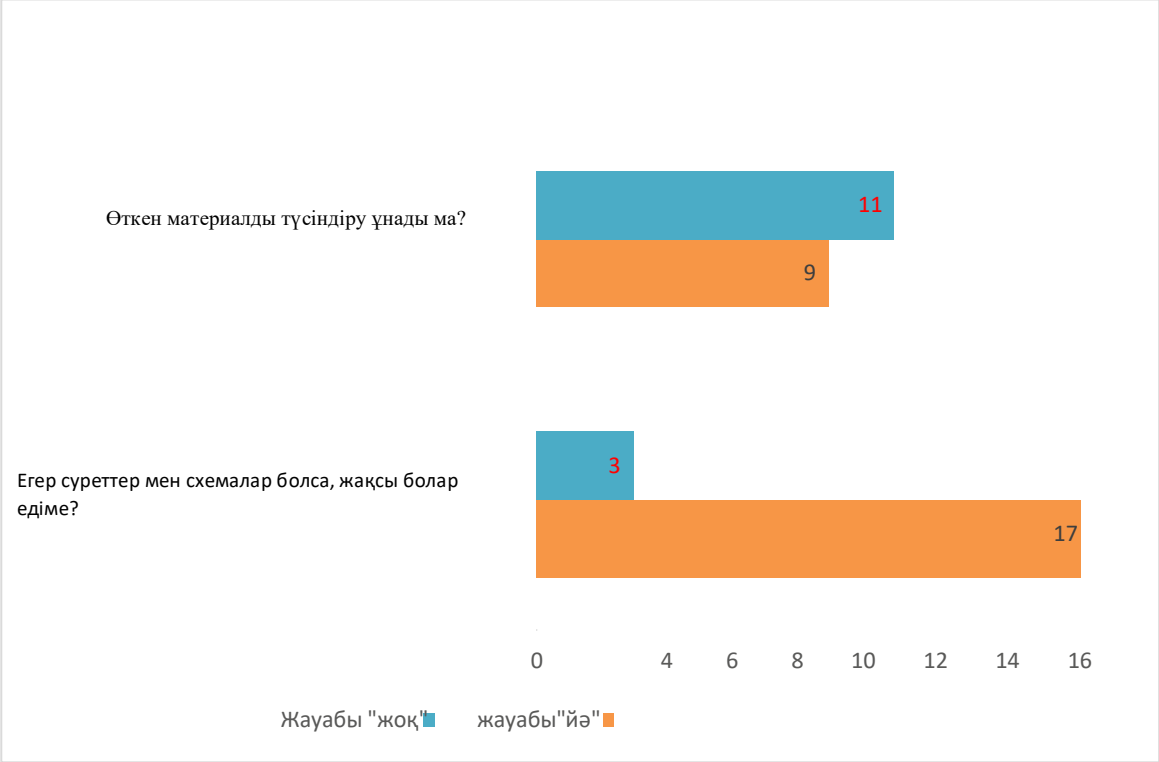

Диаграмма 2 - Интерактивтік технологияларды қолданбаған топтың жауабы

Грамматикалық материалды қайталау кезінде ментальды карта қолданылған топ, білім алушылардың білім сапасының деңгейі дәстүрлі тәсілмен берілген басқа білім алушыларға қарағанда жоғары. Осыдан пайдалану туралы қорытынды жасауға болады грамматикалық материалды оқу немесе бекіту кезінде интерактивті технологияларды нәтижелі және грамматикалық материалды оқыту, жаттықтыру және қайталау кезінде ұсынылуы мүмкін.Фишбоун диаграммасын құру кезінде төрт блокта: басында, құйрығында, балық қаңқасының жоғарғы және төменгі сүйектерінде проблемалық құрамының (көлденең немесе тік түрінде) ақпаратын ұсыну қажет. Басында мәтінмен жұмыс істеу барысында талдауға жататын мәселенің тақырыбын орналастырады. Жоғарғы сүйектерде проблеманың салдары болып табылатын негізгі ұғымдар немесе себептер орналасады; бұл ретте олардың ең маңызды негізгі проблеманы шешу үшін балық қаңқасының басына жақын белгіленеді.

Төменгі сүйектер диаграммада көрсетілген ұғымдардың мәнін ашатын немесе тұжырымдалған себептердің болуын растайтын негізгі фактілерді белгілеу үшін қызмет етеді.Құйрықта қарастырылып отырған проблемалық тақырып бойынша негізгі қорытынды орналастырылады. Жоғарыда көрсетілген тармақтарды толтырудың маңызды шарты тұжырымдалатын ұғымдардың қысқаша, дәлдігі, қисындылығы және қысқа мерзімділігі болып табылады. Фишбоун әдісін шетел тілі сабақтарында қолданудан ең жоғары тиімділікке білімді жинақтау және жүйелеу кезінде қол жеткізуге болады.

Қорытынды.Интерактивті технологиялар оқушы мен мұғалім арасындағы диалогтық қатынасқа негізделген, сондықтан оқу процесі барлық оқушыларды танымдық іс-әрекетке тартады. Бұл дегеніміз - идея, білім және тәжірибе алмасу орын алады. Интерактивті іс-шараларға қатысу арқылы студенттер ынтымақтастыққа, логикалық ойлауға, ақпаратты талдауға, мәселелерді шешуге үйренеді. Тілді тиімді оқытудың қажетті шарттары - еркін пікір алмасу, пікір білдіру және өзара құрмет. Оқыту үдерісіне интерактивті технологияларды енгізе отырып, олар білім алушылардың коммуникативті дағдыларын жетілдіреді және ынтасын арттырады деген қорытынды жасадық; олардың жеке, зияткерлік және әлеуметтік құзыреттіліктерін дамытып қана қоймай, сабақта жағымды ахуал қалыптастырады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Тер - Минасова С.Г. Язык и культурная коммуникация. – М.: Слово, 2000. – С. 261
2. Құнанбаева С.С. Шеттілдік білім берудің қазіргі теориясы: оның қалыптасуы. – Алматы, 2011. – Б. 96.
3. Чакликова А.Т. Педагогические возможности информационно-коммуникативных технологий в обучении иностранному языку / Вестник университета "Кайнар". – 2007. – №4/1. – С. 114-119.
4. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам. М.: издательство Русский язык, 1977, С.300.
5.Соссюр Ф. Труды по языкознанию. М.: 1977. - С. 99.
6. Қалыбайқызы Г. «Шетел тілін үйретуде ауызекі тілді дамыту» // Ұлағат №4, 2010.
7. Щерба Л.В.Языковая система и речевая деятельность. –М.: Наука, 1974. С. 89-93.
8. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения.-М.: Педагогика, 1981.-185с.
9. Шанский Н.М. Язык и речь. Что значит знать язык и владеть им. Л.: 1989. - 192 с.
10. Хуторской В.А. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования. // «Народные образования». – №2. – 2003. – Б. 58-94.

МРНТИ 14.35.09

Қалипа А.Қ.[1]
[1]*Абай атындағы ҚазҰПУ*
Шетел тілі: екі шетел тілі, 1-ші курс магистранты
Алматы, Қазақстан

«МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУ КЕЗІНДЕ ПӘНДІК-ТІЛДІК КІРІКТІРІЛГЕН ОҚЫТУ (CLIL) ӘДІСІН ҚОЛДАНУ»

Аңдатпа

Мақалада шет тілдерін оқытудың заманауи инновациялық әдісі болып табылатын пәндік-кіріктірілген оқытудың (CLIL) ерекшеліктері талқыланды. Бұл жұмыста басты назар мектеп жасына дейінгі балаларға ағылшын тілін оқытуда CLIL-ді қолдануға аударылған. Пәндік-

тілдік кіріктірілген оқытудың (CLIL) негізгі қағидалары, сондай-ақ осы әдістің шетел тілін оқытудағы артықшылықтары зерттелді.Мектеп жасына дейінгі балаларға ағылшын тілін оқытуда CLIL әдісін енгізу формалары анықталды. Мектепке дейінгі білім беру мазмұны мен шет тілін оқыту мазмұнын кіріктіру мүмкіндіктері зерттелді. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ағылшын тілінде интегративті сабақтарда қолдануға ұсынылатын нақты тапсырмалар мысалдары келтірілген.

Кілт сөздер: педагогикалық интеграция; интегративті тәсіл; пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту әдісі (CLIL); мектепке дейінгі білім беру; білім беру салалары; іс-шаралар; интеграция.

Kalipa A.K.[1]
[1]KazNPU named after Abay
Foreign language: two foreign languages, 1st year master
Almaty, Kazakhstan

«USING CLIL (CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING) WHILE TEACHING ENGLISH TO PRESCHOOL CHILDREN»

Abstract

The article examines specificity of the CLIL (Content and Language Integrated Learning), a modern innovative method of foreign language teaching. Special attention is paid to the use of the CLIL while teaching English to preschool children. The basic principles of the CLIL are analyzed and its advantages when teaching a foreign language are shown. The forms of implementing the CLIL while teaching English to preschool children are revealed. Possibilities for integration of preschool education content and content of foreign language teaching are discussed. The paper provides examples of tasks, which can be used at the English lessons in preschool educational institutions.

Key words: pedagogical integration; integrative approach; Content and Language Integrated Learning (CLIL); preschool education; educational areas; activity types; integration.

Калипа А.К.[1]
[1]КазНПУ имени Абая
Иностранный язык: два иностранных языка, магистрант 1-го курса
Алматы, Казахстан

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ПРЕДМЕТНО-ЯЗЫКОВОГО ИНТЕГРИРОВАННОГО ОБУЧЕНИЯ (CLIL) ПРИ ОБУЧЕНИИ ДОШКОЛЬНИКОВ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ»

Аннотация

В статье рассмотрены особенности предметно-языкового интегрированного обучения (CLIL), которое является современным инновационным методом обучения иностранным языкам. Основное внимание в работе уделено использованию CLIL при обучении английскому языку детей дошкольного возраста. Исследованы главные принципы предметноязыкового интегрированного обучения (CLIL), а также преимущества данного метода при обучении иностранному языку. Определены формы реализации метода CLIL при обучении дошкольников английскому языку. Изучены возможности интеграции содержания дошкольного образования и содержания обучения иностранному языку. Приведены

конкретные примеры заданий, которые рекомендуется использовать на интегративных занятиях по английскому языку в дошкольных образовательных учреждениях.

Ключевые слова: педагогическая интеграция; интегративный подход; метод предметно-языкового интегрированного обучения (CLIL); дошкольное образование; образовательные области; виды деятельности; интеграция.

Кіріспе.Қазіргі білім берудегі басты тенденциялардың бірі - педагогикалық интеграция. Л.И.Гриценко атап өткендей, «интегративті тәсіл интеграцияны жүйені жобалау (оқыту) принципі ретінде және жүйенің элементтері арасында байланыс орнату процесі ретінде қамтиды» [4, б. 73]. Педагогикалық интеграция процесінің нысандары ретінде мыналар болуы мүмкін:

• оқыту мазмұны (тұжырымдамалар, принциптер, идеялар, теориялар және т.б.);
• оқыту әдістемесі (техникалар, әдістер, технологиялар және т.б.);
• іс-әрекетті ұйымдастыру (оқу жұмысының формалары, танымдық іс-әрекеттің сипаты, дәрежесі
басқару) [б. 74].

Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) пәндік мазмұн және тілдік бағыттарында қарастырылады. Шетел тілін оқыту процесі интегративті сипатта болады: оқыту игеруге бағытталған шет тіліндегі қарым-қатынас, дегенмен, байланыс тақырыбы (сөйлеудің пәндік мазмұны) әр түрлі болуы мүмкін және әдетте, оқушылардың жас ерекшеліктеріне және оқу мақсаттарына байланысты анықталады. Соңғы уақыттарда, Дэвид Марш жасаған CLIL деп аталатын мазмұн мен тілді кіріктірілген оқыту танымал болып келеді. Ювяскила университетінде 1994 ж. Шет тілдерін оқытудың заманауи әдісі қарастырылған. Бұл әдісте қазіргі әлемнің талаптарына сәйкес келетін, онда адам өзінің қызметінің кез-келген саласында білім алу үшін шет тілін қолдануға шақырылады. CLIL-ді пайдалану проблемасы әртүрлі авторлармен зерттелген, мысалы, Б.Кей (Bentley Kay), Ф.Балл (Phil Ball) және С.Дарн (Steve Darn). Бірақ әдістемелік әдебиеттерде білім берудің жоғары деңгейінде пәндік-тілдік интеграция әдісін қолдануға көп көңіл бөлінеді, ал ағылшын тілін ерте оқыту кезінде CLIL әдісі соншалықты кең қолданылмайды және негізінен қолөнер және сурет салу сияқты шығармашылық міндеттерге келіп тіреледі.

Менің ойымша, дәл осы мектепке дейінгі білім беруде шетел тілін оқытудағы интеграция идеялары әсіресе ***өзекті*** болып көрінеді. Мектеп жасына дейінгі бала қоршаған ортаны академиялық пәндерге немесе білім салаларына бөлмей тұтас қабылдайды. Демек, мектеп жасына дейінгі балаларға шет тілін оқыту процесі әртүрлі білім беру салаларымен және іс-шаралармен біріктірілуі мүмкін.

Негізгі бөлім.Д.Марш атап өткендей, пәндік-кіріктірілген оқыту әдісі (CLIL) академиялық пәндер немесе олардың бөліктері шет тілінде оқытылатын білім беру процесін ұйымдастыруды болжайды және бұл кезде оқытудың мақсаты нақты білім беру пәнінің мазмұнын игеру және шет тілін үйрену болып табылады [11].

Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) әдісінің бірнеше артықшылығы бар:

1. Бұл әдіс пәнді және шет тілін оқуға ынталандыруды қамтамасыз етеді, өйткені оқу пәнінің мазмұнын игеру міндетті болып табылады.
2. Бағалау объектісі - шетел тіліндегі нақты грамматикалық немесе лексикалық материалдарды меңгеру емес, оны танымдық мәселелерді шешу үшін қолдана білу.
3. Бұл әдіс жетістікке жетуге жағдай жасауға ықпал етеді, өйткені студенттер жаңа білім алады (шетел тілінде тыңдау, оқу, сөйлеу және жазу процесінде).

4. Шет тіліндегі қарым-қатынас тақырыбы шетел тіліндегі бағдарламалардың әдеттегі тақырыптарынан айтарлықтай асып кетуі мүмкін, өйткені ол белгілі бір академиялық пәннің оқу жоспарымен анықталады [6].

Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту әдісі (CLIL) шеңберінде оқытудың негізгі принциптері дәстүрлі түрде осы әдістің төрт негізгі тұжырымдамасына дейін қысқартылды (4Cs):

• пәннің мазмұны (content): білімді игеру, сонымен қатар дағдыларды игеру нақты бір оқу пәнінің оқу жоспарымен анықталады;

• қарым-қатынас(communication): шет тілі белгілі бір пәнді оқу үшін қолданылады және оның барысында шет тілінде сөйлесуге үйрету бар;

• когнитивті процестердің дамуы (cognition): ойлаудың дамуы абстрактілі және нақты ұғымдарды қалыптастыру, жіктеу, салыстыру, жалпылау және т.с.с. жүреді;

• мәдениет(culture): білім алу басқа елдердің мәдениетімен таныстыруды және олардың ұлттық және мәдени бірегейлігі туралы толық хабардар болуды білдіреді [7].

Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) әдісін қолдану барысында тізімде көрсетілген принциптердің соңғысы бірнеше рет қайта қаралғанын атап өткен жөн. Әрбір тақырып (немесе белгілі бір тақырыптың кез-келген тақырыпшасы) мәдени сипаттамаларды немесе жалпы мәдени құндылықтарды талқылауға мүмкіндік туғызбағандықтан, негізгі екпін оқу мазмұнымен, оқушының жеке басымен, оның күнделікті өмірімен, қызығушылығымен, бейімділігімен байланыста дербестендіруге ауысты. Әдетте, оқу процесінде белгілі бір тақырып бойынша жұмыс жобаны жүзеге асырумен аяқталады, ал CLIL әдісі аясында жоба қызметі студентке өз пікірін айтуға, жеке тәжірибесімен бөлісуге мүмкіндік береді.

Осы мақала аясында мектеп жасына дейінгі балаларға ағылшын тілін үйрету кезінде пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) әдісін қолдану ерекшеліктерін қарастырғым келеді. Мемлекеттік білім беру стандарты балаларды дамыту мен білім берудің(білім беру салалары) келесідей бағыттарын анықтайды:

• әлеуметтік-коммуникативтік даму;

• когнитивті дамыту;

• сөйлеуді дамыту;

• көркемдік-эстетикалық даму;

• физикалық дамыту [5, б. 9].

Менің ойымша, осы білім беру салаларының барлығын шетел тілін оқумен тиімді біріктіруге болады.

Пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) әдісін іске асыру формалары ерекшеленуі мүмкін екенін атап өткен жөн. CLIL бүкіл оқу пәні (курсы) шеңберінде жүзеге асырылатын күшті форманы (strong form) ерекшелейді. Мектепке дейінгі білім беруде CLIL-ді іске асырудың осы формаларының мысалдары: «Ағылшын тілінде театр» (ағылшын театры/ драмасы), «Ағылшын тілінде математика (ағылшын математикасы), «Ағылшын тілінде айналамыздағы әлеммен танысу» (айналамыздағы әлем), «Дизайн ағылшын тілінде» (Көркемөнер және қолөнер) және т.б.

Сонымен бірге пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту әдісі (CLIL) жекелеген сабақтарда немесе сабақ кезеңдерінде болатын әлсіз формада(weak form) да жүзеге асырылуы мүмкін.

Шетел тілін оқытуды және мектеп жасына дейінгі балалардың түрлі іс-әрекеттерін интеграциялау мәселесінің алғашқы және маңызды зерттеулерінің бірі - И.В.Вронскаяның зерттеуі [2]. Бұл зерттеудің практикалық нәтижесі «мектеп жасына дейінгі балалармен ағылшын тілінде 105 сабақ»[3], онда құрылыс, бейнелеу қызметі, көркем әдебиет пен фольклорды қабылдау, музыкалық қызмет сияқты әрекеттерді қолдануға негізделген интегративті сыныптар жүйесі ұсынылған.

Қазіргі кезде пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту (CLIL) әдісі «Үлкен Көңіл» [9], «Менің кішкентай аралым» [8], «Супер сафари» [12] және т.б. сияқты мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған көптеген заманауи оқу-әдістемелік кешендерде өз орнын табуда.

Мектепке дейінгі жастағы балаларға ағылшын тілін оқытуда пәндік-тілдік кіріктірілген оқыту әдісін (CLIL) қолданудың нақты мысалдарын қарастырайық.

Мемлекеттік білім беру стандартына сәйкес «когнитивті дамудың» білім беру аймағы мектеп жасына дейінгі балаларда қоршаған әлемдегі объектілердің қасиеттері мен қатынастары туралы алғашқы түсініктерді қалыптасуды көздейді (форма,түсі, мөлшері, саны, бөлігі және тұтастығы және т.б.) [5, б. 10]. «Балалық шақ» мектепке дейінгі білім берудің кешенді білім беру бағдарламасы 3-4 жастағы балалардың алдын-ала стандарттар («кірпіш сияқты», «шатыр тәрізді») және пішіндер стандарттары: шар, куб, шеңбер, шаршы, тіктөртбұрыш,үшбұрыш) пайдалану қабілетін игере алатынын көздейді[1, б. 117]. 5-6 жастағы балалар сан мен санның нәтижесін көрсету үшін алғашқы ондықтың ішіндегі сандарды қолдана білуді игереді [б. 124].

Бұл математикалық ұғымдар бірқатар мәселелерді шешуге мүмкіндік беретін ағылшын тілін оқыту үдерісіне оңай енеді: шет тілін үйрену, сенсорлық мәдениетті дамыту және математикалық материалды қайталау.

Негізгі геометриялық пішіндер: *triangle, circle, square, rectangle*- картоннан кесуге болады. Оқушыларға әр түрлі көлемдегі және түрлі түсті пішіндер жиынтығы таратылады. Оларды пайдаланып балалар алдымен мұғалімнің басшылығымен, содан кейін өз бетінше суреттер салады.

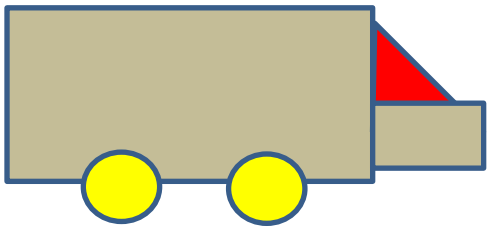

Сурет 1. *Көлік*

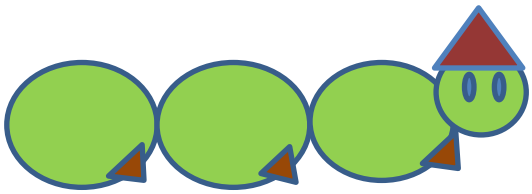

Сурет 2. *Құрт*

A square, a triangle, a circle. Look! It is a car (Сурет 1).

Пішіндер қосылып, тапсырма күрделенеді. (Сурет 2).

Take four circles: a small circle, a big circle, a very big circle.

Take one big triangle and three small triangle.

Look, it is a caterpillar!

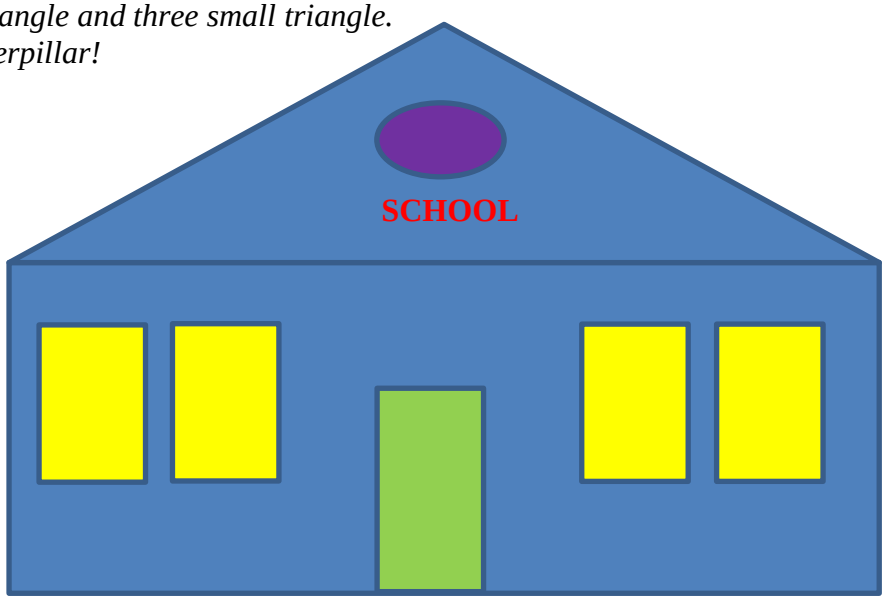

Сурет 3. *Мектеп*

Take four yellow rectangles, one green rectangle and one blue rectangle, one purple circle, one blue triangle. Look, it is a school! (Сурет 3)

Қосу мен азайту математикалық ұғымдарын ағылшын тіліне қалай қосуға болатындығын қарастырайық.

Балаларға тапсырма – мектеп құралдарын ретке келтіру және оқу құралдарын мектеп сөмкесіне салу.

Tidy the table. Put the school objects into the schoolbag.
Count the objects on the table. – Four.
Take a pen. Put it into the pencil case.
How many pens are there in the pencil case? – One.
Take a pencil. Put it into the pencil case.
How many pencils are there in the pencil case? – One.
How many pens are there on the table? – Zero.
Take two books. Put them into the schoolbag.
How many books are there in the schoolbag? – Three.
How many books are there on the table? – Zero.

Сонымен, мектеп құралдарын мектеп сөмкесіне. салу арқылы балалар қосу мен азайтуды, шет тілінде сөйлесу кезінде өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын меңгереді.Тағы бір мысал келтірейік.

Түскі асқа алмалар, бәліштер және т.б. таратып жатыр. Барлық алмалар Арманның тәрелкесінде.

How many apples has he got? – Ten.
Give one apple to Aisha.
How many apples has Aisha got? – One.
How many apples has Arman got? – Nine.
Let's count.

Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық дамуының ажырамас компоненті болып объектілерді, олардың маңызды қасиеттері мен байланыстарын бөліп көрсету негізінде салыстыру, ретке келтіру және жіктеу әдістерін меңгеру, заңдылықтарды көру және логикалық қатар құру қабілеттерін қалыптастыру болып табылады.

Finish. Draw and tell.

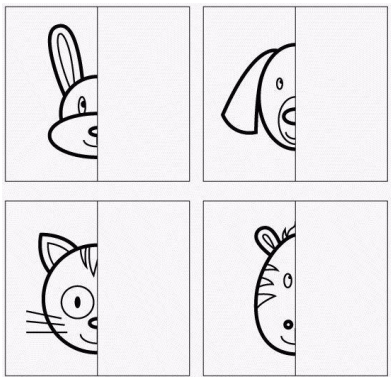

Сурет 4. *Суретті аяқта*

Қағазда жануарлардың суреті салынып басталған: қоян, мысық, шошқа, жолбарыс. Балалар суретті аяқтап, жануарларды атауы қажет.(Сурет 4)

Тапсырмалар түстерді, өлшемдерді және заттарды біріктіру арқылы қиынырақ болуы мүмкін. Бала кесілген фигураларды тізбектей отырып, оларды атай отырып орналастыруы керек.

Мысалы: *a small red ice-cream, a big red ice-cream, a small green ice-cream, a big green ice-cream, a small red ice-cream т.с.с.* (Сурет 5)

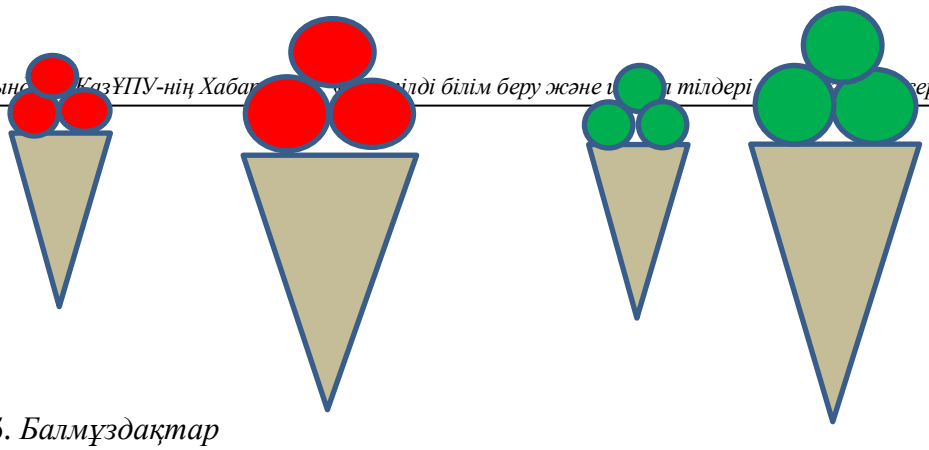

Сурет 5. *Балмұздақтар*

Жоғарыда келтірілген мысалдар мектеп жасына дейінгі баланың ағылшын тілін қалай көңілді үйренетінін және CLIL әдісі арқылы математикалық ұғымдарды қайта қарайтындығын көрсетеді.

Мектепке дейінгі жаста бізді қоршаған әлеммен танысу пайда болады, Жер планетасы туралы адамдардың ортақ үйі ретінде, оның табиғатының ерекшеліктері, өсімдіктер мен жануарлар әлемінің алуан түрлілігі туралы алғашқы идеялар қалыптасады [5, б. 10]. Атап айтқанда, балалар осы аймақта мекендейтін құстардың атауларымен танысады: *a crow, a sparrow, a woodpecker*. Балаларға тиісті құстар салынған суреттер көрсетіледі. Олар сипаттамаға сәйкес келетін құсты таңдауы керек.Егер сәйкестендіру дұрыс болса, мұғалім құстың атын енгізеді.

It is small. It is brown and grey. – A sparrow.
It is big. It is black. – A crow.
It is black with a red hat. – A woodpecker

Қоршаған әлеммен таныса отырып, балалар әртүрлі жануарлардың қайда тіршілік ететінін біледі. Ағылшын тілі сабағында балалар
сонымен қатар жануарлар мен олардың үйлерінің суреттерін байланыстырады. Жаңа лексика енгізіліп, балалар сөйлемдер құрастырады.

A bird lives in a nest.
A dog lives in a doghouse.
A fox lives in a hole.

Бұл қатынастарды суреттерді сәйкестендіру көмегімен жалғастыруға болады.

A bird lives on a tree.
A dog lives near a house.
A fox lives in a forest.

Мұғалім осы жануарлардың не жейтінін, не істей алатындығын және т.б. қоса алады.

Қазіргі мектепке дейінгі білім беруде танымдық және зерттеу қызметі маңызды орын алады. Мектеп жасына дейінгі балалар сабаққа қызығушылық танытады, олардың қоршаған әлем объектілерін зерттеп, олармен тәжірибе жасауы заңды. Пәндік-тілдік кіріктірілген оқытуды қолданудың (CLIL) көмегімен ағылшын тілі сабақтары тәжірибелік зертханаға айналуы мүмкін.

Дәстүр бойынша, «Дене мүшелері» лексикалық тақырыбын оқып-үйрену кезінде мұғалімдер физикалық әрекеттерді қолдау әдісін қолданады (TPR) және оның негізінде әр түрлі ойындар ұйымдастырады. Сол ойындардың бірін мен Алматы қаласы, Алатау ауданы, Зерделі ықшам ауданындағы #153 Балабақшада мектеп жасына дейінгі балалар тобына қолдандым. Әр топта 10 баладан, және әр бала сабаққа мүмкіндігінше белсенді қатысады. Себебі осы CLIL әдісін үздіксіз қолдану арқылы баланың қызығушылығын арттырып, оқу процесінде мұғалім мен оқушы арасындағы сенімді ортаны қалыптастырдым. Дене мүшелері мен сезім қабылдау органдарын зерттеуге байланысты төмендегідей бір тапсырманы ұсындым. Ол үшін ең бірінші балаларды тиісті лексикамен таныстырдым: *eyes, ears, hands, tongue, nose.* Ары қарай дененің бөліктерін сенсорлық қабылдау процестерімен байланыстыра отырып түсіндірдім: *I see with my eyes. I smell with my nose. I taste with my*

tongue. I feel with my hands. Балаларға “Guess. What is it?” деген ойынды ұсындым. Жүргізушінің көзін байлап, оған әр түрлі заттарды иіскеп, болжауды тапсырдым: мысалы, *I smell lemon with my nose.* Содан кейін көзді байлап және дәмі бойынша болжау: мысалы, *I taste apple with my tongue.* Содан кейін ұстап көру, тыңдауды қосып тапсырмамды күрделендіріп отырдым. Тапсырмалар орындалып болған соң әр баладан кері байланыс алдым және осы тапсырмалардың нәтижесінде тобымдағы 8 бала тақырыпты өте жақсы меңгерді, ал қалған 2 балаға көмектесу, қолдау мақсатында деңгейлеріне қарай жеке жұмыстар жүргіздім. CLIL әдісін қолдану арқылы мен тобымдағы балалардың коммуникативтік құзіреттілігін және сөйлеуін дамыттым.

Жоғарыда айтылғандай, CLIL әдісі әдетте жобалық қызметті қамтиды. Бұл жағдайда оқу процесі эксперименталды зертхана болуы мүмкін. Мысалы, мен тобымдағы балалармен мынандай эксперимент жасап көрдім. Біздің жұмыс келесідей іске асты: үш стақанға су құйдым және біріншісіне қант, екіншісіне тұз, үшіншісіне лимон қостым. Стақандар нөмірленген. Балалар әр стақаннан дәм татып, онда не бар екенін анықтады. Жауаптар кестеде белгімен белгіленеді (кесте-1).

Кесте 1. *Зерттеу нәтижелері*

	#1	#2	#3
sugar			
salt			
lemon			

Балаларым зерттеу нәтижелері туралы келесідей айтты:

One. I taste salt with my tongue.

Two. I taste lemon with my tongue.

Three. I taste sugar with my tongue.

Міне осындай жобалық тапсырма арқылы балаларымның когнитивті дамуына мүмкіндік жасадым.

Мектепке дейінгі тәрбиенің ажырамас құрамдас бөлігі - бұл дербес шығармашылық әрекетті қамтитын балалардың көркемдік-эстетикалық дамуы: музыкалық, бейнелік (сурет салу, модельдеу, қолдану), сындарлы-модель (қағаздан, табиғи немесе басқа материалдардан қолөнерді жобалау). Әрине, бұл жұмыстарды шет тілін оқытумен біріктіруге болады.

Табиғат құбылыстарын зерттеу процесінде балалар ауа райын, сонымен қатар жансыздар мен жабайы табиғаттың маусымдық өзгерістерін бақылайды. Ағылшын тілі сабағында тиісті лексика енгізіледі: *It is cloudy. It is sunny. It is windy. It is foggy. It is snowy. It is rainy.*

Осы тақырыпты зерттеу аяқталғаннан кейін сурет түрінде шығармашылық жобаны ұйымдастыруға болады. Педагог балаларға мыналарды ұсынады:

Choose a season. Choose the colors (winter – white and blue; autumn – brown, orange, yellow, red; summer – green, blue, yellow, red etc.). Draw your season.

Сурет салу барысында мұғалім сұрақтар қояды, ал оқушы суретіне сәйкес жауап береді. *What’s the season? – It’s autumn. What color is the tree? – It is yellow and red. What color is the sky? – It is grey. What’s the weather like? – It’s windy. It’s rainy. It’s cloudy.* Жобаны суреттер көрмесін ұйымдастыру арқылы аяқтауға болады, әр бала экскурсовод рөлін атқарады, олардың суреттері туралы әңгімелейді.

Бақылау күнделігі ұзақ мерзімді (жылдық) ағылшын жобасы болуы мүмкін. Балалар кезек-кезек жыл мезгілін, айын, күнін, уақытын, ауа-райын, табиғаттағы өзгерістерді, құстарды бақылауды атап өтеді. Бұл тақырыптар мектепке дейінгі білім беру бағдарламаларында да, мектеп жасына дейінгі балаларға арналған ағылшын тіліндегі оқу-әдістемелік кешендердің көпшілігінде де қарастырылған, бұл оларды пәндік-тілдік кіріктірілген оқытуға қосуға мүмкіндік береді және балалардың когнитивті дамуы мен мектеп жасына дейінгі балаларды шет тілінде сөйлесуге үйрету мәселелерін ойдағыдай шешеді.

Қорытынды.Осы мақала аясында пәндік-кіріктірілген оқыту әдісінің (CLIL) негізгі қағидалары, сонымен қатар осы әдістің шетел тілін оқытудағы артықшылықтары қарастырылып, нақтыланды. Мектеп жасына дейінгі балаларға ағылшын тілін оқытуда CLIL әдісін жүзеге асырудың мүмкін болатын нысандары анықталды. Мемлекеттік білім беру стандартының және мектепке дейінгі білім берудің жуықталған білім беру бағдарламасының талаптарын талдау негізінде мектепке дейінгі білім беру мекемесінде ағылшын тілін оқытуда интеграциялау объектілері анықталды, атап айтқанда нақты білім беру салаларының мазмұны және әртүрлі қызмет түрлері айқындалды. Мектеп жасына дейінгі балаларды «когнитивті дамыту» білім беру аясындағы ағылшын тілін оқытуға арналған бірқатар тапсырмалар әзірленді: сенсорлық мәдениетті дамыту, математикадағы алғашқы қадамдар, табиғат әлемімен танысу. Мақала авторы ағылшын тілін оқытуды мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативті, когнитивті-зерттеу, көрнекілік, өзіне-өзі қызмет көрсету және үй шаруашылығының қарапайым жұмыстары сияқты түрлерімен интеграциялау мысалдарын келтіреді.

Сонымен, CLIL әдісін ағылшын тілін ерте оқыту процесінде тиімді жүзеге асыруға болады деген қорытынды жасауға болады. Мектепке дейінгі білім беру бағдарламасының мазмұндық компоненті тілдік бағдарламамен сәтті үйлеседі. Мұндай интеграция балалардың қоршаған әлем туралы алған білімдерін бекітуге, математикалық түсініктерді жетілдіруге, жетілдіруге, есептеу дағдылары, балалардың ұсақ моторикасын жетілдіру және сонымен бірге ағылшын тілін үйрену кезінде сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.
Мұндай интеграция шетел тілі сабақтарының мазмұны жағынан неғұрлым қызықты болуына мүмкіндік береді және зерттелетін шет тілі сөйлеу бірліктерін мектеп жасына дейінгі балалардың практикалық қолдану мүмкіндіктерін кеңейтеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Бабаева Т. И., Гогоберидзе А. Г., Солнцева О. В. и др. Комплексная образовательная программа дошкольного образования «ДЕТСТВО». СПб.: ДЕТСТВО-ПРЕСС, 2019. 352 с.
2. Вронская И. В. Методика обучения дошкольников английскому языку в различных видах неречевой деятельности: дисс. … к. пед. н. СПб., 1999. 242 с.
3. Вронская И. В. 105 занятий по английскому языку с дошкольниками. СПб.: КАРО, 2016. 368 с.
4. Гриценко Л. И. Теория и практика обучения: интегративный подход: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Академия, 2008. 240 с.
5. Федеральный государственный образовательный стандарт дошкольного образования: письма и приказы Минобрнауки. М.: ТЦ «Сфера», 2014. 96 с.
6. Ball Ph. What is CLIL? [Электронный ресурс].
URL: http://www.onestopenglish.com/clil/methodology/articles/article-what-isclil/500453.article (дата обращения: 27.11.2019).
7. Darn S. CLIL: A lesson framework [Электронный ресурс].
URL: https://www.teachingenglish.org.uk/article/clil-a-lesson-framework(дата обращения: 27.11.2019).
8. Dyson L. My Little Island [Электронный ресурс].
URL: https://www.pearsonelt.ru/angliiskii-jazyk/katalog/english-for-kids/mylittle-island/ (дата обращения: 30.01.2020).
9. Herrera M., Hojel B. Big Fun [Электронный ресурс].

URL: https://www.pearsonelt.ru/angliiskii-jazyk/katalog/englishfor-kids/big-fun/ (дата обращения: 30.01.2020).
10. Kay B. The TKT Course CLIL Module. Cambridge University Press, 2010. 128 p.
11. Marsh D. The relevance and potential of content and language integrated learning (CLIL) for achieving MT+2 in Europe [Электронный ресурс].
URL: http://userpage.fu-berlin.de/elc/bulletin/9/en/marsh.html (дата обращения: 30.01.2020).
12. Puchta H., Gerngross G., Lewis-Jones P. Super Safari [Электронный ресурс].
URL: https://www.cambridge.org/ru/cambridgeenglish/catalog/primary/super-safari (дата обращения: 30.01.2020)

МРНТИ: 16.21.55

Мейрақын Б.А [1] Кемелбекова З.А [2]
Абай атындағы ҚазҰПУ
[1]7М01703- Шетел тілі: екі шетел тілі мамандығының 2 курс магистранты
[2] Ғылыми жетекші, ф.ғ.к.

ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА ГРАММАТИКАНЫ ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ КОГНИТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Аңдатпа

Бүгінгі қоғам жаңаша бағыт алған, заманауи үрдіске бет бұрған әлеуметтік орта. Заманның қай ағымында болмасын білім алуға деген ұмтылыс барда, оны жетілдіруге, жандандыруға деген құштарлық тоқтамақ емес. Мектептің жүрегіне айналған ұстаздар қауымы өздеріне артылған сенім мен міндетті орындауда әрдайым алға ұмтылудан, жаңа әдіс-тәсілдерді меңгеруден жалықпайды. Осындай тиімді әдіс-тәсіл, технологиялардың бірі инновациялық және когнитивті бағыты. Мақалаға шетел тілі грамматикасын меңгертуде аталмыш технологияларды қолдану арқау етілген. Шетел тілдерін оқыту арқылы әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып оқушылардың барлығын сабаққа жұмылдыру, ынтасын, пәнге деген қызығушылығын ояту, баланы мәжбүрлі емес білім алуға қызықтыру арқылы құзыретті тұлғаға айналдыру оқытудың негізгі алғышарттары болып есептеледі. Бәсекеге қабілетті білімді ұрпақ тәрбиелеу барысында өзінің пәндік саласы мен педагогикалық технологияларды, озық тәжірибелерді шығармашылықпен қолданған мұғалім ғана өз мақсатына жете біледі. Оқу үрдісінде шетел тілдерін үйретуде, білім сапасын жақсарту жолында оқушыларды жаңаша бағытқа талпындыру, заман талабына сай қабілеттерін, танымын дамыту барысында когнитивті және инновациялық технологиялардың тигізер ықпалы зор.

Кілт сөздер: таным процесі, когнитивті технология, шетел тілі грамматикасы, инновациялық технология, әдіс-тәсіл, заманауи технология, озық тәжірибе.

Мейракын Б.А.[1] Кемелбекова З.А.[2]
КазНПУ имени Абая
[1] Магистрант 2 курса по специальности 7М01703 – Иностранный язык: два иностранных языка
[2] научный руководитель, к.ф.н.

«ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ И КОГНИТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ ГРАММАТИКЕ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА»

Аннотация

Современное общество - это социальная среда с новым направлением и современными веяниями. В любом возрасте не перестает существовать желание получать знания. Педагогический коллектив, ставший сердцем школы, не устает двигаться вперед и осваивать новые методы выполнения возложенных на него задач. Один из таких эффективных методов, технологий - инновационный и когнитивный. Статья основана на использовании данных технологий при изучении грамматики иностранного языка. Основными предпосылками обучения являются вовлечение всех учеников в уроки за счет использования различных методов обучения иностранным языкам, пробуждение интереса к предмету, превращение ребенка в грамотного человека. Достичь поставленных целей может только педагог, творчески использующий свою предметную область и педагогические технологии, лучшие практики в воспитании конкурентоспособного поколения образованных людей. Когнитивные и инновационные технологии оказывают большое влияние на преподавание иностранных языков в учебном процессе, мотивацию студентов в новом направлении повышения качества обучения, развитие современных навыков и знаний.

Ключевые слова: познавательный процесс, когнитивные технологии, грамматика иностранного языка, инновационные технологии, методы, современные технологии.

Meirakyn B.A.[1] , Kemelbekova Z.A.[2]
KazNPU named after Abay
[1] 2nd year master student of the specialty of 7M01703 – Foreign language: two foreign languages
[2] scientific supervisor, cand. of philol. Sciences

«THE USE OF INNOVATIVE AND COGNITIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING GRAMMAR IN FOREIGN LANGUAGE LESSONS»

Abstract

Today's society is a social environment with a new direction and modern trends. In any age, the desire to acquire knowledge does not cease to exist. The teaching staff, which has become the heart of the school, never tires of moving forward in the performance of their duties and learning new methods. One of such effective methods, technologies is innovative and cognitive. The article is based on the use of these technologies in the study of foreign language grammar. The main prerequisites for learning are the involvement of all students in the lessons using a variety of methods of teaching foreign languages, arousing interest in the subject, the transformation of the child into a competent person. Only a teacher who creatively uses his subject area and pedagogical technologies, best practices in the upbringing of a competitive generation of educated people can achieve their goals. Cognitive and innovative technologies have a great impact on the teaching of foreign languages in the educational process, motivating students in a new direction to improve the quality of education, the development of modern skills and knowledge.

Key words: cognitive process, cognitive technologies, grammar of a foreign language, innovative technologies, methods, modern technologies.

Кіріспе

Тіл – өзара қарым-қатынас құралы. Жер шары халықтарындағы түрлі тілдердің тарихы, таралуы, қолданысы мен өміршеңдігі сол тілдің ұлтына, өмір сүру дағдысына, салт-санасы мен дәстүріне тікелей байланысты болып келеді. Ұлт болмаса, тіл де өмір сүруін тоқтатпақ. Қазіргідей дамыған заманда бір ғана тілді білу жеткіліксіз. Қай салада болмасын алға жылжу мен жаңа өзгерістерді мақсат еткен маман иесіне шетел тілдерін үйрену

қажеттігі туындап отыр. Қазіргі таңда әлемдегі ең көп таралған тілдердің бірі ағылшын тілі болып есептеледі. Себебі оның қолданылу аумағы мен аясы кең. Тілдің қолданылу ортасы ауқымды болған сайын, сол халықтың салт-дәстүрі, тарихы кеңге қанат жайып, көкте қалықтай бермек. Адам мен адамды ерекше қарым-қатынасқа, түсіністік пен сыйластыққа жетелейтін тіл құдіреті шексіз екеніне әрдайым куә болудамыз. Ұлыларымыз айтқандай өзге тілдің бәрін біліп, өз ана тілімізді ерекше құрметтесек, ата-бабадан қалған асыл тілдің айбынын жоғалтпасымыз анық.

XXI ғасыр ақпараттандырылған, жаңа технология дәуірі болуы себепті білім беру саласы да тың ақпараттар мен тәрбиені жаңаша әдіс-тәсілде беруге көшті. Бұл ретте жаңа педагогикалық технологияларды пайдалану мұғалімге оқу процесінің құрылымын сәйкесінше өзгертуге, оқытудағы пәнаралық байланысты күшейтуге, оқушылардың дүниетанымдарын кеңейтуге және жеке қабілеттерін көре біліп оны дамытуға толық жағдай жасауға мүмкіндік береді. Білім алушылардың ойлау қабілетін дамыту, білімге деген құштарлығын арттыру, шығармашылықпен өз бетінше жұмыс жасауға дағдыландыру негізгі мақсат болып саналады. Қазірде білім беру саласында, оның ішінде, орта мектептерде шетел тілін жаңа әдіс-тәсілдермен меңгерту күн тәртібінен түспей тұрған мәселеге айналды. Себебі, қандай да бір жаңа нәрсені үйрету барысында әдіс-тәсіл ерекше рөл атқарады. Бала болашағына әрдайым алаңдайтын мұғалімдер қауымы өз біліктілігін, шығармашылық қабілетін дамыта отырып, сабақ үрдісінде озық іс-тәжірибелерді қолдана білуі тиіс. Сабақ барысында үйренушіге неғұрлым қолайлы, түсінікті болуға жағдай жасау жетістікке басқан алғашқы баспалдақ іспетті.

Бүгінгі таңда шетел тілдерін меңгертуде түрлі тәсілдер қолданылып келеді. Солардың бірі және бірегейі ретінде инновациялық және когнитивті технологияларды қарастыратын боламыз. Жас жеткіншектерге білім беруде инновациялық технологияны пайдалану үлкен мәнге ие. Себебі оқушыны жастайынан жаңа заманға бейімдей отырып, өзге тілді меңгерту қиын да жауапты іс. Инновациялық технологияны шетел тілі сабағында пайдалану оқушының зейінін ашып, қызығушылығын тудырады. Осы ретте орыс педагогі К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім өз білімін жетілдіріп, ескі бірсарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында күнделікті пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз [1]. Негізінен шетел тілін оқытудың мақсаты – оқушылардың өзге тіл иелерімен еркін қарым-қатынас жасай алу негіздерін қалыптастыру болып табылады. Бұл ретте инновациялық технология ақпаратты жеңіл әрі қарапайым, түсінікті қабылдауға септігін тигізеді. Инновация дегеніміз – жаңа түсінік қалыптастыру, жаңалық енгізу болып табылады. Ал инновациялық технология - оқыту саласында білім беру тәсілін дамыған жаңа заманға сай жүргізу. Интербелсенді тақта, компьютер құрылғыларының көмегімен білім берушіге берілген ақпаратты түсінікті қабылдату мен есте сақтауына қолайлы жағдай жасай білуге болады. Яғни, оқытушы сабақ барысында ғылым мен техниканың озық үлгілері мен өз кәсіби шеберлігін ұштастыра отырып, жаңа заманға қабілетті тұлға тәрбиелеп шыға алады.

Когнитивті ұстанымды оқыту үрдісінде пайдаланған уақытта, адамның қоршаған ортаны, ғаламды тану механизмін басшылықта ұстайды. Яғни адам айналасындағы дүниеден ақпаратты алуын, оны қалай қабылдауын, қорытуы мен білім ретінде жинақтауын қамтамасыз етеді. Адам бойында болатын ақпаратты қабылдауы, өңдеуі, сақтауы сияқты заңдылығы бар процестерге негіз болады. Когниция немесе таным үдерісі қабылдау, көңіл аудару, жадыда сақтау, әрекет, шешім қабылдау, елестету сияқты құрылымдардан тұрады. Шетел тілі грамматикасын меңгертуде оқытушы осы таным процесінің аталған құрылымдарын бағдарда ұстауы тиіс.

Әдебиеттер шолу

Қазіргі инновациялық технологиялар педагогика ғылымы мен практикасының жетістіктерін, бұрынғы оқыту форматындағы сапалы дүниені, қоғамдық үдеріс жемістерін жинақтаушы қызметін атқарады. Педагогика саласындағы жаңалық – бұл тек заманауи идеялар, әдістер ғана емес, оқыту мен тәрбие процесінің арнайы міндеттерінің тиімді жолмен шешілуі. Бұл мәселе жөнінде көптеген ғылыми зерттеу жұмыстары жүргізілген. Инновациялық процесті зерттеу барысында жүйенің бір жағдайдан екінші жағдайға көшуі және жаңалықты енгізу процесіне басшылық жасау мәселелерін зерттеу маңыздылығы Н.В. Горбунова, М.В. Кларин, А.В. Лоренсов, М.М. Поташник, Л.И. Романова, Т.И. Шамова, Н.Р. Юсуфбекова және т.б. ғалымдардың зерттеу жұмыстарына негіз болған.

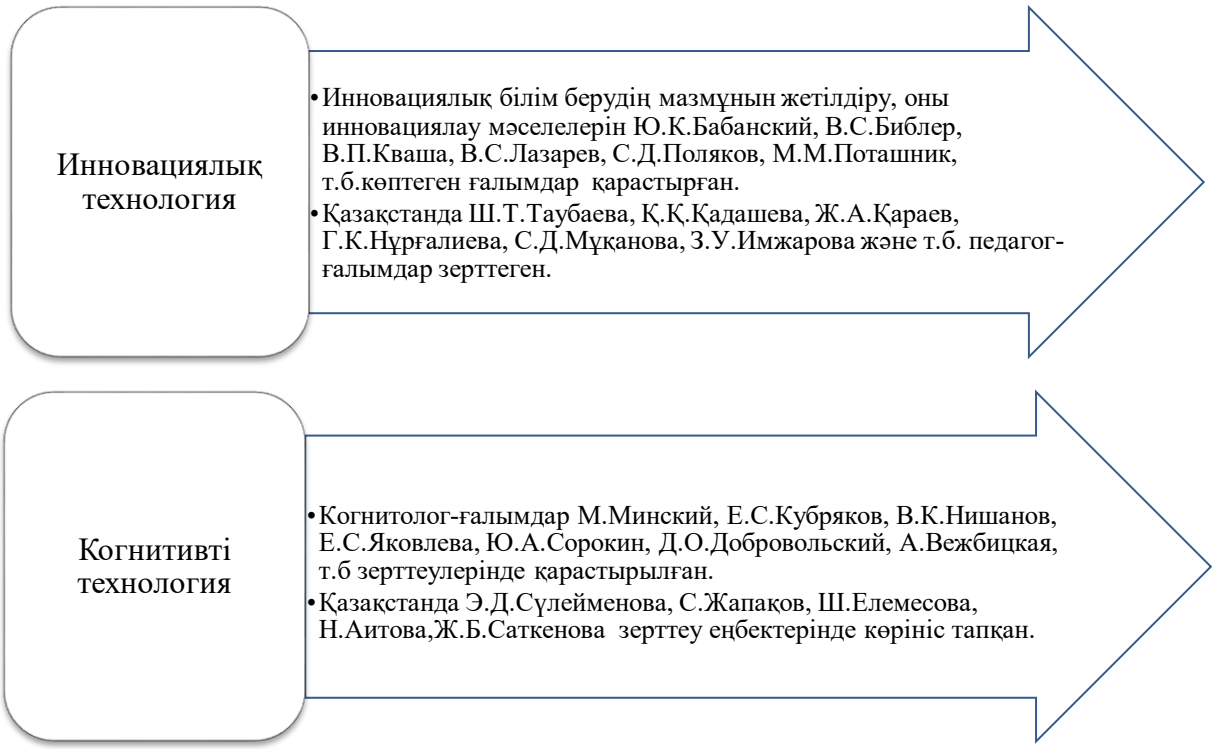

Оқытудағы когнитивті бағыт Ж.Пиаже, С.С.Выготскийдің теорияларына негізделген. Ж.Пиаже адамның когнитивті механизмдері екі әрекет негізінде жүзеге асады деп есептейді. Олар:

- Ассимиляция – жағдайды ескі сызбаларға икемдеу;
- Аккомадация – адамның ескі әрекеттерді жаңа жағдайға икемдеуі.

Осы екі әрекетті тепе-тең ұстау барысында ғана даму мен алға жылжушылыққа қол жеткізуге болады деп есептейді ғалым. Жалпы кез келген тілді меңгертуде когнитивті технология тілді үйренуді тиімді жолмен қалыптастыра отырып, оң нәтижеге жетуді көздейді. Психологтардың айтуы бойынша тілді меңгеруде адамның ішкі танымдық процестері қызмет атқарады деп санайды. Мысалы, дүние есігін ашқан сәби өсе келе, ойлау, дүниені тану әрекеттерінің нәтижесінде таным-түсінігі қалыптасып, сөйлеу дағдысы қалыптаса бастайды. Ол жан-жағындағы қоршаған ортаны танып-білген сайын сөздік қоры молайып, қарым-қатынасқа түсе бастайды. Сол секілді шетел тілдерін меңгертуде тілдің жүйелі, құрылымдық сипаты грамматикалық категория ретінде үйренушіге ұсынылуы тиіс.

Тілді меңгеру барысында когнитивтік грамматиканың артықшылықтары мен тиімділіктеріне тоқталсақ. Меңгерушіні когнитивтік грамматика арқылы үйрету меңгерушінің сол тілдің грамматикасын тез арада меңгеруіне көмектеседі. Когнитивтік грамматика тілді талдай отырып, сол тілдің грамматикасын үйретуге көмектеседі. Себебі

когнитивтік грамматиканың өзі «интеллектуалды», «менталды», «талдамалы» деген сөздермен синоним бола алады [2]. Мұғалім сабақ барысындағы әдістердің қолданылуын мұқият зерттеп, саралағанда жақсы нәтижеге қол жеткізе алады. Оқушы танымында тіл туралы білім, сөздік қоры немесе концептісі белгілі бір реттілікпен жүзеге асып отырады. Бірінші, оқушыға жаңа сөздерді меңгерту барысында сол сөз туралы барынша көп ақпарат берілуі тиіс. Сөздің мәні, синонимдік қатар, немесе сөз тіркестерін мысалға келтіру негізінде оқушыда түсінік қалыптаса бастайды. Келесі реттілік бойынша сөзді айту, қайталау нәтижесінде жаңа сөзді қолданып, және оны жадында ұзақ сақтау дағдысына ұласады. Онымен қоса оқушы санасы бейне қалыптастыра бастайды. Үшінші кезең бойынша жаңа сөз бен адам танымы арасында құрылымдық байланыстар орын алады. Сол арқылы жаңа тақырып бойынша берілген сөзді ұзақ уақыт есте сақтау қабілеті дамиды. Білім беру үдерісінде когнитивті технология әдісінің реттілігі мен сатыларын сақтай отырып қолдану, тілді үйренуге мұғалім мен оқушы үшін тигізер ықпалы зор болмақ.

Нәтижелер мен талқылау

Орта білім беру мектептерінде шетел тілі грамматикасын меңгертуде инновациялық және когнитивтік технологияларды қолданудың тиімді тұстарын тәжірибе жүзінде іске асырып, жақсы нәтижеге қол жеткізуге болатынын байқап көреміз. Инновациялық технологиялар баланың қызығушылығын туғызып, зейінін арттырса, когнитивтік технология таным-түсінігін кеңейтіп тіл үйренуге тиімді жол ашады. Алматы қаласындағы #148 мектеп-гимназияның 2 «Д» сынып оқушыларына ағылшын тілінен «I can...» тақырыбында сабақ өткізілді. Сабақ мақсаты қойылып, міндеттері айқындалды. Оқушы деңгейіне қарай мақсаттар нақтыланды. Оқушыны ағылшын тілінде қойылған сұрақтарға жауап беру дағдысын қалыптастыру, жаңа сөздермен таныстыру басшылыққа алынды. Сабақ кезінде интербелсенді тақта, суреттер, қима қағаздар, аудио-бейнематериалдар көрнекі құрал ретінде қолданылды. Сабақ барысында ұйымдастырушылық қатынасты дамыту мақсатында балалардың көңіл-күйі, бүгінгі ауа-райы жайлы жалпы мәліметтер сұралады. Және сабаққа қызығушылығын ояту мақсатында бейнематериал көрсетілді. Балалар өткен тақырыптарда меңгерілген білім бойынша сұрақтарға толық және қатесіз жауап берді. Келесі орындалатын іс-әрекет:

Dividing into 2 groups:

The teacher divides the learners into 2 groups. Learners choose the one shape. If they choose green triangle they will sit. In the 1 group if they choose red triangle they will sit in the 2 groups.

Сабақты топқа бөлу арқылы жалғастырдық. Жаңа сабақпен таныстыру мақсатында аудиоматериалдан жаңа сөздердің дұрыс айтылуымен танысып, берілген етістіктерді оқушыларға іс-әрекетпен қайталауды ұсындым. Бұл әдіс тыңдаған материалын қимыл-әрекетпен қайталау нәтижесінде оқушының бойында таным түсінігі қалыптасып, жаңа сөздерді меңгеруде, ұзақ жадында сақтауға көмегін тигізді деп ойлаймын.

Vocabulary work

Listen and repeat

Walk -

Dance -

Three times repeat

Jump -
Stomp -
Swim -
Run -

Fly - Жаңа тақырыпты оңай игеру мақсатында келесідей қызықты танымдық әдісті қолдандым:

Grammar rule

One pupil wears the crown with word CAN. When the pupil wears the crown he/she says what he/she can do all things like a king.

I can …. I can't (can not)

Example:

(+)	(-)	(?)
I can run I can jump I can walk	I can't fly I can't swim I can't dance	Can you swim?Yes, I can Can you fly? No, I can't Can you say 1-10 in English? Yes, I can What can she or he do? She can dance/he can swim

Осылайша балалар «can», «can`t» етістіктерін болымды және болымсыз түрде сөйлеу барысында қолданып, сұрақ қою арқылы жаңа тақырып бойынша грамматикалық түсініктерін қалыптастырды.

Жұппен жұмыс ретінде «Basketball questions» әдісін пайдаланып оқушылар жұппен жұмыс жасады. Тақтада берілген суреттерге назар сала отырып, «What can she or he do?» сұрағына жауап береді. Мысалы: What can she or he do? P1: He can swim/ he can't fly; P2: She can dance/She can't sing. Бір-біріне сұрақ қою арқылы өзгені тыңдай білу, кері қарым-қатынасқа түсуді меңгерді. Ағылшын тілі грамматикасын меңгертуде бейнелер мен дыбыстық дағдылар негізінде орындалатын тапсырмалар ойлау қабілетін жылдамдатып және оны тез қабылдауға мүмкіндік береді. Баланың танымын дамыту, ойлау, интеллектуалдық қабілетін жоғарылату когнитивті технология негізі болып саналады. Сол себепті балаларға шетел тілдерін меңгертуде тілдің танымдық жағын меңгертуді ескеру қажет. Яғни шетел тілін оқытуда оның құрылымын ғана емес, сонымен қатар, оқыту үдерісі оның ішкі мазмұнына, таным-түсінігіне негізделуі қажет. Сондықтан оқыту әдістемесіндегі когнитивті бағытты жаңа инновациялық үдеріс деп қабылдамай, табиғи таным процесінің орын алуына мүмкіндік беру деп қабылдау керек [3]. Қазір көптеген зерттеуші ғалымдар тілді меңгеруде тек құрылымын, сөйлей алуды ғана емес, сол тілдің мәдениетін, салт-санасынан хабардар болуды мақсат етуі керек деп есептейді.

Қорыта айтқанда, күн сайын ақпарат жаңарып алмасқан, озық технологиялардың дамыған, білек күші емес білім күші бәсекеге түскен дәуірде қоғамды өзгеше бағытқа тәрбиелеу де үлкен мәнге ие. Инновациялық технология құралы болып табылатын - компьютер балалардың шығармашылық белсенділігін дамытуға көмектеседі, сол себепті оның танымдық жағына көңіл бөлу керек. Мұндай жағдайда бұл құралды дұрыс пайдаланса,

білімді жетілдіру рөлін жақсы атқара алады. Бала бойында шығармашылық, интеллектуалдық, танымдық қасиеттердің дамуына ықпал етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Инновациялық технология – білім сапасын арттыру кепілі». https://infourok.ru/innovaciyaly_tehnologiya__blm_sapasyn_arttyru_kepl-187487.htm

2. КОГНИТИВТІ ЛИНГВИСТИКА ПӘНІ, ОНЫҢ ЗЕРТТЕУ ОБЪЕКТІСІ.КОГНИТИВТІК ЛИНГВИСТИКАНЫҢ КАЛЫПТАСУ ТАРИХЫ Рахышова Мадина Маратбековна https://infourok.ru/kognitivti-lingvistika-pni-oni-zertteu-obektisi-kognitivtiklingvistikani-kaliptasu-320948.html

3. Карасик. В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. – 357 с.

МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

Накипбекова К.К Букабаева Б.Е ДАРАЛАП ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ТАНЫМДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ..... 8

Кемелбекова З.А, Нұрлан И ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА РӨЛДІК ОЙЫНДАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ.....15

Баймұханбет А.Б. Нұржанова С.А. «ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ».....19

Жолдыбаева М.Б. ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ.....24

Алиев Т.М. Балмуханова С.Н. «ДИСКУССИЯ КАК МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНЫХ НАВЫКОВ».....33

Анварова З.М., Жамбылқызы М АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ ЭТИКЕТ ФОРМУЛАЛАРЫ.....38

Досаева А.С. ЖОО-ҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗДІК ЖҰМЫСЫН ҰЙЫМДАСТЫРУДА ЖОБАЛАУ ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ.....46

Н.Ә.Джиенғали,М.Жамбылқызы ШЕТТІЛДІК АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН СЫНИ ТҰРҒЫДАН ОЙЛАУҒА ҮЙРЕТУ ТЕХНОЛОГИЯСЫ АРҚЫЛЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....50

Мұсатай Т., Аяпова Т.Т. ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНДАҒЫ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ МЕН НЕГІЗГІ АСПЕКТІЛЕРІ.....63

Мамедова Ф.З. Мұсахан Г.С. МЕКТЕПТЕ ШЕТ ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ МІНДЕТТІ КОМПОНЕНТІ РЕТІНДЕ СЫНЫПТАН ТЫС ЖҰМЫСТЫҢ МАҢЫЗЫ.....69

Сәулебай Н.Т. ШЕТ ТІЛІ ЛЕКСИКАСЫН ҮЙРЕТУДІҢ КОГНИТИВТІ МОДЕЛІ.76

Широва М.К ENQUIRY BASED LEARNING ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚАЛАЙ ЖОБАЛАУ КЕРЕКТІГІН ЗЕРТТЕУ.....83

A. Tassibekova CONTENT AND LANGUAGE INTEGRATED LEARNING.....89

Түймеш Б.Н «АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ МЕН МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ».....95

Г.А. Жанұзақова, А. Т. Бақытов ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫНДА БҰҚАРАЛЫҚ АҚПАРАТ ҚҰРАЛДАРЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....99

Г.А. Жанұзақова, А. С. Жұмабаева ШЕТ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕГІЗГІ АМАЛ ТӘСІЛДЕРІ.....104

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

Тәутәй Ғ.Т., Абуов Ж.А. «ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР НЕГІЗІНДЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ».....109

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

R. Myrzabek ABOUT ASKAR TATANAIULY 117

R. Myrzabek MORE OR LESS A DELAY IN THE WORK OF ASKAR TATANAIULY…….119

Gumarova Sh.B , Baymuratova I. A. ,Жубанова К.Х. STRATEGIES FOR WRITING ACADEMIC ARTICLES.....122

Кәріпбаева Г.Ә., Зайсанбаев Т.К. ДЫБЫСТЫҚ ЖҮЙЕ – ЕМЛЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗІ.....128

Aldasheva K., Nurym A. SEMANTIC PECULIARITIES OF PHRASAL VERBS.....134

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

М. Даулетова КОГНИТИВТІ-ЛИНГВОМӘДЕНИ БАҒЫТ – ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУДІҢ ПАРАДИГМАСЫ..... .140

Д. М. Койшигулова ,А.Д. Касенова «МУЛЬТИМОДАЛЬНОСТЬ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКА: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ».....145

Махажанова Л.М.,Айсултанова К.А., Халенова А.Р О ПОНЯТИИ КОЛИЧЕСТВЕННОСТИ В ЯЗЫКОВОЙ СЕМАНТИКЕ НЕМЕЦКОГО И КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОВ.....151

Худайберген А.Ж «ЛИНГКО-КУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ ОБУЧЕНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИМ ЕДИНИЦАМ С ЧИСЛОМ» 157

КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

Накипбекова К.К Букабаева Б.Е ДАРАЛАП ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА (В1 ДЕҢГЕЙІ) МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ТАНЫМДЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....166

Torezhan G. Zh. USING WEB-QUEST TO FORM INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE IN ENGLISH CLASSES.....176

Amanova A. THEORETICAL BASIS FOR THE FORMATION OF RESEARCH COMPETENCIES IN THE TRAINING OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS.....182

Дүйсекеева Д.У МАГИСТРАНТТАРДЫҢ ҒЫЛЫМИ СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІНІҢ НЕГІЗГІ КОМПОНЕНТІ РЕТІНДЕ АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТӘСІЛ.....187

Исмаилова Д.Б, Кемелбекова З.А ИНТЕРАКТИВТІ ДЕБАТ ТЕХНОЛОГИЯСЫ НЕГІЗІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ-КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗІРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МОДЕЛІ.....194

Кашкенова Г.Н. ШЕТТІЛДІК БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ЖАЗЫЛЫМ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗДЕРІ.....201

Э.Б. Кунисбаева, М.Жамбылқызы АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ.....207

Нусупова Т.Т , Букабаева Б.Е ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ ЖАҒДАЙЫНДА КЛАСТЕР ӘДІСІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗІ.217

Нусупова Т.Т , Букабаева Б.Е БОЛАШАҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІНІҢ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ КЛАСТЕР ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ (В1 ДЕҢГЕЙІ).....222

К.В. Пронина ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ: СОДЕРЖАНИЕ И ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ.
(НА ОСНОВЕ СПЕЦИАЛЬНОСТИ «ДВА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКА»).....229

Сәрсенбай А.С. ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ БОЛАШАҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....236

Атинова А.Ж.Курмамбаева Ж.Б. ФОРМИРОВАНИЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ОСНОВЕ ПРИМЕНЕНИЯ ВИДЕОФИЛЬМОВ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА.....243

Т.Б.Әнде БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ ПӘНІ МҰҒАЛІМІНІҢ ШЕТТІЛДІК КӘСІБИ-КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗІРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....248

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EGUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

Оразбай К.Қ., Нурекешкова Г.Р. ШЕТ ТІЛІН ОҚЫТУДА ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІ ӘДІС ТӘСІЛДЕРІ.....255

Қалипа А.Қ. «МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕТУ КЕЗІНДЕ ПӘНДІК-ТІЛДІК КІРІКТІРІЛГЕН ОҚЫТУ (CLIL) ӘДІСІН ҚОЛДАНУ».....261

Мейрақын Б.А Кемелбекова З.А ШЕТЕЛ ТІЛІ САБАҒЫНДА ГРАММАТИКАНЫ ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖӘНЕ КОГНИТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ.....270

«ХАБАРШЫ» ЖУРНАЛЫНЫҢ
«КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІ ФИЛОЛОГИЯСЫ»
СЕРИЯСЫНДА БАСЫЛАТЫН МАҚАЛАЛАРДЫ БЕЗЕНДІРІЛУГЕ

ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР:

I. Қажетті материалдар.

1.1. Парақтардың төменгі орта жағы қарындашпен нөмірленген мақала көшірмесі мен оның электрондық нұсқасы.

1.2. Аңдатпа 200 сөзден және Түйін сөздер 10-12 сөзден тұрады және олар қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде болуы тиіс.

1.3. Мақаланың мазмұны: а) кіріспе бөлім; ә) талдау; б) тәжірибе (егер болса); в) қорытынды; г) әдебиеттер тізімі және түйін сөз (екі тілде: егер де мақала қазақ тілінен болса, түйін сөз (15 сөз) – орысша және ағылшынша, ал егер де орыс тілінде болса, түйін сөз (15 сөз) қазақша және ағылшынша болуы тиіс және т.б.) керек.

1.4. Автор (авторлар) жайында берілетін мәліметтер: аты-жөні толық, жұмыс орны (ұжым аты, жоғары оқу орнының толық аты және қысқартылған аты), атқаратын қызметі, ғылыми дәрежесі мен атағы, жұмыс және үй телефоны, электронды поштасы.

II. Мақаланы безендіру ережесі.

2.1. Мақала мәтіні терілуі: Word стандартты формат А4, Times New Roman, кегль №14, бір интервал арқылы, парақтың жоғарғы және төменгі бос өрістері – 2,5 см; оң жақтағы – 1,5 см; сол жақтағы – 3 см болуы керек.

2.2. ӘОК – сол жақ жоғарғы бұрышта бас әріптермен (кегль №13).

2.3. Автордың (авторлардың) аты-жөні – жартылай қарайтылған кіші әріптермен ортада және келесі жолға жұмыс істейтін ұжым мен қала, мемлекет аты (кегль №13).

2.4. Мақала аты – бір бос жолдан кейін жартылай қарайтылған бас әріптермен (кегль №13).

2.5. Аңдатпа және Түйін сөздер – мақала жазылған тілде (кегль №12).

2.6. Мақала мәтіні – бір бос жолдан кейін (кегль №14).

2.7. Әдебиеттер тізімі (кегль №13).

2.8. Әдебиеттерге сілтемелер квадраттық жақшада беріледі, *мысалы*, [1], [2, 315 б.], [4-7].

III. Мақалаларды жариялау тілдері – қазақ, орыс, ағылшын, қытай тілдері және т.б.

Редакцияға түскен мақалаларға сала бойынша мамандардың пікірлері беріледі. Пікір негізінде редакция алқасы авторға мақаланы толықтыруға (түзетуге) ұсыныс жасауы, не мүлдем қайтарып беруі мүмкін. Әр автор өз мақаласының мазмұнына, грамматикалық, стилистикалық және орфографиялық жіберілген қателеріне жауапты.

Мекен-жайы: Алматы қаласы, Жамбыл көшесі, 25, Абай атындағы ҚазҰПУ, жұмыс телефоны: **8(727) 2 91-40-87,** эл. пошта: **saule.yessenaman@mail.ru**

Редакция алқасы

ТРЕБОВАНИЯ
К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ «ХАБАРШЫ/ВЕСТНИК»,
серия: ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИНОСТРАННАЯ ФИЛОЛОГИЯ

I. Необходимые материалы.

1.1. Статья в распечатанном и электронном варианте: нумерация страниц внизу по центру.

1.2. Аннотация (200 слов) и ключевые слова (10-12 слов) на трех языках (на казахском, русском и английском).

1.3. Содержание статьи: а) введение, б) анализ, в) практическая часть (если есть), г) заключение, д) список литературы, е) резюме из 15 слов: если статья на казахском языке – резюме на русском и английском языках, если на русском языке – на казахском и английском.

1.4. Сведения об авторе (соавторе): ФИО полностью, место работы (название организации, вуза полное и сокращенное название), должность, учёная степень, звание, контактный телефон, e-mail.

II. Оформление статьи.

2.1. Набор текста статьи: Word стандартного формата А4, Times New Roman, кегль №14, через 1 интервал, поля: верхнее, нижнее – 2,5 см, правое – 1,5 см, левое – 3 см.

2.2. УДК – в левом верхнем углу прописными буквами (кегль №13).

2.3. Фамилия, инициалы автора (соавтора) – по центру полужирным строчным шрифтом, (кегль №13), следующая строка – место работы, город, страна.

2.4. Название статьи – через интервал полужирным прописным шрифтом (кегль №13).

2.5. Аннотация и ключевые слова – на языке оригинала (кегль №12).

2.6. Текст статьи – через интервал (кегль №14).

2.7. Список литературы (кегль №13).

2.8. Ссылки в тексте на литературу даются в квадратных скобках, *например,* [1], [2, с. 315], [4-7].

III. Язык издания статьи – казахский, русский, английский, китайский и др.

Поступившие в редакцию статьи рецензируются ведущими специалистами и учеными по отраслям знаний. Статья, на основании редактирования, может быть возвращена для ее корректирования и доработки. Статьи, не соответствующие требованиям, возвращаются. Каждый автор несет ответственность за содержание, грамматические, стилистические и орфографические ошибки.

Адрес: г. Алматы, ул. Жамбыла, 25, КазНПУ им. Абая, контактный телефон: **8(727) 2 91-40-87,** электронный адрес: **saule.yessenaman@mail.ru**

Редакционный совет

REQUIREMENTS
TO THE ARTICLES IN THE JOURNAL "KHABARSHY/VESTNIK"
SERIES: MULTILINGUAL EDUCATION AND FOREIGN LANGUAGES

I. Required materials.

1.1. An article in the printed and electronic version: page numbers at the bottom center.

1.2. Abstract (200 words) and key words (10-12 words) in the original language.

1.3. Article content: a) introduction b) analysis c) the practical part (if there isone), d) conclusion, e) references, e) summary/resume consists of 15 words (article in the Kazakh language: a summary in Russian and English languages, in Russian: in Kazakh and English).

1.4. About the author (co-author): full name, work place (name of organization, full and abbreviated name of the university), position, academic degree and title, telephone number, e-mail.

II. Designing articles.

2.1. Typesetting articles: Word standard A4, Times New Roman, type size 14, 1 interval, margins: top, bottom – 2.5 cm, right – 1,5 cm, left – 3 cm.

2.2. UDC – at the top left corner in capital letters (type size 13).

2.3. Author's name and initials (co-author) – centered in bold lower case letters (type size 13), the following line – work place, city, country.

2.4. Title of the article – in the interval in bold uppercase letters (type size 13).

2.5. Abstract and keywords – in the original language (type size 12).

2.6. Text of the article – a line after, (type size 14).

2.7. References (type size 13).

2.8. References cited in the text are given in square brackets, for example [1], [2, p. 315], [4-7].

III. Publishing language of articles – Kazakh, Russian, English, Chinese, etc.

Submitted articles are reviewed by leading experts and scholars on the definite spheres. The article based on the editing can be returned to its correction and refinement. Articles that do not meet the requirement will be returned. The author of an article is responsible for the content, grammatical, stylistic and orthographic errors.

Address: 25 Jambyl Str., Abai KazNPU, Almaty, Tel: **8 (727) 2 91-40-87**, e-mail: **saule.yessenaman@mail.ru**

Editorial Board

Келесі басылымның негізгі бөлімдері
Рубрики следующего выпуска
Rubrics of the next issue:

ШЕТЕЛ ТІЛІНДЕ БІЛІМ БЕРУ
ИНОЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
FOREIGN LANGUAGE EDUCATION

МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЖӘНЕ АУДАРМА
МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ И ПЕРЕВОД
INTERCULTURAL COMMUNICATION AND TRANSLATION

ЛИНГВИСТИКА ЖӘНЕ МӘТІН ЛИНГВИСТИКАСЫ
ЛИНГВИСТИКА И ЛИНГВИСТИКА ТЕКСТА
LINGUISTICS AND TEXT LINGUISTICS

ЛИНГВОМӘДЕНИЕТТАНУ
ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЯ
LINGUA-CULTURAL LINGUISTICS

ТІЛДЕРДІ ОҚЫТУДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРДІҢ РӨЛІ
РОЛЬ КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
THE ROLE OF COMPETENCY IN LEARNING LANGUAGES

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ ЖӘНЕ ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ИННОВАЦИЯЛАР
ПОЛИЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИИ В ОБУЧЕНИИ К ЯЗЫКАМ
MULTILINGUAL EGUCATION AND INNOVATIONS IN LEARNING LANGUAGES

ХАБАРШЫ ВЕСТНИК BULLETIN

«Көптілді білім беру және шетел тілдері филологиясы» сериясы
Серия «Полиязычное образование и иностранная филология»
Series «Multilingual Education and Philology of Foreign Languages»

№(34), 2021

Басуға 10.11.2020. Пішімі 60x84 $^{1}/_{8}$.
Қаріп түрі «Тип Таймс» Сыктывкар қағазы.
Көлемі 41,75. Таралымы 300 дана. Тапсырыс №377.

050010, Алматы қаласы, Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасының баспаханасында басылды.